R. L. STEVENSON

SENIORUL DE BALLANTRAE

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

CLASICII LITERATURII
UNIVERSALE

THE MASTER OF BALLANTRAE

by

R. L. Stevenson

London and Glasgow
Collins Clear-Type Press.

CLASICII LITERATURII UNIVERSALE

R. L. STEVENSON

SENIORUL DE BALLANTRAE

În românește de *Frida Papadache*
Prefață de *Cornelia Comorovski*

București — 1967

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

ROBERT LOUIS STEVENSON

Creatori cu înalte exigențe artistice, ca Henry James sau Marcel Proust, au fost entuziasmați de operele lui Robert Louis Stevenson. *„Este într-adevăr un mare scriitor* exclama rafinatul cunoscător de artă Swann — plămădit din imaginația și gusturile lui Proust — *unul foarte mare, egal cu cei mai mari"*.[1] Viața sa fascinantă — mai ales ultimii ani petrecuți în Polinezia — și o grijă parnasiană pentru puritatea expresiei artistice erau trăsăturile care-i izbeau în primul rînd pe contemporanii acestui romantic întîrziat. *„Aproape ultimul cuvînt care se poate rosti despre el*, scria Henry James, *ar fi că, în orice caz, a scris extraordinar, dacă nu ar părea și mai bine caracterizat de faptul că a trăit într-un mod extraordinar."*[2]

Robert Louis Balfour Stevenson descindea după mamă — Balfour — dintr-o familie care se înrudea cu alți doi scoțieni îndrăgostiți de viața eroică și strălucitoare a trecutului : Robert Burns și Walter Scott. Stevensonii sînt, în convingerea scriitorului, de origină scandinavă. Ei se ocupă cu ceea ce în chip firesc este de așteptat într-o epocă a tehnicii de la niște demni urmași ai vikingilor :

„În zori și în noapte, pe oceanul bătut de vînturi
Ei pun răsad de stele pentru marinari"[3]

[1] Marcel Proust : *Le temps retrouvé*, I, Paris, Gallimard, N.R.F., 1930, p. 34.

[2] Henry James : *The Letters of Robert Louis Stevenson*, în *Henry James and Robert Louis Stevenson. A Record of Friendship and Criticism*, Edited by Janet Adam Smith, London, Rupert Hart Davis, 1948, p. 256.

[3] Skerryvore, în R. L. Stevenson : *Collected Poems*, London, Rupert Hart Davis, 1950, p. 142.

scrie Robert Louis, ai cărui părinți și străbuni pe linie bărbătească au fost, timp de trei generații, ingineri — constructori de faruri. Tînărul Stevenson își admiră tatăl pe care îl însoțește, uneori, în drumurile sale de lucru, pe insule și pe stînci pustii, spălate de valurile Atlanticului. Într-o poezie [1] vorbește despre iubirile și nădejdile care se îndreaptă spre coastele sălbatice, călăuzite, în nopți întunecate și seri cețoase, de farurile construite de tatăl său... De aceea, mai tîrziu, cînd va înșela așteptările acestui tată iubit și respectat, scriitorul va trece printr-o reală criză sufletească.

Cel ce trebuia să reprezinte a patra generație de Stevensoni-ingineri de faruri, s-a născut, la 30 noiembrie 1850, în orașul Edinburgh. *„Eram copil unic și, poate tocmai de aceea, deopotrivă inteligent și bolnăvicios."* [2] Imaginația bogată a copilului se mișcă pe culori întunecate, hrănită de clima aspră a Scoției, de coșmarul nopților de suferință fizică și de lecturile unei doici puritane. Plină de temeri religioase, ea îi citește pagini care îl fac să se înfioare la gîndul păcatului inevitabil ; serile, băiatul stă treaz ascultînd geamătul vîntului și crede că zărește diavoli printre draperiile patului. Aici sînt, poate, germenii interesului său de mai tîrziu pentru polaritatea bine-rău și pentru situațiile macabre. Adult, va scrie în notele autobiografice că poveștile citite atunci *„erau curată otravă"*... Căci copiii *...„trebuie să trăiască pe lîngă ape însorite și fără adîncimi, culegînd crinii optimismului"* [3].

Conform tradițiilor familiei, Robert Louis urmează școala de ingineri ; abandonează însă curînd această muncă aridă, în care slaba sa rezistență fizică pare a fi o piedică, și începe studii juridice. Învățămîntul universitar nu îl atrage nici de data aceasta. Îl seduce, în schimb, viața boemei. Se îmbracă neglijent, cu o cămașe neagră și o haină de catifea ostentativ jerpelită ; poartă pantaloni de doc și părul lung și cutreieră prin localuri rău famate. Trăiește acum etapa răzvrătirii tinerești și încearcă să se emancipeze de mediul înțepenit în convenții rigide. Conflictul între credință și libera-cugetare este în genere caracteristic pentru ultimele patru decenii ale secolului trecut. În 1859, o dată cu *Originea speciilor*, știința fusese adusă la înțelegerea unui public foarte larg și vechea credință începe să se destrame. Rîndurile unor scriitori ca Swinburne, Hardy, S. Butler și G. B. Shaw reprezintă, fiecare în felul său, o îndepărtare de formele ortodoxe ale religiei. Dar schimbarea manifestă a concepțiilor tînărului Robert Louis îl supără pe tatăl acestuia. Pentru a-l împăca, fiul își dă osteneala și termină facultatea de drept, apoi, în 1875, se înscrie, pentru foarte

[1] *To my father*, în R. L. Stevenson : Collected Poems, op. cit., p. 138.
[2] R. L. Stevenson : *Memories and Portraits*, Tusitala edition, vol. XXIX, p. 149.
[3] Ibid. ; p. 155.

scurt timp, chiar în barou. O face formal, spre a-şi mulţumi părinţii; în realitate nu profesează.

Stevenson începuse să simtă chemarea scrisului. O cunoscuse încă din adolescenţă, cînd publicase, în 1866, o voluminoasă povestire istorică, lipsită însă de merite. Familia se simţise dezonorată de tipărirea povestirii şi tatăl s-a grăbit să o scoată din circulaţie, cumpărînd toate exemplarele nevîndute. Dar pe Stevenson îl urmărea nevoia de a-şi însuşi arta scrisului. *„În toată copilăria şi tinereţea... am fost întotdeauna preocupat de propriul meu ţel, care era acela de a învăţa să scriu."* [1]... În 1873 Robert Louis cunoaşte pe Fanny Sitwell, pentru care nutreşte o pasiune ce avea să se transforme cu timpul în prietenie, şi pe Sidney Colvin, viitorul soţ al acesteia, care urma să fie principalul editor şi corespondent al lui Stevenson. Ei sînt primii care îi preţuiesc talentul şi îl îndeamnă să scrie. În 1873, Stevenson publică într-o revistă primul său eseu, *Drumuri*. Îi urmează alte eseuri şi articole de critică literară, apărute în diverse reviste din Londra şi Edinburgh. Se împrieteneşte cu poetul şi publicistul W. E. Henley, din figura căruia se inspiră cînd îl creează pe Long John Silver *(Comoara din insulă)*; şi în colaborare cu el scrie patru piese de teatru, un gen pe care îl va abandona fără a fi izbutit să dea lucrări demne de menţionat.

Pentru a-şi îngriji plămînii bolnavi, Robert Louis face repetate călătorii în Franţa, a cărei climă îi era mai prielnică. Frecventează Cartierul Latin la Paris, colonia artiştilor de la Barbizon, îndrăgeşte pădurea de la Fontainebleau. În 1876 întîlneşte aici o americană, pe Fanny Van de Grift Osbourne, femeie căsătorită şi cu doi copii. La vîrsta de 25 de ani, Stevenson se îndrăgosteşte de această doamnă cu 11 ani mai vîrstnică, mamă a unei fiice de 17 ani.

În Franţa, Stevenson este un turist autentic; pluteşte, în canoe, pe canalurile şi rîurile dintre Anvers şi Pontoise; cu un măgar şi un sac de dormit, confecţionat după propriile indicaţii, cutreieră prin munţii Ceveni. Notează impresiile de călătorie şi le publică; astfel, în 1878 apare prima sa carte, O *călătorie pe continent*, iar un an mai tîrziu, *Plimbări cu măgarul prin Ceveni*, volum dedicat lui Sidney Colvin.

Fanny Osbourne plecase în California. Stevenson află că este nefericită, bolnavă şi părăsită de soţ. În ciuda sfaturilor date de prieteni şi — din nou — în dezacord cu familia, deci, practic, lipsit de mijloace de existenţă, Stevenson traversează Atlanticul pe un vas de emigranţi; plăteşte o cabină de clasa a II-a ca să poată dispune de o masă de scris şi tot timpul călătoriei îşi notează impresiile despre oamenii şi viaţa de pe

[1] R. L. Stevenson: *A College Magazine*, în *Memories and Portraits*, op. cit., p. 29.

bord. Ajuns în America, scriitorul își continuă călătoria pe uscat, într-un tren de emigranți, în condiții care îi zdruncină sănătatea. Se căsătorește cu Fanny Osbourne în mai 1880; apoi pleacă împreună pe munte, lîngă o fostă mină de argint, de multă vreme lăsată în părăsire. Din notele călătoriei peste Atlantic se încheagă volumul *Emigrantul amator*, care este acceptat spre publicare de un editor; autorul primise și banii, dar la întoarcerea în Anglia este convins de tatăl său să împiedice publicarea volumului, îi înapoiază editorului banii și retrage cartea. *Emigrantul amator* avea să apară postum, în 1895. În 1885 Stevenson va publica notele scurtului popas de munte, lîngă mina părăsită *(Silverado Squatters)*, iar în 1892 notele călătoriei cu trenul de emigranți *(De-a lungul cîmpurilor)*.

În toamna anului 1880 revine în Scoția cu soția sa și fiul acesteia, Lloyd. Părinții scriitorului o îndrăgesc pe Fanny.

Urmează o perioadă grea pentru sănătatea lui Stevenson; încearcă să și-o refacă în Elveția, la Davos, ori în sudul Franței. Etapa de suferință fizică coincide însă cu una de rodnică activitate creatoare. În 1881 publică primul volum de eseuri, *Virginibus Puerisque*; acesta este urmat de un al doilea, *Studii despre ființe și cărți cunoscute*. Începînd din octombrie 1881 apare, sub formă de foileton, într-un periodic pentru tineret, *Comoara din insulă*, romanul de aventuri care îi aduce notorietatea. În 1884 avea să fie publicat în volum. Stevenson a început romanul în joacă: pentru a-l distra pe Lloyd, fiul soției sale, desenase harta unei insule imaginare, „Insula comorii"; alături de ea, o altă insuliță se numea, pitoresc, „Insula scheletelor". Denumirile fuseseră date la întîmplare; dar cînd inventează pentru băiat o poveste potrivită cu harta, ele cer o justificare. Lloyd era un copil; și pentru că *„mai romantic decît un copil nu este nimeni"* [1], Stevenson întrebuințează în construcția sa fantezistă cuburi din cutiile scriitorilor romantici. Ca în *Cărăbușul de aur* este căutată o comoară îngropată de un căpitan de pirați; tot ca în Poe, oamenii care au săpat groapa au fost uciși, iar cadavrele lor folosite drept indicatoare pentru regăsirea locului; monezi provenite din diferite epoci alcătuiesc comorile ambilor autori. Dar harta, cu posibilitățile ei infinite de sugestie, rămîne izvorul principal de inspirație; iar elanul tineresc și puritatea eroului-copil Jim Hawkins întregesc farmecul acestei cărți devenite model clasic al romanului de aventuri.

Călătorind pe continent pentru a-și îngriji plămînii, Stevenson trece de la atmosfera scoțiană, aspră și întunecată, la clima blîndă mediteraneană. Contactul cu două medii atît de diferite aduce parcă în opera sa

[1] R. L. Stevenson: *Child's Play*, în *Virginibus Puerisque*, Oxford, The World's Classics, p. 145.

două unde deosebite : pe de o parte, fantezia lui generează forme bizare, supranaturale și apăsătoare, ca în nuvelele *Ciudatul caz al doctorului Jekyll și al domnului Hyde* (1886), *Băieții veseli* (1886) *Markheim* și *Olalla*, în *Noile nopți arabe* (1882) sau în *Alte nopți arabe* (1885) ; pe de altă parte, imaginația i se întoarce spre trecut, robustă, voioasă și optimistă, cînd reînvie istoria Angliei, sau aeriană și surîzătoare cînd se oprește la anii îndepărtați ai propriei sale copilării (Culegerea de poezii *Grădina de versuri a copiilor* — 1885).

Între 1881 și 1887 se definește și se impune personalitatea literară a lui Stevenson. *Comoara din insulă* îl scoase din anonimat ; *Ciudatul caz al doctorului Jekyll* îi aduce popularitatea.

În răstimpul șederilor în Anglia, Stevenson citește multe materiale privitoare la istoria palpitantă, îndeosebi pentru scoțieni, a secolului al XVIII-lea. Acum înmagazinează, de fapt, și datele de care se va servi, mai tîrziu, la redactarea romanelor *Răpit de pirați* (1886) și *Catriona* (1893), urmarea celui dintîi. André Gide, mare iubitor al lui Stevenson, găsea romanul *Răpit de pirați* „excelent" [1]. Și Henry James e încîntat de această carte, pe care, exceptînd două fragmente, o așază alături de *Henry Esmond*. Autobiografie fictivă, scrisă în formă arhaică, ea povestește peripețiile eroului în anul 1751. Lucrînd la roman, autorul îi scria tatălui său în legătură cu epoca aleasă : *„Găsesc că este o epocă deosebit de pitorească și mă mir că Scott a lăsat-o să-i scape"* [2]. Plini de culoare i se păreau lui Stevenson anii grei trăiți de Scoția după cea de a doua răscoală încercată, în 1745, sub lozinca restaurării Stuarților. Cea dintîi, care avusese loc în anul 1715, urmărise să-l aducă la tron, împotriva familiei de Hanovra, pe fiul lui Iacob al II-lea — regele care alungat de la putere în 1688 de către Wilhelm de Orania, fugise în Franța [3]. Cea de a doua rebeliune iacobită îl susține pe fiul pretendentului din 1715, pe nepotul lui Iacob al II-lea, prințul Charlie, numit și tînărul pretendent. El debarcă în Scoția în 1745, adună în jurul lui muntenii credincioși, ocupă orașul Edinburgh și înaintează, cu sorți de izbîndă, spre Anglia. Familia domnitoare de Hanovra cîștigă însă victoria decisivă în 1746, în lupta sîngeroasă de la Culloden. Tînărul pretendent fuge în Franța, iar scoțienii suferă repre-

[1] Ibid., 2 septembrie 1905.

[2] Apud Lettice Cooper : *Robert Louis Stevenson*, London, Home & Van Thal Ltd., 1947, p. 57.

[3] Pe țesătura frămîntărilor primei rebeliuni iacobite se desfășoară aventurile lui Tom Jones, eroul lui Fielding, și ale lui Henry Esmond, din romanul cu același titlu al lui W. M. Thackeray ; de aceleași tulburări sînt legate și evenimentele din romanul lui Walter Scott, *Rob Roy*.

salii; formele lor patriarhale de organizare și viață sînt interzise, sînt sărăciți, urmăriți, închiși, uciși; mulți dintre ei emigrează în America.

Nici un scriitor englez nu este preocupat de această răscoală[1] și de urmările ei cu atîta intensitate ca Stevenson. Nu îl impresionează atîta visurile naive de viață mai bună pe care scoțienii le asociaseră posibilei reveniri a Stuarților, cît suferințele la care ei fuseseră constrînși după alungarea „pretendentului". Cîțiva ani mai tîrziu avea să explice, parțial, atracția sa pentru viața socială din Polinezia, comparînd-o cu momentele trăite de Scoția la jumătatea secolului al XVIII-lea. Contemporanii lui din Insulele Pacificului treceau prin niște situații tot atît de grele ca acelea cunoscute cu un secol în urmă de către scoțieni. *„In ambele cazuri a fost impusă o autoritate străină, clanurile au fost dezarmate, căpeteniile risipite, au fost introduse obiceiuri noi, și, mai cu seamă, acel mod de a socoti banii ca mijloc și obiectiv al existenței"* [2]...

Stevenson poposește adeseori în convulsionatul secol al XVIII-lea. *Comoara din insulă*, *Băieții veseli*, *Catriona*, *Seniorul de Ballantrae* își desfășoară acțiunea în acest veac. Tot din el se inspiră și caricatura micului stat german pe care Stevenson îl reconstituie în romanul *Prințul Otto* (1885). Pe Stevenson îl mai atrag, însă, și alte momente din trecut: începutul secolului al XIX-lea *(Saint-Yves* și *Weir din Hermiston)* și secolul al XV-lea; admirator al lui Villon, el scrie o nuvelă, *Găzduire pentru o noapte*, al cărei erou principal este poetul-bandit; aici, ca și în nuvela *Ușa seniorului de Malétroit* (acțiunea se petrece în 1429 și tot în Franța), el sugerează atmosfera unui ev mediu seducător prin taină și neașteptat, înspăimîntător prin duritate și ciudățenie. Tot în evul mediu se desfășoară și acțiunea, proiectată pe fundalul Războiului celor două roze, din *Săgeata neagră* (1888), roman mai facil, cu eroi convenționali; de altfel, romanul nu-i plăcea nici autorului, după cum îi și mărturisea într-o scrisoare, lui M. Schwob, cînd acesta din urmă își exprimase dorința de a-l traduce.

Șederea în Anglia înseamnă pentru Stevenson și lărgirea cercului de prieteni din lumea literelor. Îi cunoaște pe Thomas Hardy și pe Robert Browning; se împrietenește temeinic cu Henry James. Se văd prima oară în Anglia, în 1885; James, cu 8 ani mai vîrstnic, devine în casa lui Stevenson un oaspete drag și bine primit, căruia i se păstra, lîngă cămin, un scaun special.

Clima Angliei era nocivă pentru plămînii lui Robert Louis. După pierderea tatălui, scriitorul părăsește țara; în 1887 pleacă în America împreună cu mama, soția și fiul său vitreg. Nu mai este pasagerul unui vas

[1] Despre ea pomenește și Walter Scott în *Waverley*.
[2] R. L. Stevenson: *In the South Seas*, Tauchnitz, 1901, vol. I, p. 23.

de emigranți, călătorul anonim lipsit de mijloace care, cu 8 ani în urmă, îndurase frigul și foamea pe aceleași meleaguri. Cărțile lui, mai populare în America decît în Anglia, îl transformaseră într-un fel de vedetă ; i se cer interviuri, este solicitat să colaboreze la diverse publicații.

Stevenson se stabilește în munții Adirondack, unde scrie cîteva dintre cele mai remarcabile eseuri : *Un capitol despre visuri*, *Lampagiii*, *Pulvis et umbra* ; tot aici începe romanul *Seniorul de Ballantrae*. Îl concepe într-o casă izolată, situată în afara unui cătun ; era iarnă și întuneric cînd, într-un dialog interior, autorul își propunea să-l înceapă : *„Hai să făurim o poveste, o poveste despre mulți ani și multe țări, despre mare și despre uscat, despre sălbăticie și civilizație"* [1].

Stevenson dorește pentru această carte a sa un subiect cu caracter legendar și, în linii mari, familiar cititorilor ; îi vine în minte cazul ciudat al unui fachir îngropat și reînviat. Imaginează, pentru acest episod, împrejurimile reci ale munților Adirondack. Și în timp ce căuta cu fervoare liniile subiectului și ale personajului, le descoperă, dintr-o dată, într-o poveste imaginată cu 9 ani în urmă, sub ploile și ceturile Scoției. Astfel începe munca la *Seniorul de Ballantrae*.

Respins parcă de emisfera nordică și de viața civilizată, Stevenson părăsește, în iunie 1888, continentul american și se îndreaptă spre Australia. În cele 18 luni petrecute în călătorii pe ocean termină cartea începută în colaborare cu Lloyd, fiul soției sale. *Cutia grețită* (1889), poveste bufă a rătăcirilor unui cadavru împachetat în locul unei statui, și romanul, început în America, *Seniorul de Ballantrae*. În timp ce lucra la finalul romanului, primele capitole se și tipăreau într-o revistă americană, *The Scribner's Magazine*. În Anglia avea să apară mai tîrziu.

În martie 1890 Henry James îi scria lui Stevenson : *„...cea mai intensă pulsație a vieții mele literare ca și a aceleia a multor altora a fost* Seniorul de Ballantrae... *un cristal curat, dragul meu, o operă de o artă rafinată și inefabilă"* [2].

Acțiunea romanului începe în timpul celei de a doua rebeliuni iacobite și se desfășoară în următorii 18 ani. Imaginația intens dramatică a lui Stevenson reia problema predilectă a dualității bine-rău și o întrupează de astă dată nu într-un *alter ego*, ca în *Cazul doctorului Jekyll* ci într-un cuplu de frați dușmani dintr-o familie de nobili scoțieni.

[1] R. L. Stevenson : *The Genesis of The Master of Ballantrae*, în *The Essays*, London, Macdonald, 1950, p. 442.

[2] *Henry James and Robert Louis Stevenson*, op. cit., p. 185.

Cei doi frați nu dețin în exclusivitate binele sau răul. Ambiguitatea umană reprezentată în nuvelă prin simbioza Jekyll-Hyde este conținută de fiecare dintre eroii romanului, văzut în desfășurare, în timp.

James, fratele cel mare, viitorul lord Durrisdeer este interesat, lipsit de scrupule, perfid. El are însă strălucirea și energia personajului satanic care își ascunde forțele demonice sub o mare putere de seducție. Naratorului, Mackellar, îi evocă pe eroul miltonian: *„Avea toată gravitatea și ceva din splendoarea Satanei* în Paradisul pierdut". Părînd a purta în sine taina nemuririi, el apare viu și nevătămat de fiecare dată cînd i se plînge moartea: după lupta de la Culloden sau după lovitura primită în duelul cu Henry. Frumos, spiritual și talentat, se pricepe să exprime și ceea ce nu simte; gesturile îi sînt firești, cuvintele agere sau învăluitoare, știe să tacă, să privească, să cînte. Făcîndu-se iubit, fură, de fapt, sentimente ce nu i se cuvin, în măsura în care acestea se datorează unor aparențe înșelătoare. Alături de el, pălește mezinul, Henry, un tînăr întunecat, om plat și cumsecade; în cei ce-l iubesc și-l admiră pe James, Henry nu trezește decît sentimente călduțe.

James îi provoacă mezinului tot felul de suferințe și pagube; pînă la sfîrșit, pentru a scăpa de urmărirea diabolică a fratelui, Henry își părăsește țara și pleacă în America. Dar cea mai tristă consecință a sadismului lui James nu constă în modificările exterioare impuse căii urmate de Henry, ci într-una mult mai adîncă, în procesul de prefacere temperamentală trăit de Henry. Treptat, bunul Henry în care s-au adunat resentimente de atîta vreme înăbușite, uitînd de vechea sa onestitate și smerenie, își pune în minte să-l piardă pe James. Se produce un transfer de comportări: Henry scoate la iveală o capacitate de a urî asemănătoare cu a fratelui mai mare; iar James dovedește o credulitate neașteptată, asemănătoare cu a mezinului. Însă Henry nu are titanismul malefic al fratelui său, iar James știe să-și întîmpine sfîrșitul cu eleganța și inteligența lui de totdeauna. Interesul cititorului se îndreaptă obsedant spre James, Seniorul de Ballantrae. Treptat, și simpatia lui, la început întoarsă către Henry, se detașează de acesta cu milă. Fratele demonic încetează de a mai fi doar un geniu rău. Faptele lui reprobabile încep să apară ca niște consecințe ale unor energii și aspirații anarhice; este înspăimîntător, dar nu dezgustător; și să nu uităm că în Comedia Divină, Ruggieri este mai prejos de Brunetto Latini; iar în cea Umană domnișoara Michonneau este mai prejos de ocnașul Vautrin.

Finalul romanului este puțin forțat; cea de a treia moarte a lui James și încercările desperate de a-l salva ale lui Secundra Dass, care izbutește să-l facă să mai deschidă o dată ochii, atît cît să provoace fratelui său

un șoc mortal și astfel să piară împreună, ca Eteocle și Polinice, nu l-a mulțumit nici pe Stevenson. În martie 1888 acesta îl informa pe Henry James, într-o scrisoare, că ultima parte a romanului nu i se pare bine concepută ; o găsea neverosimilă și se temea că ar putea compromite și restul cărții. Rezervele autorului cu privire la sfîrșitul cărții le-au împărtășit și alții (W. E. Henley, Leslie Stephen etc.). Dar lui Henry James romanul i-a plăcut întru totul. De asemenea lui André Gide, care nota în jurnalul său, la 17 decembrie 1913 : *„Ciudată carte, în care totul este admirabil, dar într-o asemenea măsură eterogen, încît pare o mostră cu eșantioane din toate calitățile în care excelează Stevenson"*.

Optsprezece luni a călătorit Stevenson pe mări și pe oceane ; s-a oprit în insulele Marchize, Taliti, la Honolulu, Gilbert, Samoa. Cobora și se apropia de negustătorii albi și de localnici : războinici, conducători de triburi. Bolnav, este vizitat și îngrijit în Tahiti de prințesa neagră Moë, cea care l-a inspirat și pe Pierre Loti *(Le mariage de Loti)*. Stă de vorbă, fără teamă, cu bolnavii dintr-o leprozerie, joacă crochet cu copiii ; îl roagă într-o scrisoare pe Sidney Colvin să adune cîrpe și să le trimită fetițelor de aici pentru rochiile păpușilor.

În octombrie 1890, Stevenson se fixează definitiv în arhipelagul Samoa, la Vailima — locul celor „cinci ape" — unde cumpără un mic domeniu la poalele muntelui Vaea. Își construiește o casă între palmieri și cocotieri, „girafe vegetale", cum îi plăcea să le numească. Era o gazdă admirabilă ; se împrietenește cu albi și băștinași ; aceștia îi zic *Tusitala*, „cel ce spune povești".

O convenție încheiată la Berlin în 1889, stabilind că Samoa rămîne sub un triplu control : englez, american și german, prevede totodată înlocuirea regelui Mataafa. Înlăturarea și exilarea acestui șef popular, care conducea cu înțelepciune și hotărîre, i se pare lui Stevenson nedreaptă. El adresează ziarului *Times* cîteva scrisori deschise (1892) în care semnalează nedreptatea, riscînd pericolul de a fi îndepărtat de pe insulă de către autoritățile germane, iar în Europa, pe acela de a nu fi înțeles. Sidney Colvin se teme că interesul pentru băștinași îi va seca forța creatoare : chiar Henry James îi reproșa, într-o scrisoare, timpul pierdut cu asemenea preocupări.

Cu rigoare și seriozitate cercetează Stevenson tulburările din Samoa în *O notă pentru istorie* (1893). Își dă osteneala să învețe limba indigenilor, este preocupat de viața și de problemele lor ; luptă împotriva obiceiului de a se lua capete în războaiele dintre localnici. Cere să se îmbunătățească hrana prizonierilor de război ; devine un fel de profet pentru ei, iar cînd

sînt eliberați, foștii prizonieri construiesc pînă la casa lui „Drumul recunoștinței" sau „Calea inimilor iubitoare".

Dincolo de îmbrăcămintea pitorească și de obiceiurile primitive și copilăroase ale insularilor, Stevenson vede veșnicele nedreptăți și dureri omenești. *„Nu poți ști...* scria el prietenilor îngrijorați pentru creația lui... *ce este politica, nici ce este viața omului, pînă cînd nu o vezi redusă la o scară mică și nu mizezi pe ea propria-ți libertate. Pentru nimic în lume nu aș fi renunțat la acest lucru."* [1]

În insulele Pacificului, Stevenson pare a fi găsit ceea ce căuta : soare, mare, păduri, pentru trupul său fragil ; autenticitate omenească pentru suflet. Cînd prietenii îl roagă insistent să se întoarcă, el răspunde : *„Prefer Samoa. ...Nu mi-au fost niciodată dragi orașele, casele, societatea ori (se pare) civilizația."* [2]

Țara făgăduinței, care-i umpluse din copilărie fantezia, i-a apărut, cînd nu mai nădăjduia să o afle, *„pe insula ta de soare"*, cum scria într-o poezie închinată prințesei Moë [3].

Îndepărtatul Stevenson rămînea pentru prietenii lui europeni *„o voce rătăcitoare"*, cum se numea singur într-o scrisoare către M. Schwob. Scrie și i se scrie ; în afara corespondenței foarte regulate cu Sidney Colvin, deosebit de interesantă este și cea purtată cu Henry James. James îi trimite, pe lîngă propriile sale opere, cărți de Zola, Anatole France, Kipling, Paul Bourget, iar Stevenson — daruri exotice.

Prietenii se temeau că interesul pentru băștinașii din Samoa îi va sărăci vîna literară. Poate că niciodată Stevenson nu a fost mai rodnic decît în răstimpul petrecut pe insule. Scrie versuri, două volume cu însemnări de călătorie, *În mările sudului* (1896), romanele *Naufragiatul* (1892), în colaborare cu Lloyd, *Catriona* (1893) — urmare la *Răpit de pirați*, *Refluxul* (1894), volumul de nuvele *Nopți de veghe pe insule* (1893). Se trezea în zorii zilei și se apuca imediat de lucru. Scria tot timpul și oriunde ; poziția favorită : pe podea, cu hîrtia pe genunchi. Obișnuit să lucreze în același timp la mai multe opere, pentru a se relaxa prin variație, Stevenson începuse, în 1894, două romane : *Saint-Yves* și *Weir din Hermiston*.

Cu *Weir din Hermiston*, *Catriona*, și, parțial, cu *Saint-Yves*, se întorcea în Scoția. Foarte departe de țară, într-un cadru exotic pe care și-l dorise din totdeauna și în care se stabilise definitiv, inspirația lui se hrănea,

[1] *Henry James and Robert Louis Stevenson*, op. cit., p. 218.

[2] Henry James îi scrie în iulie 1888 : ... *„Întoarce-te. Lasă tot, zvîrle tot, și vino... Este un strigăt egoist : te doresc înapoi : căci literatura e goală și Bournemouth e pustiu fără dumneata"*... (*Henry James and Robert Louis Stevenson*, op. cit., pp. 173—174).

[3] R. L. Stevenson : *Collected Poems*, op. cit., p. 264.

ca și cea a lui James Joyce, din seva meleagurilor părăsite. Pe coasta Californiei nota cu gîndul la Scoția : *„Țara aceasta cenușie, cu arhipelagul ei ploios, bătut de valurile mării, nu are o frumusețe deosebită ; întinderile muntoase întunecate, așezările neaspectuoase, negre de cărbune ; cîmpiile golașe, neîmbietoare, posace ; orașul ei ciudat, cenușiu, plin de închisori, unde duminica dăngănesc clopotele, șuieră vîntul și izbesc ploi torențiale. Nici nu știu dacă doresc să trăiesc acolo ; dar dacă, într-o țară îndepărtată, aud o voce înrudită cîntînd : «O, de ce-am plecat din patria mea ?», mi se pare, deodată, că nici o frumusețe de sub bolta cerească, și nici o tovărășie bună sau înțeleaptă nu-mi pot răsplăti lipsa țării mele. Deși cred că voi muri pe alte meleaguri, totuși, în adîncul inimii mele, doresc să fiu îngropat sub bulgării pămîntului scoțian."* [1]

Pe acest pămînt scoțian se desfășoară acțiunea celui din urmă al său roman, *Weir din Hermiston*, inspirat de figura unui judecător celebru, Robert Macqueen lord Braxfield, al cărui portret, pictat de Raeburn, îl fermecase odinioară.

Stevenson își dicta cartea Isabellei, fiica vitregă ; o dicta curgător, ca și cum romanul se afla de multă vreme conceput și maturizat în mintea lui. Lucra intens și poate ar fi trebuit să-și îngăduie un răgaz ; dar el credea că *„e mai bine să-ți pierzi sănătatea ca un risipitor, decît să o irosești ca un avar. E mai bine să trăiești și apoi să pieri, decît să mori cîte puțin în fiecare zi, în camere de bolnavi. Începe-ți cu orice preț opera : chiar dacă doctorul nu-ți dă decît un an, chiar dacă șoviăie și pentru o lună, ia-ți curajos avînt și vezi ce se poate face într-o săptămînă. Nu trebuie să cinstim munca utilă doar în lucrările duse pînă la capăt... Toți cei ce au pus la cale o treabă bună, din toată inima lor, au și făcut-o, chiar dacă mor înainte de a avea timp să o semneze."* [2] Stevenson nu a mai avut timpul să semneze *Weir din Hermiston*. În 1894, o hemoragie cerebrală l-a răpus în două ore. Băștinașii l-au îngropat pe vîrful muntelui Vaea.

Saint-Yves a fost încheiat de A. Quiller-Coach, care a scris ultimele șapte capitole după finalul indicat celor din jurul său, de scriitor, în timpul vieții. Din romanul *Weir din Hermiston* s-au publicat doar capitolele terminate și un apendice, în care Sidney Colvin indica, laconic, intențiile autorului în ceea ce privește evoluția personajelor. Chiar din aceste capitole se observă imediat că, la 44 de ani, cînd îl scria, Stevenson depășise tot ce creease pînă atunci, că intrase într-o etapă nouă, de mare stăpînire a condeiului.

[1] R. L. Stevenson : *Silverado Squatters*. În vol. *The Amateur Emigrant*, p. 213.
[2] R. L. Stevenson : *Virginibus puerisque*, op. cit., p. 107.

Arta și acțiunea au fost cele două visuri ale lui Stevenson. Cu o lună înainte de a muri îi scria unui prieten: *„Ar fi trebuit să fiu în stare să construiesc faruri și în același timp să scriu* Catriona" [1]. Pentru că o sănătate șubredă i-a interzis acțiunea propriu zisă, Robert Louis s-a mulțumit să scrie despre ea; și, poate, ca o compensație, a scris despre acțiunea concentrată, în care fapte excepționale se petrec în intervale scurte de timp și împrejurări neobișnuite: sub forma aventurii.

* * *

Aventura înseamnă în genere căutare. Ea devine uneori un simbol în cărțile în care peripețiile ascund de fapt investigația interioară, sondajul în necunoscut. Atunci povestea unor aventuri este străbătută, ca la E. A. Poe, de fiorul tainei ce învăluie viața omenească, sau ca la Melville, de angoasa luptei cu necunoscutul și incognoscibilul; ori, ca la Stevenson, de nevoia unei vieți eroice și strălucitoare. Lui Stevenson i se părea că societatea contemporană ignoră tocmai această nevoie vitală a omului, contribuind astfel la treptata lui alienare. Într-o scrisoare el se plînge: *...„civilizația noastră e o treabă neloială și murdară: lasă la o parte atîtea lucruri din om!"* [2].

La jumătatea veacului trecut, cînd se naște Stevenson, nădejdile epocii industriale păreau întrupate în faimoasa *expoziție din 1851*; în 1890, cu 4 ani înainte de moartea lui, avea loc marea grevă a docherilor. Iluziile unei bune stări generale se destrămau. Realiștii robuști și luminoși, Dickens și Thackeray, muriseră de mult. Ceva din tristețea timpului răzbătea în scepticismul lui Meredith și Butler, în romanele pesimiste ale lui Hardy. Spiritele păreau obosite de excesul de pozitivism și utilitarism, în Anglia, poate, mai mult decît pe continent; nevoia de evaziune își găsește o portiță în romanul istoric, exotic sau de aventuri; ea își află ecoul în succesul lui Stevenson, Kipling, Conrad sau Loti. Lumea exotică ori fantastică făurită de ei, este o declarație tacită a dorinței de a o ignora pe cea în mijlocul căreia trăiau. De aceea imaginația, și nu observația exactă, reprezintă pentru ei calitatea fundamentală a scriitorului. În eseul *Lampagii*, Stevenson opune aceste două calități; el vorbește despre sterilitatea celei

[1] Apud R. L. Stevenson: *Collected Poems*, op cit., XX p. 485 (Note).

[2] Apud G. K. Chesterton: *The Victorian Age in Literature*, Oxford University Press, 1913, p. 149.

din urmă și funcția înnobilatoare a celei dintîi. În paginile unui „realist" [1] aflăm, scrie Stevenson, *tabloul unei vieți alcătuite din noroi și fiare vechi, dorințe și temeri ieftine, pe care ne rușinăm să ni le amintim și de care nu ne sinchisim dacă le-am uitat*" [2]. Le reproșează scriitorilor naturaliști că, în dorința de a zugrăvi omul obișnuit, spre deosebire de Whitman, care a știut să-i surprindă bucuriile și poezia, ei creează un personaj cenușiu și plicticos.

Repudiind naturalismul cu care angajează, după cum se vede, o adevărată polemică în repetate discuții de principiu, Stevenson se orientează către literatura romantică. Autorii săi favoriți — despre care scrie, și a căror influență în opera sa o declară deschis — sînt romantici : Poe, Scott, Hugo, Dumas. Dar din romantism Stevenson ia în primul rînd bucuria zărilor largi, seducția necunoscutului și a neobișnuitului. El respinge nota elegiacă, boala veacului ; „...*această* Maladie de René, *cum ne place să o numim în Europa, este, în multe privințe, un fenomen dintre cele mai umilitoare și morbide*" [3].

În articolul *O umilă obiecție*, Stevenson repetă că „*arta nu concurează cu viața*". Romanul „*există nu prin asemănarea lui cu viața, ...ci printr-o incomensurabilă deosebire față de viață. ...Viața este monstruoasă, infinită, ilogică, abruptă și sfîșietoare ; o operă de artă este, în comparație cu ea, simplă, finită, unitară, rațională, cursivă...*" [4]. Arta ordonează realitatea. Romanele „*clarifică lecțiile vieții ; ele ne scot din noi înșine, ne obligă să-i cunoaștem pe alții.*" [5]

Dar închipuirea unei lumi noi în artă nu însemna pentru Stevenson refuzul realității. El reproșează naturalismului incapacitatea de a sesiza „bucuria" vieții și de a sugera omului existența unei lumi frumoase și ideale către care ar putea năzui, pentru că nădăjduim cu toții „*că și noi am putea fi eroi*". [6] De aceea, aventura nu are în opera lui Stevenson doar o valoare ornamentală, iar scrierile lui nu au doar un merit stilistic. „*Nu există nici o carte bună fără învățăminte frumoase ; dar lumea e vastă și principiile de asemenea*", afirma Stevenson. O carte nu le poate satisface

[1] Întrebuințînd termenul „realist" Stevenson se gîndește, de fapt, la naturaliști. Pentru el scriitorul realist este „*observatorul (sărman suflet, cu documentele sale !)*" (*Lampagii, Across the Plains*, p. 330, subl. ns.). De altfel Stevenson cerea scriitorului, nu „*observări adevărate, ci tipice*", (*O umilă obiecție*, în *Memories and Portraits*, Tusitala edition, vol. XXIX, p. 136), ceea ce contrazice naturalismul, dar nu și realismul.

[2] R. L. Stevenson : *Across the Plains*, op. cit., p. 327.

[3] R. L. Stevenson : *Walt Whitman*, în *The Essays*, London, Macdonald, 1950, p. 42.

[4] R. L. Stevenson : *Memories and Portraits*, op. cit., p. 136.

[5] R. L. Stevenson : *Across the Plains*, op. cit., p. 330.

[6] R. L. Stevenson : *Lampagii*, în *Across the Plains*, op. cit., pp. 331—332.

pe toate... *„nu putem prinde soarele în tablouri, nici binele abstract (dacă așa ceva există) în cărțile noastre ; ...e de ajuns dacă strălucește un spirit generos, chiar asupra unor detalii false"* [1].

Împrejurările excepționale devin pentru Stevenson un prilej de verificare a omului, uneori chiar de autocunoaștere. Henry James explica atracția lui Stevenson pentru „extraordinar" prin faptul că *„cele mai nobile simțăminte — incertitudinea, cutezanța, hotărîrea, pasiunea, curiozitatea, bravura, elocința, prietenia — sînt implicate în el și este infinit de important ca tradiția acestor lucruri prețioase să nu piară"* [2].

Neobișnuitul se prezintă în opera lui Stevenson sub forma cadrului exotic sau îndepărtat în timp, a evenimentului rar, a personajelor de excepție. Călătoria, cuprinsă în țesătura epică a celor mai multe dintre romanele sale, este parcă o invitație de a căuta aventura. Personajele lui pleacă, de bună voie, sau „răpite", în America, spre Pacific, ori în direcții necunoscute. Ele se întîlnesc cu pirați, contrabandiști, îngroapă comori sau le caută pe cele ascunse de alții. Oameni și fapte rămîn îndelungată vreme ori pentru totdeauna învăluite în enigmă : ce s-a întîmplat cu tatăl lui David Balfour ? cum a murit tatăl lui Dick Shelton *(Săgeata neagră)* ; pe ce cale va merge viața lui Alan Breck, a lui Secundra Dass, a frumoasei Olalla ?

Uneori, în desfășurarea episoadelor intervine nota fantastică ; o sticlă miraculoasă poate îndeplini orice dorință *(Diavolul din clondir)*, un individ se dedublează în momente diferite în timp *(Doctorul Jekyll)* sau chiar în același moment (Markheim) [3]. Alteori supranaturalul ne este sugerat cu abilitate de o narațiune în care episoadele rămîn, de fapt, verosimile. Marcel Schwob vorbea despre realismul ireal sau irealitatea realismului lui Stevenson (Spicilège, Paris, Mercure de France, pp. 77, 80—81). Expresia revine și la Mario Prato care vede în acest *„realismo irreale"* — o consecință a contrastului între atenția lucidă a naratorului pentru concret și caracterul de excepție al faptelor povestite (*Storia della letteratura inglese*, Firenze, Sansoni, 1960, p. 622). Pînă la sfîrșit, totul se lămurește în chip logic, dar cititorului i se transmite starea de tensiune prin care sînt presupuse a trece personajele uimite de ciudățenia aparent inexplicabilă.

La această tensiune contribuie și gustul lui Stevenson pentru nota macabră [4]. (Existența unui club de sinucigași — *Noile nopți arabe* ; cele două

[1] R. L. Stevenson : *Memories and Portraits*, op. cit., p. 115.

[2] Henry James : *Robert Louis Stevenson*, în *Henry James and Robert Louis Stevenson*, op. cit., p. 152.

[3] Supranaturalul are, în povestirile de mai sus, o funcție anume într-o alegorie morală, el este un simbol al străfundurilor sufletești.

[4] În tradiția romanului gotic.

sau chiar trei morți aparente ale Seniorului de Ballantrae ; femeia-vampir care se hrănește cu sînge de om viu — *Olalla* ; bătrînul nebun care se bucură cînd valurile uriașe aduse de furtună înghit corăbiile și pîndește pe naufragiații scăpați, pentru a-i ucide — *Băieții veseli*.)

Personajul romanelor naturaliste i se părea lui Stevenson plat și plicticos, incapabil să sugereze nobila vibrație umană. Platitudinii acestuia i se opune personalitatea și forța eroului Stevensonian. Fără îndoială că Stevenson îi datorează lui Carlyle ceva din cultul energiei umane și al efortului eficient ; în bine sau în rău, prezența lui colorată se ridică deasupra banalității.

Stevenson, în a cărui familie era vie tradiția presbiteriană scoțiană, este preocupat de polaritatea morală bine-rău. Ea apare în forme variate : uneori este întrupată în doi frați — James și Henry *(Seniorul de Ballantrae)* sau tatăl și unchiul lui David Balfour *(Răpit de pirați)*. Alte ori, succesiv sau simultan, ea este conținută în aceeași ființă (Doctorul Jekyll, Markheim). Personajul lui satanic este adeseori marcat fizic : Bill are o cicatrice, lui Long John Silver îi lipsește un picior, James, seniorul de Ballantrae, este *neobișnuit* de frumos. În cadrul acestei dualități autorul cunoaște un fel de atracție, aparent bizară, a demonicului. Jim Hawkins este impresionat de pirați ; admiră energia lui Billy și a lui Long John, deși îi cunoaște ca pe niște ucigași. Onestul Mackellar, naratorul *Seniorului de Ballantrae*, se simte atras de James. Dar însuși Stevenson declara : *„Nu mică a fost mîndria mea pentru John Silver ; și pînă în ziua de azi pot spune că mai degrabă îl admir pe acest aventurier calm și înspăimîntător"* [1].

Se află în eroul demonic o taină ce se vrea explicată : binele presupus care ar putea fi descoperit și rădăcinile răului care, găsite fiind, ar putea fi înlăturate. Există, asociat cu personajul satanic, un izvor neobișnuit de energie, de vitalitate, o fervoare, o putere de voință — trăsături care, în serviciul binelui, ar putea deveni calități.

Alături de ecourile seducției romantice a satanismului, interesul lui Stevenson pentru personajul pătat moralmente, se explică și printr-o năzuință de a surprinde omul în ambiguitatea sa, de a îmbrățișa întreaga realitate umană. Omul poate părea monstruos... *„și totuși, privit mai îndeaproape, cunoscut așa cum îl știu cei din jur, de ce calități surprinzătoare poate da dovadă ! Sărman suflet, născut pentru atît de puțin, zvîrlit printre atîtea greutăți, încărcat cu dorințe incomensurabile și atît de inconsistente... oprindu-se, în mijlocul vieții sale de un moment, pentru a dezbate binele și*

[1] R. L. Stevenson, *Prima mea carte : „Comoara din insulă"*, în *The Essays*, op. cit. p. 456.

răul" [1]. ...David Balfour exprimă cam aceeași idee : *„Nici o taxmă de oameni nu-i pe de-a-ntregul ticăloasă, ci [illegible] păcatele și virtuțile ei, iar acești tovarăși de corabie ai mei nu se deosebeau în această privință de toți ceilalți oameni"* [2]

Dincolo de sublinierea ambiguității umane răzbate încrederea în esența bună a omului, sentimentul că fondul lui nobil a fost corupt de o societate care i-a stîlcit natura adevărată. Markheim îi replica celui ce declarase că îl cunoaște pînă în fundul sufletului : *„Cine-ar putea să mă cunoască? Viața mea e doar un travesti și o autodefăimare. Am trăit ca să-mi dezmint natura. Toți oamenii fac așa : toți oamenii sînt mai buni decît această mască ce crește pe ei și îi sufocă."* [3]

Binele este fragil, poate fi ușor corupt, degradat, destrămat. Răul nu trebuie ignorat și nici lăsat să se dezvolte, fie chiar și pe un făgaș izolat. El trebuie supus judecății conștiinței. Conștiința nu înseamnă doar luciditate ; ea este discriminatorie și activă și se exprimă în adoptarea unei atitudini. Stevenson ne înfățișează în nuvela *Markheim* lupta morală desfășurată în conștiință. Un individ a ucis un negustor ca să-l jefuiască ; scotocește prin odăi în căutarea banilor ; se iveste un altul care pare a-l cunoaște : îi vorbește despre trecutul lui și perspectivele triste de viață, îi arată, că, în urma gestului de azi, va păși, probabil, dintr-o crimă în alta ; de pildă acum va apărea servitoarea și nu va avea de făcut altceva decît să o ucidă, pentru a nu fi prins. Markheim respinge această posibilitate ; trăsăturile celuilalt, strălucind de tandrețe și triumf, devin difuze, se topesc — omul dispare. Se aude soneria : sosește femeia de serviciu ; Markheim o trimite să anunțe poliției crima sa. Conștiința s-a trezit și a reprimat răul înainte ca acesta să dobîndească o și mai gravă amploare ; dar ea trebuie să fie permanent trează, să ia atitudine *in statu nascenti* și nu după ce maleficul a fost pus în mișcare. Problema ne reamintește dezbaterea sufletească și chiar situația lui Raskolnikov. De altfel, la scurt timp după ce a compus această povestire, Stevenson îi scria entuziast unui prieten despre *Crimă și pedeapsă*. Nu se știe dacă a citit-o înainte sau după ce a scris *Markheim*. Preocupat de adîncimile vieții sufletești și de ciudățeniile ei, Stevenson a încercat uneori, după cum am remarcat, să dea o expresie alegorică sau simbolică gravelor probleme morale.

[1] R. L. Stevenson : *Pulvis et umbra*, în *Across the Plains*, op. cit., pp. 376—379
[2] R. L. Stevenson : *Răpit de pirați*, în rom. de F. Papadache, Ed. Tineretului, Buc., 1960, pp. 51—52.
[3] R. L. Stevenson : *Markheim*, în *The Great Short Stories*, USA, The Pocket Library, 1954, p. 160.

Afirmînd că Stevenson adaugă analiza psihologică la tradiția lui Dumas, Henry James a schițat formula creației stevensoniene : romanul de aventură și analiză.

În romanele sale, Stevenson știe să creeze, adeseori, impresia unei logici a acțiunii prin înlănțuirea firească a comportării și gesturilor umane ; cauzele se acumulează, ca mai tîrziu la J. Conrad, într-o țesătură de momente interdependente și necesare.

David Daiches observa că majoritatea scriitorilor victorieni se caracterizează printr-o oarecare neglijență stilistică și că preocuparea pentru construcția operei și îmbunătățirea stilului apar prima oară o dată cu Stevenson[1]. Proza lui nervoasă, selectarea îngrijită a cuvintelor, coloritul pe care îl capătă în frază cele mai umile obiecte, au stîrnit admirația multora dintre scriitorii care i-au urmat. Henry James afirma : *„Înainte de orice, este un scriitor care are stil"* [2]. *„Nici un om nu a scris vreodată atît de bine ca Stevenson"* [3], spunea G. K. Chesterton. Fraza lui este modernă : suplă, fără podoabe, uneori chiar eliptică, alteori aparent îngreunată de paranteze, semn de punctuație plăcut analiștilor care iubesc precizia. În prefața din 1889 a *Seniorului de Ballantrae*, Stevenson prezintă romanul ca suma unor vechi însemnări autentice dăruite de o gazdă din Scoția, pentru a fi publicate, după ce vor fi înfrumusețate stilistic. Autorul îi răspunde că va publica manuscrisul *„așa cum se găsește... pentru că nimic nu este atît de nobil ca simplitatea, ...și nimic nu e atît de interesant"* [4].

După moartea lui Stevenson, unii prieteni au încercat să-și exprime durerea de a-l fi pierdut — și poate, uneori, să dovedească legătura lor cu o personalitate atît de notorie — îngrijindu-se în chip cu totul neobișnuit de reputația lui postumă. Corespondența lui e publicată foarte repede, dar trunchiat și neglijent ; se scoate în relief viața lui neobișnuită ; personalitatea este substituită operei. În 1914, o dată cu *Un studiu critic* al lui F. Swinnerton, apare prima carte care îi clatină reputația. Urmează alte cîteva *„mai degrabă stupide, scrise să-l diminueze pe Stevenson"* [5]. Prestigiul lui scade treptat. Abia după 1940 se impune un nou interes pentru

[1] David Daiches, *Introduction to English Literature, The Victorian Age in Literature*, op. cit., p. 148.

[2] *Robert Louis Stevenson*, în *Henry James și Robert Louis Stevenson*, op. cit., p. 126.

[3] Ibid., p. 233 (*Scrisoare către James* — VII 1893).

[4] R. L. Stevenson : *The Essays*, op. cit., p. 449.

[5] G. K. Chesterton : *Autobiography*, London, Hutchinson & Co., 1937, p. 96.

opera sa. Cu timpul se clarifică și influența pe care Stevenson a exercitat-o asupra cîtorva scriitori.

În autobiografia sa, G. K. Chesterton își mărturisește admirația fierbinte pentru Stevenson, căruia, de altfel, îi închină un întreg volum. Joseph Conrad — ostil naturalismului ca și Stevenson — opune societății birocratice, vlăguite, romantismul aventurii, al decorului exotic și al mării ; ca și el, adaugă, la vechea formulă a romanului de aventuri, studiul sufletului omenesc.

În Franța, din a cărei literatură (Montaigne, Hugo, Dumas, etc.) Stevenson a extras seva principalelor sale trăsături, înrîurirea operei lui se va simți, după cum observă Jean-Marie Carré [1], fie direct, asupra lui Pierre Benoît, Mac Orlan, Marc și Louis Chadourne și Jean Dorsenne, fie indirect prin intermediul lui Marcel Schwob. Din fragedă tinerețe, Schwob trăiește în haloul ficțiunii stevensoniene. Citind *Comoara din insulă* descoperă *„puterea unui non creator de literatură"*, își dă seama că spiritul său va fi de acum înainte obsedat *„de imagini de o culoare necunoscută și de sunete încă neauzite."* [2] S-ar părea că tot din problematica lui Stevenson, căruia de altfel îi și dedică volumul *Coeur double*, se inspiră și cînd poposește asupra polarității bine-rău. Aceasta este și semnificația „inimii duble", în care *„egoismul ține în echilibru caritatea"* [3]. Povestirea *Omul dublu* prezintă un asasin cu două conștiințe — una onestă și alta criminală — care sînt, succesiv, ca la doctorul Jekyll, în acțiune sau în letargie. *Viețile imaginare* par a fi o ilustrare artistică a ideilor din eseul lui Stevenson *Pulvis et Umbra*.

Privită astăzi, opera lui Stevenson izbește prin modernitatea artei narative și a cîtorva dintre problemele ei centrale. Modern este interesul pentru complexitatea și ambiguitatea umană, cît și sentimentul, la Stevenson încă implicit al hazardului arbitrar. Se desprinde din lectura operelor sale ca și la Conrad, tristețea și nevoia de fugă a omului ce nu mai crede într-o posibilă armonie a lumii în care trăiește. Prăbușirea idealurilor victoriene [4] a creat în jurul acestei generații un gol ; lipsa unor idealuri reale coordonatoare îi face, probabil, să le caute pe mări sau în sălbăticie departe de societatea în care s-au format ; tot ea le ascute sentimentul amar al hazardului inechitabil și al precarității omului ; le generează deci, în-

[1] Jean Marie Carré : *R. L. Stevenson et la France*, în *Mélanges d'histoire littéraire générale et comparée offerts à Baldensperger*, vol. I, Paris, 1930.

[2] M. Schwob : *Spicilège*, Paris, Mercure de France, MCMXXI, p. 72.

[3] M. Schwob : *Coeur double*, Paris, Les Editions G. Crès et Cie, MCMXXI, p. 7.

[4] În scurta poezie *In the States* Stevenson exprimă în versuri convingerea sa în declinul Angliei (Collected Poems, op. cit., p. 139).

tr-o măsură, impresia, neexplicitată, a absurdului. Ea este mai puternică decît oriunde în romanul lui Stevenson, *Refluxul*; aici lucrurile se leagă între ele cu o aparentă consecvenţă, dar rămîn suspendate, fără sens. Surprinzătoare este oprirea lui Stevenson într-un eseu, asupra figurii lui Caligula; ca şi mai tîrziu lui Camus, i se părea că imaginea unui masacru săvîrşit de acest împărat roman, înfăţişează, *„miniatural, ceea ce face natura cu trecătoarea speţă a oamenilor."* [1]

Dar în acelaşi timp, neoromanticul Stevenson îşi exprimă în visurile de eroism ale cărţilor sale credinţa în frumuseţea fiinţei omeneşti. Parafrazîndu-l pe Keats, într-unul dintre eseuri, el dădea glas crezului său:

An aspiration is a joy forever. [2]

Cornelia Comorovski

[1] R. L. Stevenson: *Aes Triplex*, în *Virginibus puerisque*, op. cit., pp. 100—101.

[2] *În veci e bucurie — năzuinţa* (R. L. Stevenson: *El Dorado*, în Virginibus Puerisque, op. cit., p. 109.)

Către Sir Percy Florence și Lady Shelley

Iată o poveste care se extinde asupra multor ani și asupra unor călătorii în multe țări. Printr-o curioasă potrivealã a împrejurărilor, scriitorul a început-o, a reluat-o și a încheiat-o în decoruri îndepărtate și diverse. Și mai cu seamă, s-a aflat mult pe mare. Caracterul și soarta fraților dușmani, sala și pădurícea de la Durrisdeer, problema povestirii brute a lui Mackellar și a modelării ei pentru zboruri mai înalte — iată gînduri și imagini ce i-au ținut tovărășie pe punte, în multe limanuri oglindind stelele ; i-au umblat adesea prin cap, însoțite de melopeea zbaterii velelor ; dar s-au îndepărtat (uneori cît se poate de brusc) la apropierea furtunilor. Trag nădejde că aceste împrejurări ale alcătuirii poveștii mele vor găsi în oarecare măsură bunăvoință în ochii unor călători pe mări și iubitori de mări cum sînteți voi.

Oricum, iată o dedicație care vine de foarte departe ; scrisă pe țărmurile sonore ale unei insule subtropicale, aproape la vreo zece mii de mile depărtare de vîlceaua și de manoarul Boscombe al căror peisaj mi se înalță în față pe cînd scriu — laolaltă cu fețele și glasurile prietenilor mei. Da, o dată mai mult mă avînt în larg — fără îndoială și Sir Percy la jel. Să ne trimitem, deci, peste ape, semnalul B.R.D. ! [1]

R L.S.

Waikiki, *17 mai 1889*

[1] Inițiale reprezentînd un vechi semnal al pescarilor în larg.

CAPITOLUL I

Rezumat al întîmplărilor din timpul pribegiei fratelui mai mare

De mult așteaptă lumea adevărul deplin asupra acestor lucruri bizare; el va fi desigur binevenit curiozității publice. S-a întîmplat astfel ca eu unul să iau parte cît se poate de îndeaproape la ultima perioadă din istoria familiei; și nu se află în viață nici un alt ins în stare a lămuri ca mine aceste lucruri, sau la fel de dornic a le relata întocmai după cum s-au petrecut. L-am cunoscut pe fratele mai mare — pe Senior, cum îl voi numi de aci înainte; asupra multor trepte tăinuite ale carierei sale posed o dare de seamă autentică; în ultima sa traversare a oceanului, i-am fost aproape singurul tovarăș; am luat parte la acea călătorie iernatică despre care s-au răspîndit atîtea povești, și am fost de față la moartea acestui om. Cît privește pe răposatul meu stăpîn, Lordul Durrisdeer, l-am slujit și l-am iubit aproape douăzeci de ani în șir — stimîndu-l tot mai mult pe măsură ce-l cunoșteam mai bine.

Făcînd toate socotelile, gîndesc că nu se cade ca atît de multe mărturii să piară; adevărul e o datorie ce-o am față de memoria stăpînului meu și gîndesc că anii bătrîneții mi se vor scurge mai lin și capul meu alb va odihni mai liniștit pe pernă, atunci cînd datoria va fi plătită.

Neamul Durriilor de Durrisdeer și Ballantrae a fost o familie puternică, în sud-vest, încă din zilele lui David întîiul. Versurile ce se mai aud și acum prin ținut:

„Mulți și mărunți alde Durrisdeer,
Cu ce de mai suliți ies călări!"

sînt semn al vechimii sale ; iar numele lor mai apare şi-n altele, pe care gura lumii le atribuie lui Thomas de Ercildonne însuşi — cît de veridic n-aş putea spune — iar unii le-au pus în legătură — cît de îndreptăţit iar nu cutez a spune — chiar cu întîmplările din povestirea de faţă :

„Doi Durii la Durrisdeer,
Unu tot legat, altu' tot pe-ncălecat.
Vai de mire şi mireasă —
Haină soartă le fu dat !"

În plus, istoria autentică e plină de isprăvile lor de viteje (care în ochii noştri, ai oamenilor moderni nu apar drept foarte lăudabile) ; şi familia a luat parte din plin la toate înălţările cărora din totdeauna le-au fost supuse marile case ale Scoţiei. Trec peste toate, pentru a ajunge la acel memorabil an 1745, cînd s-au pus temeiurile acestei tragedii.

În acea vreme trăia o familie de patru persoane în casa de la Durrisdeer, în apropiere de St. Bride pe ţărmul Solway. Bătrînul Lord, al optulea purtînd acest nume, nu era bătrîn de ani, ci suferea prematur de neajunsurile vîrstei înaintate ; locul său era lîngă cămin, unde şedea, într-un halat căptuşit, citind ; avea puţine vorbe de spus orişicui, iar vorbe rele nimănui — model al unui cap de familie retras de la treburile gospodăriei — însă mintea îi era bogat înzestrată cu învăţătură, iar în ţinut îi mergea vestea a fi mai isteţ decît părea. Feciorul mai mare, Senior de Ballantrae, James pe numele de botez, moştenise de la taică-său dragostea pentru lectură serioasă ; poate în parte şi tactul său ; dar ceea ce la părinte era doar purtare chibzuită, devenise la fecior neagră prefăcătorie. Pe dinafară văzută, purtarea sa alt cusur n-avea decît că-i plăcea a trăi deavalma cu poporul şi a petrece neînfrînat ; şedea pînă tîrziu noaptea la băutură şi încă şi mai tîrziu la joc de cărţi ; îi mersese vestea prin împrejurimi ca „flăcău primejdios fetelor" şi unde era zarvă, încăierare şi gîlceavă, el era în frunte. Dar, fiind primul care se avînta în de-alde acestea, se băgase de seamă că, făr'de greş, tot Lordul ieşea totdeauna basma curată, iar părtaşii săi întru rele plăteau de obicei singuri oalele sparte. Acest noroc ori

această dibăcie îi aduse reavoința unora ; însă printre toți cei-lalți din ținut îi spori faima ; încît se așteptau din parte-i lucruri mari pentru viitor, cînd avea să fi dobîndit mai multă seriozitate. O singură pată foarte neagră se prinsese de numele său ; dar lucrul fusese cocoloșit la vremea sa, și într-atît îl schimbase la față vorbăria oamenilor — încă mai dinainte de a veni eu prin acele locuri — încît preget a-l așterne pe hîrtie. De va fi fost adevărată, era îngrozitoare faptă din partea unui om atît de tînăr ; iar mincinoasă de va fi fost, era o îngrozitoare calomnie. Socotesc vrednic de însemnare faptul că el însuși totdeauna s-a făli a nu avea nici urmă de îndurare, și că era crezut pe cuvînt ; încît printre vecini, se mai spunea în plus și că „e de rău să-l superi". Iată deci, făcînd toate socotelile, un tînăr gentilom (care în '45 nu împlinise nici douăzeci și patru de ani) devenit foarte de timpuriu o figură remarcabilă în ținut. Cu atît mai puțin este de mirare că nu prea se auzeau multe despre cel de-al doilea fiu, domnul Henry (răposatul Lord Durrisdeer), care nu era nici foarte rău nici foarte destoinic, ci un soi de băiat de treabă și de nădejde ca mulți alții de prinprejur. Nu se auzeau multe, am zis, dar adevărul e că nu se vorbea mult în ceea ce-l privea. Îl cunoșteau pescarii de somon din liman, căci cu sportul acesta se îndeletnicea sîrguincios ; apoi era eminent doftor de cai ; iar în gospodărirea domeniului avusese rol de frunte încă de pe cînd era flăcăiandru. Cît de grea se găsea a fi această sarcină, în situația familiei, nu știe nimeni mai bine ca mine ; și nici cît de lesne și pe nedrept putea cineva dobîndi acolo faima de-a fi despot și avar.

A patra din casă era Domnișoara Alison Graeme, o rudă apropiată, orfană, și moștenitoare a unei averi considerabile, dobîndită de taică-său în negoț. La acești bani recurgea fățiș milordul pentru a putea face față trebuințelor ; pămîntul fiind ipotecat din plin, iar domnișoara Alison menită a deveni soția feciorului mai mare ; ceea ce, ea, una, primea bucuroasă ; cît de bucuros va fi fost dînsul, e altă socoteală. Era o fetișcană frumușică, și în acele zile mai era și tare ageră și pornită a face toate după căpșorul ei ; căci, bătrînul Lord neavînd nici o fiică, iar doamna sa răposînd cu mult înainte, fata crescuse cam la voia întîmplării.

Acestora patru le sosi vestea debarcării Prințului Charlie[1] și-i făcu degrabă să se ia la hartă. Milordul, ca unul deprins a păzi vatra, știa una și bună : că trebuie cîștigat timp. Domnișoara Alison, dimpotrivă, era de cealaltă parte, pleda pentru intrarea în acțiune, părîndu-i-se aceasta mai romantică ; iar Seniorul (deși după cîte am auzit nu se întîmpla adesea să-i dea dreptate) de data aceasta fu de aceeași părere cu dînsa. După cîte îmi închipui, îl ispitea aventura ; era ispitit și de prilejul de-a mări veniturile casei și de a-și plăti datoriile personale, cu mult mai însemnate decît ar fi crezut oricine. Cît despre domnul Henry, se pare că la început a vorbit destul de puțin ; lui i-a venit rîndul mai tîrziu. Cei trei s-au ciorovăit o zi întreagă pînă a se învoi să aleagă o cale de mijloc, adică unul dintre feciori să plece și să scoată sabia pentru regele Iacob, iar Lordul cel bătrîn și celălalt fiu să rămînă acasă și să-și păstreze bunăvoința regelui George. Fără îndoială că aceasta fu hotărîrea milordului ; și, după cum prea bine se știe, a fost soluția adoptată de multe familii însemnate. Dar de cum se potoli o dispută, se ivi alta. Căci milordul, domnișoara Alison și domnul Henry erau toți de aceeași părere : că se cuvenea mezinului să plece ; iar fiul cel mare, din neastîmpăr cît și din vanitate, nu voia cu nici un preț să consimtă a rămîne acasă. Pledă milordul, plînse domnișoara, vorbi foarte răspicat domnul Henry ; totul în zadar.

— Întîiul moștenitor al casei Durrisdeer se cuvine a călări alături de „regele său", zicea Seniorul.

— De-am juca pe față, bărbățește, vorbe ca acestea ar avea înțeles spunea domnul Henry. Dar noi ce facem ? Trișăm !

— Salvăm neamul Durrisdeer, Henry, îi răspunse taică-său.

— Și gîndește-te, James, argumentă domnul Henry, dacă plec eu și Prințul e învingător, va fi lesne să faci pace cu regele Iacob. Pe cînd dacă te duci tu și expediția dă greș, înseamnă că împărțim drepturile și titlul. Ce voi fi eu atunci ?

[1] Charles Stuart zis „Pretendentul" (1720—1788), nepot al lui Iacob al II-lea care a pierdut tronul Angliei înstrăinîndu-și sentimentele poporului în urma convertirii la catolicism și a alianței sale cu Ludovic al XIV-lea. Iacob al III-lea, fiul regelui, și Charles, nepotul său, au făcut cîteva încercări nereușite de a recuceri tronul Angliei ocupat de *George al II-lea* (1683—1760). Evenimentele descrise se referă la răscoala iacobită din 1745.

— Vei fi Lordul Durrisdeer, îi răspunse Seniorul. Eu pun în joc tot ce am.

— Eu nu iau parte la asemenea joc, a strigat domnul Henry. O să rămîn într-o situație pe care nici un om de onoare n-ar putea-o îndura. N-o să fiu nici cal nici măgar! a strigat.

Și nițel mai tîrziu a mai adăugat ceva, poate mai pe șleau decît avusese de gînd:

— E de datoria ta să fii aici lîngă tata, a spus. Știi prea bine că pe tine te iubește mai mult.

— Așa? făcu Seniorul. Vorbește Invidia? Și-ai vrea să-mi pui piedică, Iacove?[1]

Domnul Henry se duse de se plimbă nițel prin capătul celălalt al sălii, fără a răspunde; avea darul de preț al tăcerii. Apoi se întoarse.

— Sînt mezinul și *se cuvine* să plec, spuse. Iar tată-meu aci de față, stăpînul casei, spune că *trebuie* să plec. Ce-ai de răspuns la acestea, frate-meu?

— Am de răspuns Harry, îi întoarse vorba Seniorul, că de se întîlnesc doi inși foarte căpățînoși, nu-s decît două căi ca s-o scoată la cap. Ori bătaia — și gîndesc că niciunul dintre noi doi n-ar putea dori s-ajungă atît de departe; ori judecata hazardului. Iată aci o guinee — ai să te ții de hotărîrea acestui ban ce-l voi arunca?

— Am să mă țin sau am să cad, după cum va hotărî el, zise domnul Henry. De cade cap, plec, de cade scut, rămîn.

Banul fu aruncat și căzu cu scutul la vedere.

— Așa, asta-i de învățătură lui Iacov, făcu Seniorul.

— Vom trăi și ne vom căi, a zis domnul Henry, și s-a năpustit afară din sală.

Cît despre domnișoara Alison, ea ridică acel ban de aur ce-l trimisese la război pe iubitul ei și-l zvîrli afară pe fereastră, drept prin blazonul familiei pictat pe vitraliile înalte.

— De m-ai fi iubit cum te iubesc eu, ai fi rămas! a strigat.

— Nu te-aș putea iubi, dragostea mea, cum te iubesc, de n-aș iubi mai mult onoarea, a spus Seniorul.

[1] Aluzie la episodul din *Biblie* în care Iacov, fiul mai mic al patriarhului Avraam, îl amăgește pe bătrînul său tată, orb, că el ar fi Esau, fiiorul mai mare, ca să rămînă apoi cu binecuvîntarea și cu dreptul primului născut.

— O! plînse ea, n-ai inimă, nădăjduiesc să fii ucis! și fugi din sală, lăcrămînd, către iatacul ei.

Seniorul s-a înturnat, pare-se, către milord și cu o mutră foarte comică, a spus:

— Are aerul că va fi un drac de nevastă.

— Tu ești un drac de fecior, a strigat taică-său, tu care ai fost totdeauna preferatul, spre rușinea mea fie spus. De-un singur ceas bun n-am avut parte de pe urmă-ți, de cînd ai venit pe lume; nu, nici măcar de-un singur ceas bun — și-o mai repetă și-a treia oară.

Nu știu ce îl tulburase într-atita: ușurătatea Seniorului, ori nesupunerea sa, ori vorbele domnului Henry despre cel mai iubit dintre feciori; înclin însă a crede că acestea din urmă — deoarece știu din spusele multora că din ceasul acela i-a dovedit mai multă atenție domnului Henry.

Pînă una alta, cînd a pornit-o călare Seniorul spre nord, le făcuse destul sînge rău la toți și nu prea se avea bine cu familia de fel ceea ce-și aminteau cei rămași cu și mai mare mîhnire, mai apoi, cînd se părea a fi prea tîrziu.

Ici cu amenințări, colo cu favoruri, izbutise a aduna laolaltă cam vreo duzină de flăcăi, îndeosebi feciori de-ai arendașilor moșiei. Făceau cu toții zarvă mare cînd s-au pornit și-au prins a sui dealul pe lîngă schitul cel vechi, răcnind și cîntînd și purtînd fiștecare cocarda albă la pălărie. Pentru o ceată atît de măruntă, a voi să străbată mai toată Scoția fără nici un sprijin era o aventură nebunească — și asta cu atît mai mult (gîndea lumea) cu cît, chiar pe cînd această biată mînă de oameni se cățăra pe deal, o navă mare din flota regelui — care-i putea băga pe toți într-o singură barcă — sta ancorată în golf, cu steagu-i cel mare larg desfășurat.

În după amiaza zilei următoare, după ce-i îngăduise fratelui mai mare a porni falnic înainte, îi veni rîndul și domnului Henry; iar dînsul porni călare, de unul singur, pentru a-și pune sabia în slujba regelui George și a-i duce scrisori de plecăciune de la taică-său.

Domnișoara Alison rămînea încuiată în iatacul ei și, pînă plecară amîndoi, altceva decît să plîngă nu prea făcea; doar că-i cususe cocarda la pălărie Seniorului, iar cînd i-o duse jos John Paul (după cum mi-a povestit) mai era încă udă de lacrimi.

În tot ce-a urmat, domnul Henry și milordul au respectat învoiala încheiată. Să fi făptuit cîndva oarece, n-am auzit — și nici nu cred să fi fost dînșii cu mare tragere de inimă de partea regelui. Dar respectau litera datoriei lor de supunere ; corespondau cu Lordul Președinte ; stînd între timp frumușel acasă și neavînd cu Seniorul nici un fel de legături, sau prea puține. cîtă vreme se desfășurară evenimentele știute. Din parte-i, nu fu nici dînsul mai comunicativ. Domnișoara Alison, la drept vorbind, îi tot trimitea solii, nu știu însă de va fi căpătat răspunsuri. O dată a plecat călare, trimis de dînsa, Macconochie și i-a găsit pe *Highlanderi* [1] în fața Carlisleului, iar pe Senior călărind alături de Prinț și în mare cinste. Seniorul a luat scrisoarea (spune Macconochie), a deschis-o, și-a aruncat ochii prin ea, țuguind buzele a fluierat, apoi a vîrît-o în cingătoare, de unde, la un salt jucăuș de-al calului a picat la pămînt nebăgată în seamă. Macconochie ridicase hîrtia — și-o mai păstra încă ; am și văzut-o, într-adevăr, în mîinile lui.

Firește că soseau la Durrisdeer vești, purtate de gura lumii, după cum se lățesc veștile de-a lungul unui ținut — lucru de care eu, unul, totdeauna mă minunez. În ăst fel familia află mai multe despre favoarea de care se bucura Seniorul pe lîngă Prinț și despre temeiul ce se spunea că l-ar fi avut acea favoare : — ciudată înjosire la un bărbat atît de mîndru (doar că era în și mai mare măsură ambițios), se spunea că s-ar fi strecurat pînă la acea situație strălucită, ploconindu-se la Irlandezi [2]. *Sir* Thomas Sullivan, colonelul Burke și ceilalți erau tovarășii săi obișnuiți, și prin această purtare se depărtase de proprii săi compatrioți. Era amestecat în uneltirea tuturor măruntelor intrigi, se pusese de-a curmezișul panurilor regelui George de-o mie de ori ; înclina totdeauna către acel sfat care-i părea a fi pe gustul Prințului, indiferent de era bun ori rău ; și în ansamblu (după cum întreaga-i viață a riscat în jocuri de noroc) îl preocupau, pare-se, mai puțin șansele de reușită ale campaniei decît belșugul de avantaje la care el personal ar fi putut să ajungă, dacă, din fericire, acea

[1] Cei din țara de sus — munteții.

[2] Irlanda catolică a fost sprijinul de căpetenie și ultima citadelă a lui Iacob al II-lea Stuart și a fiului său în fuga și în încercările acestora de recucerire a tronului cu ajutorul Highlanderilor din Scoția și al Franței lui Ludovic al XIV-lea.

campanie ar fi izbutit. De altminteri s-a purtat foarte bine pe cîmpul de bătaie — aceasta n-o punea nimeni la îndoială ; căci fricos nu era.

A urmat ştirea înfrîngerii de la Culloden[1] adusă la Durrisdeer de către unul dintre feciorii de fermieri, singurul supraviețuitor, afirma el, dintre toți care urcaseră dealul cîntînd. Printr-o nefericită întîmplare, chiar în acea dimineață, John Paul şi Macconochie găsiseră în grădină moneda de-o guinee, pricină a întregului rău, înfiptă într-un tufiş de ilice ; şi cum spuneau servitorii de la Durrisdeer „se duseseră glonț" la hanul cu cîrciumă ; iar pînă la urmă, deşi îşi lăsară acolo mai toată guineea, lăsară încă şi mai mult din cîtă minte aveau. Şi ce se-apucă John Paul a face — dă buzna în sala unde familia era pe cale de-a prînzi şi răcneşte ştirea că „Tam Macmorland acuşica descălicat-a şi vai, vai, îndărătu-i nu mai vine nimenea".

Au primit ştirea în tăcere, ca niște osîndiți doar că domnul Henry a dus mîna la față, iar domnişoara Alison şi-a pus capul pe masă, ascunzîndu-şi-l în palme. Cît despre milord, obrazul îi era ca cenuşa.

— Îmi mai rămîne un fiu, a rostit. Şi, Henry, voi fi drept cu tine, de astă dată — îmi rămîne cel mai bun.

Era ciudat lucru de spus într-o asemenea clipă ; dar bătrînul nu uitase niciciînd vorbele domnului Henry şi avea pe conştiință ani de nedreptate. Era lucru ciudat, şi mai mult decît putea trece cu vederea domnişoara Alison. Izbucnind, ea-l mustră pe milord pentru vorbele sale nefireşti, şi pe domnul Henry că şedea acolo în siguranță cînd fratele său zăcea mort, şi pe sine însăşi că-i dăduse dragului ei vorbe rele la plecare — şi-l tot numea cel mai mîndru şi mai minunat dintre toți, şi-şi tot frîngea mîinile, strigîndu-şi cu glas tare dragostea şi chemîndu-l pe nume — încît servitorii au rămas uluiți.

Domnul Henry s-a ridicat în picioare şi sta ținîndu-se de scaun. Acum el era ca cenuşa la față.

— O ! a izbucnit pe neaşteptate. Ştiu că l-ai iubit !

[1] În bătălia de la Culloden, pretendentul Charles Stuart a fost definitiv înfrînt şi armatele sale alcătuite din clanurile nord-scoțiene şi partizani irlandezi, au fost nimicite sau puse pe fugă.

— Știe toată lumea, slavă Domnului ! a strigat dînsa, iar apoi către domnul Henry : Dar una o știu numai eu — că tu în inima ta l-ai trădat.

— E martor Dumnezeu, a gemut dînsul, că dragoste-n deșert a fost, de amîndouă părțile.

De-aci încolo, timpul se scurse, în acea casă, fără multe schimbări ; doar că acum erau trei în loc de patru, ceea ce necontenit le amintea pierderea lor.

Nu trebuie uitat că banii domnișoarei Alison erau în cea mai mare măsură trebuincioși domeniului ; și cum unul dintre feciori îi murise, curînd milordul a început a nutri din toată inima nădejdea ca fata să-l ieie de bărbat pe celălalt. Zi de zi căuta s-o încline într-acolo — în timp ce ședea lîngă cămin, cu degetul între filele cărții sale latinești și cu ochii ațintiți asupra chipului ei, într-un fel de stăruință plăcută, care-l prindea destul de bine pe bătrînul domn. De plîngea domnișoara, dînsul o compătimea, ca un moșneag care-a trecut prin vremi încă și mai grele și a început a nu mai da mare însemnătate nici chiar mîhnirii ; de se mînia domnișoara, el se-apuca iar de citit în cartea sa latinească — dar totdeauna cu o scuză cuviincioasă ; cînd se oferea domnișoara — cum adesea făcea — să le dăruiască banii ei, milordul îi arăta cît de puțin cadra aceasta cu onoarea sa și-i amintea că, de-ar fi consimțit el unul, domnul Henry tot ar fi refuzat, cu siguranță. „*Non vi sed saepe cadendo*" [1] era o vorbă favorită de-a sa ; și fără îndoială că această pașnică persecuție a tocit cu timpul hotărîrea ei ; fără îndoială, iarăși, că bătrînul avea o mare înrîurire asupra fetei, de vreme ce ținuse locul părinților ei amîndoi ; și-apoi era ea însăși plină de spiritul familiei Durrilor, și-ar fi făcut tot ce-i sta în putință pentru sporirea falei Durrisdeerului ; dar chiar atît de departe încît să-l ia de bărbat pe bietul meu stăpîn, gîndesc că n-ar fi mers (ciudat lucru) de n-ar fi fost dînsul atît de rău-văzut. Această faimă rea i-o făcuse Tam Macmorland. Tam nu era băiat rău ; dar avea această jalnică slăbiciune : o limbă lungă ; și fiind singurul om din ținut care plecase în acea expediție, sau mai bine zis care se întorsese de-acolo, firește că nu-i lipseau ascultătorii. Cei rămași învinși în vreo bătălie — am observat faptul —, au totdeauna mare grijă a se convinge

[1] Aproximativ : nu prin forță ci prin stăruință (lat.).

c-au fost trădați. După cîte povestea Tam, rebelii fuseseră trădați la fiece cotitură și de către fiștecare dintre ofițerii lor ; fuseseră trădați la Derby ; și trădați la Falkirk ; marșul de noapte era pildă de trădare de-a regelui George ; iar bătălia de la Culloden fusese pierdută prin trădarea Macdonalzilor. Această deprindere de-a reproșa orișicui trădare, într-atîta îi deveni nărav acelui nerod, încît pînă la urmă zornevoie să-i scornească aceeași vină și domnului Henry. Acesta (după cîte povestea el) îi trădase pe flăcăii de la Durrisdeer : făgăduise a veni în urmă-le, cu alți oameni, și cînd colo, dînsul călărise întru ajutorul regelui George.

— Și vai, chiar de-a doua zi ! se văita Tam, sărmanu nostru Senior, și sărmanii, unii feciori care călăreau cu dînsu, abia trecuseră dealul, că dînsu a și tulit-o ! Da, așa-i — pornit-a și dînsu la bătaie, da după inima lui de Iudă — și-acu dînsu are să-mi fie stăpîn, cu toate aistea, — da-n Țara de Sus zac morții cu duiumu, prin buruiana ierbii negre !

Și aci, de băuse Tam, se apuca să plîngă.

Vorbească oricine vreme destul de îndelungată, că se vor găsi unii să-i dea crezare. Această părere despre purtarea domnului Henry, încetul cu încetul, se strecură prin ținut, o comentau oameni care știau prea bine că lucrurile se petrecuseră altminteri, dar cărora le lipseau subiectele de vorbă, și-o ascultau și-o credeau și-o dădeau drept literă de evanghelie neștiutorii și rău-voitorii.

Domnul Henry începu a fi ocolit ; nu mai trecu mult și obștea prinse a murmura la trecerea sa, iar femeile (care întotdeauna-s cele mai cutezătoare, fiind cele mai ocrotite) începură să-i strige în față mustrările lor. Feciorul cel mare fu proclamat un sfînt. Își aminteau cum el, unul, niciciînd n-avusese vreun amestec cînd fusese vorba de a-i sili pe oameni la plata dărilor (după cum într-adevăr nici n-avusese altul decît de-a cheltui banii). Fusese el, poate, niteluș cam zvăpăiat, spuneau oamenii ; dar cu cît mai bun era un flăcău zburdalnic din fire, care curînd s-ar fi potolit, decît un mototol, unu'care-ar fi jupuit și pietrele de avar ce era, și toată ziulica ședea cu nasu-n catastife, ca să-i poată hărțui pe bieții fermieri! O destrăbălată, căreia Seniorul îi făcuse un prunc. purtîndu-se apoi, după spusele tuturor, foarte prost cu dînsa, deveni totuși o zeloasă apărătoare a memoriei lui. Într-o bună zi. zvîrli cu o piatră în domnul Henry.

— Unde-i feciorul cel mîndru car's-a-nrezut în tine? strigă.

Domnul Henry și-a înfrînat calul și și-a coborît privirea asupră-i, pălindu-i buzele:

— Așa, Jess? a zis. Și tu? Deși tu s-ar cuveni să mă cunoști mai bine. (Căci dînsul era cel care-o ajuta cu bani.)

Femeia avea pregătită încă o piatră — pe care se părea că era gata s-o arunce — iar dînsul, spre a se apăra, înălță mîna în care ținea cravașa.

— Ce, dai într-o fată, urîtule? strigă ea și-o luă la fugă țipînd de parcă ar fi fost lovită.

A doua zi se răspîndise prin ținut, ca para focului, știrea că domnul Henry ar fi bătut-o pe Jessie Broun, de mai, mai s-o ucidă. Dau asta ca un exemplu pentru felul cum cresc acest bulgăre de zăpadă — o calomnie aducea alta, pînă ce bietului meu stăpîn i se veștejise într-atîta bunul nume, de prinse a sta numai pe-acasă, ca și bătrînul lord. În tot acest timp, fiți siguri că nu se jelui de fel față de ai săi — însuși temeiul scandalului fiind prea dureros de atins, iar domnul Henry fiind foarte mîndru și ciudat de îndărătnic în tăcerea-i. Bătrînul milord trebuie să fi auzit despre toate astea, de la John Paul, dacă nu de la alții, iar pe de altă parte, nu se poate să nu fi văzut că fecioru-său își schimbase deprinderile. Totuși, nici măcar dînsul nu-și da seama, probabil, cît de tare sporiseră acele sentimente față de domnul Henry; iar cît despre domnișoara Alison, dînsa era totdeauna cea din urmă care să audă vreo veste și-o interesa cel mai puțin, chiar de-o auzea.

Tocmai cînd simțămintele dușmănoase crescuseră la culme (căci mai apoi au pierit la fel cum se iscaseră, fără ca cineva să fi putut spune pricina), se pregătea o alegere în tîrgul St. Bride, care-i cel mai apropiat de moșia Durrisdeer, aflîndu-se pe rîul Swift. Fierbea o nemulțumire — pe ce temei nu mai știu, chiar de-o voi fi aflat-o cîndva — și toți spuneau că vor fi capete sparte mai înainte de-a se lăsa seara, și că șeriful trimisese după soldați tocmai la Dumfries. Milordul a stăruit că s-ar cuveni ca domnul Henry să fie de față, asigurîndu-l că era necesar ca dînsul să apară, pentru bunul nume al casei sale.

— Va merge vorba în curînd, spuse, că nu luăm conducerea în propriul nostru ținut.

— Ciudată conducere pot eu lua, zise domnul Henry, iar după şi mai multă stăruinţă din partea celorlalţi, a întregit : — Vă voi spune adevărul adevărat — nu cutez a-mi arăta faţa.

— Eşti primul din neamul nostru, care să fi spus una ca asta ! a strigat domnişoara Alison.

— Ne vom duce toţi trei, a hotărît milordul ; şi într-adevăr, şi-a încălţat cizmele (pentru prima oară în patru ani — mare chin pe John Paul pînă să i le tragă-n picioare), iar domnişoara Alison şi-a pus costumul de călărit, şi toţi trei au plecat împreună călare spre St. Bride.

Străzile erau pline de drojdia satelor ; nici n-apucară bine să dea ochi cu domnul Henry, c-au şi prins să se audă şuierături şi huiduieli, şi strigăte de „Iudă !" şi „Unde-i Seniorul ?" şi „Unde-s bieţii flăcăi ce-au pornit călare cu dînsul ?" Pînă şi-o piatră fu zvîrlită ; dar mai toţi de faţă au strigat „ruşine !", din pricina bătrînului milord şi-a domnişoarei Alison. Nu i-au trebuit milordului nici zece minute ca să se încredinţeze că domnul Henry avusese dreptate. N-a scos nici un cuvînt, ci şi-a întors calul şi-a luat-o înapoi spre casă, cu bărbia în piept. Un cuvîntel n-a scos nici domnişoara Alison ; fără îndoială însă că de gîndit, s-a gîndit cu atît mai mult ; fără îndoială că i-a fost mîndria împunsă, căci era şi dînsa o Durie pînă în măduva oaselor ; şi fără îndoială c-a fost mişcată văzîndu-l pe verişorul ei batjocorit în chip atît de nedrept. În noaptea aceea nici nu s-a apropiat de pat. Adesea am învinuit-o pe doamna — cînd îmi vine în gînd noaptea aceea, îi iert bucuros totul. Iar în dimineaţa următoare, întîiul lucru ce-l făcu, veni la bătrînul lord, unde şedea la locul său obişnuit.

— Dacă Henry mă mai vrea, îi spuse, acum sînt gata să-l iau.

Dar lui — însuşi altminteri i-a vorbit :

— Dragoste nu-ţi pot aduce, Henry, în schimb Dumnezeu mi-i martor că-ţi aduc toată mila ce se află pe lume.

Întîi iunie 1748 fu ziua cununiei lor. Şi decemvrie al aceluiaşi an mă văzu pe mine descălicînd pentru prima oară în faţa conacului cel mare. Iar de aci înainte pornesc şirul povestirii întîmplărilor, după cum s-au perindat ele sub ochii mei, aidoma unui ins ce-ar depune mărturie în faţa unei curţi de judecată.

CAPITOLUL II

Rezumat al întîmplărilor
(în continuare)

Mi-am făcut ultima parte a călătoriei într-un sfîrşit friguros de decembrie, pe un pui de ger de trosneau pietrele, şi cine s-a nimerit a-mi fi călăuză — tocmai Patey Macmorland, un frate de-al lui Tam. Pentru un puşti de zece ani, cu capul ca firul cînepii şi cu picioarele goale, era mai limbut în istorii deşucheate decît pomenisem cîndva ; pasă-mi-te mîncase din acelaşi blid cu frate-său. Nici eu, unul, nu eram încă atît de bătrîn ; mîndria încă nu-mi era mai mare decît curiozitatea ; şi-apoi, adevărul este că orişicine ar fi fost impresionat, în acea dimineaţă geroasă, auzind de toate ciocnirile de demult de prin ţinut, şi arătîndu-i-se în cale toate locurile pe unde se întîmplaseră lucruri ciudate. Avui parte de poveşti despre Claverhouse pe cînd străbăteam mlaştinile şi de poveşti despre diavol pe cînd treceam creasta dealului. Cînd am ajuns la schit, auzii cîte ceva despre călugării de odinioară. şi — mai multe încă — despre contrabandişti, care îi folosesc ruinele drept magazie, acostînd în acest scop la o bătaie de tun de Durrisdeer ; şi cît ţinu drumul, neamul Duriilor şi domnul Henry, bietul, se găsiră în prima linie a bîrfelii. Astfel, îmi fu în mare măsură înrîurit cugetul împotriva familiei pe care mă pregăteam a o sluji — încît rămăsei cam uluit cînd dădui cu ochii de însuşi domeniul Durrisdeer, aşternîndu-se într-un golf frumos, adăpostit, sub Dealul Schitului ; casa cît se poate de spaţioasă, zidită în stil franţuzesc, sau poate italian — eu, unul n-am prea multă pricepere în aceste arte — şi tot locul înfrumuseţat cu grădini, pajişti, boschete şi arbori, cum n-am

mai văzut aiurea. Banii zăcînd acolo fără a produce nimic, ar fi ajuns pentru a restabili buna stare a familiei ; dar așa, trebuia un venit întreg, pentru a păstra domeniul precum era.

Domnul Henry însuși veni la ușă în întîmpinarea mea : un tînăr gentilom înalt și oacheș (toți bărbații din neamul Duriilor sînt oacheși), cu o față lipsită de frumusețe ca și de voioșie, cu un trup foarte solid și o sănătate mai puțin solidă. Mă luă de mînă, fără pic de trufie, cu vorbe simple și pline de bunătate și mă pofti să mă simt ca acasă. Așa încălțat cu cizme cum eram, mă duse în sala cea mare, spre a mă înfățișa bătrînului Lord. Era încă lumină de zi și cel dintîi lucru pe care l-am observat intrînd, fu lipsa unui ochi de sticlă în centrul blazonului din vitraliul cel mare, pictat ; îmi amintesc că mi s-a părut o știrbire a acestei încăperi, altminteri atît de arătoase, cu portretele strămoșilor înșirate pe pereți, cu plafonul casetat și boltit și cu șemineul sculptat, lîngă colțul căruia ședea bătrînul milord citind din Tit Liviu. Era și dînsul ca și domnul Henry — foarte asemănător cu acela în purtarea-i simplă ; doar că mai subtil și mai agreabil, iar vorbirea îi era de o mie de ori mai plăcută. Avu a-mi pune multe întrebări, țin minte, despre Universitatea din Edinburgh, unde tocmai îmi luasem licența în litere, și despre diferiți profesori, părînd a-i cunoaște bine, cît și capacitatea fiecăruia ; iar eu, mulțumită acestei convorbiri despre lucruri ce-mi erau familiare, izbutii degrabă a vorbi nestînjenit în casa care de-aci încolo avea să-mi fie căminul.

Între timp intră în încăpere doamna Henry ; fiind foarte înaintată în sarcină — domnișoara Katharine urma a se naște vreo șase săptămîni mai tîrziu — nu-mi păru chiar atît de frumoasă la prima vedere ; iar dînsa mă trată cu mai multă condescendență decît ceilalți, încît, făcînd tote socotelile, o așezai la locul al treilea în prețuirea mea.

Nu mi-a trebuit mult pentru ca să-mi pălească în amintire toate poveștile lui Patey Macmorland, nemaidîndu-le nici o crezare, și să devin, ceea ce de-atunci încolo am rămas neîncetat, un slujitor din toată inima al casei Durrisdeer. Partea de căpetenie în afecțiunea mea o avea domnul Henry. Cu dînsul lucram ; și-l găsii un patron exigent, păstrîndu-și toată bunătatea pentru orele cînd amîndoi n-aveam de lucru, iar în cancelaria intendentului nu numai încărcîndu-mă cu treburi, ci și supraveghindu-mă cu agerime. În cele din urmă,

într-o zi, ridică ochii de pe hîrtia pe care o cerceta și, cu oarecare sfială, îmi vorbi :

— Domnule Mackellar, cred că se cuvine să-ți spun că lucrezi foarte bine.

Acestea fură întîiele cuvinte de laudă ; iar din ziua aceea, zelul supravegherii sale slăbi ; și în curînd n-auzeai decît : „domnule Mackellar" încoace, „domnule Mackellar" încolo, din partea întregii familii ; și mai toată vremea cît am slujit la Durrisdeer, am împlinit fiece lucrare la timpul care-mi convenea și după cum credeam eu că era bine, și nu mi s-a cerut socoteală cîtuși de puțin. Chiar pe cînd se mai ținea de capul meu, începusem să văd că-mi dă inima ghes către domnul Henry ; fără îndoială că în parte din compătimire — atît era de lesne să simți că-i un om nefericit. Uneori cădea pe gînduri, rămînînd cu nasul în socotelile noastre, sau cu privirea pironită afară, pe fereastra deschisă ; și atunci, expresia feței sale și suspinul ce-i scăpa din piept trezeau în mine simțăminte vii de curiozitate și milă.

Într-o zi țin minte c-am zăbovit împreună mai mult, cu o treabă oarecare, în cancelaria intendentului. Încăperea aceea se afla în partea cea mai de sus a casei, avînd priveliște asupra golfului și, dincolo de un mic promontoriu împădurit, asupra limbilor lungi de nisip. Și iată-i colo pe contrabandiști, proiectați pe soarele ce asfințea, cutreierînd grăbit țărmul, cu mulțime de oameni și cai. Domnul Henry stătuse cu privirea ațintită spre apus, atît de îndelung, încît mă minunam că nu-l orbise soarele ; deodată-și încruntă sprîncenele, duse mîna la frunte, frecîndu-și-o, apoi se întoarse către mine, zîmbind :

— N-ai ghici la ce mă gîndeam, spuse. Mă gîndeam c-aș fi un om mai fericit de-aș putea să cutreier călare ținutul, cu primejdia vieții, în tovărășia acelor oameni nelegiuiți.

I-am spus atunci că băgasem de seamă că nu se bucura de-o bună dispoziție ; și că-i o amăgire comună oamenilor, de a crede pe alții mai fericiți și de a gîndi că le-ar merge mai bine de s-ar schimba ceva — citîndu-l în sprijinul acestei păreri pe Horațiu, ca un tînăr de curînd ieșit din universitate ce eram.

— Firește c-așa-i, a zis el. Dar hai să ne-ntoarcem la socotelile noastre.

N-a trecut mult pînă să încep a mirosi din ce pricini era atît de abătut. Într-adevăr, chiar şi un orb ar fi descoperit curînd că asupra acestei case plana o umbră, umbra fratelui mai mare. Mort sau viu (pe atunci era presupus a fi mort) omul acela era rivalul fratelui său în lumea de-afară, unde pentru domnul Henry nu se afla nicicînd o vorbă bună, iar la adresa seniorului nu se auzeau decît regrete şi laudă ; şi-i era rival acasă, nu numai pe lîngă tată şi soţie, ci şi faţă de servitori chiar.

Doi slujitori bătrîni erau capii celor două tabere : John Paul, un omuleţ chel, solemn, pîntecos, şi evlavios nevoie-mare — una peste alta o slugă destul de credincioasă — era în fruntea celor ce jurau pentru senior. Nimeni nu cuteza să meargă atît de departe ca John. Îi făcea o adevărată plăcere să-l desconsidere făţiş pe domnul Henry, adesea mai folosind şi cîte-o asemuire jignitoare. Milordul şi doamna Henry îl mustrau, desigur, dar niciodată atît de hotărît pe cît s-ar fi cuvenit, şi era deajuns să facă o mutră plîngăreaţă şi să prindă a-l căina pe Senior, — „flăcăiaşul lui", aşa-l numea — pentru ca să i se ierte totul. Cît despre Henry, el lăsa să treacă aceste lucruri în tăcere, cu o faţă uneori tristă, alteori întunecată. Nu-i chip să te lupţi cu morţii — ştia asta — şi el, unul, nu vedea cum ar putea fi mustrat un bătrîn servitor pentru prea multă credinţă. Nu era omul care să fi scos o vorbă întru asemenea mustrare.

Macconochie era căpetenia celeilalte tabere : un bătrîn beţivan, rău-văzut, veşnic cu blesteme şi cu vorbe deşănţate în gură ; şi adesea m-am gîndit ca la o ciudată alcătuire a firii omeneşti că fiecare dintre aceşti doi slujitori era apărătorul contrariului său, înnegrindu-şi propriile cusururi şi trecînd cu vederea propriile virtuţi, cînd le vedea întrupate într-un stăpîn. Macconochie mirosise curînd înclinaţia mea ascunsă, îmi făcea multe destăinuiri şi obişnuia să spumege împotriva Seniorului ore întregi, încît mă şi stingherea în lucru.

— Îs smintiţi ăştia ! striga, fir-ar ei afurisiţi ! Seniorul ! Dracu e-n căpăţînile lor de-i face să-i zică aşa — domnul Henry e acu Seniorul de drept ! Cînd l-aveau aici, nu-l prea iubeau chiar aşa din cale afară p-acel Senior — eu unu pot să vă spui asta. Jalnic nume a lăsat ! O dată n-am auzit din gura lui o vorbă cuviincioasă, nici eu şi nici vrun altul, ci

doar vorbe de ocară și sudălmi și blesteme păgîne — aibă parte diavolul de el! Nu i-a știut nimenea răutatea... el, nobil! Ați auzit vrodată, dom'le Mackellar, de Wully White, tăbăcarul? Nu? Păi, Wully era un om grozav de evlavios — toată ziulica se ruga — un plicticos, care se potrivea cu mine ca nuca-n perete — eu, unul, nu-l înghițeam, nici să-l văz în ochi — da era om de ispravă-n felul lui... ei, dînsul s-a apucat să-l ție de rău pe Senior, pentru vro faptă deocheată d-a sa. Mare fală pe Seniorul de Ball'ntrae să se ia la hartă c-un tăbăcar — ce părere aveți? rînjea Macconochie; de fapt niciodată nu rostea titlul întreg altminteri decît c-un soi de scîncet de ură. Da el așa a făcut! Halal treabă! Îi tot crăpa ușa omului și-i striga „huu!" cînd era pe ațipite; îi punea praf de pușcă-n vatră și pocnitori de artifițuri în fereastră; pîn'ce omu s-a luat de gînduri, și-a zis c-o fi venit să-l caute Scaraoțchi. Ei, ca să vă spui pe scurt o poveste lungă, Wully s-a scrîntit. Către sfîrșit, stătea numa-n genunchi, tot răcnind și rugîndu-se și frămîntîndu-se-ntr-una pîn'ce și-a dat sufletul. A fost curat omor, așa a spus careva. Întrebați-l pe John Paul — s-a rușinat rău de pozna aiasta, dînsu care-i atîta de creștin! Straşnică ispravă pentru tînărul Senior de Ballantrae.

L-am întrebat ce spunea despre asta Seniorul însuși.

— De un'să știu eu! a răspuns. El nicicînd nu spunea nimic! Și iar a luat-o de la cap, în felul lui obișnuit, afurisind și înjurînd și pufnind una, două, pe nas a batjocură: Seniorul de Ballantrae!

Într-una dintre aceste revărsări de confidențe, mi-a arătat scrisoarea de la Carlisle, cu potcoava calului încă întipărită pe hîrtie. De fapt, asta a fost ultima noastră convorbire confidențială, pentru că atunci a vorbit atît de urît despre doamna Henry, încît am fost nevoit a-l certa cu asprime și de-aci încolo a trebuit să-l țiu la distanță.

Bătrînul Lord era totdeauna la fel de binevoitor cu domnul Henry; avea chiar unele gesturi plăcute, de recunoștință; uneori îl bătea pe umăr, zicînd, de parcă ar fi spus-o lumii întregi: „Iată un fecior bun cu mine!" Și recunoscător desigur că era, fiind un bărbat înțelept și cu simțul dreptății. Cred însă că asta era tot — și-s sigur că și domnul Henry gîndea la fel. Dragostea sa toată o păstra pentru feciorul cel mort. Nu că aceasta ar fi răbufnit adesea în afară; de fapt, numai

o dată s-a întîmplat față de mine. Milordul mă întrebase într-o zi cum mă împăcam cu domnul Henry, iar eu îi spusesem adevărul.

— Da, spuse dînsul, privind pieziș spre flăcările din cămin. Henry e băiat bun, foarte bun, adăugă. Ai auzit, domnule Mackellar, că am mai avut un fecior? Mă tem că nu era la fel de virtuos ca domnul Henry — dar, vai, e mort, domnule Mackellar !... însă pe cînd trăia, eram cu toții foarte mîndri de el ; da, cu toții, foarte mîndri. Chiar dacă în unele privinți nu era întru totul precum ar fi trebuit să fie — de — noi îl iubeam poate cu atît mai mult !

Ultimele cuvinte le rosti privind spre flăcări, dus pe gînduri ; apoi se întoarse către mine, cu multă însuflețire :

— Dar mă bucur că te-mpaci așa bine cu domnul Henry. Vei vedea că-i un patron bun.

Și cu asta își deschise cartea, felul lui obișnuit de-a pune capăt unei convorbiri. Dar, desigur, de citit, nu prea citea, și încă și mai puțin pricepea ; cîmpul de bătaie de la Culloden și tînărul Senior, acestea îi împovărau cugetul, iar pe-al meu îl împovăra o nefirească gelozie (de dragul domnului Henry) pe cel ce murise — sentiment care încă de pe atunci începuse a crește în mine.

Las la urmă pe doamna Henry, încît această înfățișare a sentimentelor mele ar putea să pară neîntemeiat de pătimașă ; cititorul va judeca el însuși, cînd voi fi terminat. Dar trebuie să povestesc mai întîi despre altceva, care avu darul să mă pună în raporturi mai apropiate cu această casă. Nu eram nici de șase luni la Durrisdeer cînd s-a întîmplat ca John Paul să se îmbolnăvească și să trebuiască a sta la pat ; băutura era la originea boalei lui, după umila mea părere ; dar tratat era și de purtat se purta ca un biet sfînt supus torturii ; pînă și preotul, care veni să-l vadă, se declară înălțat sufletește la plecare. Într-a treia dimineață a bolii sale, vine domnul Henry la mine, cu o mutră cam jalnică :

— Mackellar, zice, te-aș obosi cu un mic serviciu, dacă se poate. Plătim cuiva o pensie ; e treaba lui John să o ducă, și acum că el e bolnav, nu știu cui altuia m-aș putea adresa, decît doar dumitale. Chestiunea e foarte gingașă ; eu, unul am destulă pricină să nu pot duce personal acești bani ; pe Macconochie nu cutez a-l trimite fiindcă-i un limbut — iar eu doresc... vreau... doresc... ca acest lucru să nu-i ajungă la cuno-

ştiinţă doamnei Henry, zise, roşind pînă în vîrful urechilor, pe cînd vorbea astfel.

Ca să fiu sincer, cînd am aflat că trebuie să duc bani unei Jessie Broun, care nu era mai ceva decît ce putea fi, am presupus că domnul Henry ascundea vreo escapadă de-a sa. Cu atît mai impresionat am fost cînd ieşi în vileag adevărul.

Locuinţa lui Jessie era cocoţată în capul unei ulicioare ce se deschidea dintr-o stradă lăturalnică a tîrgului St. Bride. Casa avea locatari foarte deocheaţi — în cea mai mare parte dintre cei din tagma contrabandiştilor. La intrare am dat peste un om cu capul spart ; la catul din mijloc, într-o tavernă, nişte indivizi răcneau şi cîntau, cu toate că nu era încă nici orele nouă dimineaţa. Una peste alta, nu mai văzusem în viaţa mea o vecinătate de mai proastă speţă — nici chiar în marele oraş Edinburgh — şi stam cu inima îndoită dacă să nu mă înapoiez. Odaia lui Jessie era p-acelaş calapod cu cele înconjurătoare, iar ea însăşi nu era mai bună. Pînă nu trimise după rachiu şi nu consimţii să beau cu ea un pahar, nu vru să-mi dea chitanţa pe care îmi spusese domnul Henry să i-o cer (metodic cum era dînsul) ; şi-n tot acest timp, se purtă ca o zănatică şi uşuratică ce era — ba maimuţărindu-se a cucoană, ba apucînd-o o veselie necuviincioasă, ba făcîndu-mi avansuri cochete care mă supărau de-mi venea să intru în pămînt. Despre bani vorbi însă la modul tragic :

— E răscumpărarea trădării ! declamă. Îi iau ştiind asta ; e plată pentru sîngele celui trădat ! Vezi ce-am ajuns, ce-s silită să primesc ? O, de s-ar întoarce drăguţu de băiat — alte zile aş avea. Dar e mort — zace mort pîn dealurile Ţării-de-Sus drăguţu meu de băiat, drăguţu meu !

Avea un fel exaltat de-a plînge după drăgutul ei băiat, împreunîndu-şi mîinile şi înălţînd ochii spre cer — trebuie să-l fi învăţat de la niscaiva actori ambulanţi ; iar eu, unul, am gîndit că această mîhnire era în mare parte afectată şi că stăruia asupră-i fiindcă, în afară de ruşinea ei, n-avea cu ce se făli. Nu spun că n-o compătimeam, dar era în cel mai bun caz o milă amestecată cu dezgust ; şi pieri şi aceasta cînd la urmă îşi schimbă iar purtarea. După ce se plictisi a mi se da în spectacol, în sfîrşit îşi puse numele pe chitanţă. „Na !" zice şi apucîndu-se a înjura cum nu se poate mai urît şi cum nu se cuvine unei femei, mă pofti s-o iau din loc şi să duc hîrtia

ludei care mă trimisese. Pentru prima oară auzeam acest epitet formulat la adresa domnului Henry ; am rămas uluit de brusca ei vehemență în cuvinte și gesturi și m-am strecurat afară din odaie, sub acea ploaie de blesteme, ca un ciine bătut. Dar nu scăpasem încă nici cu atît ; arțăgoasa se repezise la fereastră și deschizînd-o, furioasă, se aplecă peste pervaz și continuă să mă bestelească pe cînd străbăteam ulicioara ; contrabandiștii ieșiră în ușa circiumii și se alăturară ocărilor ei, iar unul avu chiar neomenia să asmută asupră-mi un cățel afurisit, care mă mușcă de gleznă. Dacă voi fi avut nevoie de asemenea învățătură, fu o lecție convingătoare de-a evita tovărășia păcătoasă. Am călărit înapoi spre casă cu o durere arzătoare în gleznă și-o mare indignare în suflet.

Domnul Henry se afla în cancelaria intendentului, prefăcîndu-se că are treabă, dar vedeam foarte bine că era doar nerăbdător să audă cum mă achitasem de sarcina mea.

— Ei ! făcu, de cum intrai pe ușă — și după ce-i spusesem cîte ceva din cele întîmplate, și că Jessie îmi părea o nevrednică, foarte departe de a nutri recunoștință. Nu-mi poartă prietenie, zise dînsul, dar de fapt, Mackellar, eu nu mă pot făli cu mulți prieteni, iar Jessie are oarecare pricină a fi nedreaptă. E inutil să-ți ascund ce știe tot ținutul ; n-a fost prea bine tratată de către unul din neamul nostru.

Aceasta fu prima oară cînd îl auzeam pomenind de Senior, măcar pe departe ; și cred că, și pentru atît, a considerat că i se răzvrătise limba ; degrabă a adăugat :

— De aceea mi-ar plăcea să nu se vorbească de loc despre asta. I-ar pricinui neplăcere doamnei Henry... și tatălui meu, adăugă, roșind din nou.

— Domnule Henry, i-am răspuns eu, dacă-mi îngăduiți a vă vorbi deschis, eu vi-aș spune s-o lăsați în plata Domnului pe femeia aceea. Ce-i folosesc ei banii dumneavoastră ? Una ca ea nu știe nici de înfrînare nici de economie — cît despre recunoștință — e ca și cum ai vrea să storci lapte din cremene ; iar de-ați pune capăt generozității dumneavoastră, altă schimbare nu văd decît c-ar fi cruțate gleznele mesajerilor dumneavoastră.

Domnul Henry zîmbi.

— Dar sînt mîhnit în privința gleznei dumitale, spuse în clipa următoare, cu gravitatea cuvenită.

— Şi luaţi aminte, continuai eu, vă dau acest sfat după ce m-am gîndit bine ; fiindcă, totuşi, la început mi-am simţit inima atinsă de compătimire pentru această femeie.

— Vezi ce-ţi spuneam eu ! a exclamat domnul Henry. Şi nu trebuie să uiţi că eu am cunoscut-o pe vremuri ca pe o fată foarte cumsecade. În afară de asta, deşi nu vorbesc mult despre familia mea, ţin mult la bunul ei nume.

Şi cu aceasta puse capăt discuţiei, prima ce-a avut loc între noi în asemenea termeni confidenţiali. Dar în aceeaşi după-amiază avui dovada că tatăl său era perfect la curent cu această chestiune şi că doar faţă de soţia sa o tăinuia domnul Henry.

— Mă tem că astăzi ai avut o însărcinare penibilă — mi se adresă milordul — pentru care, deoarece nu intră de fel în îndatoririle dumitale, doresc a-ţi mulţumi ; şi, cu acelaşi prilej (pentru cazul că domnul Henry va fi omis s-o facă), vreau să-ţi amintesc cît de mult este de dorit ca niciun cuvînt din toate astea să nu ajungă la urechile fiicei mele. Reflecţiile asupra celor morţi, domnule Mackellar, sînt de două ori penibile.

În inima mea dogorea mînia şi aş fi fost în stare să-i spun pe faţă milordului ce nepotrivit lucru făcea, susţinînd în inima doamnei Henry chipul celui mort şi cu cît mai utilă treabă ar fi împlinit de-ar fi fărîmat acest idol fals ; căci ajunsesem acum să-mi dau foarte bine seama cum stăteau lucrurile între patronul meu şi soţia sa.

Condeiul mi-e destul de ager pentru a spune lămurit o poveste limpede ; dar a reda efectul unei infinităţi de lucruri mărunte — niciunul destul de însemnat în sine pentru a fi povestit ; şi-a tălmăci povestea privirilor şi mesajul glasurilor cînd spun lucruri fără importanţă ; şi a pune în jumătate pagină esenţa a aproape optsprezece luni — iată ceea ce deznădăjduiesc a împlini. Vina — spus fără nici un înconjur — era întreagă a doamnei Henry. În sinea ei, considera un merit din parte-i a fi acceptat această căsătorie, ce-o îndura ca pe un martiriu — atitudine pe care milordul, cu sau fără ştiinţă — o întreţinea. În plus, dînsa îşi făcea un merit din statornicia ei faţă de cel mort, deşi una ca asta, unei conştiinţe mai scrupuloase, ar fi trebuit mai degrabă să-i pară nelealitate faţă de cel în viaţă ; şi aici, iarăşi, milordul o susţinea în sentimentele ei.

Presupun că era bucuros a vorbi despre pierderea sa și că se ruşina a stărui asupră-i față de domnul Henry. E cert cel puțin că întreținea un mic cerc aparte în sînul acestei familii de trei inși — și exclus era soțul. Se pare că fusese un vechi obicei la Durrisdeer, pe cînd erau numai între dînșii, ca Lordul cel bătrîn să-și ia paharul cu vin lîngă colțul șemineului, iar domnișoara Alison, în loc de-a se retrage, să-și aducă un scăunel lîngă genunchii lui și să șadă acolo, mergîndu-i gurița numai pentru dînsul ; iar după ce-i devenise soție patronului meu, obiceiul rămăsese neschimbat. Ar fi fost plăcut să-l vezi pe acest domn venerabil atît de iubitor cu fiica sa ; eu, însă, prea eram partizanul domnului Henry pentru a simți altceva decît mînie față de excluderea lui. De cîte ori n-am văzut limpede cum lua o hotărîre, se ridica de la masă și se alătura soției sale și Lordului Durrisdeer ; iar din parte-le, dînșii nu se codeau a-l primi cu amabilitate, se îndreptau către dînsul, zîmbindu-i ca unui copil care deranjează intrînd pe neașteptate și cu o sforțare atît de prost disimulată îl făceau părtaș la conversație, încît curînd el se întorcea iarăși lîngă mine, la masă, unde glasurile de lîngă șemineu nu ajungeau decît ca un murmur (atît de mare e sala de la Durrisdeer). Acolo rămînea și-i urmărea cu privirea, iar eu de asemeni — și la răstimpuri — după felul mîhnit cum clătina din cap bătrînul lord, sau își așeza mîna pe creștetul doamnei Henry, sau după cum își așeza ea mîna pe genunchii lui, de parcă l-ar fi consolat, sau după un schimb de priviri încărcate de lacrimi, știam că alunecaseră iarăși către vechiul subiect și că umbra celui mort se afla în încăpere.

Sînt ceasuri cînd îl condamn pe domnul Henry că accepta totul, prea răbdător ; totuși, trebuie să ne amintim că fusese luat de bărbat din milă și că-și acceptase soția în această condiție. O dată, îmi amintesc, le-a spus că găsise un om care va înlocui ochiul cel spart din vitraliu, lucru de care era firesc să se ocupe, de vreme ce el era cel care conducea toate treburile domeniului. Dar, în amintirea capriciilor Seniorului, acest ochi spart din vitraliu era un fel de relievă — și la primul cuvînt despre o schimbare, doamnei Henry îi năvăli sîngele în obraz.

— Mă mir de tine ! a strigat.

— Mă-mir eu însumi de mine! a spus domnul Henry, cu mai multă amărăciune în glas decît îl auzisem trădînd vreodată.

Aici a intervenit bătrînul milord, cu vorbirea-i lin curgătoare, dînd altă întorsătură discuției, încît mai înainte de a se fi sfîrșit, totul părea uitat: atîta doar că după aceea, cînd cei doi se retrăseseră, ca deobicei, în colțul de lîngă cămin, o vedeam pe dînsa plîngînd cu capul în poala bătrînului. Domnul Henry întreținea cu mine convorbirea despre vreo treabă oarecare de-a moșiei — el, unul, știa a vorbi despre puține lucruri în afară de treburi și niciodată nu s-a prea priceput a face cuiva să-i treacă vremea foarte plăcut în societatea sa — dar în ziua aceea întreținu conversația cu ceva mai multă stăruință, în timp ce privirea îi rătăcea iarăși și iarăși spre cămin și glasu-i își schimba tonalitatea, fără a-și opri cursul. Ochiul din vitraliu, însă, n-a fost înlocuit, ceea ce cred că el socoti drept o grea înfrîngere.

Dîrz ori nu — bun era însă — știe Dumnezeu. Doamna Henry avea față de el un fel de condescendență, care mie, din partea unei soții, mi-ar fi rănit vanitatea; dînsul o accepta ca pe-o favoare. De parcă s-ar fi jucat c-un cățeluș, îl ținea la distanță, uita de dînsul, apoi și-l amintea și se apleca spre el, cum ne purtăm cu copiii; îl copleșea cu o bunătate rece; îl mustra, pălind și mușcîndu-și buza, de parcă i-ar fi fost rușine de stîngăcia lui; îi poruncea dintr-o privire, cînd uita să se supravegheze iar cînd nu uita, îi adresa rugăminți pentru cea mai firească dintre atenții, de parcă ar fi fost vorba de nemaipomenite favoruri.

Și la toate acestea el răspundea cu un neobosit devotament; venerînd pămîntul pe care călca ea, cum se spune, purtîndu-și iubirea în ochi, strălucitoare ca o făclie. Cînd fu să vină pe lume domnișoara Katharine, nimeni nu l-a putut îndupleca a părăsi odaia. Ședea îndărătul tăbliei de la capul patului, alb ca varul — așa mi s-a spus — cu fruntea șiroind de sudoare; iar batista ce-o ținea în mînă se prefăcuse într-un boț, nu mai mare cît un glonț de pușcă. Și multe zile n-a putut îndura s-o vadă pe domnișoara Katharine; de fapt, mă îndoiesc că a fost vreodată, pentru domnișoara, ceea ce s-ar fi cuvenit să fie; pentru care lipsă de simțire firească era condamnat cu asprime.

Acestea erau stările în familie, pînă la data de 7 aprilie 1749, cînd a intervenit primul dintr-acel şir de evenimente ce-aveau să frîngă atîtea inimi şi să piardă atîtea vieţi.

În acea zi şedeam în odaia mea, cu puţin înainte de cină, cînd John Paul dădu buzna pe uşă, fără bună-cuviinţa de-a bate şi-mi spuse — rînjind batjocoritor la numirea funcţiei mele — că era cineva jos care dorea să discute cu intendentul.

Am întrebat ce fel de om era şi cum îl chema; şi atunci a ieşit la iveală pricina arţagului lui John; se părea, într-adevăr, că vizitatorul refuzase a-şi spune numele altuia decît numai mie, ceea ce majordomul considera un afront jignitor.

— Bine, am zis, zîmbind uşor, să văd ce vrea.

În sala de intrare am găsit un bărbat masiv, foarte simplu îmbrăcat şi înfăşurat într-o manta de călătorie pe mare, ca unul proaspăt debarcat, cum şi era. Nu departe de dînsul sta Macconochie, cu limba scoasă şi cu mîna în bărbie ca un prostănac care se gîndeşte încordat; iar străinul, cu gulerul mantalei ridicat spre obraz, părea stînjenit. De cum mă văzu, îmi ieşi înainte, plin de efuziune.

— Dragul meu — mii de scuze că te-am deranjat — mă aflu într-o situaţie cît se poate de neplăcută. Uite colo un catîr insolent a cărui mutră parcă aş cunoaşte-o — şi încă şi mai încredinţat sînt că o cunoaşte şi el pe a mea. Dumneata, de vreme ce te afli în această familie, şi într-o slujbă de oarecare răspundere — ceea ce-i şi pricina că mi-am îngăduit a trimite să te cheme — eşti desigur de „partea cea dreaptă“ [1]!

— Puteţi fi sigur, cel puţin, că toţi ce sînt de-acea parte se află în deplină siguranţă la Durrisdeer.

— Dragul meu, întocmai aşa gîndesc şi eu. Vezi dumneata, chiar adineauri am fost debarcat pe acest ţărm, de către un om foarte de treabă, al cărui nume nu mi-l pot aminti şi care urmează a rămîne nici prea aproape, nici prea departe de ţărm, pînă mîine dimineaţă, ca să mă aştepte — aceasta cu oarecare primejdie pentru dînsul — şi ca să fiu deschis faţă de dumneata, sînt niţeluş îngrijorat să nu fie şi pentru mine cu oarecare primejdie. Mi-am salvat de atîtea ori viaţa, domnule... (îţi uit numele, care e foarte onorabil) încît, zău aşa c-aş fi

[1] „*the honest party*“ numeau iacobiţii partidul celor care luptau pentru restaurarea Stuarţilor.

dezolat s-o pierd totuși, pînă la urmă. Și-acest catîr insolent pe care cred că l-am văzut în preajma bătăliei de la Carlisle...

— O, Domnul meu, l-am asigurat, pînă mîine vă puteți încrede în Macconochie.

— Bine, sînt încîntat s-aud asta din gura dumitale, zise străinul. Adevărul e că numele meu nu-i foarte potrivit de purtat în această țară a Scoției. Față de un gentleman ca dumneata, dragul meu, n-aș vrea să umblu cu ascunzișuri ; și dacă-mi dai voie o să ți-l suflu repede la ureche. Mi se spune Francis Burke — Colonelul Francis Burke ; și mă aflu aici, cu un risc afurisit pentru mine, ca să-i văd pe stăpînii dumitale — mă vei ierta, dragul meu, că-i numesc astfel, căci sînt sigur că-i un fapt pe care niciodată nu l-aș fi ghicit după înfățișarea dumitale. Și dacă vrei să mă îndatorezi transmițîndu-le îndată numele meu, poți să le spui că sînt purtătorul unor scrisori pe care-s convins că le vor citi cu mare bucurie.

Colonelul Francis Burke era unul dintre irlandezii Prințului, care i-au păgubit atît de mult cauza și care au fost atît de urîți de scoțieni, pe timpul rebeliunii. Îndată mi-a venit în minte cum uimise Seniorul de Ballantrae pe toată lumea, alăturîndu-se acelei tabere. În aceeași clipă, o ciudată presimțire a adevărului puse stăpînire pe sufletul meu.

— Binevoiți a intra aci, spusei, deschizînd ușa unei odăi, și-l voi înștiința pe milord.

— Foarte amabil din partea dumitale, domnule... Cum-te-cheamă ? spuse colonelul.

Urcai spre sala cea mare cu pas domol. Iată-i pe toți trei — bătrînul milord la locul său obișnuit, doamna Henry cu lucrul ei de mînă lîngă fereastră, domnul Henry (după cum obișnuia adesea) plimbîndu-se încoace și încolo prin capătul din fund al sălii. În mijloc sta masa pusă pentru cină. Le-am spus pe scurt ce-aveam de spus. Bătrînul Lord se lăsă pe speteaza jețului. Doamna Henry sări de pe scaun cu o mișcare automată și rămase în picioare ; de-a curmezișul camerei ea și soțul ei se căutau din ochi și se priveau țintă ; se înfruntau cu o privire cît se poate de stranie acești doi oameni, iar pe cînd se priveau, le păliseră obrajii. Apoi, domnul Henry se îndreptă către mine ; nu pentru a vorbi, ci doar pentru a face un semn din deget, dar atîta ajungea... și coborîi scările, să-l aduc pe colonel.

Cînd am intrat împreună în sală, i-am găsit pe cei trei în aceeași atitudine în care-i lăsasem ; cred că nu schimbaseră nici o vorbă.

— Milordul Durrisdeer, fără îndoială ? spuse colonelul, înclinîndu-se, și milordul, drept răspuns, se înclină la rîndul său. Și acesta, continuă colonelul, trebuie să fie Seniorul de Ballantrae ?

— Nu mi-am luat niciodată acest nume, spuse domnul Henry, ci sînt Henry Durie ; cu ce vă pot fi de folos ?

Între timp, colonelul se întorsese către doamna Henry și se înclinase ducînd pălăria la inimă, cu cele mai seducătoare maniere galante.

— E cu neputință să te înșeli în fața unei lady atît de frumoasă și elegantă — mă adresez fără îndoială seducătoarei domnișoare Alison, despre care am auzit atît de des ?

Încă o dată un schimb de priviri zbură între soț și soție.

— Sînt doamna Henry Durie, spuse ea, dar înainte de a mă căsători, mă numeam Alison Graeme.

Atunci se auzi glasul milordului.

— Sînt un om bătrîn, colonele Burke, și c-o sănătate nevoiașă. Fiți îndurător și spuneți degrabă. Îmi aduceți vești de la... șovăi, apoi i se rupseră de pe buze, cu o ciudată schimbare a glasului, vorbele : „fiul meu ?"

— Scumpe milord, vă voi răspunde simplu, ca un oștean : Așa e.

Lordul întinse o mînă tremurîndă ; părea a fi un semn, dar de făcea semn să-i lase timp sau să vorbească înainte, era mai mult decît se putea ghici. În cele din urmă scoase un singur cuvînt :

— Bune ?

— Cum de nu, cele mai bune din lume ! exclamă colonelul. Căci bunul meu amic și mult admirat camarad de arme se află în ceasul acesta în frumosul oraș Paris și, după cît îi cunosc obiceiurile, e mai mult ca probabil că se îndreaptă acum în caleașcă spre vreun dineu. Nu zău, îmi pare că doamna e pe cale să leșine !

Doamna Henry era într-adevăr palidă ca o moartă și se lăsa spre pervazul ferestrei. Dar cînd domnul Henry schiță gestul de a alerga spre dînsa, se îndreptă, înfiorîndu-se parcă.

— Mă simt bine, rosti cu buzele-i palide.

Domnul Henry se opri locului și peste fața lui trecu o zvicnire de mînie. Însă în clipa următoare se și întorsese către colonel.

— Nu vă faceți nici o mustrare, zise, pentru efectul știrii dumneavoastră asupra doamnei Durie. E foarte firesc; am crescut cu toții laolaltă, ca frate și soră.

Doamna Henry își privi soțul cu o expresie de ușurare, ba chiar de gratitudine. După cîte mă taie pe mine capul, vorbirea aceasta a fost primul pas ce-l făcu dînsul spre inima ei.

— Străduiți-vă a mă ierta, doamnă Durie, căci nu-s în adevăr decît un sălbatic de irlandez, zise colonelul, și merit a fi împușcat, pentru a nu mă fi priceput să vă aduc vestea în chip mai artistic. Dar iată aci trei scrisori de mîna Seniorului — una pentru fiecare dintre dumneavoastră. Fiindu-mi cunoscut talentul prietenului meu, sînt sigur că el își va spune povestea cu mai mult farmec.

Vorbind astfel, scoase scrisorile, le rîndui după numele celor cărora le erau destinate, o înfățișă pe cea dintîi milordului, care o înșfăcă lacom, și înaintă către doamna Henry întinzînd pe cea de-a doua.

Doamna însă flutură din mînă a împotrivire.

— Soțului meu, zise, cu glas sugrumat.

Colonelul era un om istet, dar acum rămase cam buimac.

— Desigur! făcu, ce prostie din partea mea! Desigur! Dar tot mai ținea scrisoarea.

În cele din urmă, domnul Henry întinse mîna — nu-i mai rămînea decît să se supună. Domnul Henry luă scrisorile (atît pe a soției lui cît și pe a sa) și le privi pe din afară, cu sprîncenele tare încruntate, ca și cum s-ar fi gîndit. În tot acest timp mă uimise cu purtarea-i desăvîrșită, dar acum avea să se întreacă pe sine.

— Dă-mi mîna să te conduc pînă-n odaia ta, îi spuse soției sale. A fost o întîmplare cît se poate de neașteptată; în orice caz, probabil că vei dori să-ți citești scrisoarea singură.

Din nou ea îl privi cu aceeași expresie de uimire; dar el nu-i lăsă timp și veni de-a dreptul spre dînsa.

— Va fi mai bine așa, crede-mă, spuse, iar colonelul Burke e prea cuviincios ca să nu te ierte."

Și cu aceasta îi luă mîna, prinzîndu-i cu gingășie degetele, și o conduse afară din sală.

Doamna Henry nu s-a mai întors în seara aceea; iar cînd domnul Henry se duse s-o vadă în dimineața următoare — după cum am aflat mult timp după aceea — ea îi întinse plicul nedeschis.

— Ah, citește-o și termină o dată ! strigase el.

— Cruță-mă ! îi răspunse dînsa.

Iar după cum gîndesc eu, cu aceste cîteva vorbe zădărniciră amîndoi o parte însemnată din buna lor purtare de mai înainte.

Scrisoarea însă — nici o îndoială în această privință — a ajuns în mîinile mele, iar eu, fără a o deschide, am ars-o.

Pentru a fi foarte precis asupra aventurilor Seniorului după lupta de la Culloden, am scris nu de mult colonelului Burke — acum Cavaler al ordinului St. Louis — rugîndu-l să-mi trimită cîteva însemnări scrise, întrucît anevoie m-aș putea bizui pe memoria mea, după un interval atît de lung. Ca să mărturisesc adevărul, răspunsul lui m-a cam pus în încurcătură, căci dînsul mi-a trimis memoriile complete ale vieții sale, care doar pe-alocuri au legătură cu Seniorul, iar în ansamblu sînt mai lungi decît întreaga mea povestire ; și (după cîte mi se pare mie) nu-s pretutindeni menite a satisface simțul moral. În scrisoarea lui, datată din Ettenheim, mă ruga să găsesc un editor pentru ansamblul acestor memorii, după ce mă voi fi folosit de ceea ce mă interesa. Gîndesc a împlini cel mai bine țelul meu și dorințele sale, tipărind pe de-a-ntregul anumite părți din memorii. În felul acesta cititorii mei vor avea o dare de seamă amănunțită și, cred, foarte autentică, a unor întîmplări esențiale ; iar dacă vreun editor ar îndrăgi stilul de narațiune al Cavalerului, va ști unde se poate adresa pentru rest, care-i stă la dispoziție în cantitate abundentă. Am intercalat aci întîiul extras, încît să țină locul celor istorisite nouă de către Cavaler, la un pahar cu vin, în sala castelului Durrisdeer ; se cuvine însă a presupune că nu realitatea brută, ci o versiune foarte dreasă i-a înfățișat dînsul milordului.

CAPITOLUL III

Peregrinările Seniorului.
Din memoriile Cavalerului de Burke

...Am părăsit Ruthvenul (e aproape inutil a o spune) cu mult mai mare satisfacţie decît încercasem la venire ; dar fie că voi fi greşit drumul prin pustietăţi, fie că am fost părăsit de tovarăşii mei, fapt e că m-am văzut curînd singur. A fost o situaţie foarte neplăcută ; căci totdeauna mi-au rămas de neînţeles această ţară oribilă şi acest popor sălbatic, iar îndeosebi partea finală a retragerii Prinţului ne făcuse pe noi irlandezii mai puţin agreaţi ca oricînd. Tocmai reflectam la şansele mele mediocre, cînd văzui pe deal un călăreţ, pe care la început îl luai drept o nălucă, deoarece prin toată armata circulase ştirea morţii sale, în primele rînduri, la Culloden. Era Seniorul de Ballantrae, fiul milordului Durrisdeer, un tînăr nobil înzestrat cu vitejia şi însuşirile cele mai rare, din născare deopotrivă menit să fie fala unei curţi cît şi să culeagă lauri pe cîmpul de bătaie. Întîlnirea ne fu cu atît mai binevenită amîndurora cu cît dînsul era unul dintre puţinii scoţieni care îi trataseră pe irlandezi cu consideraţie, iar acum îmi putea fi de mare folos întru ajutorarea scăpării mele. Totuşi, amiciţia noastră deosebită s-a întemeiat pe-o împrejurare nu mai puţin romantică decît oricare dintre legendele din jurul Regelui Arthur. Ea se petrecu în cea de-a doua zi a fugii noastre, după ce dormisem o noapte în ploaie, pe coasta unui munte.

S-a întîmplat ca un bărbat din ţinutul Appin, cu numele de Alan Black Stewart [1], sau cam aşa ceva (dealtminteri l-am re-

[1] *Nică a domnului Mackellar*
N-o fi acesta cumva Alan *Breck* Stewart, vestit mai tîrziu drept ucigaşul din Appin ? Cavalerul dă uneori dovadă de-o nevoiaşă ţinere de minte a numelor.

văzut mai apoi în Franța), să treacă pe-același drum cu noi ; și nutrind acela o gelozie oarecare față de însoțitorul meu, avu loc un schimb de expresii foarte puțin cuviincioase ; după care Stewart îl provoacă pe Senior să descalece și să-i dea satisfacție.

— O, domnule Stewart, îi răspunde Seniorul, gîndesc că în clipa de față aș prefera să mă iau la întrecere cu dumneavoastră în fugă. Și zicînd așa, dă pinteni calului. Stewart (copilărească faptă !) goni după noi mai bine de o milă, iar eu nu mi-am putut stăpîni rîsul cînd în cele din urmă, privind înapoi, l-am văzut pe o colină, cu mîna în șold și mai să plesnească de atîta fugă.

— Totuși, nu m-am putut abține a-i spune tovarășului meu, cu unul n-aș lăsa un om să fugă după mine cu un scop atît de onorabil, fără a-i face pe plac. A fost o glumă reușită, dar miroase nițeluș a faptă de om fricos.

El își încruntă sprîncenele către mine.

— De una ca asta nu pot fi suspectat, zice, cînd îmi iau în spinare pe omul cel mai nepopular din Scoția ; ca demonstrație de curaj, cred că-i de-ajuns !

— Vai, am răspuns eu, v-aș putea arăta în mărime naturală pe unul și mai nepopular. Iar dacă nu vi-i pe plac tovărășia mea, vă puteți lua în spinare pe altcineva.

— Colonele Burke, ripostă el, hai să nu ne certăm ; și fiindcă veni vorba, dați-mi voie să vă asigur că sînt omul cel mai puțin răbdător din lume.

— Sînt la fel de puțin răbdător ca și dumneavoastră, am întîmpinat eu. Și nu mă sinchisesc s-o afle oricine.

— În pasul ăsta, zice el, frînîndu-și calul, n-avem s-ajungem departe. Și propun ca din două lucruri să facem pe dată unul : ori să ne certăm și să isprăvim, ori să cădem la o înțelegere fermă că vom îndura fiecare orișice din partea celuilalt.

— Ca doi frați ?

— N-am spus asemenea nerozie, răspunse el. Am și eu un frate și nu-l prețuiesc mai mult ca pe o căpățînă de varză creață. Dar dacă e să trăim nas în nas cît va ține fuga asta, apoi să cutezăm fiecare dintre noi a fi noi înșine, ca sălbaticii, și să jure fiecare din noi că nici nu-i va purta pică celuilalt, nici nu-l va ține de rău. Sînt în fond un tip destul de ticălos, și găsesc simularea virtuților foarte supărătoare.

— O, sînt și eu la fel de ticălos ca și dumneavoastră, l-am asigurat. Nu-i veți găsi gust de lapte dulce lui Francis Burke. Ne batem ori ne împrietenim ?

— Păi, zice el, cred că cel mai bun fel de-a rezolva întrebarea e să aruncăm cu banul.

Această propunere prea era în cel mai înalt grad cavalerească, pentru a nu mă captiva ; și, oricît ar părea de bizar din partea unor tineri de obîrșie bună din ziua de astăzi, am zvîrlit amîndoi o jumătate de coroană (aidoma unei perechi de paladini de odinioară), spre a ști dacă să ne tăiem unul altuia beregata ori să fim frați de cruce. Rareori ar fi putut surveni o mai romantică împrejurare — fiind și aceasta una dintre pildele prezentelor memorii că vechile povești ale lui Homer și ale poeților sînt la fel de adevărate și astăzi — cel puțin cu privire la cei nobili și distinși. Moneda căzu pentru pace, iar noi ne strînserăm mîinile întru întărirea convenției. Și tot atunci tovarășul meu îmi explică ce gînd avusese fugind de domnul Stewart, un gînd desigur vrednic de intelectul său politic. Legenda morții sale, îmi spuse, îi era o foarte bună pavăză ; domnul Stewart recunoscîndu-l, devenise o primejdie pentru dînsul ; așadar luase calea cea mai scurtă către tăcerea acelui domn. Căci, îmi spuse el, Alan Black e un bărbat prea vanitos încît să povestească despre el însuși o asemenea întîmplare.

Înspre după amiază, am coborît către malurile acelui *loch* [1] spre care ne îndreptam ; și iată și corabia, care abia ancorase. Era *Sainte-Marie-des-Anges*, cu portul de baștină Havre-de-Grace. Seniorul, după ce făcusem semn să ni se trimită o barcă, m-a întrebat dacă îl cunosc pe căpitan. I-am spus că era un compatriot de-al meu, desăvîrșit de integru, dar mă tem că nițeluș cam timorat.

— N-are-a face, mi-a răspuns. Cu toate astea, va trebui neapărat să afle adevărul.

L-am întrebat dacă se referă la adevărul despre bătălie ? Căci în clipa cînd ar ști căpitanul că ne-am plecat steagul, cu siguranță că ar lua iar marea, pe dată.

— Chiar și așa ! a întărit el. Armele nu-s de nici un folos acum.

[1] În limba scoțiană *loc* sau *braț de mare*, îndeosebi îngust și împrejmuit de uscat.

— Dragul meu, am răspuns, cine se gîndeşte la arme ? Dar desigur trebuie să ne amintim de prietenii noştri. Ne vor fi urmînd foarte de-aproape, poate chiar însuşi Prinţul, iar dacă vasul va fi plecat, s-ar putea să fie primejduite o mulţime de vieţi preţioase.

— Dacă stai să te gîndeşti, făcu Ballantrae, şi căpitanul şi echipajul au vieţi.

I-am declarat că răspunsul lui era doar un subterfugiu abil, iar cît despre a-i spune căpitanului adevărul, nici nu voiam s-aud de una ca asta. Şi atunci, Ballantrae mi-a ripostat într-un chip isteţ ; pentru a reda vorbele sale (ca şi pentru faptul că am fost invinuit eu însumi în chestiunea aceasta a navei *Sainte-Marie-des-Anges)* am şi relatat întreaga convorbire aşa cum a decurs.

— Frank, a zis el, aminteşte-ţi de învoiala noastră. Eu nu voi obiecta nimic dacă tu îţi ţii gura, ba te şi încurajez ca aşa să faci ; dar conform aceleiaşi învoieli, nici tu nu trebuie să-mi porţi pică dacă vorbesc.

N-am putut să nu rîd la vorbele astea ; totuşi am continuat să-l previn ce are să iasă dacă se purta aşa.

— N-are decît să iasă pe dracu, mie tot nu-mi pasă, a ripostat nesocotitul flăcău. Totdeauna m-am purtat exact aşa cum mi-a venit să mă port.

După cum prea bine se ştie, prevestirea mea s-a realizat. De cum a auzit căpitanul ştirea, a şi ridicat ancora şi a luat marea ; şi mai înainte de a se crăpa de ziuă, ne găseam în strîmtoarea Great Minch.

Corabia era foarte veche ; iar căpitanul, deşi cel mai onest dintre oameni (şi pe deasupra şi irlandez) se afla a fi unul dintre cei mai neiscusiţi. Vîntul sufla năbădăios şi marea parcă turbase. În toată acea zi nu prea am avut chef nici să mîncăm nici să bem ; ne-am dus devreme la culcare, cam îngrijoraţi. Şi (de parcă ar fi voit să ne dea o lecţie) în timpul nopţii vîntul s-a rotit brusc spre nord-est şi a devenit uragan. Ne-am trezit în tunetele groaznice ale furtunii şi în tropăitul marinarilor pe punte ; încît eu, unul, am presupus că ne sosise desigur ceasul cel de pe urmă ; iar Ballantrae îmi sporea peste măsură teroarea din suflet, bătîndu-şi joc de rugăciunile mele. În ceasuri ca acestea, vedem apărînd în adevărata-i lumină pe-un om cît de cît evlavios şi se adevereşte (ceea ce ni s-a spus de mici

copii) puținul sprijin pe care ne putem bizui din partea prietenilor lumești ; n-aș fi vrednic de religia mea de-aș lăsa să treacă sub tăcere acest fapt. Timp de trei zile am zăcut în întuneric, în cabină, și n-am avut de rontăit decît un pesmet. În cea de-a patra zi, vîntul căzu, lăsînd corabia lipsită de catarg, zbuciumindu-se pe talazuri uriașe. Căpitanul habar n-avea încotro ne sufla acel vînt ; era tare neștiutor în meserie și altceva decît a slăvi pe Sfînta Fecioară nu știa a face ; lucru bun, ce-i drept, dar departe de a fi tot ce trebuie în arta marinăriei. Se părea că singura noastră nădejde era să fim culeși de vreun alt vas ; iar dacă acesta s-ar fi dovedit o navă engleză, probabil că n-ar fi fost mare bucurie nici pentru Senior nici pentru mine.

În cea de-a cincea și în cea de-a șasea zi, continuam să fim jucăria valurilor. În cea de-a șaptea i se puseră corăbiei cîteva vele, dar se poate spune că era, în cel mai bun caz, o navă greoaie — astfel că n-am reușit să derivăm decît prea puțin. De fapt fusesem toată vremea purtați către sud și vest, iar în timpul furtunii trebuie să fi fost împinși în acea direcție cu o violență nemaipomenită. Ziua a noua se arătă, încă din zori, rece și plumburie ; talazuri mari goneau cît vedeai cu ochii și nici o mizerie de-a vremii rele nu lipsea. În această situație, furăm peste măsură de bucuroși să descoperim la orizont o corabie mică și s-o observăm cîrmind și îndreptîndu-se către *Sainte-Marie*. Dar bucuria ne fu de scurtă durată ; căci după ce se opri și lăsă o barcă la apă, aceasta se umplu pe dată cu niște indivizi care cîntau și zbierau în timp ce trăgeau la rame, îndreptîndu-se către noi, și care dădură năvală, buluc, pe puntea noastră, cu pumnalele scoase și blestemînd zgomotos. Căpetenia lor era un tip îngrozitor, cu fața înnegrită cu smoală și cu perciuni inelați — Teach fiindu-i numele — un pirat foarte vestit. El se apucă să tropăie de colo-colo pe puntea noastră, vorbind aiurea și zbierînd că Satana îi e numele, iar corabia lui se cheamă *Iadul*. Avea în el ceva care mă descuraja cum nu pot să spun — ceva de copil rău sau de lăptură nătîngă. I-am șoptit lui Ballantrae că mă rugam lui Dumnezeu să fie lipsă de oameni pe corabie, iar el, dînd din cap, îmi aprobă intenția.

— Nu zău, i-am spus căpitanului Teach, de ești Satana, iacă aci un diavol de-al dumitale.

Această vorbire i-a plăcut ; şi, spre a nu mai zăbovi asupra unor fapte scandaloase, voi spune doar că Ballantrae şi cu mine, plus alţi doi, am fost recrutaţi, în timp ce comandantul şi toţi ceilalţi fură lepădaţi în mare, cu ajutorul metodei de a-i face să sară peste copastie. Era prima oară cînd asistam la una ca asta, mi-am simţit inima cuprinsă de sfîrşeală, faţă de acest spectacol ; iar domnul Teach sau unul dintre acoliţii săi (prea îmi pierdusem capul ca să pot spune precis cine era) comentă în chip foarte ingrijorător paloarea feţei mele. Am avut atunci tăria de-a schiţa un pas, doi de *gigă* [1] şi de a striga tare nişte cuvinte deşucheate oarecare, ceea ce mă salvă deocamdată. Dar mi se muiaseră picioarele de tot, cînd trebui să cobor în bărcuţă printre acei nelegiuiţi ; şi cu oroarea în suflet faţă de soţii mei, cutremurîndu-mă de groază în faţa valurilor monstruos de înalte, abia eram în stare a îmă sili să flecăresc după chipul şi asemănarea unui irlandez dezgheţat şi să rup vreo două glume, pe cînd eram traşi peste bord. Slavă Domnului că s-a aflat pe punte o vioară ; de cum am dat cu ochii de ea, am şi înşfăcat-o, apucîndu-mă să cînt ; şi în calitatea asta, de scripcar, avui dumnezeeasca şansă de a intra în graţiile piraţilor. „Pat Scripcarul" fu porecla ce mi-au dat-o ; dar puţin îmi păsa ce nume port atîta vreme cît mi-era pielea nevătămată.

Ce haos infernal domnea pe această corabie, n-aş putea descrie ; atîta pot spune că o comanda un nebun şi că s-ar fi putut numi un balamuc plutitor. Se îmbătau, răcneau, cîntau, se sfădeau, topăiau — o dată nu erau toţi în acelaşi timp treji; şi erau zile de-a rîndul cînd, de-ar fi survenit vreo vijelie, ne-ar fi trimis neapărat la fund ; ori de s-ar fi ivit vreo navă regală, ne-ar fi aflat neputincioşi a ne apăra. De vreo două ori am zărit pînzele cîte unei corăbii ; de eram îndeajuns de treji, o scufundam — iertе-ne Domnul ! Eu, unul, mă rugam sfinţilor în şoaptă. Teach cîrmuia — de se poate numi cîrmuire ceea ce nu aduce ordine — prin teroarea ce-o răspîndea ; şi băgam de seamă că omul era foarte fudul de situaţia sa. Am cunoscut mareşali ai Franţei — da, şi chiar căpetenii de prin Highland — care nu se umflau în pene chiar atît de făţiş ; ceea ce aruncă o ciudată lumină asupra celor ce urmăresc faima şi gloria. Într-adevăr, cu cît trăim mai mult, cu atît mai bine ne dăm

[1] Dans vloi scoţian.

seama de înțelepciunea lui Aristotel și a celorlalți filozofi antici ; și cu toate că o viață întreagă am fost bucuros a cuceri distincții legitime, pot, la sfîrșitul carierei mele, să declar cu mîna pe inimă că nu e nici o distincție — nu, nici viața însăși — vrednică a fi dobîndită ori păstrată, de e s-o plătim cu o fărîmă din demnitatea noastră.

Trecu vreme îndelungată pînă să pot sta de vorbă între patru ochi cu Ballantrae ; dar în cele din urmă, într-o seară, ne-am furișat spre bompres, pe cînd toți ceilalți își vedeau de treburile lor, și cățărați acolo, ne căinam împreună situația noastră.

— Doar sfinții ne-ar putea elibera, am zis eu.

— Nu-s de loc de acord, a răspuns Ballantrae ; eu am să mă eliberez singur. Teach ăsta e o făptură cum nu se poate mai nevoiașă ; nu tragem nici un folos de pe urma lui și sîntem mereu expuși a fi prinși. Eu, unul, nu voi să fiu de florile mărului un pirat mînjit cu catran și nici să spînzur în lanțuri, dacă pot face ceva să evit una ca asta. Și mi-a spus ce gînduri nutrea pentru a îmbunătăți situația, sporind disciplina pe vas, ceea ce avea să ne dea pentru moment mai multă siguranță și o mai grabnică nădejde de eliberare cînd se va fi dobîndit îndeajuns de multă pradă și piratii vor desface tovărășia.

I-am mărturisit cu candoare că starea mea de spirit era zdruncinată rău în acel mediu îngrozitor și că anevoie aș cuteza să-i spun că se poate bizui pe sprijinul meu.

— Eu nu mă înspăimînt ușor, mi-a răspuns el, nici nu mă dau bătut cu una cu două.

La cîteva zile după asta avu loc o întîmplare care mai, mai, să ne ducă pe toți la spînzurătoare ; și care dă o excelentă imagine a nebuniei ce domnea în treburile noastre. Eram cu toții destul de amețiți de băutură și cînd unul dintre zănatici zări o pînză de corabie, Teach, fără măcar să-și arunce ochii într-acolo, puse nava pe urmele ei, iar noi ceilalți începurăm să ne aflăm în treabă, adunînd armele și fălindu-ne cu grozăviile ce-aveau să urmeze. Am observat că Ballantrae sta liniștit la prova cu mîna streașină la ochi ; cît despre mine, urmîndu-mi neabătut politica printre acei sălbatici, luam parte cu cea mai mare însuflețire la treburile lor și le îndrugam glume irlandeze ca să-i distrez.

— Pavilionul sus! a poruncit Teach. Arătați-le blestemaților pe *Jolly Roger*[1] al nostru!

Era doar o fanfaronadă deșănțată de-a bețivanului, în situația în care ne găseam, și ar fi putut face să ne scape o pradă de preț; eu însă gîndeam că nu-i treaba mea să judec și cu propria mi mînă am înălțat steagul negru.

Atunci Ballantrae păși grabnic la pupa, cu un zîmbet pe chip.

— Poate-ți prinde bine să știi, bețivan ticălos, că urmărești o navă regală.

Teach răcni la dînsul că minte, dar totodată alergă către parapet și la fel făcură cu toții. Niciodată n-am văzut atîția oameni beți trezindu-se brusc. Crucișătorul cîrmise, văzînd nerușinata noastră bravadă cu steagul; tocmai lua noul curs; pavilionul îi flutura în vînt, deslușindu-se lămurit; și chiar pe cînd noi încă ne mai zgîiam la el, veni o pală de fum, și apoi o detunătură, și o ghiulea se afundă în valuri, la mică depărtare de noi. Unii alergară la odgoane și întoarseră corabia cu o iuțeală de necrezut. Un flăcău se năpusti la butoiul cu rom, care sta pe punte desfundat, și-l rostogoli iute peste bord. La rîndul meu, m-am repezit la steagul negru, l-am înșfăcat și l-am zvîrlit în mare; îmi venea să mă arunc și eu după el, atît de supărat eram de gogomănia noastră. Cît despre Teach, se făcu galben la față și fără a se stăpîni cît de cît, coborî în cabina lui. Doar de două ori a mai suit pe punte în după-amiaza aceea; s-a dus la balustrada de la pupa, a privit lung spre nava regală, care încă se mai vedea la orizont, îndreptată spre noi; iar după aceea, fără o vorbă, s-a întors în cabina lui. Se poate spune că a dat bir cu fugiții, lăsîndu-ne baltă; de nu s-ar fi aflat la bord un marinar foarte priceput, și fără de blîndețea vîntului din acea zi, cu siguranță că neduceam la fund.

E de presupus că Teach s-a simțit umilit, și poate și îngrijorat de situația lui față de echipaj, iar calea ce-a ales-o spre a rădobîndi ceea ce pierduse a fost cît se poate de caracteristică pentru omul nostru. În zorii zilei am mirosit că ardea pucioasă în cabina lui și l-am auzit strigînd: „Iadul! Iadul!" ceea ce pricepeau bine oamenii din echipaj și le umplu inimile de te-

[1] „Roger cel Vesel", denumire glumeață dată de pirați pavilionului lor, înfățișînd un craniu și două oase încrucișate.

meri. Curînd veni pe punte, ca un adevărat caraghios, cu fața smolită, cu părul și perciunii răsuciți în inele, cu cingătoarea întesată de pistoale ; mestecînd cioburi de sticlă, încît îi șiroia sîngele pe bărbie, și agitînd amenințător un pumnal. Nu știu de va fi luat aceste obiceiuri de la indienii din America, de unde era de baștină ; dar ăsta-i era procedeul ; în acest chip obișnuia el a vesti că e pus pe fapte cumplite. Întîiul care se apropie de dînsul fu băiatul care în ajun aruncase romul peste bord ; aceluia îi înfipse pumnalul în piept, afurisindu-l drept răzvrătit ; și-apoi se apucă să țopăie împrejurul leșului, aiurînd, blestemînd și sfidindu-ne a înainta spre dînsul. Era cea mai neroadă exhibiție și totuși în același timp primejdioasă — fiind limpede că lașul individ se aținta astfel spre a-și face curaj pentru o nouă crimă.

Cu neașteptată bruschețe, Ballantrae înaintă către el :

— Isprăvește cu teatrul ăsta ! îi spuse. Crezi că ne sperii cu schimonoselile dumitale ? Nu te-am văzut de fel ieri, cînd era nevoie de dumneata ; și dă-mi voie să-ți spun că ne-am descurcat bine cît ai lipsit.

Printre oamenii din echipaj se iscă un murmur și un freamăt, izvorîte, gîndii, din plăcere cît și din teamă. Cît despre Teach, scoase un urlet barbar și-și înălță pumnalul, gata să-l înfigă prin aruncare, artă în care (ca și mulți alți marinari) era mare meșter.

— Zboară-i ăla din mînă ! făcu Ballantrae, atît de iute și categoric, încît brațul meu se supuse, înainte ca mintea mea să fi priceput.

Teach înlemni, prostit, fără să-i mai dea în gînd că avea la el și pistoale.

— Du-te jos în cabina dumitale, strigă Ballantrae, și să te-ntorci pe punte cînd te-i trezi. Crezi c-o să ne lăsăm spînzurați de hatîrul tău, brută nătîngă cu fața smolită, bețivan și măcelar ce ești ! Și cînd bătu o dată din picior la el, Teach mai că o luă la fugă înspre tambuchi.

— Acum, fraților, zice Ballantrae, am și cu voi o vorbă. Nu știu dacă voi vînați norocul pe mare ca să vă distrați ; eu unul, nu. Eu vreau să fac bani și s-ajung iar pe uscat și să-i cheltuiesc cum se cuvine unui bărbat. Dar într-o privință is foarte hotărît ; în măsura în care depinde de mine, nu voi să fiu spînzurat. Haide, dați-mi și voi o părere ; eu îs începător ! Nu-i chip să facem treaba asta cu nițică disciplină și ordine ?

Unul dintre oameni vorbi ; spuse că de drept le-ar trebui un cambuzier ; și de cum îi ieși din gură vorba asta, toți fură de aceeași părere. Alegerea se făcu prin aclamație. Ballantrae fu numit cambuzier ; i se dete în păstrare romul, se adoptară niște reguli imitînd pe acelea ale unui pirat cu numele de Roberts, și ultima propunere fu a ne descotorosi de Teach. Dar Ballantrae se temea de un comandant mai destoinic, care s-ar fi putut bucura de aceeași trecere ca și dînsul, și se împotrivi cu dîrzenie la una ca asta. Teach, spuse dînsul, era destul de bun pentru a aborda corăbii și a-i îngrozi pe nerozi, cu fața lui dată cu smoală și cu blestemele lui ; unul mai bun ca Teach în de-alde astea anevoie am fi putut găsi ; și apoi, el fiind acum desconsiderat și ca și arestat, îi puteam scădea partea din pradă. Asta i-a hotărît ; partea lui Teach fu tăiată la o cîtime ridiculă, mai mică chiar decît a mea ; și nu mai rămîneau decît două puncte de întrebare : dacă dînsul va consimți și cine avea să-i vestească această hotărîre.

— De asta să nu vă pese, o fac eu, zise Ballantrae.

Și păși spre tambuchi, coborînd apoi singur în cabină, să dea piept cu sălbaticul beat.

— Asta-i omul care ne trebuie ! strigă unul din echipaj. Pentru cambuzierul nostru, de trei ori ura !

Îndată se înălțară uralele tuturor, glasul meu fiind printre cele mai gălăgioase, și fără îndoială că aceste ovații își avură efectul asupra domnului Teach, aflat jos în cabină ; așa cum am văzut cu toții, recent, că strigătele străzii pot tulbura chiar și mințile celor care întocmesc legile.

Cum a decurs exact întrevederea, nu s-a știut niciodată, deși unele puncte capitale au ieșit mai apoi la iveală ; dar cu toții am fost uimiți și totodată bucuroși, cînd Ballantrae veni pe punte aducîndu-l de brat pe Teach, și vesti că totul fusese consimțit.

Trec repede peste cele douăsprezece sau cincisprezece luni în timpul cărora am continuat să brăzdăm apele Atlanticului de nord, agonisindu-ne merindele și apa de la corăbiile pe care le scufundam și, una peste alta mergîndu-ne treburile din plin. Desigur, nu dorește nimeni să citească ceva atît de scandalos ca memoriile unui pirat, chiar ale unui pirat fără voie cum eram eu ! Lucrurile mergeau cu mult mai prielnic țelurilor noastre și spre admirația mea, Ballantrae păstră conducerea,

din acea zi. Aș fi ispitit să presupun că un gentilom trebuie să fie la loc de frunte ori și unde, chiar și pe puntea unui vas de pirați ; dar obîrșia mea nu-i nici un pic mai prejos decît a oricărui lord scoțian, și totuși, nu mă sfiesc a o mărturisi, eu, unul am rămas pînă la sfîrșit Pat Scripcarul, nu mult mai breaz decît un măscărici al echipajului. De fapt, nu era acesta un cadru în care să-mi fi putut evidenția meritele. Sănătatea mea suferea din diferite motive ; toată viața m-am simțit mai bine pe spinarea unui cal decît pe puntea unui vas ; și ca să fiu sincer, teama mării îmi apăsa într-una sufletul, luptîndu-se pentru întîietate cu teama de cei din juru-mi. N-am nevoie să-mi trîmbițez curajul ; m-am distins pe numeroase cîmpuri de bătaie, sub ochii unor generali vestiți, iar cea din urmă avansare mi-am cucerit-o printr-o faptă de cea mai aleasă vitejie, în fața multor martori. Dar cînd era vorba să trecem le vreun abordaj de-al nostru, inima lui Francis Burke se făcea cît un purice. Bărcuța, fragilă ca o coajă de ou, în care porneam la atac, înspăimîntătoarea înălțime a întinselor talazuri, înălțimea navei ce urma să o escaladăm, gîndul cît de mulți se vor afla în garnizoană pe puntea ei, pregătiți de legitimă apărare, posomoritele ceruri care (în climatul acela) coborau atît de adesea priviri crunte asupra isprăvilor noastre, și chiar numai vaierul vîntului zbuciumîndu-ni-se în auz, toate erau împrejurări cum nu se poate mai neprielnice vitejiei mele. Se mai adăuga apoi și faptul că, fiind din totdeauna o ființă de o sensibilitate cît se poate de gingașă, scenele ce neapărat urmau izbînzilor noastre mă ispiteau la fel de puțin cît și riscurile înfrîngerii. În două rînduri am găsit femei la bord ; și cu toate că văzusem devastîndu-se orașe, iar în ultimul timp am fost de față, în Franța, la odioase dezordini publice, era ceva în micul număr al celor angajați, și în împrejurimile pustii și primejdioase ale mării, care făcea aceste acte de piraterie cu mult mai revoltătoare. Mărturisesc fără sfială că nu puteam niciodată acționa decît dacă eram pe trei sferturi beat ; chiar și cu echipajul se întîmpla la fel. Însuși Teach nu era bun de nimic pînă nu se umplea cu rom ; și una dintre cele mai dificile părți ale performanței lui Ballantrae era de a ne servi băutură în cantități potrivite. Chiar și acest lucru îl făcea într-un chip vrednic de admirație, fiind în general omul cel mai capabil pe care l-am întîlnit vreodată și cel mai înzestrat din fire. Dînsul nici măcar nu cerșea favoarea echi-

pajului, ca mine care, cu o inimă foarte neliniştită, făceam necontenit pe măscăriciul, ci, în mai toate împrejurările, păstra destul de multă gravitate şi distanţă, încît era ca un părinte în mijlocul unei familii de copilandri, sau ca un dascăl cu băieţii din şcoala sa. Oamenii fiind deprinşi a cîrti veşnic, rolul lui era şi mai anevoios ; disciplina lui Ballantrae, oricît de puţină, contraria totuşi pornirea lor către neînfrînare ; şi ce era şi mai rău : fiind ţinuţi cu capul limpede, aveau timp a se gîndi. Unii dintre ei se apucau aşadar să se căiască de respingătoarele lor nelegiuiri ; în deosebi unul care era bun catolic, (laolaltă obişnuiam uneori să ne furişăm de-o parte, ca să ne rugăm, mai cu seamă pe vreme rea şi pe ceaţă, sub şfichiul ploii şi în alte asemenea împrejurări cînd treceam mai neobservaţi şi sînt sigur că nici doi criminali aflaţi în-căruţa ce-i duce la spînzurătoare nu-şi vor fi făcut vreodată rugăciunile cu o mai zeloasă sinceritate). Ceilalţi însă, care n-aveau asemenea temeiuri de nădejde, se apucau de altă îndeletnicire, ca să le treacă timpul : făceau calcule. Toată ziua se făleau cu ce dobîndiseră ori comentau posomoriţi rezultatele. Am spus că fusesem destul de norocoşi. Totuşi, e locul pentru o observaţie : anume, că, în lumea asta, în nici o îndeletnicire pe care am încercat-o, beneficiul nu atinge aşteptările. Am dat de multe corăbii şi pe multe le-am luat cu asalt ; însă prea puţine dintre ele conţineau bani, mărfurile lor nu erau ce ne trebuia nouă — ce era să facem cu o încărcătură de pluguri, sau chiar şi de tutun ? — şi e foarte neplăcut să reflectezi cîte echipaje întregi am silit a se arunca peste copastie, pentru o provizie de pesmeţi sau o vadră, două, de rachiu.

Între timp vasul nostru se hodorogea din ce în ce şi era de mult timpul să ne îndreptăm către *port de carénage* [1] al nostru, care se afla în estuarul unui rîu, printre mlaştini. Era de la sine înţeles că acolo ne vom desface tovărăşia şi ne vom duce să ne cheltuim după pofta inimii partea din pradă, ceea ce-l făcea pe fiecare lacom de niţel mai mult — încît ne amînam hotărîrea din zi în zi. Deciziv fu, pînă la urmă, un accident mărunt, care şi un neştiutor poate presupune că se petrecea adesea în îndeletnicirile noastre. E însă locul să explic : doar pe o singură corabie dintre toate cîte le-am escaladat — de altminteri prima pe care am aflat femei — am întîmpinat cu

[1] Portul unde a fost construită corabia şi unde urmează a fi reparată (fr.).

adevărat o oarecare rezistență. În acea împrejurare, avusesem doi morți și cîțiva răniți și fără vitejia lui Ballantrae, am fi fost desigur în cele din urmă respinși. Pe toate celelalte, apărarea (unde se producea cît de cît) era ceva de care ar fi rîs și cele mai proaste trupe din Europa — încît tot ce-aveam mai primejdios de împlinit, era să ne cățărăm peste copastia vasului ; ba am întîlnit chiar cazuri cînd bieții oameni de pe punte ne zvîrleau cîte o parîmă, cu atît erau mai doritori de-a ne ajuta decît de-a sări în mare. Așadar, știind mereu că nu pot păți nimic, flăcăii noștri se muiaseră de tot, încît era de înțeles cum de izbutise Teach să-i impresioneze într-atîta, căci de fapt, însoțirea cu acest nebun era primejdia de căpetenie în viața ce-o duceam. Accidentul la care m-am referit a fost următorul : zărisem în pîclă, foarte aproape sub bordul nostru, o corabie mică, avînd toate pînzele desfășurate ; naviga cam la fel ca și noi — ca să fiu mai aproape de adevăr, ar trebui să spun : la fel de prost ; iar noi am pregătit tunul din prova, ca să vedem dacă n-o putem atinge cu vreo două ghiulele. Hula era extrem de puternică, balansul vasului de neînchipuit ; nu-i de mirare că tunarii noștri trăseseră de trei ori fără a nimeri decît foarte departe de țintă. Dar între timp corabia urmărită începuse a trage aprig, pîcla cea deasă ocrotind-o. Fiind ei și mai buni țintași decît noi, întîia lor lovitură ne atinse la prova, îi făcu harcea-parcea pe cei doi tunari ai noștri, încît toți furăm împroșcați cu sîngele lor, și ne străpunse puntea, pătrunzînd în adăpostul de la prova unde dormeam. Ballantrae ar fi stăruit ; într-adevăr, nu era nimic în acest *contre-temps* [1] care să afecteze moralul unui soldat ; el, însă, avea o mare capacitate de a percepe îndată dorințele oamenilor pe care-i conducea ; și era limpede că din acea lovitură norocoasă a celorlalți, li se făcuse lehamite de îndeletnicirea lor. Într-o clipă fură cu toții de aceeași părere : corabia urmărită se îndepărta de noi, zadarnic mai stăruiam, *Sarah* a noastră era acum o asemenea hodoroagă încît nu mai putea ataca nici un clondir gol, ar fi fost nerozie curată să mai zăbovim cu ea pe mare — și cu aceste așa-zise temeiuri, se și făcu manevra de întoarcere și i se dete noul curs, spre rîu. Era ciudat să vezi ce veselie se abătu asupra echipajului acelei co-

[1] Împrejurare potrivnică (fr.).

răbii, și cum tropăiau pe punte glumind și socotindu-se fiecare cu cît îi sporise partea de pe urma morții celor doi tunari.

Nouă zile ne-au trebuit pînă la portul nostru, atît erau de line vînturile de care aveam a ne sluji și atît ne era de șubredă carena ; dar în zorii zilei a zecea, pe o pîclă ușoară, pe cale a se înălța, trecurăm capul radei. Puțin după aceea, pîcla se ridică și iar se lăsă, dezvăluindu-ne, foarte aproape, un vas de patrulare. Era o lovitură cruntă, abătîndu-se, mai ales, atît de aproape de limanul nostru. Urmă o vie dezbatere de vom fi fost văzuți, și dacă așa era, de va fi fost recunoscută *Sarah*. Nimicind pe toți oamenii de pe navele ce le atacam, aveam toată grija a nu lăsa nici o mărturie cu privire la propriile noastre persoane ; înfățișarea corăbiei n-o puteam însă ține la fel de secretă, și mai ales în ultimul timp, de cînd *Sarah* se șubrezise și atacasem fără succes numeroase vase, era limpede că descrierea ei fusese dată în vileag. Am presupus că acea alertă ne va face să ne despărțim îndată după incident. Dar și în cazul acesta, geniul propriu lui Ballantrae îmi pregătea o surpriză. El și cu Teach (și acesta era punctul cel mai remarcabil al succesului său) lucraseră mînă în mînă, din prima zi de cînd fusese numit cambuzier. Îi pusesem adesea întrebări în această privință, fără să fi obținut vreun răspuns, decît o dată îmi spuse că el și cu Teach aveau o înțelegere, care i-ar surprinde foarte tare pe cei din echipaj, de-ar afla-o, și care destul de mult îl va surprinde și pe Teach de-avea să fie împlinită. Ei, și în cazul de față, Teach și cu dînsul, fără de aceeași părere și prin mijlocirea lor unită, de cum aruncarăm ancora, tot echipajul se porni pe o beție de nedescris. Pînă după amiază, nu mai eram decît o corabie de zmintiți, care zvîrleam lucruri peste bord, urlam fiecare alt cîntec, ne certam și ne năpusteam să ne batem și apoi uitam de sfadă și ne îmbrățișam. Ballantrae mă poftise să nu beau nimic și să mă prefac că-s beat, dacă țineam la viață ; și niciodată n-am petrecut o zi mai plicticoasă, zăcînd mai tot timpul pe acoperișul adăpostului de la prova, cu ochii la smîrcurile și desișurile ce împresurau micul nostru liman, ascunzîndu-l privirilor. Puțin după ce se lăsă înserarea, Ballantrae se poticni alături de mine și împleticindu-se, cu un rîs de om beat, se prefăcu a cădea, iar înainte de a se pune iarăși pe picioare, îmi șopti să mă dau de-a berbeleaca pînă jos în cabină, și să mă prefac că adorm

pe o ladă, căci va fi curînd nevoie de mine. Făcui după cum îmi spusese, și ajuns în cabină, unde era întuneric de-a binelea, m-am prăvălit pe cea dintîi ladă. Acolo se afla mai dinaintea mea un om ; după cum a zvîcnit și m-a aruncat de-o parte, n-am putut crede că era foarte băut ; și totuși, după ce mi-am găsit alt loc, el părea să continue a dormi. Acum îmi bătea foarte tare inima, căci îmi dădeam seama că e pe cale să se petreacă vreo faptă îngrozitoare. Curînd, iată-l pe Ballantrae că vine și el ; aprinde lampa, se uită prin cabină, dă din cap ca și cum ar fi fost mulțumit, și suie iar pe punte, fără să spună un cuvînt. Eu m-am uitat atent printre degete, și am văzut că eram trei care dormeam sau ne prefăceam a dormi, pe lăzi : eu, unul Dutton și unul Grady, amîndoi oameni hotărîți. Pe punte, ceilalți ajunseseră la un apogeu al orgiei, absolut dincolo de ce e omenesc ; încît niciun nume rezonabil n-ar putea descrie zgomotele ce le făceau acum. Am fost de față la cîte și mai cîte zaiafeturi cu beție — multe din ele petrecîndu-se chiar la bordul acestei corăbii *Sarah* — dar niciodată n-am văzut ceva asemănător ; ceea ce mă făcu să cam bănuiesc că băutura fusese dreasă. A durat mult pînă cînd aceste zbierete și urlete să înceapă a se stinge într-un fel de gemete jalnice, și apoi să se aștearnă tăcere ; și păru să mai treacă încă vreme îndelungată înainte ca Ballantrae să coboare din nou, de data aceasta urmat de Teach. Acesta blestemă cînd dădu cu ochii de noi trei dormind pe lăzi.

— Șșt, zise Ballantrae, poți să le și tragi cu pistolul la ureche. Doar știi ce-au înghițit o dată cu băutura.

În podeaua cabinei era o gropiță cu capac și acolo se afla în păstrare partea cea mai însemnată din pradă, pentru ziua împărțirii. Se încuia cu un belciug și cu trei lacăte, cheile (pentru mai mare siguranță) fiind împărțite ; una se afla la Teach, alta la Ballantrae, iar a treia la secund, un om cu numele de Hammond. Fui uimit că se aflau totuși acum în aceeași mînă, și încă și mai uimit (continuînd să privesc printre degete) că Ballantrae și Teach scot la iveală cîteva pachete — patru în totul — foarte îngrijit alcătuite și prevăzute cu cîte un laț pentru a putea fi purtate.

— Și acum, zice Teach, hai să plecăm.

— O vorbă, îl reținu Ballantrae, am descoperit că mai e cineva, în afară de dumneata, care cunoaște un drum ascuns prin mlaștină ; și se pare că-i mai scurt ca al dumitale.

Teach răcni că în cazul ăsta erau pierduți.

— Asta nu știu, zise Ballantrae. Căci mai sînt alte cîteva împrejurări pe care trebuie să ți le aduc la cunoștință! Mai întîi de toate, nu se află nici un glonte în pistoalele dumitale care, (dacă-ți amintești), am avut bunătatea să le încarc azi dimineață pentru noi amîndoi. În al doilea rînd, deoarece mai există cineva care cunoaște o trecere, trebuie să-ți dai seama că e cît se poate de puțin probabil să mă încurc cu un nebun ca dumneata. În al treilea rînd, acești domni (care nu mai au nevoie a se preface că dorm) sînt de partea mea și-or să-ți pună acum căluș în gură și-or să te lege de catarg; iar cînd se vor trezi oamenii dumitale (dacă se mai trezesc vreodată, după leacurile ce le-am pus noi în băutură) sînt sigur că vor avea bunătatea să te dezlege și nu-ți va fi greu, cred, să le explici cum stau lucrurile în privința cheilor.

O vorbă n-a scos Teach, ci doar se uita la noi ca un copilaș speriat pe cînd îi puneam călușul în gură și-l legam.

— Vezi acum, viței încălțat ce ești, îi spunea Ballantrae, de ce am făcut patru pachete. Ți-ai găsit nașul, căpitane Teach! Pînă acum i-ai învățat tu minte pe alții, acum ți-a venit rîndul să mai înveți și tu ceva [1].

Acestea ne fură ultimele vorbe pe puntea corăbiei *Sarah*. Toți patru, cu cele patru pachete ale noastre, am coborît binișor într-o barcă, și am lăsat înapoia noastră acea corabie, tăcută ca un mormînt, în afară de gemetele cîtorva oameni beți. Pe ape era așternută o piclă ce ni se înălța cam pînă la piept; încît Dutton, care cunoștea trecerea, trebuia să stea în picioare ca să ne dirijeze vîslitul; și această piclă, silindu-ne să vîslim domol, fu unealta salvării noastre. Nu ne depărtasem încă mult de navă, cînd se lăsă ca o pînză cenușie asupră-ne, iar păsările prinseră a zbura pretutindeni peste ape. Deodată Dutton se chinci pe vine și ne șopti să tăcem și să ciulim urechile, căci de nu, s-a zis cu noi.

Nu era nici o îndoială; auzeam dintr-o parte un scîrțîit ușor de vîsle, și apoi, nițel mai îndepărtat, alt scîrțîit ușor de vîsle, dinspre partea cealaltă.

[1] Joc de cuvinte, pe baza numelui *Teach*, care înseamnă a învăța pe alții, a preda învățătura.

Era limpede că fusesem văzuți cu o dimineață înainte ; și iată acum bărcile navei de patrulare venite spre a ne tăia drumul ; iată-ne împresurați și lipsiți de apărare.

Desigur, niciciînd aflatu-s-au niște biete suflete omenești în mai mare primejdie ; și cum stam așa aplecați peste vîsle, rugîndu-ne lui Dumnezeu să dăinuie ceața, îmi curgeau năduşelile de pe frunte. Curînd auzirăm una dintre bărci atît de aproape încît am fi putut să aruncăm un pesmete în ea.

— Binișor, băieți, deslușirăm șoapta unui ofițer ; și mă minunam că nu-mi auzeau și ei bătăile inimii.

— Lăsați acum drumul, porunci Ballantrae, ne trebuie un adăpost cu orice preț ; să tragem drept către marginea limanului.

Așa făcurăm, cu cea mai încordată precauție, vîslind cum puteam, proptiți în mîini și cîrmind la întîmplare în ceață, care ne era totuși singura ocrotire.

Dar cerul ne-a călăuzit ; am atins pămîntul în dreptul unui tufiș ; am ieșit pe brînci la țărm, purtîndu-ne comoara ; și neavînd alt ascunziș, iar ceața începînd a se subția, am răsturnat barca și am scufundat-o. Eram de curînd la adăpost cînd s-a înălțat soarele ; și totodată s-au iscat din mijlocul limanului răcnetele marinarilor — și am știut că *Sarah* era escaladată. Mai tîrziu, am aflat că ofițerul care a capturat-o, avu parte de mari onoruri ; adevărat că a dirijat abordajul în chip iscusit ; dar cînd a urcat la bord, gîndesc că a avut o captură lesnicioasă [1].

Încă mai binecuvîntam Sfinții pentru scăparea mea, cînd am băgat de seamă că ne aflam acum într-un alt soi de încurcătură. Debarcasem acolo la întîmplare, într-o vastă și primejdioasă mlaștină ; cum să dăm de potecă era prilej de îndoială, de trudă și primejdie. Într-adevăr, Dutton era de părere că trebuia să așteptăm pînă avea să plece nava și apoi să ne pescuim barca ; orice zăbavă, zicea el, ar fi fost mai cuminte decît să înaintăm orbește prin acel smîrc. Unul dintre noi se duse așadar înapoi la marginea limanului și ascuțindu-și privi-

[1] *Notă a domnului Mackellar.*

Acest Teach de pe *Sarah* nu trebuie confundat cu faimosul *Blackbeard* (Barbă Neagră). Datele și faptele nu concordă de fel. E cu putință ca cel de-al doilea Teach să-și fi împrumutat numele de la primul și totodată să-i fi copiat și partea mai extravagantă a purtărilor. Pînă și Seniorul de Ballantrae putea dobîndi admiratori.

rea prin desiș, văzu ceața risipită și pavilionul englez fluturînd pe *Sarah*; dar nici o manevră de pornire. Situația noastră devenise foarte critică. Mlaștina era un loc prea nesănătos încît să ne fi prelungit șederea acolo; fusesem atît de lacomi a lua cu noi comori, încît nu luasem decît prea puține merinde; apoi era cum nu se poate mai mult de dorit să scăpăm de acea vecinătate și să ajungem la ținuturile locuite, mai înainte să se fi răspîndit vestea capturării; iar împotriva tuturor acestor considerente nu sta decît primejdia străbaterii de partea cealaltă. Nu socotesc de mirare că ne-am hotărît a alege partea activă.

Se și făcuse o arșiță cumplită cînd am pornit să trecem mlaștina, mai bine zis să încercăm a da de cărare cu ajutorul busolei. Dutton a luat busola, cîte unul din noi ceilalți purtîndu-i partea din comoară. Pot să vă asigur că ne supraveghea cu strășnicie — firește — era ca și cum ne-ar fi încredințat sufletul său. Desișul ce-l străbăteam împinzea locul ca un tufăriș; solul era foarte amăgitor, încît adesea ne scufundam în chipul cel mai înspăimîntător, și eram nevoiți a umbla pe ocolite; se lăsase, apoi, o arșiță înnăbușitoare; aerul era ciudat de apăsător, iar insectele ce ne chinuiau înțepîndu-ne, roiau în miriade, încît fiecare în parte umbla ca învăluit într-un nor. S-a comentat adesea cu cît mai bine îndură oboseala gentilomii din născare decît indivizii din prostime, încît în marșuri, ofițerii obligați să tropăie prin noroi alături de soldați, îi rușinează pe aceștia prin rezistența lor. Același lucru se putea prea bine observa și în cazul de față; căci iată-ne, de-o parte pe Ballantrae și pe mine, doi gentilomi cu cea mai aleasă creștere, iar de partea cealaltă, Grady, un marinar de rînd, aproape uriaș ca tărie trupească. De purtarea lui Dutton să facem abstracție; trebuie să mărturisesc că s-a descurcat la fel de bine ca și noi [1]. Dar cît despre Grady, el începu curînd să se căineze, se tîra în urmă, refuză a purta pachetul lui Dutton cînd îi veni rîndul; mereu făcea gălăgie, cerînd rom (din care aveam puțin) și în cele din urmă ajunse chiar să ne amenințe dindărăt cu pistolul armat, pentru ca să-l lăsăm să se odihnească. Ballantrae s-ar fi răfuit cu el,

[1] *Notă a domnului Mackellar.*
Oare nu în aceasta constă toată explicația: că acest Dutton, aiduma ofițerilor, era susținut de stimulentul unei răspunderi?

cred ; dar eu l-am convins să cedeze ; am făcut deci un popas şi am mîncat. Nu prea păru să-i fi priit cine ştie cît lui Grady ; curînd rămase iarăşi îndărăt, mîrîind şi căinîndu-se ; şi în cele din urmă, cum, dintr-o neatenţie oarecare, nu păşise exact pe urmele noastre, nimeri într-o adîncitură a smîrcului, unde era mai multă apă, scoase nişte ţipete cumplite şi, mai înainte ca să-i putem veni într-ajutor, se şi scufundase cu prada lui cu tot. Soarta lui şi mai ales aceste ţipete ale sale, ne îngroziră pînă-n fundul sufletului ; a fost totuşi, făcînd toate socotelile, o împrejurare norocoasă şi de folos pentru scăparea noastră, îmboldindu-l pe Dutton a se căţăra într-un copac, de unde fu în stare să observe — şi să-mi arate şi mie care-l urmasem — o fîşie de pădure pe o înălţime, ceea ce însemna un punct de reper. Presupun că asta l-a făcut să înainteze de aci încolo cu mai puţină grijă ; căci îl văzurăm curînd scufundîndu-se puţin, tîrîndu-şi picioarele şi cufundîndu-se iar şi aşa de două ori la rînd. Apoi îşi întoarse faţa către noi, destul de palid.

— Daţi-mi o mînă de ajutor, zise, am nimerit într-un loc rău.

— Nu ştiu, zău, ce să zic, spuse Ballantrae oprindu-se.

Dutton izbucni în cele mai furioase blesteme, scufundîndu-se între timp şi mai adînc — încît mîlul îi ajungea acum pînă aproape de mijloc şi, smulgînd de la brîu un pistol, strigă:

— Ajutaţi-mă, ori de nu, crăpaţi, afurisiţilor !

— Ei, făcu Ballantrae, am glumit doar. Iaca vin. Şi puse jos pachetul său şi pe-al lui Dutton, pe care-l purta în acel moment. — Să nu te aventurezi aproape, decît dacă om vedea că e nevoie, îmi spuse mie, şi înaintă singur spre locul unde se împotmolise în mlaştină Dutton. Acesta se liniştise acum — cu toate că tot mai ţinea pistolul ; şi era foarte mişcător să vezi semnele de groază întipărite pe chipul lui.

— Pentru numele lui Dumnezeu, zise, grăbiţi-vă !

Ballantrae ajunsese acum aproape de dînsul.

— Stai liniştit, îi spuse ; şi păru să chibzuiască ; apoi : Întinde amîndouă mîinile !

Dutton puse jos pistolul ; şi-atît de apos era stratul de sus al acelui loc, încît în aceeaşi clipă, pistolul pieri ; cu un blestem, omul se repezi să-l înhaţe ; în acest timp, Ballantrae, proptindu-se bine, se aplecă deasupră-i şi-l înjunghie între

umeri. Îl văzui pe Dutton înălțînd mîinile peste cap — nu știu dacă de durere sau spre a se apăra — iar în clipa următoare se răsturnă cu fața în noroi.

Ballantrae intrase și dînsul pînă peste glezne, dar se smulse și se înapoie la mine, care rămăsesem locului cu genunchii dîrdîind.

— Să te ia dracul, Francis, îmi zise. Îmi dau seama în cele din urmă că lasă de dorit curajul tău ! N-am făcut decît dreptatea care se cuvenea unui pirat. Și iată-ne definitiv descotorosiți de *Sarah*. Cine mai poate spune c-am avut vreun amestec în lucruri deocheate ?

L-am asigurat că mă nedreptățea ; însă simțul meu de umanitate era atît de zdruncinat de oroarea acelei fapte, încît abia i-am putut răspunde, cu răsuflarea tăiată.

— Haide ! îmi zise. Trebuie să fii mai hotărît ! Din clipa cînd ne arătase drumul de trecere, nu mai era nevoie de flăcăul ăsta ; nu poți nega că trebuia să fiu un aiurit ca să fi scăpat un prilej atît de minunat.

Nu puteam nega că în principiu avea dreptate ; dar nici nu mă puteam abține de-a vărsa lacrimi, de care cred că nici un bărbat viteaz nu avea a se rușina ; și numai după ce mi-am luat porția de rom, am fost în stare să continui. Repet, sînt departe de a mă rușina de emoția mea generoasă ; mila îl cinstește pe războinic ; și totuși nu-l pot pe de-a-ntregul blama pe Ballantrae, al cărui pas a fost într-adevăr norocos ; căci am dat de potecă fără alte întîmplări neplăcute — și în aceeași seară, cam pe la asfințit, am ajuns la capătul smîrcului.

Eram prea osteniți încît să cercetăm mai departe ; ne-am întins pe niște limbi de nisip uscat, care mai păstrau căldura soarelui de peste zi, chiar sub o pădure de pini, și într-o clipită ne-am cufundat în somn.

A doua zi ne-am trezit foarte de dimineață și, într-o dispoziție posomorîtă, am început o conversație care, spre sfîrșit, mai, mai, să degenereze în bătaie. Eram acum zvîrliți pe malul provinciilor sudice, la mii de leghe de orice așezare de coloniști francezi ; o călătorie îngrozitoare și mii de primejdii ne așteptau și desigur, de-ar fi fost cîndva nevoie de amiciție, în ceasul acesta era. Trebuie să presupun că Ballantrae suferise o scădere a simțului adevăratei politeți și nu-i nimic ciudat în această constatare, după atît de lunga noastră conviețuire

cu acei lupi de mare. Întrucît mă privește, s-a răţoit la mine foarte urît, ceea ce l-ar fi indignat pe orice gentilom. I-am spus în ce lumină vedeam eu conduita lui. El s-a depărtat puţin de mine, iar eu l-am urmat, continuînd a-l mustrului. În cele din urmă, m-a oprit cu un gest al mîinii.

— Frank, zice, ştii ce-am jurat şi totuşi, nu s-a născocit încă jurămîntul care m-ar hotărî să înghit asemenea expresii, de nu ţi-aş purta o sinceră afecţiune. E imposibil să te îndoieşti de mine în această privinţă ; am dat dovezi. Pe Dutton a trebuit să-l iau cu mine pentru că îi era cunoscută trecătoarea, iar pe Grady pentru că Dutton nu s-ar fi mişcat fără el. Dar ce mă putea îmboldi să mă car cu tine, la drumul ăsta ? Eşti pentru mine o necontenită primejdie, cu afurisitul tău de grai irlandez. De drept, ar trebui să te afli acum în lanţuri pe vasul de patrulare. Şi cînd colo te sfădeşti cu mine, ca un copil pentru nişte jucărele !

Consider această cuvîntare drept cît se poate de neelegantă ; într-adevăr, pînă în ziua de azi anevoie o pot concilia cu noţiunea mea despre un amic gentilom. Am replicat pomenind şi eu de accentul lui scoţian, care la dînsul era mai puţin pronunţat ca la alţii, totuşi îndeajuns pentru a fi foarte barbar şi dezgustător, ceea ce i-am spus pe şleau ; şi incidentul acesta s-ar fi lungit foarte, de nu intervenea ceva îngrijorător.

Ne îndepărtasem o bucăţică de drum, pe nisip. Locul unde dormisem, cu pachetele desfăcute, pe jos, şi banii împrăştiaţi la vedere, se afla acum între noi şi pini ; şi de după aceştia trebuie să se fi ivit străinul. Cel puţin acolo se găsea ; o matahală de flăcău, de prin ţinut, cu o secure lătăreaţă pe umăr şi uitîndu-se cu gura căscată, cînd la comoara de la picioarele lui, cînd la disputa noastră, care înaintase într-atît încît amîndoi pusesem mîna pe arme. De cum îl observarăm, îşi regăsi uzul picioarelor şi pieri printre pini.

Scena aceasta nu era menită să ne liniştească ; doi bărbaţi înarmaţi, în straie de marinari, surprinşi certîndu-se în preajma unei comori, la puţine leghe depărtare de locul unde fusese capturat un vas de piraţi — iată ceva care ajungea ca să ne aducă pe cap tot ţinutul. Cearta nici măcar nu fu aplanată ; pur şi simplu ni se şterse din minte ; cît ai clipi din ochi, ne-am adunat pachetele şi am tulit-o, fugind laolaltă în cel mai deplin acord. Partea proastă era însă că nu ştiam în ce direcţie să fugim şi trebuia mereu să ne înapoiem. E drept

că Ballantrae adunase toate lămuririle cu putință de la Dutton ; dar e dificil să călătorești după auzite ; iar estuarul resfirîndu-se într-un vast liman neregulat, ne tot obliga să ne întoarcem, scoțîndu-ne înainte cîte o nouă întindere de apă, ori încotro ne îndreptam.

Eram aproape scoși din fire și tare istoviți de alergătură cînd, ajungînd pe creasta unei dune, am văzut că iarăși ne taie drumul o ramificație de-a golfului. Aceasta era o girlă, foarte deosebită totuși de apele ce ne opriseră mai înainte, deoarece curgea între stînci și era atît de prăpăstios de adîncă, încît un mic vas se afla acostat acolo legat cu un odgon de ancorare, iar echipajul așezase o scîndură spre țărm. Aprinseseră acolo un foc și acum erau așezați în jurul prînzului lor. Cît despre corabie, era una de tipul celor ce se construiesc în Bermude.

Dragostea de aur și marea ură ce o au toți față de pirați erau motive dintre cele mai puternice — și desigur că aveau să ridice ținutul în urmărirea noastră. În afară de asta, era limpede acum că ne găseam pe un fel de peninsulă răzleață, alcătuită ca degetele unei mîini ; iar încheietura mîinii, adică trecătoarea spre uscat, pe unde ar fi trebuit să apucăm din capul locului — era destul de probabil că între timp va fi fost străjuită. Aceste considerente ne-au împins la o hotărîre mai îndrăzneață. Cît timp am cutezat, așteptîndu-ne în fiece clipă să auzim zgomotele urmăririi, am zăcut ascunși în tufișuri pe creasta dunei, și regăsindu-ne astfel, în oarecare măsură, suflul și mai dregîndu-mi-se înfățișarea, o luarăm în cele din urmă agale în jos spre cei de lîngă foc, cu pas degajat și avînd grijă a ne prefăce foarte nepăsători.

Era un negustător și negrii săi, de fel din statul Albany, provincia New York, care acum se înapoiau acasă din Indii, cu o încărcătură. Numele său nu mi-l pot aminti. Furăm uluiți aflînd că se adăposteau aici de groaza vasului *Sarah* ; noi habar n-aveam că isprăvile noastre erau atît de vestite. De îndată ce auzi albanianul că *Sarah* fusese capturată în ajun, sări în picioare, ne dete cîte o cană cu rachiu, pentru buna noastră veste și-și trimise negrii să pună vela pe corabie. La rîndul nostru, am profitat de băutură ca să intrăm în relații mai prietenești și în cele din urmă ne-am oferit drept pasageri. El s-a uitat pieziș la straiele noastre mînjite cu smoală și la pistoale și a

răspuns, destul de cuviincios, că abia are loc pe vas unde să stea el însuși ; și nici rugămințile, nici propunerile noastre de bani — în care ne-am lansat destul de departe — n-au izbutit să-i zdruncine hotărîrea.

— Văd că gîndiți rău despre noi, zise Ballantrae, eu însă vă voi dovedi cît de bine gîndesc despre dumneavoastră, spunîndu-vă adevărul. Sîntem fugari iacobiți, iar pe capetele noastre este pus un premiu.

Auzind aceasta, albanianul fu nițel mișcat, după cum prea bine se vedea. Ne puse multe întrebări privind războiul scoțian, la care Ballantrae îi răspunse foarte răbdător. Apoi cu un gest în maniera vulgară a omului de rînd, făcu :

— Zic că voi și cu prințu' Charlie al vostru mîncărați o papară mai ceva decît v-așteptați !

— Da, zău, chiar așa, am răspuns eu. Și mi-ar place, nene, să dai dumneata altă pildă, la fel de neașteptată.

Spusei asta în stilul irlandez, despre care e știut că are ceva foarte cuceritor. E un lucru remarcabil și o mărturie a dragostei de care se bucură poporul nostru, că acest fel de a aborda oamenii nu dă mai niciodată greș cînd e vorba de-un individ cu suflet. Nici nu pot spune cît de des am văzut cîte un simplu soldat scăpînd de bici sau cîte un calic storcind o pomană grasă, datorită unei brume de dialect irlandez. Adevărul e că de îndată ce albanianul a rîs la vorbele mele, m-am liniștit. Dar chiar și după aceea, dînsul a pus multe condiții și, pînă una alta, ne-a luat armele, înainte de a ne îngădui să urcăm pe punte — ceea ce fu semnalul de pornire. O clipă mai tîrziu, lunecam în josul estuarului, cu o briză bunicică și slăvind numele Domnului pentru scăparea noastră. Aproape de gura estuarului, trecurăm pe lîngă vasul de patrulare și puțin mai încolo, iat-o pe biata *Sarah* cu prețiosul ei echipaj (pe capetele cărora era pus premiu) : și amîndouă aceste două întîlniri avură darul să ne facă să tremurăm.

Corabia de Bermuda părea un adăpost foarte sigur și îndrăzneața noastră întreprindere părea să se desfășoare foarte armonios, cînd prin acea întîlnire furăm îmboldiți a ne aminti de soarta tovarășilor noștri.

Cu toate astea, nu făcusem decît să schimbăm capcana, sărisem din tingire în foc, de la lațul streangului la bușteanul călăului ; scăpasem de ostilitatea fățișă a navei militare

pentru a atîrna acum de mila și îndoielnica buna-credință a negustorului nostru din Albany.

Din multe pricini s-a întîmplat să fim în mai mare siguranță decît am fi putut cuteza să nădăjduim. Orașul Albany se îndeletnicea pe atunci în mare măsură cu negoțul de contrabandă făcut cu indienii și francezii, de-a curmezișul deșertului. Această activitate, extrem de nelegală, slăbea lealitatea albanienilor și aducîndu-i în relații cu cel mai șlefuit popor de pe pămînt, le împărțea pînă și simpatiile. Pe scurt, erau, ca toți contrabandiștii din lume, spioni și agenți de-a gata pentru oricare dintre părți.

Albanianul nostru, în plus, era foarte de treabă, într-adevăr, și foarte lacom de cîștig — și, culmea norocului, prinsese mare drag de tovărășia noastră.

Încă mai înainte de a fi atins orașul New York, ajunsesem la deplină înțelegere că ne va duce cu vasul lui chiar pînă la Albany, iar de acolo ne va pune pe un drum de unde să putem trece hotarul și ajunge la francezi. Toate astea urma să le plătim cu un preț mare ; dar n-aveam de ales — niște proscriși ca noi nu puteau sta la tocmeală.

Am luat-o apoi în sus pe rîul Hudson, care vă asigur că-i o apă foarte frumoasă, și am tras la *King's Arms*, în Albany. Tîrgul era plin de miliție de-a provinciei, foc și pară pe francezi — să-i măcelărească, și alta nu. Guvernatorul Clinton însuși se găsea acolo — după cît am putut afla — mai că înnebunit de răzvrătirea Adunării sale. Indienii se aflau de ambele părți pe picior de război ; văzurăm cete de indieni aducînd prizonieri și (ceea ce era cu mult mai rău) scalpări (atît de bărbați, cît și de femei) pentru care li se plăteau anumite sume ; și vă asigur că această priveliște nu era încurajatoare. Făcînd toate socotelile, anevoie am fi putut pica într-un moment mai nepotrivit scopurilor noastre. Prezența noastră la hanul de frunte era teribil de bătătoare la ochi ; albanianul nostru ne ducea de nas, amînîndu-ne într-una, și părea pe cale să dea înapoi de la făgăduielile sale ; ne păsteau doar primejdii și iar primejdii, și cîtăva vreme ne-am înecat grijile într-un mod de viață foarte dezordonat.

Chiar și aceasta se dovedi însă un noroc ; și una dintre observațiile ce se cuvine a face, în legătură cu scăparea noastră, este chipul providențial în care ne fură călăuziți pașii,

pînă la urmă de tot. Cită umilinţă pentru demnitatea omului ! Filozofia mea, geniul extraordinar al lui Ballantrae, vitejia noastră — în care socotesc că eram egali — toate acestea s-ar fi putut dovedi neîndestulătoare de n-ar fi pogorît asupra eforturilor noastre binecuvîntarea divină. Şi cît e de adevărat că, după cum ne învaţă Biserica, adevărurile religiei sînt la urma urmei, întru totul aplicabile chiar la treburile de fiece zi ! În tot cazul, cu prilejul chefurilor noastre, făcurăm cunoştinţă cu un tînăr isteţ, cu numele de Chew. Era unul dintre cei mai îndrăzneţi dintre negutătorii indieni ; foarte bun cunoscător al drumurilor ascunse ale pustiului, veşnic lipsit de bani, desfrînat şi, printr-o ultimă împrejurare fericită pentru noi, oarecum certat cu familia sa. Pe dînsul l-am convins să ne vină într-ajutor ; el a procurat în taină cele trebuincioase pentru fuga noastră, şi într-o bună zi, am şters-o din Albany — fără un cuvînt pentru fostul nostru amic — şi ne-am îmbarcat ceva mai sus, într-o canoe.

Pentru a reda neştirbite truda şi primejdiile acestei călătorii, s-ar cere un condei mai elegant decît al meu. Cititorul trebuie să-şi închipuie singur înspăimîntătoarea pustietate ce-aveam de străbătut de aci înainte : desişurile, mlaştinile, stîncile prăpăstioase, şuvoaiele năvalnice şi uluitoarele cascade. În acest cadru sălbatic eram nevoiţi să trudim cît era ziua de lungă — ba vîslind, ba purtîndu-ne barca pe umeri ; iar noaptea dormeam în preajma unui foc, împresuraţi de urletele lupilor şi ale altor sălbăticiuni. Planul nostru era să suim izvoarele Hudsonului, pînă în vecinătatea lui Crown Point, unde francezii aveau un fort în pădure, deasupra lacului Champlain. Dar să fi făcut asta de-a dreptul, ar fi fost prea primejdios ; am întreprins-o, deci, printr-un asemenea labirint de rîuri, lacuri şi trecători, că îmi ameţeşte capul doar cînd mi-aduc aminte. Aceste drumuri erau în timpuri obişnuite pe de-a-ntregul pustii ; dar acum, ţinutul era răsculat, triburile pe picior de război, pădurile pline de iscoade ale indienilor băştinaşi. Iarăşi şi iarăşi dădeam peste cetele lor, cînd ne aşteptam mai puţin ; o anumită zi mai cu seamă, n-o voi uita, cînd, pe la mijirea zorilor, am fost brusc înconjuraţi de vreo cinci, şase asemenea diavoli vopsiţi, scoţînd un soi de strigăt absolut lugubru şi agitîndu-şi securile. S-a sfîrşit realmente în chip inocent, ca şi celelalte întîlniri ale noastre, Chew fiind bine cunoscut şi bucurîndu-se de înaltă preţuire printre felu-

ritele triburi. Era, într-adevăr, un tînăr respectabil, foarte viteaz ; dar chiar avantajaţi cum ne găseam de însoţirea cu dînsul, să nu credeţi că aceste întîlniri erau lipsite de o considerabilă primejdie. Pentru a dovedi prietenie din parte-ne, era necesar să recurgem la provizia noastră de rom — de fapt, indiferent sub ce deghizare, aceasta e adevărata îndeletnicire a negutătorului printre indieni, să ţină în pădure o circiumă ambulantă, iar după ce vitejii îşi obţineau sticla cu *scaura* (cum numesc ei această ticăloasă băutură) se cuvenea s-o luăm din loc şi să vîslim voinicește, ca să ne salvăm pielea capului. Din clipa cînd se îmbătau nitel, adio orice simţ al buneicuviinţe ; nu mai aveau decît un singur gînd : să pună mîna pe *mai* multă *scaura*. Ar fi putut foarte uşor să-şi bage în cap a ne urmări, şi de ne-ar fi ajuns din urmă, n-aş mai fi scris niciodată aceste memorii.

Atinsesem porţiunea cea mai critică a drumului ce-aveam de străbătut, unde ne păştea deopotrivă pericolul de-a cădea în mîinile francezilor, cît şi în ale englezilor — cînd ne-a lovit o calamitate groaznică. Chew a căzut brusc bolnav, cu simptome ca de otrăvire, şi în timp de cîteva ceasuri, şi-a dat sufletul, pe fundul canoei. Ne-am pierdut astfel, dintr-o dată, călăuza, tălmaciul, barcagiul şi paşaportul; căci el era toate astea pentru noi ; şi ne-am văzut sortiţi, dintr-o lovitură, celui mai deznădăjduit şi iremediabil dezastru. Chew, care fusese foarte mîndru de cunoştinţele sale, ne instruise adesea în geografia locului ; iar Ballantrae cred că şi asculta. Însă, în ce mă priveşte, am găsit totdeauna asemenea informaţie foarte plicticoasă ; şi în afară de faptul că ne găseam acum în ţinuturile indienilor Adirondack, şi nu prea departe de ţinta noastră — de-am fi izbutit să găsim drumul — eram cu desăvîrşire neştiutori.

Înţelepciunea mea în această privinţă fu foarte curînd cu atît mai evidentă, cu cît, în ciuda silinţelor sale, Ballantrae nu se putea descurca acum mai lesne ca mine. Ştia că trebuie să continuăm a sui unul dintre rîuri, apoi, cărîndu-ne barca pînă acolo, să coborîm un altul ; şi iarăşi să suim un al treilea. Dar trebuie să aveţi în vedere cît de multe şuvoaie se prăvălesc într-un rîu, din fiece direcţie, în asemenea ţinut muntos. Şi cum poate un gentilom cu desăvîrşire străin prin acele părţi ale lumii, să deosebească un şuvoi de celălalt ? Şi nici măcar nu era ăsta singurul necaz. În plus, mai eram şi foarte

novice, amîndoi, în minuirea unei canoe ; purtatul ei, pe drumurile stîncoase, mai că ne depășea puterile, încît adesea ne-am văzut șezînd jos, disperați, cîte o jumătate de oră, fără un cuvînt ; iar apariția unui singur indian, acum că n-aveam cum să le vorbim, ar fi dus probabil la nimicirea noastră. Făcînd toate socotelile, e deci oarecum de scuzat faptul că Ballantrae manifesta o dispoziție cam posomorîtă ; obiceiul lui de a face imputări și a da vina pe alții, la fel de capabili ca și dînsul, devenise și mai insuportabil, și nici limbajul lui nu era totdeauna de acceptat. Într-adevăr, prinsese la bordul corabiei de pirați deprinderea de a ți se adresa într-o manieră cu totul neobișnuită între gentilomi și acum cînd s-ar fi putut spune că era ca și năpădit de-o febră, acest năravaș al său sporise enorm.

În cea de-a treia zi a acestor peregrinări, pe cînd ne căram barca la deal, cățărîndu-ne printre stînci, ni se prăvăli din mîini și se desfundă pe de-a-ntregul. Drumul se așternea printre două lacuri, amîndouă destul de întinse ; cărăruia, așa cum se găsea, dădea în ambele capete asupra apei ; și de ambele laturi, se afla închisă de păduri virgine ; iar marginile lacului erau cu desăvîrșire inabordabile, din pricina smîrcului ; încît ne-am văzut condamnați nu numai a ne lipsi de barcă și de cea mai mare parte din proviziile noastre, dar și a ne cufunda de îndată în desișuri de nepătruns și a părăsi bruma de călăuzire ce o mai aveam : cursul riului. Fiecare dintre noi ne înfipserăm pistoalele în cingătoare, puserăm pe umăr o secure, iar într-o legătură partea de comoară și cîte merinde puteam căra împleticindu-ne sub povară ; și abandonînd restul avuțiilor noastre (pînă și săbiile, care ne-ar fi stînjenit mult prin pădure), am pornit înainte în această deplorabilă aventură. Muncile lui Hercule, atît de frumos descrise de Homer, au fost bagatele pe lîngă cele prin care trecurăm noi de aci înainte. Unele părți ale pădurii erau, de sus pînă jos, un zid de desiș, prin care trebuia să ne străpungem drum tîrîndu-ne ca viermii în brînză. În altele călcam prin mlaștină adîncă și pădurea toată era plină de putregai. Într-un rînd am sărit pe o cogeamite buturugă ce zăcea pe jos ; s-a fărîmițat sub mine și m-am cufundat pînă la genunchi în putregai ; am căutat să mă opresc din cădere, proptindu-mă de ceea ce părea un trunchi solid, și totul a pierit la atingerea mea, ca o foaie de hîrtie suflată de vînt. Poticnindu-ne, căzînd, scufundîndu-ne

în mîl pînă la genunchi, tăindu-ne drum cu securea, mai să ne scoată ochii rămuricile uscate şi crăcile, cu hainele smulse de pe trup, trudirăm toată ziua — şi mă îndoiesc că vom fi făcut două mile. Ce era mai rău : cum rareori puteam cuprinde cu vederea ţinutul şi necontenit eram abătuţi din cale de obstacole, ne era cu neputinţă să fi ghicit măcar în ce direcţie ne îndreptam.

Cu puţin înainte de asfinţitul soarelui, într-un luminiş străbătut de un şuvoi şi împrejmuit de munţi sălbatici, Ballantrae îşi trînti jos povara.

— Nu mai merg mai departe, făcu. Şi mă puse să aprind focul, afurisindu-mi neamul, în termeni necuviincioşi chiar şi pentru un căruţaş.

Eu i-am ripostat să încerce a uita că fusese cîndva pirat şi a-şi aminti că fusese un gentilom.

— Eşti nebun ? a strigat. Nu mă supăra, aici ! Şi apoi, scuturîndu-şi pumnul către înălţimi : Cînd mă gîndesc, a strigat, că trebuie să-mi las oasele în acest pustiu mizerabil ! De-ar fi vrut Dumnezeu să mor pe eşafod, ca un gentilom !

Spuse asta într-o clamoare pătimaşă, ca un actor ; şi apoi şezu, muşcîndu-şi degetele, cu privirea aţintită în pămînt, cu o înfăţişare cît se poate de jalnică şi nedemnă de-un creştin.

Am simţit un fel de oroare faţă de acest om, căci gîndeam că un oştean şi un gentilom trebuie să-şi înfrunte sfîrşitul cu mai multă filozofie. Încît nu i-am mai răspuns de fel prin cuvinte şi curînd înserarea deveni într-atît de rece încît am fost şi eu bucuros de foc şi l-am aprins. Dar Dumnezeu ştie că într-un asemenea loc deschis, şi cu ţinutul împînzit de sălbatici, fapta aceasta era aproape nebunească. Ballantrae părea că nici nu mă vede, dar în cele din urmă, pe cînd prăjeam cîteva boabe de porumb, îşi ridică privirea.

— Ai vreun frate ? rosti.

— Slavă cerului, nu mai puţin de cinci.

— Eu am doar unul — a spus el, cu un glas straniu ; şi apoi, iute : O să-mi plătească pentru toate astea !

Şi cînd l-am întrebat ce amestec are fratele lui cu nenorocirile noastre, a strigat :

— Cum ! Stă în locul meu, îmi poartă numele, face curte soţiei mele ; iar eu mă aflu aicea, singur cu un afurisit de

irlandez în pustiul ăsta unde-ţi clănţăne dinţii în gură ! Ah ! m-am lăsat amăgit, ca un nătăfleţ !

Explozia asta a fost în toate privinţele atît de străină de firea prietenului meu, încît m-a impresionat şi mi-a alungat toată îndreptăţita susceptibilitate. Desigur, o expresie ofensantă, oricît de jignitoare, apare o chestie uimitor de neinsemnată în împrejurări atît de extreme ! Dar trebuie notat aci un lucru curios : doar o dată mai pomenise pînă atunci de nobila domnişoară cu care era menit a se căsători. Şi anume, atunci cînd se înfăţişase întîi vederii noastre priveliştea oraşului New York ; atunci îmi spusese că, de-ar fi să dobîndească fiecare ce-i al său, după dreptate, el se găsea acum în faţa proprietăţii sale, întrucît Miss Graeme poseda un vast domeniu în acea provincie. Acesta fusese desigur un prilej firesc ; dar iată că acum era pentru a doua oară pomenită — şi ce e desigur demn a fi remarcat — chiar în acea lună, adică în noiembrie '47, şi *cred că în chiar ziua cînd noi şedeam printre acei munţi sălbatici,* fratele său şi Miss Graeme au fost cununaţi. Sînt cel mai puţin superstiţios dintre oameni, dar mîna providenţei se arată aici prea făţiş pentru a nu fi luată în seamă [1].

A doua zi, şi pe cea următoare, le petrecurăm în aceleaşi munci ; Ballantrae hotărînd adesea asupra căii de urmat prin aruncare cu banul ; iar într-un rînd, cînd l-am dojenit pentru această copilărie, avu o vorbă bizară, pe care n-am putut s-o uit.

— Nu ştiu un mijloc mai bun, mi-a răspuns, ca să-mi exprim dispreţul pentru raţiunea umană.

Cred că într-a treia zi am dat peste trupul unui creştin, scalpat şi schilodit în chipul cel mai oribil, zăcînd într-o băltoacă de sînge ; cu păsările pustiului ţipînd deasupră-i şi roind ca muştele. Nu pot descrie cît de teribil ne-a impresionat această priveliştе ; mi-a răpit însă orice tărie şi orice nădejde pe lumea aceasta. În aceeaşi zi, şi doar puţin mai tîrziu, ne căţăram pe brînci printr-un perete de codru pîrjolit, cînd Ballantrae, care se găsea ceva mai în frunte, se ghemui deodată îndărătul unui buştean. M-am aciuit şi eu în acel adăpost, de

[1] *Notă a domnului Mackellar.*
Eroare totală ; la acea dată, nici vorbă nu era de căsătorie ; a se vedea mai sus, la relatarea mea.

unde puteam privi pînă departe fără să fim văzuți, și iată, pe fundul văii următoare, o numeroasă ceată de război de-a sălbaticilor trecea, tăindu-ne drumul. Puteau fi cam atîția cît ar cuprinde un batalion slab ; toți goi pînă la briu ; înnegriți cu unsoare și funingine și pictați cu vopsea albă și stacojie, după obiceiurile lor barbare. Călcau grăbit, unul în urma celuilalt ca un cîrd de gîște, încît nu le trebui mult ca să se cărăbănească prin fața noastră și să piară iar printre copacii pădurii. Totuși bănuiesc că, în acele cîteva minute, am îndurat un mai mare chin al șovăielii și al așteptării decît îi e de obicei hărăzit unui om pe tot timpul vieții sale. De erau indieni de prin părțile franceze sau de prin părțile engleze, de doreau scalpări sau prizonieri, dacă să ne dăm în vileag, la voia întîmplării, sau să stăm liniștiți și să ne continuăm apoi deznădăjduita călătorie — toate astea erau întrebări care cred c-ar fi pus în încurcătură însăși mintea lui Aristotel. Ballantrae se întoarse către mine, cu o față stafidită și cu dinții rînjiți, după cum am citit că-i înfățișarea celor pe cale a muri de foame ; nu rosti un cuvînt, însă era tot numai o cumplită întrebare.

— S-ar putea să fie din partea engleză, am șoptit eu ; și gîndește-te ! tot ce-am putea nădăjdui atunci, ar fi s-o luăm de la cap.

— Știu, știu, a răspuns ; dar o dată și o dată tot trebuie să ne aruncăm cu capul înainte !

Și-a smuls brusc banul din buzunar, l-a scuturat între mîinile sale împreunate, l-a privit — și apoi s-a culcat cu fața în pulberea drumului.

Adăugire de către domnul Mackellar

Abandonez aci relatarea Cavalerului, deoarece în aceeași zi, cei doi s-au certat și s-au despărțit ; iar felul cum redă Cavalerul cearta îmi pare (trebuie s-o mărturisesc) cu totul incompatibilă cu caracterul fiecăruia dintre cei doi bărbați.

De aci încolo, ei au rătăcit fiecare de capul lui, trecînd prin nemaipomenite suferințe ; pînă ce mai întîi unul dintre ei, apoi și celălalt, a fost culeș de către o ceată venind de la Fortul St. Frederick.

Sînt de notat doar două lucruri : mai întîi (drept foarte important pentru scopul meu) că Seniorul, în cursul nenorocirilor sale, şi-a îngropat comoara într-un loc care de-atunci n-a fost niciînd descoperit, dar după care dînsul şi-a făcut o schiţă, cu sîngele lui, pe căptuşala pălăriei. Şi al doilea, că sosind astfel fără nici un ban la Fort, fu întîmpinat ca un frate de către Cavaler, care îi plăti drumul de-acolo pînă în Franţa. Simplicitatea caracterului domnului Burke îl îmboldeşte de aci înainte a-l lăuda peste măsură pe Senior ; unui ochi mai experimentat într-ale lumii i s-ar părea că doar Cavalerul este de lăudat. Îmi face cu atît mai mare plăcere să atrag atenţia asupra acestei trăsături cu adevărat foarte nobile a stimatului meu corespondent, cu cît mi-e teamă că s-ar putea să-l fi jignit puţin, mai înainte. M-am abţinut de la comentarii cu privire la oricare dintre opiniile sale ieşind din comun (în ochii mei imorale), deoarece îl ştiu doritor de respect. Însă versiunea dumisale despre ceartă depăşeşte într-adevăr limitele celor ce-aş putea reproduce ; pentru că l-am cunoscut pe Senior şi un bărbat mai incapabil a şti ce e frica nu se poate concepe. Regret această scăpare a Cavalerului ; şi cu atît mai mult cu cît cuprinsul naraţiunii sale (lăsînd la o parte cîteva înfloriturî) mă frapează ca foarte sincer.

CAPITOLUL IV

Persecuțiile îndurate de domnul Henry

Puteți ghici asupra cărei părți a aventurilor sale a zăbovit cu precădere colonelul. Într-adevăr, de-ar fi fost să ascultăm totul din gura lui, este de presupus că întregul curs al acestei povești ar fi fost altul ; totuși corabia piraților a pomenit-o în treacăt, foarte delicat. Dar eu nu l-am ascultat pe colonel pînă la capăt, nici măcar în acea parte pe care era dispus s-o dezvăluie ; căci domnul Henry, după ce rămăsese cîtăva vreme cufundat într-o sumbră meditație, se ridică în cele din urmă din scaunul său și (amintindu-i colonelului că avea de împlinit anumite treburi), mă pofti să-l urmez în cancelarie.

O dată acolo, el nu mai căută să-și ascundă preocuparea ; începu a se plimba în lung și-n lat prin odaie, cu fața crispată și trecîndu-și în repetate rînduri mîna peste frunte.

— O s-avem ceva de lucru, începu în cele din urmă, și apoi se întrerupse, declară că vom avea nevoie de niște vin și trimise după două ocale din cel mai bun, lucru foarte străin obiceiurilor sale ; și încă și mai neobișnuit fu faptul că, de cum sosi vinul, dete peste gît un pahar după altul, ca un om căruia nu-i pasă ce impresie face celor din juru-i. Băutura îl întări însă.

— N-ai să fii prea surprins, Mackellar, zise, cînd îți voi spune că frate-meu — despre care cu toții ne bucurăm a afla că e teafăr și în siguranță — se află în oarecare nevoie de bani.

I-am spus c-o bănuiam, dar că asta pica într-un moment nu prea fericit, deoarece disponibilul era foarte redus.

— Al meu nu, replică el. Sînt banii pentru ipotecă.

I-am amintit că erau ai doamnei Henry.

— Voi putea răspunde de ei față de soția mea! a strigat el cu vehemență.

— Și-apoi, zisei, e ipoteca de plătit.

— Știu, răspunse, în această privință am voit să te consult.

I-am arătat cît de nefericit era momentul pentru a abate acești bani de la destinația lor; și cum, de făceam una ca asta, aveam să zădărnicim folosul economiilor noastre din trecut și să împotmolim iar moșia. Îmi luai libertatea de-a stărui pe lîngă dînsul; și cum tot se mai împotrivea, scuturînd din cap și zîmbind amar și îndărătnic, m-am lăsat tîrît de zel dincolo de locul meu.

— E nebunie curată! — am strigat; nu voiesc să iau parte la una ca asta!

— Vorbești de parcă aș face-o de plăcere, zise. Însă eu am acuma un copil — și în afară de asta, țin la buna rînduială; și adevărul cinstit, Mackellar, e că prinsesem a fi mîndru de moșie.

Rămase o clipă cufundat în gînduri sumbre.

— Dar ce vrei să fac? urmă. Nimic nu-i al meu, nimic. Vestea de astăzi mi-a surpat temelia vieții. Din toate cele, n-am decît numele și umbra — doar umbra. Nu-i nici un temei în drepturile mele.

— Se vor dovedi îndeajuns de temeinice în fața unei curți de judecată, am ripostat.

Privi spre mine cu aprindere în ochi, și păru a-și înfrîna vorbele ce-i stăteau pe buze; iar eu mă căiii de ce spusesem, căci vedeam că în timp ce vorbea de moșie, el mai nutrea un gînd lăturalnic, cu privire la căsătoria sa.

Apoi, cu bruschețe, smulse scrisoarea din buzunar, unde zăcuse mototolită, o netezi apăsînd-o pe masă cu mînie, și îmi citi cu limbă tremurîndă aceste vorbe: „Dragul meu Iacov! — așa începe! — Dragul meu Iacov, pe vremuri te-am numit astfel, poate-ți amintești; și acum mi-ai făcut-o — m-ai răsturnat de-a binelea."

— Ce zici de vorbele astea, Mackellar? se întrerupse — din partea unui singur frate! Mărturisesc, în fața lui Dumnezeu, că țineam mult la el; totdeauna am fost loial cu el — și iată cum îmi scrie! Dar eu nu voi îndura liniștit această mustrare! — și plimbîndu-se de colo-colo — nu-s mai rău

decît el — ba sînt mai bun — ajută-mi Domnul s-o pot dovedi ! Nu-i pot da sumele fabuloase ce le cere ; dînsul știe că domeniul nu e solvabil ; dar îi voi da ceea ce am — și asta-i mai mult decît așteaptă. Prea mult am răbdat toate acestea ! Vezi ce scrie mai departe ! Citește singur : „știu că ești un cîine și un zgîrcit". Un cîine și un zgîrcit ! Eu zgîrcit ! E-adevărat, Mackellar ? Crezi că-i adevărat ? Mai c-am crezut că voiește să mă lovească, în așa fel mă întreba. O ! așa gîndiți cu toții. Bine, aveți să vedeți — și dînsul are să vadă, și Dumnezeu are să vadă — de-ar fi să ruinez moșia și să umblu descult, îl voi îndopa pe acest vampir. Să-mi ceară tot, tot — și-i voi da tot ! E în dreptul lui ! Ah !, a strigat — și am prevăzut toate astea — și *mai* rău încă atunci cînd nu m-a lăsat să plec eu !

Își turnase alt pahar cu vin și era pe cale a-l duce la buze, cînd mi-am luat îndrăzneala a-i atinge brațul cu un deget.

— Ai dreptate, a spus, și a zvîrlit vinul în cămin, cu pahar cu tot. Haide, să numărăm banii !

N-am mai îndrăznit să mă împotrivesc ; de fapt eram foarte impresionat de a vedea atîta tulburare la un bărbat de obicei atît de stăpînit ; și ne-am așezat laolaltă de-am numărat banii și i-am rînduit în pachete, pentru înlesnirea colonelului Burke, care urma a fi purtătorul lor. Cînd am isprăvit, domnul Henry s-a înapoiat în sala cea mare, unde dînsul și bătrînul milord au șezut noaptea întreagă cu oaspetele lor.

Puțin înainte de mijirea zorilor, am fost chemat, spre a-l însoți la pornire pe colonel. O escortă de mai puțină răspundere nu prea i-ar fi fost pe plac — căci era un bărbat care se prețuia — iar alta mai aleasă nu eram noi în stare a-i oferi, deoarece domnul Henry nu se cădea să apară în tovărășia contrabandiștilor.

Era o dimineață cu un vînt amarnic și pe cînd coboram aleea cea lungă prin pădurice, colonelul se ținea încotoșmănit în manta.

— *Sir*, am spus eu, amicul dumneavoastră cere o însemnată sumă de bani. Trebuie să presupun că necesitățile sale sînt foarte mari.

— Este de presupus, a răspuns el, după cîte mi s-a părut, cam sec, dar poate că din pricina mantalei ce-i învăluia gura.

— Eu nu-s decît un slujitor al familiei, am spus. Mie puteți să-mi vorbiți deschis. Gîndesc că n-avem de așteptat mult bine din parte-i ?

— Dragul meu, a grăit colonelul, Ballantrae e un gentilom înzestrat de natură cu cele mai eminente daruri, și un bărbat pe care-l admir — mă închin pînă și pămîntului pe care calcă.

Apoi se opri, ca unul căruia îi e anevoie să continue, după cîte mi se păru.

— Dar cu toate acestea, am urmat, noi n-avem de așteptat mult bine din parte-i ?

— Firește, dragul meu, așa o fi, cum susții dumneata.

Între timp ajunsesem la marginea golfului, unde adăsta luntrea.

— Da, zise, îți sînt într-adevăr foarte îndatorat pentru curtoazia dumitale, domnule Cum-te-o-fi-chemînd ; — și-o ultimă vorbă : de vreme ce dovedești atîta inteligent interes, voi pomeni de o mică împrejurare ce s-ar putea să fie de folos familiei. Întrucît cred că prietenul meu a omis a menționa faptul că dînsul încasează cea mai mare pensie de la Fondul Scoțienilor, dintre toți refugiații din Paris ; și asta-i cu atît mai penibil, domnule, — a strigat colonelul — cu cît pentru mine, unul, nu se află disponibil nici un păcătos de penny.

Își mută pălăria pe-o ureche, privindu-mă țanțoș, de parc-aș fi purtat eu vina acestei pățanii ; apoi trecu iarăși la obișnuita-i curtenie semeață ; îmi scuturâ mîna și porni să coboare către luntre, cu banii la subsuoară și fluierînd în mers cîntecul plin de jale *Shule Aroon*. Auzeam atunci pentru prima oară acea melodie ; aveam s-o mai aud, cu vorbe cu tot, după cum veți afla ; îmi amintesc însă cum îmi umbla prin cap acel crîmpei de cîntec, după ce contrabandiștii, cu un : „Sst, ce dracu !" îl poftiseră să înceteze și îi luase locul scîrțîitul lopeților, iar eu stam și priveam zorile învăluind marea, și luntrea îndepărtîndu-se, iar corabia, cu pînza mare a trincheței îndreptată înapoi, așteptînd-o.

Golul în banii ce-i adunasem ne stînjeni foarte, și printre alte urmări, o avu și pe aceasta : a trebuit neapărat să plec călare pînă la Edinburgh și să închei acolo un nou împrumut, în condiții foarte dubioase, pentru a putea ține pe apă vechiul împrumut — și astfel, am fost lipsă de la conacul Durrisdeer aproape trei săptămîni.

Ce s-a petrecut între timp, n-avui pe nimeni să-mi spună ; dar am găsit-o pe doamna Henry, la înapoiere, mult schimbată în purtări : vechile convorbiri cu milordul mai că înlăturate ; față de soțul ei (căruia mi se părea că i se adresează mai adesea) vădindu-se un anumit fel de a-și cere iertare ; și — mai cu seamă — era acum foarte devotată domnișoarei Katharine. S-ar crede că această schimbare va fi fost plăcută Domnului Henry — dar, nici gînd ! Dimpotrivă, fiece împrejurare dovedind schimbarea, îi pricinuia durere ascuțită ; citea în fiecare mărturisirea toanelor ei făr' de temei. De acea statornicie față de Senior cu care ea se mîndrea cît îl crezuse mort, trebuia să roșească acum că-l știa în viață — și doar această rușinare era obîrșia noii ei purtări, pe care el o ura.

Nu trebuie să ascund nici un adevăr ; voi spune deci deschis că aceasta fu bucata de timp în care domnul Henry s-a purtat cel mai prost. Se stăpînea, într-adevăr, de față cu lumea, dar pe dedesubt răzbea un arțag cu rădăcini adînci. Cu mine, față de care se ascundea mai puțin, era adesea foarte vădit nedrept ; și chiar față de nevastă-sa îi scăpa uneori cîte-o ripostă tăioasă ; fie că-l contrariase cu vreo bunătate neobișnuită, fie fără vreun prilej vădit, omul izbucnea făr-de-rost în supărarea ce-i devenise năravi.

Cînd își ieșea astfel din fire (lucru atît de nepotrivit condițiilor legăturii lor) un fior trecea prin toată adunarea, iar cei doi se priveau cu un fel de uimire îndurerată.

Și așijderea, pe cînd se păgubea astfel prin acea lipsă de stăpînire, își mai vătăma într-una situația și printr-o tăcere, despre care nu știu, zău, să spun de era zămislită de mărinimie ori de orgoliu. Contrabandiștii veniră iarăși și iarăși, aducînd trimiși din partea Seniorului și niciunul nu se înapoia cu mîinile goale. Nicicînd nu cutezam să încerc a-l cuminți pe domnul Henry ; dădea ce i se cerea cu un fel de turbare generoasă. Poate unde se știa din fire pornit a fi econom, găsea o plăcere anapoda în nesăbuința cu care împlinea pretențiile fratelui său. Poate că acea situație falsă l-ar fi îmboldit și pe unul mai puțin mîndru ca dînsul la aceeași exagerare. Moșia însă pot spune că gemea sub aceste împrejurări ; cheltuielile noastre zilnice erau, într-una, tot mai mult retezate ; grajdurile se goliseră în afara cailor de drum ; fură concediate unele dintre slugi, ceea ce stîrni grozave murmure prin ținut și atîță

iarăși vechea nepopularitate o domnului Henry ; iar în cele din urmă fu nevoie a se pune capăt și vizitării de fiece an a Edinburghului.

Acestea se petreceau la 1756. Trebuie înțeles că timp de șapte ani acea lipitoare supsese sîngele și viața Durrisdeerului și că în tot acest timp stăpînul meu avusese liniște în casă. Din diavoleasca-i răutate, Seniorul nu se adresa cu privire la exigențele sale decît numai și numai domnului Henry, iar milordului nicicînd nu-i sufla un cuvîntel în această privință. Pînă acum, familia sta martoră la economiile noastre mirîndu-se de ele. Nu mă îndoiesc că deplîngeau faptul că patronul meu devenise atît de avar — un cusur totdeauna detestabil, dărămite la tineri, de-a dreptul respingător — iar domnul Henry nu împlinise încă treizeci de ani. Totuși, dînsul se îndeletnicise cu treburile Durrisdeerului aproape din copilărie, încît ai săi îndurară aceste schimbări într-o tăcere la fel de orgolioasă și de amară ca și a lui pînă ce oprirea vizitei la Edinburgh făcu să se reverse paharul.

Pe vremea aceea, cred că stăpînul meu și soția sa erau rareori împreună, în afara meselor. Îndată după vestea adusă de colonelul Burke, doamna Henry făcuse avansuri vizibile soțului ei ; s-ar fi putut spune că prinsese a-i face o sfioasă curte, deosebindu-se foarte de felul ei nepăsător și distanțat de odinioară. Eu niciodată nu mi-am putut călca pe inimă încît să-l condamn pe domnul Henry că da înapoi față de aceste încercări ; și nici s-o dezaprob pe nevastă-sa cînd fu adînc rănită de respingerea lor. Rezultatul a fost însă o totală înstrăinare, încît după cum am spus, rareori își vorbeau, cu excepția meselor. Chiar și chestiunea vizitei la Edinburgh fu mai întîi pusă pe tapet la masă ; și se întîmplă ca în acea zi doamna Henry să nu se simtă bine și să fie pornită spre gîlceavă. Decum pricepu ce voia să spuie soțul dumisale, i se urcă sîngele în obraz.

— Asta-i prea de tot ! strigă. Știe cerul cîtă plăcere am eu pe lumea asta, ca să mi se refuze și ultima mea mîngîiere ! Aceste porniri rușinoase trebuiesc înăbușite ; am și ajuns de pomină-n împrejurimi și spin în ochii lumi ! Nebunia asta nouă n-o voi îndura.

— N-am mijloacele ca să ne îngăduim călătoria, zise domnul Henry.

— N-ai mijloacele ? a strigat ea. Mai mare ruşinea ! Dar am eu banii mei.

— Sînt cu toţii ai mei, doamnă, prin căsătorie, a mîriit el, şi pe dată părăsi încăperea.

Bătrînul milord a ridicat mîinile la cer ; apoi retrăgîndu-se cu noră-sa lîngă cămin, mi-au dat limpede a înţelege să-i las singuri. L-am găsit pe domnul Henry în obişnuitul său adăpost, cancelaria intendentului, cu o faţă urîcioasă, stînd cocoţat pe marginea mesei şi înfigîndu-şi în ea briceagul.

— Domnule Henry, am spus eu — prea vă nedreptăţiţi, ar fi timpul ca asta să-nceteze.

— O ! a strigat dînsul, nu-i pasă nimănui pe-aici ! Li se pare foarte firesc. Am porniri ruşinoase. Sînt un ciine şi un avar — şi înfipse briceagul pînă-n plăsele. Dar îi voi arăta eu acelui blestemat, strigă iar, îi voi arăta eu care din noi doi e mai mărinimos !

— Asta nu-i mărinimie, am spus eu, nu-i decît orgoliu.

— Crezi că am nevoie de morală ? m-a întrebat.

Eu am gîndit că de ajutor avea nevoie şi că ar trebui să i-l dau fără să mi-l ceară ; şi de cum se duse doamna Henry în odaia ei, m-am înfăţişat la uşa sa şi am rugat-o a mă primi. Dînsa şi-a arătat fără mirarea.

— Ce-ai cu mine, domnule Mackellar ? a întrebat.

— Ştie Dumnezeu, doamnă, i-am răspuns, că nu v-am supărat niciodată pînă acum cu îndrăznelile mele ; dar ce se întîmplă acuma prea îmi apasă conştiinţa, şi trebuie să mă descarc. E cu putinţă ca doi oameni să fie atîta de orbi pe cît sînteţi dumneavoastră şi stăpînul meu ? şi dumneavoastră să trăiţi toţi aceşti ani cu un domn ales ca domnul Henry, şi atît de puţin să-i înţelegeţi firea ?

— Ce înseamnă asta ? a strigat dînsa.

— Dumneavoastră nu ştiţi unde se duc banii lui ? — ai lui şi ai dumneavoastră — şi pînă şi preţul vinului de care se lipseşte la masă ? am continuat. La Paris — la omul acela ! Opt mii de pfunzi a primit de la noi în şapte ani, şi stăpînu-meu e atît de nebun încît să facă din asta o taină !

— Opt mii de pfunzi ! a repetat ea. E cu neputinţă ; moşia n-aduce atîta venit.

— Dumnezeu ştie cît am năduşit să strîngem fiecare para, că să putem să-i adunăm, am spus eu. Dar opt mii şi şasezeci

e suma exactă, fără de șilingi. Și dacă după asta îl mai țineți de zgîrcit pe stăpînul meu, va fi fost acesta ultimul meu amestec.

— Nu e nevoie să mai spui nimic, domnule Mackellar, mi-a răspuns. Ai procedat cum nu se poate mai nimerit, cu acest așa-zis amestec, cum îl numești dumneata prea modest. Eu, una, merit cu prisosință să fiu mustrată ; trebuie, într-adevăr, să mă crezi o soție foarte neatentă — (și privindu-mă cu un zîmbet ciudat), dar voi corecta asta de îndată. Seniorul a fost totdeauna o fire foarte nechibzuită, dar inima lui e minunată ; e generozitatea în persoană. Îi voi scrie eu însămi. Nu-ți poți închipui cîtă mîhnire mi-a pricinuit informația asta.

— Adevărat, doamna mea, eu nădăjduiam să vă pricinuiască plăcere, i-am spus, mînios la culme s-o văd gîndindu-se tot la Senior.

— Și plăcere deasemenea, și plăcere, firește, a adăugat ea.

În aceeași zi (nu povestesc decît ce-am văzut cu ochii mei) avui satisfacția să-l zăresc pe domnul Henry venind din camera nevesti-si într-o stare foarte neobișnuită la dînsul : cu ochii umflați de plîns, și totuși parcă-mi părea că plutește prin aer. Aceste semne m-au încredințat că de data asta soția sa îi dăduse mulțumirea să-și recunoască vina pe deplin. „A, — mi-am zis — am făcut o treabă bună pe ziua de azi."

A doua zi de dimineață, pe cînd ședeam în fața registrelor mele, domnul Henry intră binișor în odaie, îndărătul meu, mă luă de umeri și mă scutură nițel, ca în joacă.

— Văd că la urma urmei ești un trădător, zise, și asta fu unica lui aluzie la rolul ce-l jucasem ; dar tonul în care vorbise prețui pentru mine mai mult decît orice elocință în declarație.

Și acesta nu fu singurul efect al intervenției mele ; căci curînd după aceea, cînd Seniorul trimise iarăși un mesajer, el nu luă cu sine, înapoindu-se, decît o scrisoare. De cîtva timp încoace, eu fusesem cel care conducea aceste chestiuni, domnul Henry nepunînd mîna pe pană, iar eu scriind în cei mai uscați și formali termeni. Dar scrisoarea asta nici n-o văzui ; bănuiesc că nu era plăcută la citit ; căci domnul Henry simțea că de data asta avea asentimentul soției sale ; și am băgat de seamă că în ziua cînd expediase scrisoarea, avea o expresie foarte mulțumită.

Acum, lucrurile mergeau mai bine în familie, deşi anevoie s-ar putea spune că mergeau cum trebuie. Cel puţin nu se mai afla nici o greşită interpretare ; se afla bunăvoinţă de toate părţile ; şi cred că stăpînul meu şi soţia lui s-ar fi putut din nou apropia unul de celălalt, dacă el ar fi fost în stare să-şi dea de-o parte mîndria, iar ea să uite (pricina întregului rău) a se gîndi statornic la alt bărbat. E uimitor cum se strecoară la iveală gîndul ascuns al unui om ; şi-i uimitor pentru mine, încă şi astăzi, cum de puteam urmări cu toţii încotro se îndreaptă sentimentele ei ; cu toate că se purta liniştit şi avea o dispoziţie foarte egală, totuşi pricepeam cu toţii, de îndată, ori de cîte ori închipuirea ei zbura spre Paris. Şi n-ar fi crezut oricine că destăinuirea mea era firesc să surpe acel idol ? Gîndesc că se află un diavol în femeie : trecuseră atîţia ani ; nu mai dăduse niciodată ochi cu dînsul ; avea prea puţine fapte bune a-şi aminti din parte-i (după spusele tuturor) chiar de pe cînd îi era aproape ; intervenise ştirea morţii lui ; i se dezvăluise sălbatica lui lăcomie ; dar toate astea nu erau destul şi că tot îi mai păstra acelui blestemat cea mai duioasă parte a inimii ei, îl putea face să turbeze pe-un om simplu ca mine. N-am avut niciciînd multă înţelegere firească pentru patima amorului ; dar această lipsă de cumînţenie din partea soţiei stăpînului meu m-a dezgustat de-a binelea de toată povestea. Îmi amintesc c-am oprit-o din cîntat, mustrînd-o, pe-o slujnicuţă care bîzîia un moft copilăresc oarecare, în timp ce eram în acea dispoziţie ; această asprime m-a blagoslovit cu vrajba tuturor fustelor din casă ; lucru de care mie puţin îmi păsa, dar care pe domnul Henry l-a amuzat foarte ; mă tot tachina cu privire la nepopularitatea ce-o împărtăşeam amîndoi. E destul de ciudat (căci maică-mea era fără îndoială una dintre cele mai bune femei de pe pămînt, iar mătuşă-mea Dickson, care mi-a plătit taxele la Universitate, a fost o femeie remarcabilă) — dar niciodată n-am avut multă îngăduinţă pentru partea femeiască, poate nici multă înţelegere ; şi cum sînt departe de-a fi un bărbat îndrăzneţ, am ocolit întotdeauna femeile. Nu numai că nu văd nici o pricină a regreta această sfială în ce mă priveşte, ci am observat în mod invariabil că cele mai nefericite consecinţe îi urmăresc pe aceia care au fost mai puţin înţelepţi. Atîta am crezut nimerit a însemna, ca nu cumva să mă arăt nedrept faţă de doamna Henry. Şi-apoi, observaţia aceasta s-a iscat în chip firesc la

examinarea scrisorii care a constituit pasul următor în trebile acestea, și care mi-a sosit, spre sincera mea uimire, printr-o solie confidențială, cam la vreo săptămînă după plecarea ultimului mesajer.

Scrisoare din partea colonelului (mai tîrziu Cavalerului) Burke către Dl. Mackellar.

către Dl. Mackellar

Troyes en Champagne

12 iulie, 1756.

Stimate domn, — veți fi fără îndoială surprins a primi o comunicare de la cineva care vă este atît de puțin cunoscut ; dar cu prilejul plăcerii ce am avut de a vă întîlni la Durrisdeer, v-am remarcat ca pe un tînăr de o fermă gravitate de caracter, însușire care mărturisesc, că în admirația și reverența mea urmează îndată după talentul înnăscut sau după spiritul cutezător și cavaleresc al oșteanului. Pe de altă parte, am conceput interes pentru nobila familie ce aveți cinstea a o sluji, sau (pentru a mă exprima mai corect) al cărei umil și respectat prieten sînteți ; iar o conversație ce-am avut plăcerea să întrețin cu dumneavoastră în zorii zilei mi-a rămas foarte vie în amintire. Aflîndu-mă zilele trecute la Paris, venit în vizită din acest vestit oraș unde mă găsesc în garnizoană, am profitat de prilej pentru a mă informa la Seniorul de B. asupra numelui dumneavoastră (pe care mărturisesc că-l uitasem) și prezentîndu-se un prilej destul de potrivit, vă scriu pentru a vă pune în curent cu ce e nou.

Seniorul de B. (pe cînd am discutat cu dumneavoastră ultima oară despre dînsul) era, după cum gîndesc că v-am comunicat atunci, beneficiar al unei foarte avantajoase pensii din Fondul Scoțienilor. Ceva mai tîrziu i s-a dat în primire o companie și curînd după aceea a fost înaintat la conducerea unui regiment. Stimate domn, nu încerc să explic această circumstanță, după cum nici pe aceea că eu, unul, care am călărit la dreapta unor

prinți, am fost amăgit cu două steaguri și trimis să putrezesc într-o văgăună din fundul provinciei. Oricît îmi sînt de familiare Curțile, nu mă pot împiedica a simți că atmosfera lor nu e prielnică pentru un adevărat oștean ; iar ca să avansez prin mijloace similare, n-aș putea nădăjdui niciodată, chiar de-aș fi capabil să mă înjosesc la asemenea străduință. Dar amicul nostru posedă o deosebită aptitudine de a reuși prin intermediul doamnelor ; și de este totul adevărat din cele ce-am auzit, dînsul s-a bucurat de o protecțiune remarcabilă. Este probabil că aceasta s-a întors împotrivă-i ; întrucît, cînd am avut cinstea de a-i strînge mîna, era de scurtă vreme eliberat de la Bastilia, unde fusese zvîrlit în urma unei scrisori cu peceți ; și cu toate că acum e liber, și-a pierdut atît regimentul cît și pensia. Pînă la urmă, stimate domn, lealitatea unui irlandez deschis la suflet va izbuti a ține loc de dibăcie ; după cum sînt încredințat că un gentleman de onestitatea dumneavoastră va încuviința.

Și acum, domnul meu, — cert fiind că Seniorul e un bărbat al cărui geniu îl admir nespus de mult și că, în plus, mi-e prieten — am crezut totuși a nu greși trimițîndu-vă cîteva cuvinte despre totala schimbare intervenită în cariera sa ; căci, după părerea mea, omul e disperat. Vorbea, cînd l-am văzut, de-o călătorie în India (unde eu însumi am oarecare speranță a-l însoți pe ilustrul meu compatriot, domnul Bally) ; dar pentru aceasta, i-ar trebui (după cîte am înțeles) mai mulți bani decît cei de care poate dispune prompt. Poate că veți fi auzit de un proverb militar care spune : că-i lucru cuminte să-i faci punte de aur dușmanului care fuge ? Nădăjduiesc că vă veți alătura părerii mele și semnez, stimate Domn, cu respectele cuvenite milordului Durrisdeer, fiului său și prea frumoasei doamne Durie,

Al dumneavoastră supus și umil servitor
Francis Burke

Am dus îndată această misivă domnului Henry ; și gîndesc că n-am avut amîndoi decît un singur gînd : că sosise cu o săptămînă prea tîrziu. Am zorit să-i trimit colonelului Burke

un răspuns, prin care-l rugam, de avea să-l vază pe Senior, să-l asigure că solul său următor se va bucura de toată atenția. Dar cu tot zorul, n-am mai avut timpul necesar să înlătur ceea ce ne amenința ; săgeata fusese trasă, nu putea decît să zboare. Mai că-mi vine să mă îndoiesc de puterea providenței (și desigur și de voința ei) de a opri mersul întîmplărilor ; și-i ciudat să te gîndești cît de mulți dintre noi pregătisem elementele acestei catastrofe, de cîtă vreme încoace, și cu cîtă vorbă neștiută a ceea ce împlineam.

De cînd sosise scrisoarea colonelului, aveam în odaia mea un ochean și începusem să strecor întrebări oamenilor care lucrau moșia ; și cum nu prea se țineau lucrurile cine știe cît de secrete, iar contrabanda se făcea în ținutul nostru și prin violență și pe furiș, dobîndisem curînd cunoașterea tuturor semnalelor folosite, și puteam ști aproape ora precisă cînd putea fi așteptat un mesajer. Am spus că-i descoseam pe lucrătorii pămînturilor, deoarece cu contrabandiștii-înșiși, cuțitari puși pe rele și de obicei înarmați, nu-mi puteam niciodată călca pe inimă să am de-a face de bună voie. Într-adevăr, după cum s-a dovedit mai apoi printr-o nefericită întîmplare, eu le eram pricină de dispreț acestor derbedei și scandalagii, care nu numai că mă dăruiseră cu o poreclă, ci prinzîndu-mă într-o seară pe un drumeag lăturalnic și fiind ei cu toții (după cum ar fi zis dînșii) cam cu chef, mă făcuseră să joc ca să-i distrez. Metoda ce-o folosiră fu să-mi șfichiuie crunt degetele de la picioare cu lamele cuțitelor, în timp ce strigau : „Picioare cinstite !" ; cu toate că nu mi-au făcut un prea însemnat rău trupesc, m-au adus totuși într-o stare de plîns — timp de cîteva zile n-am putut părăsi patul — fiind acest fapt pentru stările din Scoția o rușine ce nu se mai cere comentată.

S-a întîmplat în după amiaza zilei de 7 noiembrie a aceluiași an nefericit, să iscodesc în timpul plimbării mele, fumul unui foc de semnalizare pe *Muckleross*. Se apropia timpul să mă înapoiez ; dar simțisem în ziua aceea o asemenea apăsare în suflet, încît mai c-am dat buzna prin desiș pînă la marginea locului pe care oamenii de pe-aci îl numesc Craig-Head [1]. Soarele aproape că asfințise, dar mai zăbovea o lumină mare la apus, care mi-i arătă pe cîțiva dintre tîlhari călcînd în

[1] Capul stîncos.

picioare focul lor semnalizator spre a-l stinge ; iar în golf corabia lor, poposind cu velele ridicate. Era limpede că ancorase foarte de curînd, dar barca era deja lăsată la apă și vîslea spre debarcaderul de la capătul pădurii lungi. Și aceasta știam că nu putea însemna decît un singur lucru : sosirea unui mesager la Durrisdeer.

Mi-am înlăturat rămășițele spaimelor, m-am lăsat de-a-buișilea la vale pe ripă, — un loc unde nu mă mai aventurasem niciodată pînă atunci — și m-am ascuns printre tufișurile de pe coastă, la timp pentru a vedea luntrea ajungînd la mal. Crail însuși cîrmea, lucru neobișnuit ; alături de el ședea un călător ; iar vîslașii trăgeau anevoie la rame, fiind stingheriți de vreo jumătate de duzină de valize, mari și mici. Debarcarea se făcu însă la iuțeală ; curînd tot bagajul era îngrămădit pe țărm, luntrea vîslea înapoi spre corabie, iar călătorul sta singur pe colțul de stîncă, un gentilom cu statură înaltă și zveltă, învești mîntat în straie negre, cu sabie la șold și în mînă cu un bastonaș de plimbare. Stînd astfel, își flutura spre căpitanul Crail bățul, drept salut de rămas-bun, cu un amestec de grație și de ironie, care făcu să mi se întipărească adînc în minte acel gest.

De cum se îndepărtase luntrea cu vrăjmașii mei jurați, mi-am luat întrucîtva inima-n dinți, am ieșit pînă la marginea tufărișului și acolo m-am oprit iar, zbuciumîndu-mi-se sufletul între o șovăială firească și o sumbră presimțire a adevărului. De fapt, poate c-aș fi rămas acolo noaptea întreagă, zbuciumîndu-mă, de nu s-ar fi întors străinul și, iscodindu-mă prin pîcla ce începea a se lăsa, nu mi-ar fi făcut semne, strigîndu-mi să mă apropii. I-am urmat îndemnul, cu inima ca de plumb.

— Uite aicea, domnule dragă, spuse, cu pronunțare englezească, uite niște lucruri de dus la Durrisdeer.

Mă apropiasem îndeajuns acum, încît să-l văd bine ; era arătos la chip și statură ; oacheș, zvelt, înalt, cu o privire iute, vioaie și întunecată, ca a unuia ce se îndeletnicise cu bătăliile, deprins a ordona ; pe un obraz avea o aluniță, ce nu-i sta rău ; un diamant mare îi sticlea pe mînă ; veșmintele, deși într-o singură nuanță, erau de croială franțuzească și de-o eleganță extravagantă, după ultima modă ; jaboul și manșetele plisate, mai lungi decît cele obișnuite, erau dintr-o

dantelă fină, de mare gingăşie, şi mă mirai cu atît mai mult să-l văd în asemenea ţinută, cînd abia coborîse la mal de pe o biată corabie de contrabandişti, murdară.

Între timp, mă privise şi dînsul mai bine ; apoi a zîmbit :

— Pun rămăşag, amice, rosti, că-ţi ştiu atît numele cît şi porecla. Şi straiele ce porţi ţi le-am ghicit aidoma după scrisul dumitale, domnule Mackellar.

La aceste cuvinte, am prins a tremura.

— O, continuă el, nu trebuie să te temi de mine. Nu-ţi port ciudă pentru scrisorile plicticoase ce mi le-ai scris ; dimpotrivă, intenţionez să te folosesc destul de mult. Îmi poţi spune domnul Bally ; ăsta-i numele ce mi l-am luat ; sau mai bine zis (deoarece mă adresez unei persoane care preţuieşte într-atita exactitatea) astfel mi-am prescurtat numele. Şi-acum hai, ia pe-aceea şi pe ceastalaltă — arătînd către două dintre valize. Cam atîta vei fi dumneata în stare să duci, iar restul mai poate aştepta. Haide, nu mai pierde timp, te rog.

Glasul îi era atît de tăios, încît am izbutit, dintr-un fel de instinct, să fac ce-mi cerea — mintea fiindu-mi tot timpul rătăcită. De cum pusesem mîna pe valize, îmi întoarse spatele şi o porni înainte prin păduricea lungă, în care începuse a se lăsa penumbra, arborii fiind deşi şi dintre cei totdeauna înfrunziţi.

Eu mergeam în urmă-i, gîrbovit aproape pînă la pămînt, deşi, mărturisesc, nu-mi dam seama de povară, copleşit cum eram de grozăvia înapoierii sale şi cu gîndurile zburîndu-mi prin cap cu iuţeala suveicii.

Brusc, am pus valizele jos şi am stat locului. El a întors capul şi m-a privit.

— Ei ? a întrebat.

— Dumneavoastră sînteţi Seniorul de Ballantrae ?

— Fiţi drept cu mine, zice el, şi recunoaşteţi că n-am pregetat să mă dau în vileag agerului domn Mackellar.

— Şi, pentru numele lui Dumnezeu ! am strigat eu, ce vă aduce încoace ? Întoarceţi-vă înapoi, cît mai e timp !

— Mulţumesc, mi-a răspuns. Stăpînul dumitale a ales calea asta, nu eu, dar devreme ce-a făcut alegerea, trebuie să suporte urmarea (şi dumneata deopotrivă). Şi-acum ridică-mi lucrurile astea pe care le-ai aşezat într-un loc plin de noroi, şi vezi-ţi de treaba pe care ţi-am dat-o.

Acum însă nici prin gînd nu mai îmi trecea să mă supun ; m-am dus drept către dînsul.

— Dacă nimic nu vă poate îmboldi să vă înapoiaţi, i-am spus —, deşi cert e că, faţă de toate împrejurările, orişice creştin, ba chiar orice gentilom ar pregeta să meargă înainte...

— Vă exprimaţi foarte agreabil, a intervenit el.

— Dacă nimic nu vă poate îmboldi să vă înapoiaţi, am continuat, există totuşi nişte forme de bună-cuviinţă ce trebuiesc respectate. Aşteptaţi aici cu bagajul dumneavoastră şi eu mă voi duce înainte şi voi pregăti familia. Tatăl dumneavoastră e un om bătrîn şi.... m-am poticnit, există totuşi nişte forme de bună-cuviinţă ce trebuiesc respectate.

— Într-adevăr, a spus el, cu cît îl cunoşti mai îndeaproape, domnul Mackellar are mai multe virtuţi. Dar ascultă aicea, omule, şi înţelege o dată pentru totdeauna — îţi pierzi timpul cu mine, din calea mea nimic nu mă poate abate.

— A ! am exclamat eu. Aşa ? Vom vedea, atunci !

Şi, lăsîndu-l, am luat-o la fugă spre Durrisdeer. Dînsul a încercat să mă prindă şi a strigat cu mînie, iar apoi mi se pare că l-am auzit rizînd, şi după aceea sînt sigur că m-a urmărit un pas, doi, şi (după cum bănuiesc) a renunţat. Un lucru e însă sigur, că doar un minut-două mai tîrziu, ajunsesem la uşa conacului cel mare, gîfîind de mai să mă înăbuş, dar singur. Am urcat glonţ scara, am dat buzna în sală şi m-am oprit în faţa familiei adunate, fără a putea să scot o vorbă ; dar pesemne că povestea ce-o aveam a spune mi-era scrisă pe chip, căci cu toţii s-au sculat de la locurile lor şi-au rămas cu privirile pironite asupră-mi, ca vrăjiţi.

— A venit dînsul, am gîfîit în cele din urmă.

— Dînsul ? a repetat domnul Henry.

— Chiar dînsul, am adeverit.

— Fiul meu ? a strigat milordul. Ce băiat imprudent, ce imprudent ! Vai — nu putea sta acolo unde era în siguranţă ?

Doamna n-a scos o vorbă ; şi nici eu n-am privit-o, de ce, nu prea ştiu.

— Bine, a spus domnul Henry răsuflînd adînc — şi unde este ?

— L-am lăsat în pădurice lungă, i-am răspuns.

— Du-mă la dînsul, a zis.

Şi am ieşit amîndoi, fără ca cineva să mai scoată o vorbă ; iar pe la mijlocul luminişului presărat cu pietriş, l-am întîlnit pe Senior, venind în pas de plimbare spre noi, fluierînd în mers şi şfichiuind aerul cu bastonul. Mai era încă destulă lumină deasupra capetelor noastre încît să recunoşti chipul unui om, chiar dacă nu-l puteai ceti limpede.

— A ! Iacov, zise Seniorul, iată dar că Esau s-a întors.

— James, a spus domnul Henry, pentru numele lui Dumnezeu, numeşte-mă cu numele meu. N-am să pretind că-s mulţumit a te vedea ; dar aş fi bucuros să-ţi pot spune un cît mai cordial bun-venit în casa strămoşilor noştri.

— Ori în casa mea ? Ori într-a ta ? zise Seniorul. Ce ţi-a stat pe buze întîi ? Dar asta-i o bubă veche, degeaba o zgîndărim. De n-ai vrut să împarţi cu mine aflîndu-mă la Paris, nădăjduiesc totuşi că anevoie îi vei tăgădui fratelui tău mai mare un colţ lîngă vatră, la Durrisdeer.

— Astea-s vorbe foarte de prisos, a răspuns domnul Henry. Şi tu înţelegi de minune tăria poziţiei tale.

— Cum să nu, cred că da, a ripostat celălalt, rîzînd scurt.

Şi cu asta, putem spune c-a luat sfîrşit întrevederea fraţilor, deşi nici o clipă nu-şi atinseseră mîinile ; căci la acele vorbe Seniorul s-a întors către mine şi mi-a poruncit să-i aduc bagajul.

La rîndu-mi, m-am întors către domnul Henry, aşteptînd confirmarea poruncii — poate cu oarecare sfidare.

— Atîta timp cît Seniorul e aci, domnule Mackellar, îţi voi fi foarte îndatorat să consideri dorinţele sale ca şi pe-ale mele, a spus domnul Henry, şi a adăugat : Dar te deranjăm necontenit ; vrei să fii atît de bun să trimiţi pe unul dintre servitori ?, apăsînd asupra acestui ultim cuvînt.

De avea vreun înţeles acest fel de-a vorbi, il avea desigur pe-acela de a-l dojeni pe străin ; dar într-atît de drăcească era nerușinarea acestuia, încît întoarse situaţia precum o dorea dînsul.

— Vei fi oarte într-atîta om de rînd încît să-ţi spui : „acu pot s-o şterg" ? întrebă încetişor, scrutîndu-mi faţa cu o privire piezişă.

De-ar fi fost în joc un regat, nu m-aş fi putut bizui să-i răspund ; chiar şi să chem un servitor mi-era peste putinţă ; preferam a-l sluji pe-acest om decît a vorbi ; şi am întors

capul tăcînd şi m-am dus înlăuntrul pădurici lungi, cu inima plină de mînie şi disperare. Era întuneric sub arbori, iar eu mergeam înainte, uitînd după ce treabă venisem, pînă cînd, cît p-aci să-mi rup fluierul piciorului izbindu-mă de geamandane. Apoi am băgat de seamă un lucru ciudat ; de unde mai înainte le dusesem pe amîndouă şi-abia băgasem de seamă, acum tot ce puteam face era s-o scot la cap cu unul. Şi cum aceasta mă sili la două drumuri, am lipsit din sală un timp mai îndelungat.

Cînd am ajuns acolo, scena de bun-sosit se terminase de mult ; se şi aşezaseră cu toţii la cină ; şi printr-o nebăgare de seamă care-mi puse degetul pe rană, se uitase de locul meu. Văzusem o faţă a întoarcerii Seniorului meu ; aveam acum s-o văd pe cea de-a doua. Dînsul fu cel dintîi care observă că intrasem şi că stam mai îndărăt, oarecum necăjit. Sări de pe scaun :

— Ia te uită că am luat locul bunului Mackellar a strigat ; John, pune alt tacim pentru domnul Bally ; credeţi-mă, nu vreau să stingheresc pe nimeni, şi masa voastră-i destul de mare pentru toţi.

Mai că nu-mi venea să-mi cred urechilor, şi nici simţurilor, cînd mă luă de umeri şi mă împinse, rîzînd, pe scaunul meu, cu asemenea glas afectuos şi şăgalnic îmi vorbea. Iar pe cînd John punea alt tacim pentru dînsul (lucru pentru care stărui), se duse şi se răzimă de jilţul tatălui său şi-şi coborî privirea asupră-i, iar bătrînul se întoarse şi ridică ochii spre feciorusău, c-o asemenea firească duioşie de amîndouă părţile, încît îmi venea să duc mîna la cap de mirare.

Dar totul era desăvîrşit. Nici o vorbă aspră nu-i ieşea din gură, nici o ironie nu i se ivi pe buze. Înlăturase pînă şi tăiosul accent englezesc şi vorbea cu blîndul grai scoţian, care da preţ cuvintelor afectuoase, şi cu toate că purtarea sa avea o graţioasă eleganţă, — foarte străină obiceiurilor noastre de la Durrisdeer — era totuşi o curtoazie simplă, ce nu ne ruşina, ci ne măgulea. Într-adevăr, tot ce făcu, cît ţinu masa, — fie că ciocnea paharul cu mine, cu un respect remarcabil, fie că întorcea capul, spre a-i spune lui John o vorbă plăcută, sau că-i mîngîia mîna lui taică-său, sau pornea a povesti istorioare voioase din peripeţiile sale, sau evoca, fericit, întîmplări din trecut — tot ce făcea era atît de potrivit, el însuşi atît de

chipeş, încît nu prea mă prindea mirarea că milordul şi doamna Henry şedeau în jurul mesei cu feţe radioase sau că, îndărătul nostru, John ne servea cu lacrimi pe obraz.

De îndată ce se sfîrşi cina, doamna Henry se sculă spre a se retrage.

— Înainte n-aveai obiceiul ăsta, Alison, a spus el.

— Acum îl am, a răspuns dînsa ; ceea ce ştiam cu toţii că-i un neadevăr, — şi-ţi voi spune noapte bună, James, şi bun-venit dintre morţi — adăugă, cu glas scăzut şi tremurător.

Biet domnul Henry, care avusese un rol cam ingrat de-a lungul serii, fu mai afectat ca oricînd ; bucuros a o vedea pe nevastă-sa retrăgîndu-se şi totuşi pe jumătate contrariat cînd se gîndi la pricina acestui lucru, iar în clipa următoare zdruncinat deabinelea de fervoarea graiului ei.

La rîndu-mi, gîndii că eu, unul, eram acum de prisos ; şi mă furişam în urma doamnei Henry, cînd Seniorul dete cu ochii de mine.

— Se poate, domnule Mackellar ? făcu, iau asta aproape ca o lipsă de prietenie. Nu te pot lăsa să pleci ; ar fi să te porţi ca faţă de-un străin cu fiul cel rătăcit ; şi îngăduie-mi să-ţi amintesc unde — chiar în casa tatălui său ! Haide, vino şi şezi colea, şi mai bea un pahar cu domnul Bally.

— Aşa-i, aşa-i, domnule Mackellar, a spus şi milordul, nu trebuie să ne purtăm ca faţă de-un străin nici cu dînsul nici cu dumneata. I-am spus băiatului meu, adăugă, luminîndu-i-se glasul ca de obiceiu cînd rostea aceste vorbe, cît de mult preţuim prieteneştile dumitale servicii.

Încît am şezut acolo, tăcut, pînă la ora obişnuită şi mai că m-aş fi putut amăgi asupra firii acelui om, fără de-un episod în care perfidia sa apăru prea limpede.

Iată episodul — în privinţa căruia (după cele ce ştim despre întîlnirea dintre fraţi) cititorul va reflecta singur. Domnul Henry şezînd cam posomorît (deşi îşi da toată silinţa să facă faţă situaţiei în faţa milordului) iată că Seniorul sare în picioare, ocoleşte masa şi-l bate pe umăr pe frate-său.

— Haide, haide, *Hairry băiatule*, zice, cu-n accent tărăgănat cum îl vor fi avut amîndoi în copilărie, nu trebuie să fi abătut fiindcă s-a întors acasă frate-tău. Totul e-al tău, firesc, fără-ndoială, şi nu-ţi port pică de fel. Nici tu nu-mi purta pică pentru locşorul meu la vatra tatii.

— E prea adevărat asta, Henry, zise atunci și bătrînul milord, cam încruntîndu-se, ceea ce rar i se întîmpla. Fost-ai fratele cel mare din parabolă în înțelesul cel bun ; vezi și te ferește de celălalt înțeles.

— E lesne ca eu s-apar vinovat, zise domnul Henry.

— Cine-ți găsește vină ? a strigat milordul, după cum gîndii, foarte aprig pentru un bărbat blajin ca dînsul. Ți-ai cîștigat gratitudinea mea și a fratelui tău de mii de ori ; poți să te bizui pe îngăduința lui ; să-ți fie deajuns.

— Așa-i, Harry, poți să te bizui pe îngăduința mea, întări Seniorul ; iar mie mi s-a părut că domnul Henry l-a privit atunci cu un fel de sălbăticie în ochi.

Asupra întregii jalnice povești care-a urmat, patru întrebări mi-am pus la timpul acela și mi le pun încă și-acum : Era oare omul acesta îmboldit de un resentiment anume împotriva domnului Henry ? ori de ceea ce considera dînsul a fi prielnic intereselor sale ? ori de-o plăcere-n cruzime, cum o înfățișează mițele, și cum ne spun teologii c-o are diavolul ? ori de ceea ce ar fi numit dînsul iubire ? Părerea mea de om de rînd, zăbovește printre cele trei dintîi temeiuri ; dar poate că la obîrșia purtării sale era cîte un element din toate. De pildă : vrăjmășia față de domnul Henry ar lămuri felul odios în care-l trata cînd erau singuri ; foloasele în vederea cărora venise, ar fi putut explica atitudinea lui cu totul deosebită față de stăpînul casei ; același mobil, colorat de-un grăunte de intenții galante, grija sa de-a fi în raporturi bune cu doamna Henry ; iar plăcerea în răutate de dragul răutății, osteneala ce și-o da necontenit de-a amesteca și-a dezbina aceste linii de conduită.

În parte fiindcă eram foarte fățiș prietenul stăpînului meu, în parte fiindcă în scrisorile ce-i trimisesem la Paris, îmi luasem uneori libertatea de-a obiecta, omul acesta mă cuprindea și pe mine în diavoleasca-i joacă.

Singur cu mine, mă persecuta cu batjocuri ; față de familie, mă trata cu cea mai mare bunăvoință familiară. Asta nu numai că era penibil în sine, nu numai că mă punea într-una într-o poziție falsă, dar avea și un element insultător de nedescris. Că mă lăsa astfel în afara prefăcătoriei sale, ca și cum pînă și mărturia mea ar fi fost prea de disprețuit ca să fie luată în considerație, îmi învenina sîngele. Dar ce însemna

asta pentru mine, nu merită a reține atenția. Doar notez aci acest lucru ; și în primul rînd pentru motivul c-a avut o singură urmare bună : aceea de a mă face să simt mai degrabă martiriul domnului Henry.

Povara cea mare dinsul o purta. Cum ar fi putut răspunde avansurilor făcute în public, ale unuia care nu pierdea niciciînd prilejul de a-l batjocori cu răutate între patru ochi ? Cum ar fi putut întoarce zîmbetul prefăcutului și insultătorului ?

Era condamnat să pară răuvoitor. Era condamnat la tăcere. De-ar fi fost mai puțin mîndru, de-ar fi vorbit, cine ar fi dat crezare adevărului ? Calomnia ce-o punea în scenă Seniorul fusese eficace ; milordul și doamna Henry erau zilnic martori a ceea ce se petrecea ; ei ar fi putut jura în fața unei curți de judecată că seniorul era un model de blîndețe îngăduitoare, iar domnul Henry un exemplu de pizmă și ingratitudine. Și urîte precum ar fi părut la orișicine, aceste năravuri păreau înzecit de urîte la domnul Henry ; căci cine putea uita că Seniorul era în primejdie de a-și pierde viața și că își și pierduse iubita, rangul și averea ?

— Henry, mergi să călărești cu mine ? îl întrebă într-o zi Seniorul.

Iar domnul Henry, care toată dimineața fusese împuns de acel om, răspunse cu bruschețe :

— Nu, nu merg.

— Ce mult doresc uneori să te văd mai prietenos, rosti celălalt cu melancolie.

Dau aceasta ca o pildă ; dar asemenea scene se întîmplau necontenit. Nu-i de mirare că domnul Henry purta vina ; nu-i de mirare că eu însumi într-atîta m-am frămîntat, pînă am dat într-un soi de friguri cu gălbinare ; ba chiar și numai cînd mi-aduc aminte, îmi simt sîngele înveninîndu-se. Sigur, niciciînd pe lumea aceasta nu se văzu o născocire mai diavolească ; într-atîta de perfidă, într-atît de simplă, într-atît de cu neputință de combătut. Și totuși, gîndesc iarăși, gîndesc mereu, doamna Henry ar fi putut citi printre rînduri ; ar fi putut cunoaște mai bine firea soțului ei, după atîția ani de căsnicie, ar fi putut stăpîni sau cuceri încrederea lui. Și bătrînul milord de asemenea — acest gentilom foarte vigilent — unde îi era tot simțul de observație ? Dar, una la mînă — înșelătoria era împlinită de un mare maestru și l-ar

fi putut amăgi şi pe-un înger ; şi-apoi (întrucît o priveşte pe doamna Henry) eu, unul, am observat că nu există oameni mai depărtaţi unul de altul ca acei căsătoriţi şi înstrăinaţi totodată, de parcă ar fi atît de îndepărtaţi în spaţiu încît nu-şi pot auzi glasul, sau de parcă n-ar vorbi aceeaşi limbă.

În al treilea rînd (şi asta priveşte pe amîndoi aceşti martori) dînşii erau orbiţi de-o părtinire de mult înrădăcinată. Iar în al patrulea rînd, primejdia în care era presupus a se afla Seniorul (spun presupus — şi veţi afla în curînd de ce —) făcea să pară cu atît mai lipsit de mărinimie faptul de a-l critica ; şi ţinîndu-i într-o neîntreruptă duioasă grijă pentru viaţa sa, îi orbea şi mai pe deplin faţă de năravurile lui.

În acest timp mi-am dat eu cel mai limpede seama de importanţa manierelor, şi am ajuns să depling simplitatea purtărilor mele. Domnul Henry avea însuşirile esenţiale ale unui gentilom ; cînd era mişcat, sau îmboldit de vreo împrejurare, ştia să se poarte cu demnitate şi spirit ; dar în treburile de toate zilele (în van am nega-o), nu reuşea a fi decorativ. Seniorul (pe de altă parte) nu făcea o mişcare, să nu-l pună într-o lumină avantajoasă. Încît se întîmpla astfel că atunci cînd unul apărea graţios şi agreabil, iar celălalt dezagreabil, fiece gest inconştient al mădularelor lor, părea să proclame acel caracter. Şi nu numai atît ; ci cu cît domnul Henry se zbătea şi se încîlcea mai afund în mrejele fratelui său, cu atît mai stîngaci şi mai necioplit devenea ; iar cu cît mai mult îşi gusta Seniorul plăcerea-i haină, cu atît mai fermecător şi mai surîzător îşi urma calea ! Încît urzeala, prin însăşi întinderea şi desfăşurarea ei, propăşea şi se întărea.

Unul dintre meşteşugurile acelui om, era de-a se folosi de primejdia în care (după cum am spus) se presupunea c-ar fi. Povestea despre acea primejdie celor ce-l iubeau, cu un blînd ton şăgalnic, care o făcea şi mai înduioşătoare. Faţă de domnul Henry o folosea ca pe o cruntă armă pentru înjurii. Îmi amintesc cum a pus degetul în ochiul cel gol din vitraliul pictat, într-o zi pe cînd ne aflam laolaltă, singuri noi trei, în sala cea mare.

— Pe-aici a zburat guineea ta norocoasă, Iacove ! a zis.

Şi cînd domnul Henry i-a răspuns doar cu o privire întunecată, a adăugat :

— O! nu e nevoie să priveşti cu atîta răutate neputincioasă, buna mea muscă. Poţi scăpa de păianjenul tău cînd pofteşti. Cîtă vreme — o, Doamne —, vei mai răbda? Cînd o s-ajung să te exasperez îndeajuns încît să te poţi preface într-un denunţător, frate scrupulos? E unul dintre lucrurile care-mi inspiră interes, în fundătura asta searbădă. Mi-a plăcut totdeauna să experimentez.

Domnul Henry continua să-l privească ţintă, cu fruntea întunecată, schimbîndu-i-se doar culoarea feţei; şi în cele din urmă Seniorul izbucni în rîs şi-l bătu pe umăr, zicîndu-i „cîine morocănos". Atunci stăpînul meu a sărit înapoi, cu un gest care mi s-a părut încărcat de primejdie, şi trebuie să presupun că şi Seniorul a avut acelaşi gînd; căci arăta un picuşor zăpăcit şi nu-mi amintesc ca de atunci să mai fi pus mîna pe domnul Henry. Dar cu toate că, într-un chip sau altul, mereu avea pe limbă primejdia în care se afla, eu îi găseam purtarea ciudat de imprudentă — şi începusem a gîndi că Guvernul, care pusese un preţ pe capul său, adormise de-a binelea. Nu voi nega că mă ispitea dorinţa de a-l denunţa; dar două gînduri mă reţineau: unul, că de avea să-şi sfîrşească viaţa pe un eşafod onorabil, acest om va rămîne pe veci un sfînt în mintea lui taică-său şi în a soţiei stăpînului meu; iar celălalt, că de-aş fi eu într-un chip oarecare amestecat în această treabă, era probabil ca domnul Henry să nu scape de răsfrîngerea suspiciunilor asupră-i. Iar între timp, duşmanul nostru pleca şi venea, mai mult decît aş fi crezut cu putinţă; se flecărea în tot ţinutul că este iarăşi acasă — şi totuşi nu se atingea nimeni de dînsul.

Dintre toţi aceşti inşi atît de numeroşi şi atît de feluriţi, cărora le era cunoscută prezenţa sa, n-avea nici unul cîtuşi de puţină lăcomie — cum ziceam eu înciudat — sau cîtuşi de puţină lealitate; şi omul nostru călărea colo şi colo, fiind, faţă de rămăşiţele vechii sale nepopularităţi, din plin mai binevenit decît domnul Henry, iar dinspre partea contrabandiştilor, în mult mai mare siguranţă decît mă aflam eu.

E drept că avea şi dînsul o supărare; şi pe aceasta, întrucît fu pricina unor grave urmări, trebuie acum s-o relatez.

Cititorul n-o va fi uitat pe Jessie Broun; ea-şi ducea viaţa mai mult prin tagma contrabandiştilor; însuşi căpitanul Crail era unul dintre intimii ei; şi dînsa primise de timpuriu vestea

prezenței la conac a domnului Bally. După părerea mea, femeia încetase de mult a se sinchisi cît de cît de persoana Seniorului ; dar își făcuse un obicei din a stabili mereu o legătură între persoana ei și numele Seniorului. Acesta era temeiul tot teatrului pe care-l juca ; încît acum că dînsul se întorsese, ea credea că i se cuvine să dea mereu tircoale împrejurimilor Durrisdeerului.

Mai niciodată n-apuca Seniorul să iasă, fără ca să fi stat la pîndă, să-l aștepte — o apariție scandaloasă femeia asta ; rareori nebătută, îl întîmpina pătimașă, zicîndu-i „mîndrețea ei de flăcău", debitînd poezioare de-ale negustorilor cu traista și, după cum mi s-a povestit, chiar străduindu-se a plînge de gîtul lui. Mărturisesc că îmi frecam mîinile de bucurie cînd auzeam de această persecuție, dar Seniorul care-i asuprea într-atît pe alții, era el însuși cel mai puțin răbdător dintre oameni. S-au petrecut scene bizare în timpul acestor tactici. Unii spun că dînsul ar fi croit-o cu bastonul și că Jessie a recurs la armele ei știute — pietrele. Cert este cel puțin că dînsul i-a făcut căpitanului Crail, față de martori, propunerea formală de a o momi pe corabie, amețită și a pune să-i spargă țeasta femeii ăștea și că această propunere fu refuzată de către căpitan cu o vehemență neobișnuită. Iar pînă la urmă, Jessie a rămas victorioasă. S-au adunat bani, a avut loc o întrevedere cu prilejul căreia falnicul meu gentilom a trebuit să consimtă a fi sărutat și stropit cu lacrimi ; iar femeia a fost instalată într-un cadru prielnic, undeva prin părțile Solwayului, într-un loc al cărui nume l-am uitat și despre care nu mai știu decît că era frecventat de niște persoane cum nu se poate mai dubioase.

Dar am anticipat întîmplările. La un moment dat, cînd Jessie se ținuse scai de dînsul doar scurtă vreme, Seniorul vine la mine în cancelaria intendentului și, cu mai multă curtenie ca de obicei, îmi spune :

— Mackellar, e o blestemată de fetișcană nebună care tot vine pe aici. Eu însumi nu prea pot lua măsuri în chestia asta, și de aceea mă adresez dumitale. Fii bun și fă dumneata ce trebuie ; oamenii de pe moșie să lase poruncă strictă în tot locul ca să fie alungată fetișcana cînd se apropie.

— *Sir*, am răspuns eu, tremurînd puțintel, treburi de soiul acesta murdar rezolvați-vi-le singur.

El n-a răspuns nimic și a ieșit din odaie.

În curînd veni domnul Henry.

— Ce aflu ! a strigat. De parcă n-ar fi destule — trebuie să mai îmi sporești și dumneata necazurile. Se pare că l-ai insultat pe domnul Bally !

— Binevoiți a cunoaște, domnule Henry, am răspuns, că dînsul e cel care m-a insultat și, după cîte cred, foarte tare. Dar poate că n-am ținut seama de situația dumneavoastră cînd am ripostat ; iar dacă altfel veți gîndi cînd veți afla totul, dragul meu stăpîn, este destul să spuneți o vorbă. Pentru dumneavoastră m-aș supune în orice privință, chiar și căzînd în păcat. Mă iertе Dumnezeu !

Și-apoi i-am spus ce se întîmplase.

Domnul Henry a zîmbit pentru sine — un zîmbet înverșunat cum n-am mai văzut.

— Foarte bine, ai făcut exact ce trebuia, a zis. Să se satură pînă-n gît de drăguța lui de Jessie Broun.

Și apoi, iscodindu-l pe Senior pe-afară, deschise fereastra și strigîndu-l pe numele de domnul Bally, îi ceru să poftească sus, ca să-i spuie o vorbă.

— James, zise, după ce vrăjmașul nostru intrase și închisese ușa înapoia sa (privindu-mă cu-n zîmbet de parc-ar fi gîndit că acum aveam să fiu umilit) — ai venit la mine cu o plîngere împotriva domnului Mackellar, pe care am cercetat-o. Nu-i nevoie să-ți spun că oricînd aș lua drept bun cuvîntul lui față de al tău ; căci sîntem singuri și voi folosi întrucîtva libertatea pe care ți-o iei tu. Domnul Mackellar este un om ales, pe care eu îl prețuiesc, și trebuie să te străduiești, atîta vreme cît ești sub acest acoperiș, să nu mai intri în nici un fel de conflict cu unul pe care-l voi susține, cu orice preț cu putință din partea mea și-alor mei. Cît despre însărcinarea cu care ai venit la dînsul, trebuie să te eliberezi singur de urmările cruzimii tale, și nici unul dintre slujbașii mei nu va fi cîtuși de puțin folosit într-un asemenea caz.

— E vorba, cred, de slujbașii tatălui meu, a zis Seniorul.

— Du-te la dînsul cu povestea asta, a ripostat domnul Henry.

Seniorul a pălit foarte tare. A îndreptat un deget către mine.

— Vreau ca acest om să fie concediat, a zis.

— N-are să fie, a răspuns domnul Henry.

— Vei plăti cam scump pentru asta, a amenințat Seniorul.

— Atît de scump am și plătit pentru un frate rău, i-a răspuns domnul Henry, încît sînt lipsit pînă și de temeri. N-a mai rămas nici un loc unde mă poți lovi.

— Am să-ți arăt eu și asta, zise Seniorul și ieși cu pas domol din odaie.

— Ce-o să mai scornească acum, Mackellar? a strigat domnul Henry.

— Lăsați-mă să plec, am spus eu. Dragul meu stăpîn, lăsați-mă să plec! De pe urma mea nu vă puteți aștepta de-aci înainte decît la noi necazuri.

— Vrei să mă lași singur de tot? a zis el.

N-am rămas multă vreme nelămuriți asupra noului sistem de atac. Pînă în ceasul acela, Seniorul jucase față de doamna Henry rolul unui personaj foarte rezervat; evita cu tot dinadinsul a fi singur cu ea, ceea ce eu luam drept un efect al bunei-cuviințe, însă acum consider a fi fost un meșteșug foarte viclean; n-o întîlnea, s-ar putea spune, decît în timpul meselor; și cu asemenea prilej se purta ca un frate afectuos. Pînă în acel ceas se poate spune că mai de loc nu intervenise direct în relațiile dintre domnul Henry și soția sa; în afară de faptul că manevrase astfel încît îl îndepărtase foarte mult de bunăvoința ei.

Acum toate astea aveau să se schimbe — dar dacă într-adevăr din răzbunare ori fiindcă se plictisise de Durrisdeer și căuta o distracție — cine în afara Satanei ar putea ști cu certitudine?

În tot cazul, din ceasul acela începu asedierea doamnei Henry, urmărită cu atîta dibăcie, încît soțul ei trebuia să asiste în tăcere, și nu prea știu dacă ea însăși își dădea seama. Introducerea o făcu, aparent din întîmplare, în chip de paralelă. Conversația se abătuse, ca adesea, asupra exilaților aflători în Franța; și lunecă firesc spre cîntecele lor.

— Dacă vă interesează capitolul ăsta — zise Seniorul, e unul care mie mi-a părut totdeauna foarte mișcător. Versurile sînt necioplite, dar mie, poate din pricina situației mele, totdeauna mi-au mers la inimă. E presupus a fi cîntat, trebuie să vă spun, de iubita unui exilat și înfățișează poate nu atît ce gîndește ea cu adevărat, cît ce nădăjduiește de la dînsa el,

bietul, acolo-n depărtări străine! Şi aci Seniorul a suspinat. Vă asigur că-i un spectacol înduioşător cînd vreo douăzeci de vlăjgani irlandezi, cu toţii dintre străjile de rînd, se pornesc a-l cînta — şi cînd îi vezi cum lăcrimează cîntînd, îţi dai seama cît îi atinge unde îi doare. Cîntecul e aşa, tată, zise, luîndu-l în chip dibaci pe milord drept ascultătorul său — şi de nu voi izbuti să-l cînt pînă la capăt, gîndiţi-vă că la fel ar păţi oricare dintre noi, exilaţii.

După această introducere, intonă aceeaşi melodie pe care-o auzisem fluierată de colonel; dar acum îi auzeam şi cuvintele, rustice într-adevăr, dînd însă glas în chip foarte mişcător dorurilor unei biete fete al cărei iubit e în surghiun; mai ţin încă minte şi-acum cuprinsul (poate aproximativ) al uneia din strofele acelui cîntec:

Ah, fusta-n roşu mi-oi vopsi,
Cu flăcăul meu drag oi merge-a cerşi,
Zică ai mei că mai bine-aş muri,
Ah, Willie s-ascunde prin trestii!

Cînta bine, chiar şi cîntecul însuşi; dar şi mai iscusit ştia să-l interpreteze.

I-am auzit pe unii actori vestiţi, cînd în teatrul din Edinburgh nu vedeai om să nu plîngă; era adevărată minune să asişti la aşa ceva; dar nu mai mare minune decît cum mînuia Seniorul, ca un instrument muzical, această mică baladă şi sentimentele celor ce-l ascultau. Ba părea atît de copleşit încît nu mai putea înainta, ba părea să-şi învingă durerea; cuvintele şi melodia parcă se revărsau din însăşi inima lui şi din însuşi trecutul lui, pentru a ţinti deadreptul către doamna Henry. Iar arta sa mergea şi mai departe, căci atingea totul cu atîta gingăşie încît părea cu neputinţă să-l suspectezi de-o urmă de premeditare; şi-atît de departe era de-a face paradă de emoţie, încît ai fi jurat că se sileşte a fi calm. Cînd sfîrşi, rămaserăm cu toţii cîtăva vreme tăcuţi; alesese penumbra asfinţitului, încît nimeni nu vedea lămurit faţa celuilalt; dar parcă încetase orice suflare; doar lordul bătrîn tuşi încetişor. Cel dintîi care se mişcă fu cîntăreţul; sări brusc şi tăcut în picioare şi prinse a se preumbla tăcut de colo pînă colo prin capătul cel îndepărtat al sălii, locul obişnuit al domnului

Henry. Noi eram presupuși a bănui că se lupta acolo să-și înăbușe rămășițele emoției. Căci curînd se întoarse și se lansă într-o investigație asupra caracterului irlandezilor (totdeauna atît de greșit înțeleși și pe care dînsul îi apăra); încît încă mai înainte de a se aduce luminile, conversația noastră se desfășura în tonul obișnuit. Dar chiar și atunci, îmi părea că obrazul doamnei Henry era niteluș palid. și încă ceva — dînsa se retrase aproape de îndată.

Cel de-al doilea semn al schimbării de tactică fu un prieteșug pe care acest diavol viclean îl porni cu nevinovata domnișoară Katharine; erau veșnic laolaltă, mînă în mînă precum doi copii, ori dînsa cățărată pe genunchii lui. Asemenea tuturor faptelor sale diavolești, și aceasta rănea în mai multe chipuri. Era ultima lovitură pentru domnul Henry, să-și vadă copilașul înstrăinat împotrivă-i, îl făcu aspru cu biata făptură nevinovată, ceea ce iarăși îl mai coborî cu o treaptă în prețuirea nevesti-si și (în cele din urmă), fu o trăsătură de unire între doamnă și Senior. Subt această înrîurire, vechea lor rezervă se topea zi de zi. Curînd urmară plimbările prin pădurice lungă, statul de vorbă în pavilionul cu cea mai frumoasă priveliște și mai știu eu ce altă duioasă familiaritate. Sînt convins că doamna Henry, ca și multe alte femei de treabă, se simțea cu conștiința integră, dar poate că izbutea asta, mai închizînd ici colo un ochi. Căci chiar și pentru un observator atît de neatent ca mine, se vădea limpede că sentimentele ei binevoitoare erau de-o natură mai emoționantă decît afecțiunea de soră. Nuanțele glasului ei deveniseră mai multiple, avea în privire o lumină și-o dulceață, era mai blîndă și drăguță cu noi toți, chiar și cu domnul Henry, chiar și cu mine; îmi părea că toată ființa ei emană o calmă, melancolică fericire.

Să asiste într-una la asta — ce chin pentru domnul Henry! Însă tot aceasta ne-a adus în cele din urmă eliberarea, după cum voi spune curînd.

Ținta șederii Seniorului nu era mai aleasă (oricît ar fi foleit-o ei) decît să stoarcă bani. Nutrea un oarecare proiect cu privire la o avere de dobîndit în Indiile franceze, după cum îmi scrisese Cavalerul; și suma necesară în acest scop era ceea ce venise el să caute. Pentru restul familiei asta însemna ruina; însă milordul, în părtinirea-i de necrezut, stăruia me-

reu să i se acorde. Familia se micșorase într-atît (în fapt nu mai erau alții de-acelaș neam decît tatăl și cei doi fii) încît devenea posibil a se abate de la prevederea de moștenire-inalienabilă și a se înstrăina o porțiune din domeniu. Și la consimțirea acestui lucru fu adus domnul Henry — mai întîi prin aluzii, iar mai apoi prin presiune fățișă. N-ar fi făcut-o niciodată, sînt convins, de nu s-ar fi aflat sub povara obidei ce-l chinuia. De n-ar fi fost nerăbdarea sa pătimașă de a-și vedea fratele plecat, nu s-ar fi îndepărtat astfel de simțirea sa proprie și de tradițiile neamului său. Chiar și așa, el le vîndu scump consimțămîntul, grăind cel puțin de data asta deschis și arătîndu-le în adevărata ei lumină această treabă mîrșavă.

— Luați aminte, spuse, că-i o nedreptate față de fiul ce s-ar putea să-l am cîndva.

— Dar nu este probabil să-l ai, ripostă milordul.

— Dumnezeu știe! făcu domnul Henry. Doar considerînd cumplita poziție falsă în care mă aflu față de fratele meu și faptul că dumneavoastră, milord, îmi sînteți părinte, și aveți dreptul a-mi porunci, îmi pun semnătura pe această hîrtie. Dar mai întîi voi spune un singur lucru: am fost constrîns, într-un chip lipsit de mărinimie; și prima oară cînd veți mai fi ispitit, milord, să-i asemuiți între dînșii pe feciorii dumneavoastră, vă rog să vă amintiți ce-am făcut eu și ce-a făcut dînsul. După fapte este drept a se judeca.

N-am văzut om mai stînjenit ca milordul în acea clipă; pînă și-n obrajii săi veștezi năvăli sîngele.

— Gîndesc că nu-i un moment foarte cuminte ales, pentru a te plînge Henry. Scade meritul mărinimiei tale.

— Nu vă amăgiți, milord, răspunse domnul Henry. Această nedreptate n-o fac din mărinimie față de dînsul, ci din ascultare față de dumneavoastră.

— De față cu străinii... prinse a bîigui milordul, încă și mai penibil atins.

— Nu-i nimeni de față în afară de Mackellar, a spus domnul Henry. El mi-e prieten. Și, milord, de vreme ce nu-l considerați străin cînd asistă la frecventa mea învinuire din parte-vă, ar fi prea aspru pentru mine să fiu nevoit a-l considera astfel, cînd e de față la atît de rara mea apărare.

Mai că-mi vine să cred că milordul şi-ar fi revocat hotărîrea ; dar Seniorul veghea.

— Ah ! Henry, Henry, interveni dînsul, tot tu eşti cel mai bun dintre noi. Aspru, dar dintr-o bucată. Ah ! omule, aş vrea să fiu şi eu ca tine de bun !

Şi la această dovadă a generozităţii favoritului său, milordul a revenit asupra şovăielii sale, şi actul a fost semnat.

De îndată ce fu cu putinţă, pămînturile din Ochterhall au fost vîndute, la un preţ mult inferior valorii lor, şi banii remişi lipitorii noastre şi transportaţi în Franţa printr-un trimis particular. Sau, cel puţin, aşa spunea el ; dar între timp am suspectat că nu plecaseră atît de departe. Şi iată că acum acel om izbindise a duce la capăt tot ce-l interesa — o dată mai mult buzunarele lui erau doldora cu aurul nostru — şi cu toate astea punctul pentru care consimţisem la acest sacrificiu tot ne era refuzat : oaspetele tot mai zăbovea la Durrisdeer. De făcea asta din răutate, ori fiindcă nu sosise încă timpul pentru aventura sa în Indii, ori fiindcă trăgea nădejde în ce-şi pusese în gînd cu privire la doamna Henry, ori din ordinul Guvernului, cine ar putea spune ? dar de zăbovit zăbovi — şi asta timp de săptămîni.

Veţi observa că spun : din ordinul Guvernului ; deoarece cam în timpul acela s-a strecurat la iveală secretul dezonorant al acelui om.

Cel dintîi care mi-a dat a înţelege ceva, a fost un arendaş de pe moşie, care broda în închipuire tot felul de interpretări cu privire la şederea Seniorului, şi încă şi mai mult la siguranţa în care se afla ; căci acest arendaş era simpatizant al iacobiţilor şi pierduse un fiu la Culloden, ceea ce îi făcea vederea mai critică.

— Un lucru, zicea, nu pot eu să nu-l găsesc ciudat : şi anume cum a ajuns dînsul la Cockermouth.

— La Cockermouth ? am repetat eu, amintindu-mi brusc de mirarea mea dintîi, cînd am dat cu ochii de acel om debarcînd într-o ţinută atît de impecabilă, după o atît de lungă călătorie pe mare.

— Păi da, îmi răspunde arendaşul, de-acolo l-a luat pe corabie căpitanul Crail. Credeaţi c-a venit din Franţa pe mare ? Aşa am crezut şi noi, toţi.

Eu am frămîntat nițel în cap această știre și-apoi m-am dus cu ea la domnul Henry.

— Iată o împrejurare bizară, am zis, și i-am povestit ce aflasem.

— Ce importanță are în ce chip a venit, Mackellar, de vreme ce-i aici ? gemu Domnul Henry.

— Așa e, așa e, totuși mai gîndiți-vă. Oare asta nu miroase nițel a înțelegere cu Guvernul ? Doar știți cît ne miram pînă acum de siguranța în care se află.

— Stai, zise domnul Henry. Lasă-mă să mă gîndesc puțin. Și pe cînd se gîndea i se ivi iar pe față acel zîmbet înverșunat care semăna puțin cu al Seniorului. Dă-mi hîrtie, spuse. Și fără a mai pierde o vorbă, se așeză și scrise unui cunoscut al său (nu voi da nume inutile, era însă un domn foarte suspus). Această scrisoare am expediat-o prin singurul om pe care mă puteam bizui într-un asemenea caz, Macconochie ; iar bătrînul își struni bine calul, încît fu înapoi cu răspunsul mai curînd chiar decît cutezam eu, în nerăbdarea mea, a-l aștepta. Și citind răspunsul, domnul Henry avu iarăși acel zîmbet înverșunat.

— E serviciul cel mai de seamă ce mi l-ai făcut, Mackellar, a zis. Cu asta în mînă îi voi da un brînci. Fii atent ce-o să se întîmple astăzi, la masă.

În timpul mesei, așa dar, domnul Henry propuse o oarecare foarte publică apariție a Seniorului, iar milordul, după cum sperase, obiectă că era prea primejdioasă.

— A ! zise domnul Henry, foarte degajat, nu mai e nevoie să vă feriți de mine. Sînt la fel de inițiat în secret ca și dumneavoastră.

— În secret ? întrebă lordul. Ce vrei să spui, Henry ? Îți dau cuvîntul meu că nu sînt părtaș la niciun secret de la care ești tu exclus.

Seniorul se schimbase la față, văzui că fusese atins într-o încheietură a armurii sale.

— Cum ? făcu domnul Henry întorcîndu-se către dînsul cu o expresie de grozavă uimire. Văd că-ți slujești cu credință stăpînii ; dar gîndeam că vei fi fost îndeajuns de uman încît să-i potolești orice grijă tatii.

— La ce te referi ? Nu permit să se discute public treburile mele. Îți poruncesc să încetezi imediat, a strigat Seniorul

într-un chip foarte nerod și pătimaș, mai curînd ca un copil decît ca un bărbat.

— Te pot asigura că nu se așteaptă din parte-ți chiar atîta discreție, a continuat domnul Henry. Căci iată ce-mi scrie corespondentul meu — și despăturind hîrtia, ceti : „Este, firește, atît în interesul Guvernului, cît și al domnului pe care poate că e cel mai bine să continuăm a-l numi domnul Bally, a se ține secretă această înțelegere ; dar nu s-a intenționat nicicînd ca propria-i familie să continue a îndura îngrijorarea pe care-o descrieți cu atîta simțire, și sînt bucuros a fi eu, unul, acela care vă poate astîmpăra orice temeri. Domnul Bally este în aceeași deplină siguranță în Marea-Britanie ca și dumneavoastră."

— E cu putință? a strigat milordul, privindu-și fiul cu mare uimire și cu și mai multă suspiciune zugrăvită pe chipu-i.

— Dragă tată, a zis Seniorul, care între timp își și revenise în mare măsură. Sînt cum nu se poate mai fericit că taina poate fi dezvăluită. Instrucțiunile primite de mine de la Londra erau în sensul contrariu și mi se impunea să țin secretă clemența Guvernului, fără a vă excepta pe dumneavoastră — ba chiar s-o țin anume față de dumneavoastră secretă — și asta vi-o pot dovedi negru pe alb — de nu cumva voi fi distrus scrisoarea. Trebuie că și-au schimbat părerea foarte degrabă, căci toată povestea este recentă de tot — sau mai curînd, corespondentul lui Henry trebuie să fi priceput greșit această latură, după cum, pare-se, a priceput greșit și restul. Ca să vă spun adevărul, *Sir*, continuă, cu ton vizibil tot mai firesc, eu am presupus că această inexplicabilă favoare făcută unui rebel, era efectul vreunei solicitări venind din partea dumneavoastră, iar îndemnul la tăinuire în familia mea, urmarea dorinței dumneavoastră de a vă ascunde bunătatea. Din care pricină, am fost cu atît mai grijuliu de a mă supune ordinelor. Rămîne acum de văzut pe ce altă cale să se fi putut abate clemența asupra unui atît de notoriu infractor ca mine ; căci nu cred că fiul dumneavoastră are nevoie a se apăra de aluzia ce pare s-o conțină scrisoarea lui Henry. N-am mai auzit pînă acum de vreun Durrisdeer care să fi fost renegat sau spion — zise țanțoș.

Și astfel, se părea că reușise a scăpa din vîrtejul primejdiei și că ieșise teafăr la mal — dar ar fi să nu ținem seama de-o

greșeală ce-o făcuse și de dîrzenia domnului Henry, care era să arate acum că avea ceva din spiritul fratelui său.

— Zici că povestea e recentă ? a întrebat domnul Henry.

— A survenit de curînd, răspunse Seniorul, cu o frumoasă arătare de tărie și totuși nu fără de-un tremur în glas.

— Chiar atît de curînd ? a întrebat din nou domnul Henry, ca unul care n-ar mai ști ce să creadă și despăturindu-și iarăși scrisoarea.

Nu se afla un cuvîntel despre data înțelegerii în acea hîrtie, dar cum era să știe asta Seniorul ?

— Se pare că pe mine m-a ajuns destul de tîrziu, a rostit dînsul, cu un rîs.

Și la auzul acelui rîs, care suna fals, ca un clopot plesnit, milordul îl privi iarăși, de-a curmezișul mesei și văzui buzele-i veștede strîngîndu-se tare.

— Nu, spuse domnul Henry tot cu privirea ațintită asupra scrisorii, dar îmi amintesc vorbele tale. Ai spus că a survenit foarte de curînd.

Și iată că avurăm o dovadă a victoriei noastre, și totodată cea mai puternică mărturie a îngăduinței de necrezut a milordului ; căci ce altceva face Domnia sa decît că intervine spre a-l scăpa pe favoritul său din rușinoasa-i dare în vileag !

— Gîndesc, Henry, zise dînsul, cu un fel de zel penibil, gîndesc că n-ar mai fi nevoie să discutăm în contradictoriu. Pînă la urmă sîntem cu toții bucuroși să-l aflăm pe fratele tău în siguranță ; în privința asta sîntem cu toții uniți ; și ca supuși recunoscători, ni se cuvine să închinăm un pahar în sănătatea regelui și pentru mărinimia sa.

Astfel fu scăpat din încurcătură Seniorul ; dar cel puțin fusese adus în poziție defensivă ; ieșise cam schiopiș din acea situație și fusese dezbrăcat în mod public de atracția primejdiei personale în care se găsea. Bătrînul Lord, în fundul inimii sale, știa acum că fiul său preferat era un spion al guvernului ; iar doamna Henry (indiferent cum explica ea povestea) se purta remarcabil de rece cu discreditatul erou romanțios. Astfel, în cea mai fină urzeală a duplicității, se află cîte un punct slab, care, de știi să-l atingi hotărît, va slăbi întreaga țesătură ; și dacă prin această lovitură reușită n-am fi zdruncinat idolul, cine știe ce s-ar fi putut întîmpla cu noi în momentul catastrofei ?

Şi totuşi, pe vremea aceea se părea că nu realizasem nimic. Nu trecuse mai mult de o zi, două, şi el şterse cu desăvîrşire urmele răsturnării sale şi după toate aparenţele, sta la fel de sus ca şi mai înainte. Cît despre bătrînul Lord Durrisdeer, dînsul era scufundat în părtinire părintească ; nu era atît iubire, care ar trebui să fie un sentiment activ, cît o apatie şi o amorţeală a celorlalte energii ale sale ; iar iertarea (dacă e să folosim atît de greşit un cuvînt nobil) se revărsa dintr-însul, fără voie, ca lacrimile senilităţii. Cazul doamnei Henry altul era ; doar cerul ştie ce va fi găsit dînsul a-i spune, ori cum va fi convins-o a-şi lepăda dispreţul. Una dintre cele mai rele urmări ale sentimentului este că glasul ajunge să aibă mai multă importanţă decît vorbele, şi cel ce vorbeşte decît ceea ce se vorbeşte. Dar o scuză trebuie să fi găsit Seniorul, sau poate descoperise chiar vreun meşteşug de-a suci această demascare în avantajul său ; căci după un timp de răceală, se păru că lucrurile stăteau mai îngrijorător ca oricînd între dînsul şi doamna Henry. Erau pe atunci necontenit împreună. N-aş vrea să se creadă că arunc o umbră de vină asupra doamnei, în afară de ce-i de atribuit unei orbiri pe jumătate voite ; dar gîndesc acum că-n acele ultime zile ea se juca foarte de aproape cu focul ; şi de greşesc sau nu în această privinţă, un lucru e sigur şi-i prea de-ajuns : aşa gîndea domnul Henry. Bietul domn şedea zile întregi în odaia mea ; şi părea întruparea unei atît de mari dezolări, încît nici nu cutezam a-i vorbi ; dar este de crezut că găsea oarecare alinare măcar şi în prezenţa mea şi în siguranţa că-l înţeleg. Erau şi zile cînd stăteam de vorbă. Ciudată conversaţie : nu se numea niciodată vreo persoană, nici nu se referea nimeni la vreo împrejurare individuală ; totuşi aveam în gînd aceeaşi problemă, şi amîndoi ştiam asta. Poţi ajunge la o mare măiestrie în această ciudată artă : să stai de vorbă despre ceva ore întregi, fără a rosti vreodată un nume sau măcar o aluzie. Şi-mi amintesc că mă-ntrebam dacă tot folosindu-se de asemenea isteţime firească, o curta toată ziua Seniorul pe doamna Henry (după cum era evident) fără ca nicicînd să n-o facă a se retrage, speriată, în rezervă.

Ca să arăt cît de departe ajunseseră lucrurile cu domnul Henry, voi reda nişte vorbe ale sale, rostite (după cum am bună pricină a nu uita) în ziua de 26 fevruarie 1757. Era vreme

nepriincioasă, un fel de întoarcere în iarnă ; fără de vînt, cu un ger amarnic, lumea întreagă albită de chiciură, cerul apăsător şi cenuşiu, marea întunecată şi tăcută ca văgăuna unei cariere de piatră. Domnul Henry şedea lipit de cămin şi dezbătea (cum avea pe atunci obiceiul) dacă „un om" trebuie să facă „anumite lucruri", dacă „un amestec este înţelept" şi alte asemenea propoziţiuni generale, pe care fiecare dintre noi le foloseam cînd eram singuri împreună. Eu stam la fereastră, privind afară, cînd trecură jos, prin dreptul geamurilor, Seniorul, doamna Henry, şi domnişoara Katharine, acest trio ce devenise nedespărţit. Copila alerga de colo pînă colo, încîntată de ger ; Seniorul îi vorbea doamnei de aproape, la ureche, într-un fel ce părea (chiar de la distanţa la care mă găseam) plin de o diavolească graţie insinuantă ; iar dînsa la rîndu-i privea în jos, ca pierdută în ascultare. Mi-am ieşit brusc din rezerva obişnuită.

— Să fiu în locul dumneavoastră, domnule Henry, aş da lucrurile pe faţă milordului.

— Mackellar, Mackellar, a vorbit el atunci, dumneata nu vezi şubrezenia situaţiei mele. Nu pot merge la nimeni cu asemenea josnice gînduri — şi la tatăl meu cel mai puţin dintre toţi ; ar însemna să cad în sufletul lui pînă la cel mai adînc dispreţ. Şubrezenia situaţiei mele, a continuat, stă în mine însumi — că nu-s cineva care atrage iubire. Am gratitudinea lor, cum spun ei, toţi ; asta mi-i bogata răsplată ! Dar în sufletele lor nu mă aflu ; nu-i îmboldeşte nimic a gîndi ca mine şi nici în favoarea mea. Asta mi-e lipsa cea mare !... Se sculă în picioare şi călcă peste tăciunii din foc pînă-i înăbuşi. Dar o metodă oarecare trebuie găsită, Mackellar, spuse, întorcînd brusc capul către mine, trebuie găsită o cale. Eu sînt un om cu multă răbdare — mult prea multă. Încep să mă dispreţuiesc. Şi totuşi, desigur că nicicînd n-a fost om pe lume încîlcit într-o asemenea plasă !

Şi căzu iarăşi în neagra-i meditaţie.

— Piţi mai voios, am spus eu. Are să spargă buba de la sine.

— De mult am trecut dincolo de mînie, a întîmpinat dînsul ; şi această remarcă avea atît de puţină coerenţă cu a mea, încît am renunţat să le lămuresc pe-amîndouă.

CAPITOLUL V

Relatare a tot ce s-a petrecut în noaptea de 27 fevruarie 1757

În seara convorbirii la care m-am referit, Seniorul plecă de pe domeniu ; fu plecat de asemenea și o bună parte a zilei ce urmă, acea fatală zi de 27 ; dar unde s-a dus, sau ce-a făcut, nu ne-a trecut de fel prin gînd să întrebăm, pînă în ziua următoare. Dacă am fi cercetat, și dacă din întîmplare am fi aflat, poate că totul ar fi decurs altfel. Dar cum tot ce-am făcut, s-a petrecut fără cunoaștere din parte-ne, și ca atare trebuie judecat, voi relata aceste întîmplări după cum ne-au apărut ele nouă, în clipa cînd luau naștere, și voi păstra toate cîte le-am descoperit eu de atunci încoace pentru epoca dezvăluirii lor. Căci am ajuns acum la una dintre părțile sumbre ale relatării mele, și trebuie să pregătesc pe cititor la indulgență față de patronul meu.

Toată ziua de 27 a stăruit acea vreme aspră ; era un frig de-ți tăia răsuflarea, neguri pluteau prin văzduh ca fumul din hogeaguri ; în căminul încăpător din sala mare a conacului un morman de buturugi se prefăcea în jăratic ; unele din păsările primăverii ce-o apucaseră prea degrabă spre miază-noapte și nimeriseră prin ținuturile noastre, ne asaltau ferestrele casei sau țopăiau ca înnebunite pe brazdele înghețate. Pe la amiazi se ivi o sclipire de soare, luminînd un foarte plăcut peisaj de iarnă geroasă : dealuri și păduri învești mîntate în alb, corabia lui Crail așteptînd un vînt prielnic sub promontoriul stîncos Craig Head, suluri de fum înălțîndu-se din fiece fermă sau colibă. O dată cu înserarea, pîcla năpădi totul ; se lăsă întunericul, se făcu liniște, sub cerul fără stele,

și foarte frig — o noapte neobișnuită în acest timp al anului și prielnică, parcă, întîmplărilor stranii.

Doamna Henry se retrase, după cum avea acum obiceiul, foarte devreme. Nu de mult începusem a ne trece serile cu cîte-o partidă de cărți — alt semn că oaspetelui nostru i se făcuse lehamite de monotonia de la Durrisdeer. Nu porniserm de mult jocul, cînd Lordul cel bătrîn se strecură dela locșorul său de lîngă foc și ieși pe tăcute, să caute căldura culcușului. Noi trei rămași laolaltă n-aveam a împărtăși nici dragoste nici curtenie ; niciunul dintre noi n-ar fi șezut o clipă în plus pentru a face plăcere celuilalt ; totuși, mînați de obișnuință și cum tocmai se împărțiseră cărțile, am continuat să jucăm înainte, de formă, spre a sfîrși partida. Trebuie să spun că obișnuiam cu toții a ne culca tîrziu și cu toate că milordul ne părăsise mai devreme ca de obicei, era trecut de miezul nopții, iar servitorii se culcaseră de mult. Și se cuvine să mai adaug ceva: că deși niciodată nu-l văzusem pe Senior influențat cît de cît de băutură, băuse din belșug în acea seară și poate că (fără ca aceasta să se fi cunoscut) era niteluș înfierbîntat.

Oricum va fi fost, fapt este că sări dintr-o dată în una din schimbările lui de atitudine ; și de cum se închise ușa îndărătul milordului și fără cea mai mică schimbare în glas, trecu de la o vorbire obișnuită, cuviincioasă, la un șuvoi de insulte.

— Dragă Henry, e rîndul tău, rostise mai înainte și acum continuă : e lucru ciudat cum pînă și la o biată partidă de cărți, îți dai în vileag bădărănia. Joci, Iacove, ca un țărănoi cu căciulă, ca un marinar într-o tavernă. La fel de searbăd, la fel de meschin în plăcerea de a cîștiga și cu acea *lenteur d'hébété qui me fait rager* [1] ; e ciudat să am eu un asemenea frate. Pînă și „Picioare cinstite" are o oarecare vioiciune cînd îi e primejduită miza ; dar cît de sinistră și plicticoasă poate fi o partidă cu tine, e cert că nici n-am cuvinte să descriu.

Domnul Henry continua a-și privi cărțile, de parcă ar fi considerat foarte serios ce să joace ; dar gîndurile îi erau aiurea.

— Doamne Dumnezeule, n-ai să mai termini în vecii vecilor ! a strigat Seniorul. *Quel lourdaud !* [2] Dar ce te încurc eu pe tine ! cu expresii franțuzești ! Degeaba le spui unui ignorant ca tine ! *Un lourdaud*, dragul meu frate, e cum am spune noi, un

[1] Încetineală de îndobitocit care mă face să turbez. (fr.)
[2] Ce individ greoi ! (Fr.)

bădăran, un necioplit, o buturugă cu căpăţînă ; un individ lipsit de orice graţie, uşurinţă, agerime, de orice dar de-a plăcea, de orice strălucire firească, unul precum îl poţi vedea, oricînd doreşti, dacă te uiţi în oglindă. Îţi spun lucrurile astea pentru binele tău, te asigur — şi în afară de asta, „Picioare cinstite" (mă privi şi-şi înăbuşi un căscat) — una dintre distracţiile mele în această fundătură lugubră, e să vă perpelesc ca nişte castane-n jăratic, pe dumneata şi pe stăpînul dumitale. În cazul dumitale simt o mare plăcere cînd constat că porecla, deşi nu-i decît rustică, are totdeauna darul de-a te face să te crispezi. Dar cîteodată îmi dă mai multă bătaie de cap dumnealui de colo, dragul de el, care acum pare să fi adormit jucînd. Nu vezi cît de potrivit îţi e aplicat epitetul pe care ţi l-am lămurit adineauri, dragă Henry ? Să-ţi demonstrez. De pildă, cu toate acele calităţi solide pe care-s încîntat să ţi le recunosc, nu ştiu nici o femeie pe care s-o fi cunoscut cîndva amîndoi, să nu mă fi preferat pe mine şi — aşa cred — continuă cu glas cît se poate de mătăsos, de parcă ar fi chibzuit — aşa cred — care să nu continue a mă prefera.

Domnul Henry puse jos cărţile. Se ridică în picioare domol de tot, părînd între timp să se gîndească foarte atent la ceva.

— Laşule ! spuse încetişor, de parcă şi-ar fi vorbit sieînsuşi.

Iar apoi, fără grabă şi fără vreo violenţă osebită, îl lovi pe Senior peste gură.

Seniorul sări în picioare, ca transfigurat. Niciînd nu-l văzusem pe omul acesta atît de frumos.

— O lovitură ! strigă. Eu nu primesc o lovitură nici de la Dumnezeu din cer !

— Stăpîneşte-ţi glasul, îi spuse domnul Henry. Vrei ca tata să intervină iarăşi să te scape ?

— Domnilor, domnilor ! am strigat eu, încercînd să mă bag între dînşii.

Seniorul mă prinse de umăr şi îndepărtîndu-mă cu o lungime de braţ, mă ţintui în loc şi continuă să-i vorbească fratelui său :

— Ştii ce înseamnă asta ? a întrebat.

— A fost fapta cea mai premeditată din viaţa mea, i-a răspuns domnul Henry.

— Trebuie să curgă sînge — pentru asta trebuie să curgă sînge ! zise Seniorul.

— Deie Dumnezeu să fie sîngele tău! a răspuns domnul Henry, şi-apoi s-a îndreptat către perete şi-a desprins o pereche de săbii ce atîrnau acolo printre altele, fără de teacă. Pe acestea le-a înfăţişat Seniorului, cu vîrfurile îndreptate spre dînsul. Mackellar va veghea să ne fie jocul cinstit, a spus domnul Henry. Gîndesc că-i foarte util.

— Nu e nevoie să continui a mă insulta, a ripostat Seniorul, luînd la întîmplare una dintre săbii. Te-am urît toată viaţa.

— Tata abia s-a culcat, a zis domnul Henry. Trebuie să ieşim undeva, afară din casă.

— E un loc excelent în pădurîcea lungă, a răspuns Seniorul.

— Domnilor, am strigat eu, ruşine amîndurora! Fii ai aceleiaşi mame, aţi fi în stare să vă luaţi unul altuia viaţa ce vi-a dat-o ea?

— Chiar aşa, Mackellar! a răspuns domnul Henry, cu acelaşi calm pe care-l arătase tot timpul.

— Una ca asta o voi împiedica-o! am strigat.

Şi iată acum o pată a vieţii mele. Cînd am rostit acele vorbe, Seniorul mi-a îndreptat spre piept tăişul săbiei; vedeam lumina jucîndu-se dealungul lamei de oţel; şi atunci am înălţat braţele şi-am căzut în genunchi pe podea în faţa lui.

— Nu, nu! am ţipat ca un copil.

— Din spre partea ăstuia n-o să mai fim stingheriţi, a spus Seniorul. E bine să ai un laş în casă.

— Ne trebuie lumină, a spus domnul Henry, de parcă nu s-ar fi ivit nicio întrerupere.

— S-aducă Dîrdilă ăsta o pereche de lumînări, a dat ideea Seniorul.

Spre ruşinea mea fie spus, eram încă atît de orbit de luciul acelei lame de oţel, încît m-am oferit s-aduc un felinar.

— Nu ne trebuie un fe-fe-linar, m-a maimuţărit Seniorul. N-adie pic de vînt. Hai, pun'te pe picioare şi ia două lumînări şi porneşte înainte. Eu vin în urmă cu asta — şi-mi plimbă pe sub ochi sclipetul spadei.

Am luat cele două sfeşnice şi am pornit înaintea lor. (Astăzi mi-aş da mîna dreaptă să nu fi făcut acei paşi; dar un fricos e în cel mai bun caz un sclav.) Pe cînd mergeam, îmi clănţăneau dinţii în gură. Era aşa cum spusese el; nu adia

nici o suflare ; parcă se închegase aerul din acel ger fără de vînt ; şi pe cînd înaintam la lumina luminărilor, bezna se boltea deasupra capetelor noastre ca un acoperiş. Niciun cuvînt nu fu rostit ; nici un zgomot nu se auzea, în afară de scîrţîitul paşilor noştri dealungul cărării înghetate. Frigul nopţii se revărsa asupră-mi ca o căldare cu apă : umblînd, dîrdîiam nu numai de spaimă ; dar cei doi care veneau în urmă-mi, cu capetele descoperite ca şi mine şi abia ieşiţi din sala încălzită, păreau a nici nu-şi da seama de vreo schimbare.

— Aici e locul, spuse Seniorul. Pune jos luminările !

Făcui precum îmi spusese, şi îndată flăcările se înălţară drepte şi luminară ca într-o încăpere închisă, în mijlocul arborilor sticlind de chiciură ; şi-i văzui pe aceşti doi fraţi luîndu-şi locurile.

— Îmi cam vine lumina-n ochi, spuse Seniorul.

— Îţi acord orice avantaj, îi răspunse domnul Henry, dîndu-se puţin într-o latură, căci gîndesc c-ai să mori.

Vorbele lui păreau mai curînd triste decît altcum ; avea însă o vibraţie în glas.

— Henry Durie, a spus atunci Seniorul, două vorbe înainte să-ncep. Tu eşti priceput la scrimă, ştii să minuieşti o floretă ; dar îţi dai prea puţin seama ce mare deosebire e să ai în mînă o sabie ! Încît ştiu că vei cădea. Totuşi ia aminte cît e de puternică situaţia mea ! De cazi tu, eu mă duc dintr-această ţară, acolo unde mi-am trimis dinainte banii. De cad eu, ce se-ntîmplă cu tine ? Părintele meu, nevasta ta, — care, după cum foarte bine ştii, e îndrăgostită de mine —, chiar şi copilul tău — care ţine la mine mai mult ca la tine — cum mă vor răzbuna dînşii ! Te-ai gîndit la asta, dragă Henry ?... Îl privi pe frate-său cu un surîs, apoi făcu o reverenţă ca în sala de scrimă.

Un cuvînt nu scoase domnul Henry, ci răspunse la salut, şi apoi se auziră săbiile încrucişîndu-se.

Eu nu-s un bun arbitru al jocului, în plus, îmi pierdusem capul, de frig şi de spaimă şi de groază ; dar se pare că domnul Henry a luat şi a păstrat iniţiativa în această angajare, năvălind cu o arzătoare şi stăpînită turbare asupra vrăjmaşului său. Tot mai de-aproape îl încolţea, pînă ce Seniorul făcu brusc un salt înapoi, gemînd un blestem ; şi cred că acea schimbare îi aduse iarăşi lumina în ochi. Iar îşi încrucişară să-

bile, pe noul teren ; dar acum parcă și mai de-aproape, domnul Henry stăruind cu și mai mare furie, iar Seniorul, fără îndoială, cu încrederea zdruncinată. Căci, de bună seamă, acum se recunoștea pierdut, și gusta fiorii reci ai groazei de moarte ; altfel n-ar fi încercat lovitura necinstită. Nu pot spune că am observat-o, ochiul meu neexersat n-a fost niciodată îndeajuns de ager încît să perceapă amănunte, dar se pare că prinse tăișul fratelui său cu mîna stîngă, lucru ce nu-i îngăduit. Cert este că domnul Henry n-a scăpat decît printr-un salt în lături ; la fel de sigur că Seniorul, avîntîndu-se în aer, s-a poticnit și a căzut într-un genunchi, iar înainte de a se putea urni, sabia îi străpunse trupul.

Am scos un strigăt pătrunzător, degrabă înăbușit, și-am alergat într-acolo, dar trupul se și prăbușise ; se zbătu o clipă asemenea unui vierme strivit, și-apoi rămase zăcînd fără mișcare.

— Uită-te la mîna lui stîngă, îmi spuse domnul Henry.

— Sîngeră tare, am răspuns.

— Înăuntrul palmei ? a întrebat.

— E sfîrtecată înăuntrul palmei, am răspuns.

— Am știut că așa-i, a zis dînsul, apoi a întors spatele.

I-am desfăcut acelui om hainele ; inima stătuse, nu se auzea nici cea mai slabă zvîcnire.

— Ne ierte Dumnezeu, domnule Henry ! am rostit. E mort.

— Mort ? a repetat dînsul, cam prostește ; și-apoi, înălțînd glasul : — Mort ? mort ? a repetat — apoi și-a zvîrlit brusc la pămînt sabia însîngerată.

— Ce-i de făcut ? am zis. Veniți-vă în fire, domnul meu, e prea tîrziu acum — trebuie să vă stăpîniți.

Se întoarse și-și pironi privirea asupră-mi.

— O, Mackellar ! strigă și-și ascunse fața în mîini.

L-am tras de pulpana hainei.

— Pentru numele lui Dumnezeu — și în numele nostru al tuturor, fiți mai bărbat ! am spus.

— Ce-i de făcut ?

Își descoperi fața și mă țintì cu aceeași privire prostească :

— De făcut ? repetă. Și-n acea clipă privirea îi căzu asupra trupului, și iarăși strigă : O ! ducînd mîna la frunte, de parcă nu-și putea aminti ce se-ntîmplase, apoi întorcîndu-se,

mă lăsă și porni către conacul Durrisdeer, într-o ciudată fugă poticnită.

Am stat o clipă să mă gîndesc ; mi s-a părut că datoria mi-e cît se poate de limpede de partea celui în viață, încît am alergat după dînsul, lăsînd lumînările pe pămîntul înghețat și trupul zăcînd în lumina lor, sub arbori. Dar oricît alergam, dînsul mi-o luase înainte ; pătrunsese în casă, suise scările și-l găsii în sala cea mare, în picioare în fața focului, cu fața iarăși ascunsă în mîini, și cum sta așa, se vedea bine că trupul i se zbătea în fiori.

— Domnule Henry, domnule Henry, am zis, asta ne va răpune pe toți.

— Ce faptă-i aceea pe care-am făcut-o ? a strigat dînsul, și apoi, privindu-mă cu o față ce n-o voi uita niciodată, a întrebat : Cine-i va spune bătrînului ?

Întrebarea asta m-a lovit în inimă ; dar nu era vreme de slăbiciune. M-am dus și i-am turnat un pahar de coniac.

— Beți asta, i-am zis, beți tot ; l-am silit să înghită, ca pe un copil, și fiind încă sfîrșit de frigul nopții, i-am urmat și eu pilda.

— *Trebuie* să i se spună, Mackellar, a repetat dînsul. Trebuie.

Și căzu brusc într-un jilț — jilțul bătrînului lord, de lîngă cămin, și rămase acolo, zgîlțîit de sughițuri de plîns fără lacrimi.

Descurajarea îmi cuprinse sufletul : era limpede că nu puteam aștepta niciun ajutor dela domnul Henry.

— Bine, am zis, stați aci și lăsați totul pe seama mea. Și luînd în mînă un sfeșnic, am ieșit din încăpere și am pornit să străbat casa cufundată în întuneric. Nu era nicăieri nicio mișcare ; trebuia să presupun că totul trecuse neobservat ; și acum rămînea de văzut cum puteam să mă strecor prin restul casei în aceeași taină. Nu era un ceas menit șovăielilor, și am deschis ușa către camera doamnei, fără măcar să bat, și-am intrat înăuntru cu îndrăzneală.

— S-a întîmplat vreo nenorocire ! a strigat dînsa, ridicîndu-se în capul oaselor, în culcuș.

— Doamnă, am zis, eu ies iar pe coridor, iar dumneavoastră îmbrăcați-vă cît puteți mai repede. Sînt multe de făcut.

Nu m-a mai supărat cu nicio întrebare, și nici nu mă făcu s-o aștept prea mult. Mai înainte să-mi fi putut pregăti o vorbă din ce aveam a-i spune, fu în prag, făcîndu-mi semn să intru.

— Doamnă, am spus, dacă nu puteți fi foarte vitează, trebuie să mă duc altundeva; căci de nu-mi vine nimeni într-ajutor în noaptea asta, s-a sfîrșit cu neamul Durrisdeerilor.

— Sînt foarte curajoasă, a răspuns ea; și m-a privit cu un soi de zîmbet, foarte dureros, dar foarte viteaz totodată.

— S-a ajuns la un duel, am spus.

— Un duel? a repetat dînsa. Un duel! Henry și...

— Și Seniorul, am întregit eu. Au fost atît de îndelung îndurate lucruri de care dumneavoastră nu știți nimic, pe care nu le-ați crede dacă le-aș spune. Dar în seara asta s-a mers prea departe, și cînd el v-a insultat...

— Stai, m-a oprit dînsa. El? Cine?

— O! doamnă, am strigat, neputîndu-mi înfrîna amărăciunea —, îmi puneți o asemenea întrebare? Atunci într-adevăr, mă pot duce aiurea după ajutor, nu-i de așteptat aicea!

— Nu știu cu ce te-am jignit, zice dînsa. Iartă-mă și fă-mă în sfîrșit să înțeleg ce s-a întîmplat.

Dar eu nu cutezam încă a-i spune, nu știam dacă mă pot bizui pe dînsa; și față de această îndoială, și cu simțămîntul de neajutorare ce-mi da, m-am năpustit asupra bietei femei cu o vorbire ce aducea a mînie.

— Doamnă, i-am spus, vorbim despre doi bărbați; unul dintre dînșii v-a insultat; și dumneavoastră mă întrebați care. Vă voi ajuta să găsiți răspunsul. Cu unul dintre aceștia doi v-ați petrecut toate ceasurile zilei; v-a dojenit celălalt? Cu unul ați fost totdeauna bună, cu celălalt, Dumnezeu mi-e martor și judecător între noi doi — gîndesc că nu întotdeauna; v-a părăsit cîndva dragostea lui? În noaptea aceasta unul dintre cei doi bărbați i-a spus celuilalt, de față cu mine — de față cu un străin plătit pentru serviciile sale — că dumneavoastră sînteți îndrăgostită de dînsul. Înainte să mai spun un cuvînt, veți răspunde singură la întrebarea ce mi-ați pus-o! Care din ei a fost? Ba nu, doamnă, răspundeți-mi la altă întrebare: De s-a ajuns la acest sfîrșit îngrozitor, a cui e vina?

Ea și-a pironit privirea asupra-mi ca năucită.

— Doamne Dumnezeule ! a strigat întîi într-un fel de izbucnire, apoi și-a șoptit sie-însăși : Dumnezeule mare, apoi iar a strigat : Fie-ți milă, Mackellar, ce rău s-a întîmplat ? Sînt pregătită, pot s-aud tot.

— Nu sînteți încă pregătită s-auziți, i-am răspuns. Orice a fost, mai întîi veți recunoaște că e vina dumneavoastră.

— O ! a strigat dînsa, prinzînd a-și frămînta mîinile, omul ăsta o să mă înnebunească ! Nu mă poți înlătura *pe mine* din gîndul dumitale ?

— Nu mi-e de fel gîndul la dumneavoastră, am strigat. Mi-e gîndul numai și numai la dragul, nefericitul meu stăpîn.

— Ah ! a strigat, ducînd mîna la inimă, Henry e mort ?

— Vorbiți mai încet, am răspuns eu. Celălalt.

Am văzut-o clătinîndu-se ca trestia șlichiuită de vînt și nu știu dacă din lașitate ori din deznădejde, mi-am întors privirea în lături și mi-am ațintit-o în podea.

— Sînt știri înspăimîntătoare ce vi le aduc, am spus în cele din urmă, cînd mutenia ei începu a mă înfricoșa oarecum ; iară dumneavoastră și mie ni se cuvine să fim cu atît mai viteji, de e să fie salvată această casă. Dînsa tot nu răspundea nimic. Mai este apoi și domnișoara Katharine — am adăugat — de nu scoatem noi la cap această problemă, moștenirea ei e de așteptat să fie rușinea.

Nu știu dacă gîndul la copila sa, ori cuvîntul necruțător rușine, fu ceeace o dezlegă din încleștare ; atîta știu că la vorbele mele din urmă i se desprinse de pe buze un sunet cum n-am mai auzit niciînd unul la fel ; de parc-ar fi zăcut pîn-atunci îngropată sub un nume și-ar fi căutat să dea în lături povara. Iar în clipa următoare își regăsise un fel de glas.

— Luptă a fost ? șopti. N-a fost ? și se opri în pragul acelui cuvînt.

— Luptă dreaptă a fost din partea dragului meu stăpîn, i-am răspuns. Cît despre celălalt, fu răpus chiar pe cînd dădea o lovitură necinstită.

— Nu acum ! a strigat dînsa.

— Doamnă, am întîmpinat eu, ura față de-acel om îmi dogorește în piept ca o văpaie ; da, chiar acum că e mort. Dumnezeu știe că aș fi oprit lupta de-aș fi cutezat. Spre rușinea mea, n-am făcut-o. Dar cînd l-am văzut doborît, de-aș mai

fi putut avea o singură altă simţire în afara milei pentru stăpînul meu, simţirea aceea ar fi fost de fericire că eram scăpaţi.

Nu ştiu dacă a priceput ce-i spuneam ; dar următoarele ei cuvinte fură :

— Milordul ?

— Aceasta o iau asupră-mi, am spus.

— Nu-i vei vorbi cum mi-ai vorbit mie ?

— Doamnă, i-am răspuns, nu mai aveţi pe altul la care să vă gîndiţi ?

— Altul ? a repetat dînsa.

— Soţul dumneavoastră, i-am amintit. Ea mă privi cu o faţă pe care nu se putea citi nimic. Îi veţi întoarce spatele ? am întrebat.

Dînsa continua să mă privească ; apoi duse mîna la inimă.

— Nu, rosti.

— Să vă binecuvînteze Domnul pentru acest cuvînt ! Duceţi-vă acuma la dînsul, acolo unde şade, în sală ; vorbiţi-i — n-are importanţă ce-i spuneţi ; daţi-i mîna dumneavoastră ; spuneţi-i „Ştiu totul" şi dacă vă miluieşte Domnul îndeajuns încît să fiţi în stare, spuneţi-i : „Iartă-mă !"

— Să-ţi dea Dumnezeu tărie, şi milă, a zis dînsa. Mă voi duce la soţul meu.

— Să vă luminez pîn-acolo, am spus, apucînd sfeşnicul.

— Voi găsi drumul pe întuneric, a zis ea, înfiorîndu-se, şi gîndesc că de mine se înfiora.

Aşa ne-am despărţit, dînsa luînd-o pe scări în jos, unde o lumină slabă străbătea pe sub uşa sălii celei mari, iar eu de-a lungul coridorului către uşa milordului. Pare greu de spus de ce, dar n-am putut da năvală la bătrîn, cum am fost în stare s-o fac mai înainte, la tînăra femeie ; oricît mi-era de silă, a trebuit să bat.

Dar ţipeala lui de bătrîn era uşoară, sau poate că nici nu dormea şi la prima bătaie fui poftit să intru.

Şi dînsul se aşezase în capul oaselor în culcuş ; foarte vîrstnic şi palid părea ; şi de unde, îmbrăcat pentru lumina zilei, era oarecum arătos în înfăţişare, acum se vădea şubred şi mic, şi (peruca fiind pusă de-o parte) chipul nu-i era mai mare ca al unui copil. Aceasta m-a umplut de sfială ; nu mai puţin bănuiala nenorocirii, în privirea sa rătăcită. Totuşi glasul cu care mă întrebă ce mă aducea la el era cumpănit şi paşnic.

Mi-am pus sfeșnicul pe un scaun, m-am sprijinit de piciorul patului și m-am uitat la dînsul.

— Lord Durrisdeer, i-am spus, vă este foarte binecunoscut că eu sînt părtinitor în familia Domniei voastre.

— Sper că nu sîntem niciunul dintre noi părtinitor, a întîmpinat dînsul. Că-l iubiți sincer pe fiul meu, sînt totdeauna bucuros a recunoaște.

— O ! milord, am trecut de ceasul acestor forme de curtenie, am răspuns eu. De e să scăpăm ceva din vîltoare, trebuie să privim faptul în față. Părtinitor *sînt* ; părtinitori am fost cu toții ; ca unul ce-s părtinitor mă aflu aici în mijlocul nopții, pentru ca să mă străduiesc a vă convinge. Ascultați-mă ; înainte să plec, vă voi spune tot.

— Sînt totdeauna gata a vă asculta, domnule Mackellar, a răspuns dînsul, și aceasta la orice ceas, fie de zi, fie de noapte, căci totdeauna aș fi convins că aveți un temei de-a vorbi. Ați mai vorbit și altădată în scop foarte întemeiat, n-am uitat asta.

— Sînt aici spre a apăra cauza stăpînului meu, am spus. Nu e nevoie să vă amintesc faptele sale. Domnia voastră știți prea bine cum se poartă. Știți cu cîtă mărinimie a întîmpinat totdeauna pe celălalt — a întîmpinat dorințele Domniei voastre, m-am corectat, poticnindu-mă la cuvîntul fiu. Știți — trebuie să știți — cît a suferit, a suferit din pricina soției sale.

— Domnule Mackellar ! a strigat milordul, ridicîndu-se în culcuș ca un leu mînios.

— Ați spus că mă veți asculta, am continuat eu. Ceea ce nu știți, ceea ce trebuie să știți, unul dintre lucrurile despre care vin a vă vorbi, este persecuția ce-a trebuit s-o îndure cînd nu erați de față. Nici nu întorceați bine spatele, că cineva pe care nu cutez a-l numi în fața Domniei voastre se năpustea asupră-i cu cele mai nesimțitoare batjocuri ; îi da peste nas — iertați-mă, milord — îi da peste nas cu părtinirea Domniei voastre, îl numea Iacov, îl făcea bădăran, îl hărțuia cu ironii fără inimă, pe care nici un bărbat nu le-ar îndura. Și de cum se ivește unul dintre dumneavoastră ceilalți, în aceeași clipă se și schimbă ; iar stăpînul meu e nevoit să zîmbească și să facă reverențe omului care l-a împroșcat cu insulte. Eu, unul, știu ce va să zică, pentru că mi-am avut și eu partea — și vă spun că o asemenea viață e de neîndurat. A dăinuit atîtea luni ;

începînd cu debarcarea acestui om : cu numele de Iacov a fost întîmpinat stăpînul meu, din prima seară.

Milordul făcu o mișcare, ca pentru a da de-o parte așternutul și a se ridica.

— Dacă-i adevărat ceeace spui... zise.

— Oare arăt ca un om care îndrugă minciuni ? l-am întrerupt, oprindu-l cu un gest.

— Ai fi trebuit să-mi spui de la început.

— Ah, milord ! într-adevăr așa ar fi trebuit, și sînteți îndreptățit a detesta pe-un asemenea slujitor lipsit de credință ! am strigat.

— Voi face rînduială, a spus dînsul, de îndată.

Și iarăși a încercat a se scula din pat.

Din nou l-am oprit.

— N-am sfîrșit, i-am zis. De-ar fi vrut Domnul să fi fost numai atît ! Pe toate acestea, dragul, nefericitul meu patron le-a îndurat, lipsit de ajutor sau îmbărbătare. Tot ce-i puteați da mai bun, dumneavoastră înșivă, era recunoștința. O, dar și dînsul era fiul dumneavoastră, ca și celălalt ! Nu avea alt părinte. În ținut era urît, știe Domnul cu ce ură nedreaptă. Avea parte de-o căsnicie lipsită de iubire. Se afla lipsit din toate părțile de duioșie sau sprijin — scumpă inimă, generoasă și nobilă, ursită nefericirii !

— Lacrimile dumitale îți fac mare cinste, iar pe mine mult mă rușinează, zise milordul, cu un tremur convulsiv. Însă mă nedreptățești. Henry mi-a fost totdeauna drag, foarte drag. James (nu neg asta, domnule Mackellar). James mi-e poate mai drag ; dumneata nu l-ai văzut pe James al meu într-o lumină favorabilă ; a suferit de pe urma nefericirilor ce l-au lovit ; nu trebuie decît să ne amintim cît de mari și de nemeritate au fost. Și chiar acum, tot dînsul are firea cea mai duioasă. Dar nu despre dînsul vreau să vorbesc. Tot ce spui dumneata despre Henry, este cît se poate de adevărat ; nu mă surprinde ; îi cunosc mărinimia. Vei spune poate că trag folos din această cunoaștere ? E cu putință ; există virtuți primejdioase ; virtuți care te ispitesc să abuzezi de ele. Domnule Mackellar, am să-i dau reparație ! Am să fac rînduială în toate astea. Am fost slab ; și ce-i mai rău, am fost nepăsător !

— Nu pot să vă aud acuzîndu-vă, milord, cu ceea ce mai am a vă spune, pe conștiință, i-am răspuns. N-ați fost slab ;

ați fost înșelat de un ipocrit diabolic. Ați văzut și dumneavoastră cum v-a amăgit cu privire la primejdia în care se găsea ; toată vremea v-a amăgit ; la fiece pas din cursul vieții sale. Aș vrea să vi-l smulg din inimă, aș vrea să vă silesc a deschide ochii asupra celuilalt fiu al dumneavoastră ; ah, aveți alături de dumneavoastră un fiu !

— Nu, nu, a zis dînsul, — doi fii — am doi fii.

Am făcut atunci un gest de disperare care i-a stîrnit atenția ; s-a uitat la mine schimbîndu-se la față.

— Mai este ceva și mai rău îndărătul acestor lucruri ? și i se stinse glasul, după ce se înălțase pentru a pune această întrebare.

— Cu mult mai rău, am răspuns. În noaptea aceasta i-a zvîrlit domnului Henry următoarele vorbe : „Nu știu nici o femeie cunoscîndu-ne pe amîndoi, care să nu mă fi preferat pe mine și să nu continue, cred, a mă prefera !"

— Nu vreau să aud nimic împotriva fiicei mele, strigă, și din graba cu care mă opri într-astă direcție, deduc că nu fusese chiar atît de orbit precum îmi închipuiam eu, și că privise cu destulă îngrijorare asedierea doamnei Henry.

— Nu mă gîndesc să arunc nici o vină asupră-i, am strigat eu. Nu e asta. Acele cuvinte i-au fost spuse domnului Henry de față cu mine ; și dacă nu le găsiți îndeajuns de fățișe, auziți-le și pe acestea care au urmat foarte curînd : „Soția ta, care e îndrăgostită de mine !"

— A fost o dispută ?

Am încuviințat, dînd din cap.

— Trebuie s-alerg la ei, spuse, pornind iarăși să se ridice din așternut.

— Nu, nu ! am strigat eu, oprindu-l cu brațele întinse.

— Dumneata nu știi, a spus dînsul. Acestea-s cuvinte primejdioase.

— Oare nu pot cu nimic să vă fac a înțelege, milord ?

Ochii săi mă scrutau cu disperare, implorînd adevărul.

Mă aruncai în genunchi lîngă patul său.

— O, milord, am strigat, gîndiți-vă la cel ce vi-a rămas ; gîndiți-vă la acest biet păcătos, zămislit de dumneavoastră, pe care vi l-a născut soția dumneavoastră și pe care nimeni dintre noi nu l-am îmbărbătat după cum am fi putut ; gîndiți-vă la dînsul, nu la dumneavoastră : dînsul e-al doilea care păti-

meşte — gîndiţi-vă la dînsul ! Aceasta-i poarta durerii — poarta lui Cristos, poarta lui Dumnezeu ; oh ! stă deschisă. Gîndiţi-vă la dînsul, precum şi dînsul la dumneavoastră s-a gîndit. „Cine-i va spune bătrînului ?" acestea i-au fost cuvintele. Pentru aceasta am venit ; pentru aceasta sînt aici, rugîndu-mă la picioarele dumneavoastră.

— Lasă-mă să mă scol, a strigat, împingîndu-mă de-o parte ; şi fu în picioare înaintea mea.

Glasul îi tremura ca o pînză în vînt, totuşi vorbea desluşit şi tare ; chipul i se albise ca neaua, însă ochii uscaţi, priveau cu tărie.

— Prea multe vorbe, zise. Unde s-a petrecut ?

— În pădurice.

— Şi domnul Henry ? m-a întrebat.

Iar după ce-i spusei, faţa bătrînă i se zbîrci, îngîndurată.

— Şi domnul James ?

— L-am lăsat zăcînd, i-am răspuns, cu luminările alături.

— Luminări ? a strigat. Şi a alergat la fereastră, a deschis-o şi a privit afară. Ar putea fi iscodite de pe drum.

— Unde nu trece nimeni la un ceas ca acesta.

— Nu are a-face, a stăruit dînsul. Totuşi, s-ar putea. Ascultă ! a strigat. Ce-i asta ?

Se auzea plescăitul foarte uşor al unor lopeţi, care vîsleau lin în golf ; îi spusei ce era.

— Contrabandiştii, s-a lămurit milordul. Aleargă numaidecît, Mackellar, stinge luminările acelea. Între-timp mă îmbrac ; şi cînd te întorci, putem discuta ce e mai înţelept de făcut.

Am orbecăit pe scări pînă jos şi am zbughit-o pe uşă. De la o bună bucată, se putea zări o licărire, presărînd stropi de lumină prin pădurice ; pe o noapte atît de întunecoasă, ar fi putut fi observată de la o depărtare de nu ştiu cîte leghe ; şi mă mustrai amarnic pentru imprudenţa mea. Dar cu cît mai cumplit cînd ajunsei la faţa locului ! Unul dintre sfeşnice sta răsturnat, iar lumînarea din el, stinsă. Cealaltă ardea cu flacără statornică, aşternînd un strat mare de lumină pe pămîntul îngheţat. În cuprinsul acelui spaţiu, prin puterea contrastului şi a beznei de sus, totul părea mai luminos, ca pe lumină de zi. Iar în mijloc se afla pata de sînge, şi, ceva mai departe spada domnului Henry, cu măciulia de argint, dar de

cadavru nici urmă. Cum stam așa, privind năucit, mi se zbătea inima de coaste, mi se zbîrlise părul pe teastă, într-atît era de stranie priveliștea, într-atîta de sinistră spaima ce-o trezea. M-am uitat în dreapta și-n stînga, pămîntul era ca de cremene, nu trăda nimic. Am stat și mi-am ascuțit auzul pînă ce-mi țiuiră urechile, dar noaptea era pustie în juru-mi ca o biserică goală ; nici un susur nu venea din spre țărm ; îmi părea c-aș fi auzit și un ac picînd pe cîmp.

Am stins lumînarea ; s-a abătut în juru-mi negura neagră de parcă m-ar fi cotropit o gloată vrăjmașă ; și-am mers înapoi către conacul Durrisdeer, cu bărbia în piept, înfiorîndu-mă în cale de cîte ori mă fulgera cîte o presupunere înspăimîntătoare. În pragul ușii se mișcă o făptură, venind în întîmpinarea mea și mai că țipai de groază înainte s-o recunosc pe doamna Henry.

— I-ai spus ? mă întrebă.

— Dînsul m-a trimis, i-am răspuns. A pierit de-acolo... Dar dumneavoastră de ce sînteți aici ?

— A pierit ! repetă dînsa. Ce-a pierit ?

— Trupul, i-am răspuns. De ce nu sînteți lîngă soțul dumneavoastră ?

— A pierit ? a întrebat dînsa iarăși. Nu se poate, nu te-ai uitat bine. Haide înapoi.

— Nu mai e nici o lumină acum, i-am răspuns. Nu îndrăznesc.

— Eu pot să văd pe întuneric. Stau de atîta vreme aici — de atîta vreme... Hai, dă-mi mîna.

Ne-am înapoiat în pădurice, mînă-n mînă, pînă la locul spaimelor.

— Luați aminte la sînge, i-am spus.

— Sînge ? a strigat și s-a tras înapoi cutremurîndu-se.

— Bănuiesc că trebuie să fie, am zis. Eu sînt ca și orb.

— Nu, spuse dînsa, nu e nimic. N-a fost cumva un vis ?

— Ah, de-ar fi vrut Domnul să fie așa !

Ea iscodi sabia, o culese de pe jos, și zărind sîngele, o lăsă iar să cadă, desfăcînd larg mîinile.

— Ah ! a strigat. Apoi, regăsindu-și într-o clipă curajul, o luă în mîini pentru a doua oară și-o înfipse pînă în mîner în glia înghețată. Am s-o iau în casă și-am s-o curăț bine, zise

și din nou iscodi din ochi împrejurimile. Nu se poate să fi fost mort ! adăugă.

— Nu se simțea nici o pilpîire a inimii, am spus eu, și apoi, aducîndu-mi aminte : De ce nu sînteți lîngă soțul dumneavoastră ?

— E-n zadar, a răspuns ea, nu vrea să-mi vorbească.

— Să nu vă vorbească dumneavoastră ? am exclamat. O ! n-ați încercat.

— Ai dreptul să te îndoiești de mine, mi-a răspuns cu o blîndă demnitate.

Atunci, pentru întîia oară, m-a cuprins mîhnirea pentru dînsa.

— Dumnezeu știe, doamnă, am strigat. Dumnezeu știe că nu-s atît de aspru pe cît par ! În noaptea asta groaznică, cine-și mai poate lustrui cuvintele ? Dar sînt prieten tuturor care nu i-s vrăjmași lui Henry Durie.

— E penibil, atunci, că șovăiți cu privire la soția sa, a spus dînsa.

Am văzut dintr-odată, de parcă mi s-ar fi ridicat un văl de pe ochi, cu cîtă noblețe îndurase această nemaipomenită nenorocire și cu cîtă mărinimie mustrările mele.

— Trebuie să ne întoarcem și să-i spunem milordului, am zis.

— Nu pot să dau ochi cu dînsul ! a strigat.

— Îl veți afla mai puțin zguduit ca noi toți, am încercat s-o liniștesc.

— Și totuși, nu pot să dau ochi cu dînsul, a zis iar.

— Bine, atunci vă puteți întoarce la domnul Henry, îl voi vedea eu pe milord.

Pe cînd ne înapoiam, eu purtînd șfeșnicele, dînsa spada (stranie povară pentru acea femeie), îi veni alt gînd.

— Să-i spunem lui Henry ? m-a întrebat.

— Să hotărască milordul, am răspuns eu.

Milordul era aproape gata îmbrăcat cînd am ajuns în odaia lui. Mă ascultă încruntîndu-se.

— Contrabandiștii ! spuse. Dar oare mort sau viu ?

— Eu l-am crezut... m-am oprit, sfiindu-mă a rosti cuvîntul.

— Știu. Dar puteai foarte bine să te înșeli. De ce l-ar fi luat de acolo dacă n-ar fi fost viu ? întrebă. O ! iată o lucră

poartă de nădejde. Trebuie să pretindem c-a plecat — cum a şi venit — fără să dea nimic de ştire pentru a ne pregăti. Trebuie înlăturat orice scandal.

Am văzut că pornise, ca noi toţi ceilalţi, a nu se mai gîndi decît la neamul lor. Acum că toţi membrii în viaţă ai familiei erau cufundaţi în durere de nelecuit, era ciudat cum ne întoarnam cu toţii către această abstracţiune implicită a familiei în sine şi căutam a-i da trup, împăindu-i golul aşa-zisei reputaţii ; şi nu numai Durii înşişi, ci chiar şi intendentul lor plătit.

— Să-i spunem domnului Henry ? l-am întrebat.

— Voi vedea, a zis. Mai întîi, mă voi duce la dînsul ; apoi am să ies cu dumneata spre a cerceta păduricea şi a chibzui.

Am coborît în sală. Domnul Henry şedea la masă, cu capul proptit într-o mînă ; părea o stană de piatră. Nevastă-sa sta puţin mai înapoia sa, cu mîna la gură ; era limpede că nu-l putea îndupleca.

Bătrînul Lord se îndreptă cu pas cumpănit către locul unde şedea fecioru-său ; şi faţa îi era cumpănită, dar parcă-mi părea puţin cam rece. Cînd se apropiase îndeajuns, întinse amîndouă mîinile şi rosti :

— Fiul meu !

Cu un strigăt sfîşietor, sugrumat, domnul Henry sări în picioare şi căzu de gîtul tatălui său ; strigînd şi plîngînd, de ţi-era mai mare jalea să asişti.

— O, tată, striga, tu ştii că-l iubeam, ştii că la început îl iubeam ; aş fi murit pentru dînsul — ştii asta, nu ? Mi-aş fi dat viaţa pentru dînsul şi pentru tine. O ! spune c-o ştii. O ! spune că mă poţi ierta. O, tată, tată, ce-am făcut — ce-am făcut ? Şi-am copilărit laolaltă !...

Şi tot plîngea şi suspina şi-l mîngîia pe bătrîn, şi se atîrna de gîtul său, cu patimă, ca un copil îngrozit.

Iar apoi dete cu ochii de nevastă-sa (ai fi spus că o vede pentru prima oară) cum sta şi plîngea ascultîndu-l, şi în clipa următoare îi căzu la genunchi.

— Şi, ah, mîndra mea, iubita mea, striga, şi ţie trebuie să-ţi cer iertare ! Nu soţ — ci doar ruina vieţii ţi-am fost ! Dar tu m-ai cunoscut pe cînd eram copilandru ; pe-atunci nu era pic de răutate în Henry Durie, nu voia decît să-ţi fie totdea-

una prieten. E tot el, e copilandrul cu care te jucai în pruncie oh — n-o să poți niciodată, niciodată, să-l ierți ?

În toată această vreme milordul părea un spectator rece și binevoitor, cu mintea netulburată. La primul strigăt care, într-adevăr, ar fi fost de-ajuns pentru a aduna toată casa împrejuru-ne, îmi spusese, peste umăr :

— Închide ușa ! Și acum dădu din cap, ca și cum și-ar fi vorbit sie-și. De-acu îl putem lăsa în seama nevesti-si, zise. Adă o lumină, domnule Mackellar.

Pe cînd ieșeam iarăși afară, însoțit de milord, mi-am dat seama de un fenomen ciudat ; deși era de tot întuneric, iar noaptea încă timpurie, îmi părea că adulmec zorile. Totodată trecea un freamăt printre crengile arborilor, încît răsunau ca marea cînd i-s valurile line, și la răstimpuri aerul ne pufnea ușurel în obraz, iar vîlvătăile luminării se zbăteau. Impresurați de această forfotă, cred c-am zorit și mai tare. Cercetarăm scena duelului, unde milordul a privit sîngele cu stoicism : și trecînd mai departe către debarcader, am dat în cele din urmă peste o oarecare mărturie a adevărului. Fiindcă, mai întîi de toate, în locurile unde se afla cîte o băltoacă pe cărare, gheața era fărîmată, și în chip vizibil din călcătura mai multor oameni ; apoi, doar nițel mai încolo, un arbore tînăr se frînsese; iar jos la debarcader, unde stau de obicei trase la țărm luntrile contrabandiștilor, altă pată de sînge însemna locul unde fără nicio îndoială fusese lăsat jos trupul, spre a se odihni cei ce-l purtaseră.

Această pată ne-am apucat s-o spălăm cu apă din mare, aducînd-o în pălăria milordului, iar pe cînd ne căzneam astfel, se abătu deodată cu vaier asupră-ne o pală de vînt și într-o clipă ne lăsă în beznă.

— Are să ningă curînd, a spus milordul ; și asta ni-i cea mai bună nădejde. Haide acum să ne înapoiem, nu putem face nimic pe întuneric.

Pe cînd mergeam către casă, iar vîntul se îmblînzise din nou, ne-am dat seama de-o răpăială puternică în preajma noastră în noapte ; iar cînd am ieșit de subt adăpostul arborilor, am găsit ploaia biciuind pămîntul.

În tot acest timp, limpezimea de cuget a milordului, nu mai puțin ca sprinteneala sa trupească, nu încetase a-mi nutri

uimirea. Puse vîrf la toate cu prilejul sfatului ce ţinurăm la înapoiere.

— Contrabandiştii, zicea, cu siguranţă că l-au pus pe Senior la adăpost, — deşi cu privire la întrebarea de-l luaseră mort sau viu, sîntem încă în voia presupunerilor.

Ploaia, cu mult înainte de lumina zilei, avea să şteargă toate urmele celor întîmplate ; noi trebuia să profităm de aceasta. Seniorul sosise fără veste, după lăsarea serii ; acum trebuia pretins că plecase la fel de brusc, înainte de ivirea zorilor ; şi pentru a face să pară plauzibilă toată povestea, nu mai rămînea decît ca eu să mă sui în iatacul unde locuise, pentru a-i aduna şi ascunde bagajele. Ce-i drept, eram încă la discreţia contrabandiştilor, aceasta fiind însă slăbiciunea fără de leac a vinei noastre.

L-am ascultat cu mirare, după cum am mai spus, şi m-am grăbit să mă supun. Domnul şi doamna Henry părăsiseră sala ; milordul, de dragul căldurii, se grăbi a se înapoia în culcuş ; încă nu mişca nimeni dintre servitori. Cu sufletul împovărat de o groaznică singurătate, am urcat scara turnului şi-am intrat în odaia celui mort. Fui cît se poate de uimit s-o găsesc toată în neorînduiala plecărilor. Dintre cele trei geamantane ale sale, două şi fuseseră încuiate ; al treilea sta încă deschis şi aproape plin de lucruri. Dintr-odată mă fulgeră o bănuială a adevărului. Omul fusese în cele din urmă pe ducă ; nu-l aştepta decît pe Crail ; iar Crail aştepta vîntul. La un ceas timpuriu al nopţii, acei oameni ai mării îşi dăduseră seama că vremea e-n schimbare ; barca venise să dea semnalul şi să cheme călătorul pe punte, iar oamenii bărcii se poticniseră de dînsul, zăcînd scăldat în sînge. Ba îndărătul acestor fapte, se ascundeau încă şi mai multe. Această plecare rînduită de mai înainte arunca oarecare lumină asupra nemaipomenitei sale insulte din ajun ; fusese o lovitură de adio — ura nemaifiind frînată de strategie. Şi încă ceva : felul acelei insulte şi purtarea doamnei Henry duceau la o anumită concluzie, pe care n-am adeverit-o niciodată şi pînă-n ziua marii judecăţi nici n-o voi putea adeveri : concluzia că în cele din urmă îşi pierduse stăpînirea, se avîntase prea departe în avansurile sale şi fusese respins cu asprime.

Nu poate niciînd fi adeverit, după cum spun, dar pe cînd stam în acea dimineaţă printre bagajele sale, gîndul ăsta mi-era dulce ca mierea.

În valiza deschisă mi-am cufundat un pic mîna înainte de a o închide. Cele mai frumoase dantele și rufe fine, multe rînduri din acele costume elegante și simple în care-i plăcea să apară ; o carte, două, și acestea dintre cele mai bune — *Comentariile* lui Cezar, un volum al domnului Hobbes [1], *Henriada* domnului de Voltaire, o carte despre Indii, una de matematică, depășind cu mult cîtă învățasem eu — pe acestea le-am remarcat, cu simțiri foarte amestecate. Dar în geamantanul deschis nici un fel de hîrtii. Aceasta m-a pus pe gînduri. Era cu putință ca omul să fie mort ; dar devreme ce contrabandiștii îl luaseră cu dinșii, aceasta nu mai apărea prea probabil. Încă mai era cu putință să moară din acea rană ; dar se putea și să nu moară. Iar pentru acest din urmă caz, eram hotărît să am în mînă mijloacele de-a ne apăra întrucîtva.

Unul după altul i-am cărat geamantanele pînă la o cămară din podul casei, pe care o țineam încuiată ; apoi m-am dus în odaia mea, după chei, și înapoindu-mă în cămara podului, avui mulțumirea să găsesc două chei care se potriveau îndeajuns de bine. Într-unul din geamantane am găsit o casetă din piele venețiană, pentru păstrat scrisori ; pe-aceasta am deschis-o, tăindu-o cu briceagul ; de-aici încolo (după cîte m-am putut încredința) omul acela avea să depindă de bunăvoința și mila mea. Se afla în casetă un teanc întreg de corespondență galantă, datînd în cea mai mare parte din epoca petrecută la Paris, și, ce era mai interesant pentru scopurile mele, aveam în mînă copiile propriilor sale raporturi către Secretarul de Stat englez și originalele răspunsurilor primite ; un șir cît se poate de compromițător ; de asemenea natură încît publicarea lor ar fi însemnat năruirea onoarei Seniorului și punerea unui preț pe capul său. Chicoteam de unul singur parcurgînd acele documente ; îmi frecam mîinile, cîntam cu glas tare, de bucurie. Mă surprinse ziua în această plăcută îndeletnicire ; și [illegible] mi-am lepădat sîrguința ; atîta c-am pășit pînă la fereastră și-am privit afară o clipă. Chiciura pierise, lumea se întunecase iarăși, în golf se dezlănțuiseră ploaia și vîntul. Iar corabia lui Crail, mă încredințai, părăsise locul de ancoraj ; deci Seniorul (mort sau viu) se hurducăia acum pe coamele Mării Irlandei.

[1] *Thomas Hobbes* (1588—1679) filozof și sociolog englez.

Este nimerit să adaug aci foarte puținele precizări ce le-am putut pescui în urmă asupra întîmplărilor din acea noapte. Mi-a trebuit multă vreme pînă să culeg aceste știri, căci noi nu cutezam a întreba fățiș, iar contrabandiștii mă priveau pe mine cu dușmănie, cînd nu mă batjocoreau. Au trecut aproape șase luni pînă să știm sigur că omul supraviețuise; și au trecut ani pînă ce am aflat dela unul dintre oamenii lui Crail (care din cîștigul lui necurat deschisese circiumă) cîteva amănunte ce-mi par a avea iz de adevăr. Contrabandiștii îl găsiseră, pare-se, pe Senior, proptindu-se anevoie într-un cot și ba holbîndu-se împrejuru-i, ca năuc, ba pironindu-și privirea asupra luminării sau asupra mîinii sale scăldate în sînge. După sosirea lor, se pare că și-ar fi venit în fire și le-ar fi poruncit să-l ducă pe puntea vasului și să-și țină gura; iar cînd căpitanul l-a întrebat cum de ajunsese la asemenea ananghie, el a răspuns cu o izbucnire pătimașă de blesteme, apoi, ne mai putîndu-se stăpîni, a leșinat. Dînșii au ținut oarecare sfat; însă dintr-o clipă într-alta așteptau vînt prielnic; luau bani buni pentru a-l duce pe sub mînă în Franța, și n-aveau niciun interes a zăbovi.

În afară de asta, era destul de iubit de acești odioși nemernici; ei îl socoteau condamnat la moarte, nu știau în ce întîmplare nenorocită își dobîndise rana și-o luau drept faptă de oameni de treabă a-l scoate din calea primejdiei. Astfel fu luat pe corabie, se tămădui în timpul călătoriei și începea a se întrema cînd fu debarcat la Havre-de-Grace. Ce-i cu adevărat remarcabil: n-a suflat nimănui o vorbă despre duel, și niciunul dintre contrabandiști nu știe pînă-n ziua de azi în ce dispută ori de mîna cărui vrăjmaș, căzuse. Să fi fost vorba de orice alt bărbat, aș fi atribuit aceasta unei rezerve firești, fiind vorba de dînsul, n-o puteam atribui decît orgoliului. Nu putea îndura să recunoască, poate nici chiar față de sine-însuși, că fusese înfrînt de unul pe care-l ofensase atît de tare și pe care-l disprețuia atît de cumplit.

CAPITOLUL VI

Rezumat al întîmplărilor din timpul celei de-a doua absențe a Seniorului

La boala cea grea care s-a declarat în dimineața următoare, mă pot gîndi cu sufletul împăcat, ca la ultimul necaz adevărat ce s-a abătut asupra stăpînului meu ; și chiar și-acest necaz a fost poate o deghizată îndurare de-a Domnului ; căci ce durere trupească s-ar fi putut asemui cu chinurile cugetului său ? Doamna Henry și cu mine îl vegheam.

Bătrînul milord venea la răstimpuri să întrebe cum îi merge, dar de obicei nu trecea pragul odăii. Îmi amintesc cum într-un rînd, cînd nădejdea era aproape pierdută, dînsul păși pînă la căpătîiul patului, privi cîtăva vreme chipul fiului său, și se întoarse apoi în lături, cu un anume gest (o înălțare a capului și-a mîinii) ce mi-a rămas în minte ca ceva tragic ; atîta mîhnire și atîta dispreț pentru bietele nevoi pămîntești exprima acel gest. Dar cea mai mare parte din timp, doamna Henry și cu mine eram numai noi doi în odaia bolnavului, veghind cu rîndul noaptea și ținîndu-ne unul altuia de urît în timpul zilei — căci era o veghe lugubră. Domnul Henry, cu capul ras legat cu un șervet, se zbătea încoace și încolo fără de alinare, lovind patul cu mîinile. Limba nu i se astîmpăra o clipă ; îi curgea glasul ca o apă, încît mi-era și silă să-l mai aud. Era de remarcat — și pe mine mă jignea asta nespus — că vorbea tot timpul despre niște lucruri fără însemnătate, despre drumuri încoace și încolo, despre cai — ce poruncea mereu să i se înșeueze, gîndind poate (bietul de el !) c-ar putea călare să fugă mai degrabă de neliniștea sa —, despre treburi prin grădină și năvoade de pescuit și (ceea ce mai ales mă făcea să turbez

cînd îl ascultam) necontenit despre afacerile sale, notînd cifre şi ciorovăindu-se ca arendaşii. Nu pomenea o dată de taică-său ori de nevastă-sa şi nici de Senior, afară doar în primele zile, cînd cugetul său zăbovea pe de-a-ntregul în trecut, şi se vedea băieţandru, la o anume joacă de copil nevinovat, cu frate-său laolaltă. Aceasta fu cu atît mai mişcător cu cît se părea că Seniorul fusese cu acel prilej în primejdie de a-şi pierde viaţa — căci într-un rînd bolnavul strigă: Oh! Jamie se îneacă! Oh! scăpaţi-l pe Jamie!" repetînd asta într-una cu mare patimă.

Pe doamna Henry şi pe mine, aceasta, cum spun, ne mişcă; însă cumpăna gîndurilor rătăcite ale stăpînului meu trăgea într-o parte ce nu-i oglindea avantajos caracterul, de parcă ar fi îndreptăţit calomniile fratelui său; de parcă ar fi ţinut a se dovedi un om cu sufletul uscat, cufundat pîn' la urechi în preocuparea de-a face bani. Să fi fost eu singur pe lîngă dînsul, nu m-aş fi sinchisit deloc; dar toată vremea, ascultîndu-l cîntăream efectul vorbelor sale asupra soţiei acestui om, şi-mi spuneam că el e în pierdere pe zi ce trece. Eram singurul ins de pe suprafaţa globului care îl înţelegea şi mă simţeam hotărît să mai fie şi altcineva. De-avea să moară acum şi o dată cu trupul să i se stingă virtuţile; ori de-avea să scape cu zile şi să se înapoieze la moştenirea-i de dureri, cînd îi va fi dat; eram hotărît să fac ca acest om să fie plîns din suflet în primul caz, şi bine primit, fără gînduri ascunse, într-al doilea, de către făptura pe care dînsul o iubea cel mai mult — soţia sa.

Neputînd găsi prilejul de a vorbi deschis, m-am tot gîndit pînă m-am hotărît la un fel de dezvăluire prin documente; şi timp de cîteva nopţi, ieşind de la priveghiul din camera bolnavului, în loc să dorm, m-am îndeletnicit cu pregătirea a ceea ce-aş putea numi „dosarul" meu de dovezi. Aceasta a fost însă partea cea mai uşoară a misiunii mele. Acum venea ce era mai greu: prezentarea acelei dezvăluiri doamnei mele — o trudă care aproape că-mi depăşea puterile. Timp de cîteva zile am tot umblat cu hîrtiile la subsuoară iscodind, în timp ce stam de vorbă cu doamna, un moment prielnic a-mi sluji de introducere. N-am să neg că s-au ivit cîteva; numai că în acele clipe parcă mi se lipea limba de cerul gurii; şi gîndesc că pînă în ziua de azi m-aş mai fi plimbat cu pachetul meu la

subsuoară, de nu m-ar fi eliberat de şovăielile mele o întîmplare fericită. Avu loc într-o noapte cînd, o dată mai mult, părăseam odaia fără a-mi fi realizat intenţia şi eram disperat de laşitatea mea.

— Ce porţi cu dumneata, domnule Mackellar ? m-a întrebat doamna. În ultimele zile te văd mereu venind şi plecînd cu acelaşi vraf sub braţ.

M-am întors din prag fără o vorbă, am pus hîrtiile în faţa ei, pe masă, şi am lăsat-o citindu-le. Despre ce conţineau, am să dau cititorilor o oarecare idee ; cel mai nimerit va fi să reproduc o scrisoare de-a mea care deschidea şirul şi după care (conform unei lente deprinderi) am păstrat copie. Ea va arăta totodată moderaţia mea în aceste chestiuni — pe care unii au pus-o cu uşurinţă la îndoială.

„Durrisdeer, 1757

Onorată Doamnă,

Trag nădejde că fără o pricină întemeiată nu m-aş îndepărta de la locul ce mi se cuvine ; îmi dau seama însă cît de mult rău a decurs în trecut pentru întreaga Domniei voastre nobilă casă din acel nefericit năravul tăinuirii şi reticenţei ; iar hîrtiile asupra cărora cutez a vă atrage luarea-aminte sînt hîrtii de familie, care cu toatele merită cu prisosinţă a fi cunoscute de dumneavoastră.

Anexez o însemnare a hîrtiilor, cu observaţiile trebuincioase, şi rămîn, Onorată Doamnă,

al Domniei Voastre îndatorat şi supus servitor,
Ephraim Mackellar.

Însemnarea Hîrtiilor

„*A*. Copie după zece scrisori din partea lui Ephraim Mackellar către D-sa Dl. James Durie, din curtoazie numit Senior de Ballantrae, în timpul şederii celui din urmă la Paris ; cu datele...

Notă : a se citi în legătură cu B şi C.

B. Şapte scrisori originale din partea numitului S. de Ballantrae către numitul E. Mackellar, cu datele...

C. Trei scrisori originale din partea numitului S. de Ballantrae către onorabilul domn Henry Durie, cu datele...

De notat : predate mie de către domnul Henry, spre a li se răspunde. Copiile răspunsurilor mele A 4, A 5 și A 9, la aceste scrisori. Înțelesul comunicărilor domnului Henry, după care nu găsesc copie, poate fi dedus din acelea ale denaturatului său frate.

D. O corespondență, în original și în copie, extinzîndu-se asupra unei perioade de trei ani, pînă în ianuarie, anul curent, între numitul S. de Ballantrae și..., Subsecretar de Stat ; douăzecișișapte în total. De notat : găsite printre hîrtiile Seniorului.

Istovit, cum mă aflam, de veghe și gînduri dureroase, îmi era cu neputință să dorm. Toată noaptea m-am plimbat prin camera mea, frămîntînd în minte întrebarea : „ce va ieși din asta ?" și căindu-mă uneori de cutezanța amestecului meu în chestiuni atît de particulare ; și de cum mijii prima licărire a zorilor, fui la ușa odăii bolnavului. Doamna Henry deschisese larg obloanele și chiar fereastra, temperatura fiind blîndă. Privea cu stăruință înaintea ei, unde nu era nimic de văzut, afară doar de albastrul dimineții, prin desișul arborilor. La zgomotul intrării mele nici măcar nu întoarse fața : o împrejurare ce mi se păru de foarte prost augur.

— Doamnă, am început, și apoi iarăși : doamnă — dar n-am mai putut spune nimic.

Și nici doamna Henry nu mi-a venit în ajutor cu o vorbă. În această situație ce părea fără ieșire, am început să culeg hîrtiile risipite pe masă, și primul lucru care m-a izbit, fu că vraful părea să se fi subțiat. Le-am parcurs o dată, și încă o dată, dar corespondența cu ministrul, pe care mă bizuisem atîta pentru viitor, nu era de găsit. Am privit spre cămin ; printre jăraticul ce se spuzea, filfîiau în curent fîșiuțe de scrum ; și cînd văzui asta, îmi pieri sfiala.

— Dumnezeule mare, doamnă ! am strigat, cu glas nepotrivit în odaia unui bolnav — Dumnezeule mare, doamnă, ce-ați făcut cu hîrtiile mele ?

— Le-am ars, a răspuns doamna Henry, întorcînd capul. E de ajuns, e prea mult, că le-am văzut, dumneata și cu mine.

— Frumoasă treabă aţi făcut ! Şi totul pentru a salva reputaţia unui om care-şi cîştiga pîinea vărsînd sîngele camarazilor săi, cum mi-o cîştig eu muindu-mi pana în cerneală.

— Pentru a salva reputaţia acestei familii pe care o slujiţi, domnule Mackellar, întîmpină dînsa, şi pentru care aţi făcut atît de mult pînă acum.

— E o familie pe care nu mai voi s-o servesc de aci înainte, am strigat eu, căci m-a adus la deznădejde. Mi-aţi aruncat sabia din mîini ; ne-aţi lăsat pe toţi lipsiţi de apărare. Aveam pentru orice împrejurare acele scrisori cu care-i puteam da în cap ; şi acum — ce e de făcut ? Sîntem toţi într-o situaţie atît de falsă încît nu îndrăznim să-i arătăm uşa acelui om ; ne-am aprinde paie-n cap, căci tot ţinutul i-ar ţine parte. Aveam această unică armă să-l ţin în frîu şi acum s-a dus — acum n-are decît să reapară mîine, şi va trebui cu toţii să şedem cu dînsul la masă, să hoinărim cu dînsul prin parc, sau să-i fim parteneri la joc de cărţi — că de altceva nu ne arde — doar ca să-i facem trîndăvia mai plăcută ! Nu, doamnă ! Să vă ierte Dumnezeu, dacă poate, căci eu, unul, nu pot !

— Mă surprinde a te afla atît de candid, domnule Mackellar, spuse doamna Henry. Ce preţ pune omul acela pe reputaţie ? Ştie însă cît de mult o preţuim noi, ştie că mai bine am muri decît să dăm în vileag acele scrisori ; şi dumneata presupui că n-ar trage foloase din această ştiinţă ? Ceea ce numeşti spada dumitale, domnule Mackellar — şi care într-adevăr spadă ar fi fost împotriva unui bărbat cu o rămăşiţă de decenţă — n-ar fi fost împotrivă-i decît o spadă de mucava. Ţi-ar rîde în faţă la o asemenea ameninţare. Dînsul pe degradare se întemeiază ; asta îi e tăria ; în zadar vrei să lupţi cu asemenea caractere. Aceste ultime cuvinte le strigă, cu o oarecare deznădejde, apoi adăugă, mai calm : Nu, Domnule Mackellar ; m-am gîndit la problema asta toată noaptea, şi nu există ieşire. De avem hîrtii, sau de n-avem, uşa acestei case este deschisă pentru dînsul ; el e moştenitorul legal, firesc ! De-am încerca să-l excludem, totul s-ar întoarce împotriva lui Henry ; mi-ar fi iarăşi dat să văd aruncîndu-se cu pietre după el cînd iese în stradă. A, dacă moare Henry, e altceva ! Au călcat interdicţia de alienare şi-au înstrăinat pămîntul, pentru scopurile ce le-au convenit ; dar domeniul

revine fiicei mele ; și eu voi veghea cine pune piciorul pe el. Dar de va trăi Henry, bietul meu domn Mackellar, și de se întoarce acel om, va trebui să suferim ; atîta e-atunci vom suferi împreună.

Făcînd toate socotelile, îmi plăcea starea de spirit a doamnei Henry și nici nu puteam nega oarecare putere de convingere argumentării ei cu privire la hîrtii.

— Să nu mai vorbim despre asta, am spus. Nu pot decît să mă căiesc de-a fi încredințat unei doamne originalele ; a fost în cel mai bun caz o procedare neconformă purtării ce se cere în afaceri. Cît despre vorbele mele că voiesc a părăsi slujirea acestei familii, doar limba mea le-a rostit ; și puteți fi pe pace. Locul meu e la Durrisdeer, doamnă Henry, de parcă aici m-aș fi născut.

Trebuie să recunosc c-a părut a răsufla ușurată pe deplin, cînd a auzit aceste vorbe ale mele ; încît ne-am început acea dimineață — după cum aveam să continuăm timp de atîția și atîția ani — coaliția noastră în relațiile cuvenite de îngăduință și respect.

Într-aceeași zi, desigur predestinată bucuriei, am observat amîndoi primul semn de însănătoșire la domnul Henry, iar pe la orele trei ale după-amiezii următoare, el își regăsi judecata și mă recunoscu pe mine, cu cele mai vădite mărturii de afecțiune ; dar pe doamna, care se găsea de asemenea în cameră, lîngă pat, nu părea s-o remarce. Adevărul e că (pierindu-i febra) era atît de istovit încît după acea singură sforțare căzu iar în letargie. Cursul întremării sale fu de-aci înainte încet dar egal ; în fiece zi i se îmbunătățea pofta de mîncare, în fiece săptămînă puteam observa cum îi sporesc forțele și cum se îngrașă ; iar mai înainte de sfîrșitul lunii, părăsise patul și începusem chiar a-l duce afară pe terasă, unde ședea într-un jilț.

Tocmai pe vremea aceea, îngrijorarea doamnei Henry și a mea fu poate cea mai pronunțată. Temerile pentru viața lui încetaseră ; le luă încă locul o teamă mai mare. Fiecare zi ne aducea mai aproape de o zi a socotelilor ; iar zilele treceau și totuși nu intervenea nimic. Domnul Henry se întărea, avea convorbiri lungi cu noi despre o mulțime de subiecte felurite,

tatăl său venea să-l vadă, şedea cu el şi iar pleca ; şi totuşi nu intervenea nici o aluzie la tragedia recentă ori la supărările de mai înainte care duseseră la ea. Oare îşi amintea şi ascundea îngrozitoarea-i cunoaştere ? sau i se ştersese totul din minte ? Aceasta era problema care ne făcea să-l iscodim tremurînd, toată ziua, cît ne găseam în preajmă-i şi ne ţinea treji noaptea, în paturile noastre singuratice. Nici nu ştiam în care dintre aceste alternative să sperăm, apărînd ambele atît de nefireşti şi mărturisind atît de neîndoielnic o minte nesănătoasă. De îndată ce-mi încolţise această teamă, începusem să-i observ purtarea cu amănunţită luare-aminte. Dădea-n vileag ceva din firea copilului : îl însufleţea o voioşie cu totul străină de caracterul său de odinioară ; lucruri mărunte, pe care pînă aci le dispreţuise, îi stîrneau foarte lesne un interes ce devenea stăruitor. Pe cînd era doborît de mîhnire, eu îi fusesem singurul confident, şi pot chiar spune singurul prieten, iar cu nevastă-sa era în termeni de dezbinare ; după însănătoşire, totul se schimbă, trecutul era uitat, nevasta era cea dintîi şi chiar singura în gîndurile lui. Către dînsa se întorna în toate tulburările sale sufleteşti, ca un copil către maică-sa, părînd sigur de înţelegerea şi afecţiunea ei ; o chema ori de cîte ori avea nevoie de ceva, cu acea familiaritate nitel exigentă şi mereu nemulţumită, care denotă o certitudine a îngăduinţei ; şi trebuie să-i fac dreptate femeii şi să spun că niciodată nu-l dezamăgea. Într-adevăr, pentru dînsa această purtare schimbată era nespus de mişcătoare ; şi cred că într-ascuns o simţea ca pe o mustrare ; încît în zilele dintîi o vedeam refugiindu-se din odaie, ca să poată plînge în voie. Mie însă, această schimbare nu-mi părea firească, şi considerînd-o laolaltă cu toate celelalte, începui a mă întreba, cu multă nelămurire şi îngrijorare, dacă judecata lui mai era în întregime dreaptă.

Cum această îndoială s-a prelungit mulţi ani de-a rîndul, cum am îndurat-o de fapt pînă la moartea stăpînului meu şi ne-a înnourat toate relaţiile de-atunci încoace, îmi este îngăduit să zăbovesc asupră-i mai cu de-amănuntul. Cînd fu în stare să-şi preia din nou, în oarecare măsură, conducerea trebilor, avui multe prilejuri a-l supune la încercări precise. Nu era lipsit de înţelegere, nici de autoritate ; dar vechiul interes statornic pierise ; obosea uşor şi prindea a căsca, iar în relaţiile băneşti, aducea o uşurinţă cu totul deplasată, la limita

neglijenței. E adevărat că, deoarece nu mai aveam de luptat cu exigențele Seniorului, era mai puțină nevoie de-a înălța la rangul de principiu strictețea în cheltuieli ; de-a ne lupta pentru fiece bănuț. Iarăși adevărat că n-aveau nimic excesiv aceste relaxări, căci altminteri nu le-aș fi fost părtaș. Dar toate astea marcau o schimbare, foarte ușoară, totuși foarte perceptibilă ; și cu toate că nimeni n-ar fi putut spune că stăpînul meu își pierduse cît de cît mințile, nimeni iarăși n-ar fi putut nega că se abătuse de la firea sa.

Pînă la urmă a rămas astfel schimbat, în purtări și în înfățișare. Ai fi zis că-i zăbovește în vine văpaia febrei : gesturile îi erau pripite, graiul cu mult mai volubil, fără ca totuși ceva să fi fost cu adevărat greșit. Întreaga sa stare de spirit era accesibilă impresiilor plăcute, pe care le întîmpina bucuros, dîndu-le mare atenție ; însă cea mai mică aluzie la neplăceri sau supărări o primea cu vizibilă nerăbdare și-o înlătura, uitînd de ea îndată. Acestui temperament schimbat i-a datorat fericirea zilelor sale de mai tîrziu ; și totuși, dacă pe undeva l-ai fi putut numi smintit pe acest om, apoi într-aceasta era. Mare parte din viața noastră ne-o petrecem contemplînd ceea ce nu putem tămădui ; domnul Henry însă de nu-și putea înlătura grija printr-un efort al minții, trebuia neapărat și cu orice preț să-i anihileze cauza ; încît făcea alternativ și pe struțul și pe taurul. Acestei asidue lașități în fața suferinței sînt nevoit a-i atribui toate gesturile nefericite și excesive ce le-a făcut de-aci încolo, de-a lungul vieții. Desigur că aci trebuie căutat motivul pentru care l-a bătut pe McManus, rîndașul cailor, — lucru atît de neobișnuit la dînsul pînă atunci și care a fost atît de mult comentat la timpul cînd s-a petrecut. Tot acestei trăsături trebuie să-i atribui și pierderea totală a unei sume de aproape două sute de pfunzi, din care aș fi putut salva mai mult de jumătate, dacă nerăbdarea lui mi-ar fi îngăduit. El însă prefera pierderea sau orice extremitate desperată, unei prelungiri a incordării lui mintale.

Aceste explicații m-au dus departe de ceea ce ne tulbura pentru moment ; dacă-și amintea recenta sa faptă îngrozitoare sau dac-o uitase ; iar de și-o amintea, în ce lumină o considera.

Adevărul năvăli brusc asupră-ne și fu într-adevăr una dintre cele mai mari surprize ale vieții mele.

Fusese scos la aer de cîteva ori și acum începea să umble cîte puțin, sprijinit de brațul cuiva, cînd s-a întîmplat să rămîn singur cu dînsul pe terasă. S-a întors către mine cu un ciudat zîmbet furiș, cum îl au școlarii cînd se simt vinovați, și-mi zise în șoaptă confidențială și fără cea mai mică introducere :

— Unde l-ați îngropat ?

Eu am rămas încremenit ; nu i-am putut răspunde.

— Unde l-ați îngropat ? a repetat. Vreau să-i văd mormîntul.

M-am gîndit că cel mai bun lucru e să iau taurul de coarne.

— Domnule Henry, i-am spus, am a vă da o știre care vă va bucura nespus. După cît se poate omenește prevedea, mîinile dumneavoastră nu-s pătate de sînge. Judec după anumite indicii, după care s-ar părea că fratele dumneavoastră n-a fost ucis ; și că, leșinat, a fost dus pe puntea corăbiei lui Crail. Acum însă, s-ar putea să se fi însănătoșit pe deplin.

Nu i-am putut descifra fața.

— James ? a întrebat.

— Fratele dumneavoastră, James, am răspuns. N-aș vrea să trezesc o nădejde ce s-ar putea dovedi amăgitoare, însă în inima mea gîndesc că, foarte probabil, este în viață.

— Ah ! făcu domnul Henry, și ridicîndu-se brusc din jilțul său, cu mai multă vioiciune decît dovedise pînă atunci, îmi puse un deget în piept și exclamă într-un fel de geamăt șoptit : Mackellar (acestea îi fură vorbele aidoma) nimic nu-l poate ucide pe-acel om ! Nu e muritor. În vecii vecilor va trebui să-l port în spate.

Și așezîndu-se iar, căzu într-o tăcere îndărătnică.

O zi, două, mai tîrziu, cu același zîmbet tainic, și privind mai întîi în preajmă de parcă ar fi voit să se încredințeze că eram singuri, îmi zise :

— Mackellar, cînd vei avea vreo știre, neapărat să mă încunoștiințezi. Trebuie să nu-l scăpăm din ochi ; altminteri se va abate asupră-ne cînd ne vom aștepta mai puțin.

— Nu-și va mai arăta fața pe-aici, am zis eu.

— Ba da, o va face ; spuse domnul Henry. Oriunde voi fi eu, va fi și el.

Și iarăși privi împrejuru-i.

— Nu trebuie să nutriți acest gînd, domnule Henry, l-am îndemnat.

— Nu, într-adevăr, a răspuns, ăsta-i un sfat foarte bun. Nu ne vom mai gîndi la asta, decît atunci cînd vei avea ştiri. Şi încă nu ştim, adăugă, s-ar putea să fi murit totuşi.

Felul în care spuse asta, mă convinse temeinic de ceea ce mai că nu cutezam a suspecta ; că departe de-a simţi vreo căinţă pentru tentativa sa, doar îi deplîngea nereuşita. Această descoperire o păstrăi pentru mine, temîndu-mă să nu-i aducă un prejudiciu pe lîngă soţia sa. Dar aş fi putut să-mi cruţ această osteneală : ea ghicise singură şi găsea acel simţămînt foarte firesc. De fapt, n-aş putea spune că nu eram toţi trei de aceeaşi părere ; şi nici o ştire care ar fi ajuns la Durrisdeer n-ar fi fost unanim mai bine primită ca ştirea morţii Seniorului.

Aceasta mă aduce a vorbi despre cel care alcătuia excepţia, bătrînul milord. De îndată ce începu a slăbi îngrijorarea pentru stăpînul meu, mi-am dat seama, privindu-l mai atent pe domnul cel bătrîn, că se petrecea cu el o schimbare ce părea a prevesti urmări ucigătoare.

Faţa îi era palidă şi umflată ; pe cînd şedea lîngă cămin, cu cartea lui latinească, prindea a moţăi, iar cartea îi scăpa din mîini şi se rostogolea în cenuşa vetrii ; în unele zile tîra un picior, în altele îi era graiul poticnit. Bunăvoinţa purtării sale părea şi mai desăvîrşită ; se întrecea în scuze pentru cea mai mică osteneală, era foarte atent cu toţi, iar faţă de mine arăta o cît se poate de măgulitoare curtenie. Într-o zi, cînd trimisese după avocatul său (cu care rămăsese mult timp între patru ochi), mă întîlni pe cînd străbătea cu paşi trudnici sala cea mare, şi-mi prinse mîna, cu bunătate.

— Domnule Mackellar, îmi spuse, am avut numeroase prilejuri de a-ţi preţui serviciile la justa lor valoare şi astăzi, cînd îmi refac testamentul, mi-am luat libertatea de-a te numi pe dumneata drept unul dintre executori. Cred că porţi destulă dragoste casei noastre pentru a-mi aduce acest serviciu.

Tocmai în acea perioadă, îşi petrecea partea cea mai mare din zi într-o somnolenţă din care adesea era foarte greu a-l trezi ; părea să fi pierdut orice socoteală a anilor ; iar în cîteva rînduri (mai cu seamă cînd se trezea) s-a întîmplat s-o cheme pe soţia sa sau pe un vechi slujitor, a cărui piatră de mormînt era cotropită de muşchi.

De-ar fi fost să depun jurămînt în faţa legii, ar fi trebuit să declar că era inapt a testa şi, totuşi, nicicînd n-a existat un

testament mai cumpănit în toate privinţele şi dovedind o judecată mai excelentă, atît asupra oamenilor cît şi asupra trebilor.

Destrămarea sa, fără să fi dăinuit foarte mult, se producea în gradaţii infinitesimale. Facultăţile sale decădeau laolaltă, statornic ; puterea mădularelor aproape că-l părăsise — surzise cu totul, vorbirea i se prefăcuse într-un mormăit — şi totuşi, pînă la sfîrşit, izbutea a dovedi ceva din vechea sa curtenie şi bunătate ; strîngea mîna oricui îl ajuta, mie îmi dărui una din cărţile sale latineşti, pe care, cu trudă, scrisese frumos numele meu, şi în mii de chipuri ne amintea cît era de mare pierderea ce aproape s-ar fi putut spune c-o şi suferisem. Spre sfîrşit, puterea de-a articula îi revenea cînd şi cînd, în cîte-un fulger — de parcă doar ar fi fost uitat meşteşugul vorbirii, cum îşi uită lecţia un copil — şi ici, colo, îşi aminteşte cîte-o parte. Cam spre sfîrşitul ultimei sale seri, rupse brusc tăcerea cu aceste cuvinte din Virgil :

„*Gnatique patrisque, alma, precor, miserere*" [1], rostite perfect şi cu accentul potrivit.

La auzul acestor cuvinte limpezi, am tresărit cu toţii din feluritele noastre îndeletniciri, dar în zadar ne-am îndreptat către dînsul ; şedea tăcut şi, după toate aparenţele, năting. Puţin mai tîrziu, fu dus în pat — mai anevoie ca oricînd — şi cîndva în timpul nopţii, fără nici o violenţă în agonie, îşi dete duhul.

Într-o perioadă mult mai tîrzie, s-a întîmplat să vorbesc despre aceste amănunte unui medic — om de-o atît de înaltă faimă încît şovăi a-i cita numele. După cum vedea dînsul lucrurile, tatăl şi fiul au suferit amîndoi de aceeaşi afecţiune : tatălui din tensiunea nefireştilor sale mîhniri, fiului poate în aţiţarea febrei, fiecăruia dintre dînşii i se rupsese un vas în creier — şi este probabil (adăugă acel medic) că va fi fost în familie o predispoziţie pentru accidente de această natură. Tatăl a fost doborît, fiul a regăsit toate aparenţele exterioare ale unui ins sănătos ; dar e probabil că se produsese o distrugere în acele gingaşe ţesuturi în care sălăşluieşte sufletul şi-şi împlineşte trebile pămîntene — celor cereşti nădăjduiesc că

[1] Zeiţă, îndură-te, roagă-te, de părinţi şi de copii (lat.).

nu le pot pune stavilă asemenea accidente materiale. Şi iarăşi, la o cercetare mai matură, aceasta se adevereşte fără o fărimă de importanţă ; căci cel ce ne-o judeca faptele vieţii, este tot acelaşi care ne-a zămislit întru slăbiciune.

Moartea bătrînului milord fu prilejul unei alte uimiri pentru noi cei care priveam cu luare aminte la purtarea urmaşului său. Pentru oricine sta să se gîndească, cei doi feciori îl omorîseră amîndoi pe părintele lor, iar despre cel care pusese mîna pe sabie s-ar fi putut chiar spune că-l omorîse cu mîna lui ; însă pe noul milord nu părea să-l tulbure nici un asemenea gînd. Era grav după cuviinţă ; mai că n-aş putea spune că era mîhnit ; poate doar c-o mîhnire plăcută, vorbind despre cel mort c-o voioşie plină de regrete, relatînd vechi pilde ale caracterului său, zîmbind la evocarea lor — şi cînd veni ziua funeraliilor — împlinind conştiincios după reguli onorurile cuvenite. Îmi puteam da seama, în plus, că găsea o temeinică mulţumire în accesul său la titulatură, de la care nu admitea de fel să se abată nimeni vorbindu-i.

Iar acum păşeşte în scenă un nou personaj, unul care şi-a jucat şi el rolul în povestea noastră. Mă refer la actualul Lord, Alexander, a cărui naştere (17 iulie 1757) umplu sărmanului meu stăpîn cupa fericirii. Nu-i mai rămase atunci nimic de dorit ; şi nici răgazul de-a mai dori ceva. Într-adevăr, nu s-a mai pomenit un părinte atît de drăgăstos şi alintător precum se arătă dînsul. În lipsa feciorului său se simţea mereu prost. De era copilul pe-afară, tatăl supraveghea norii, să vază dacă nu cumva plouă. De era noapte, se scula din pat ca să-l privească dormind. Pînă şi conversaţia lui deveni obositoare pentru străini, de vreme ce vorbea aproape numai de fecioru-său. În chestiunile privind domeniul, totul era plănuit avîndu-se în vedere îndeosebi pe Alexander ; auzeai, de pildă : „Să ne-apucăm de sădit îndată, pentru ca să crească pădurea pînă la majoratul lui Alexander" sau : „Asta va pica minunat la timpul căsătoriei lui Alexander". Zi de zi, această absorbire a fiinţei sale devenea mai evidentă, cu multe amănunte mişcătoare şi cu unele foarte vrednice de condamnat.

În curînd copilul fu în stare a se preumbla cu dînsul, mai întîi pe terasă, mînă în mînă, iar mai apoi cutreierînd amîndoi parcul domeniului ; şi aceasta deveni cu vremea îndeletnicirea cea mai de seamă a milordului. Prin toată împrejurimea

era familiar zvonul celor două glasuri (auzindu-se de departe, căci vorbeau tare); iar eu, unul, îl găseam mai plăcut decît larma păsărelelor. Era frumos să vezi perechea întorcîndu-se, încărcată cu ramuri de tufişuri înflorite — tatăl la fel de încins la faţă şi uneori la fel de tăvălit prin noroaie ca şi copilul; căci erau părtaşi deopotrivă la tot soiul de petreceri băieţeşti, săpînd prin nisipul ţărmului, meşterind zăgazuri de şuvoaie şi cîte altele; iar uneori îi vedeam uitîndu-se la vite, prin cîte un gard, cufundaţi deopotrivă într-o contemplare copilărească.

Pomenind de aceste hoinăreli, mi-amintesc de o scenă ciudată la care am fost martor. Era prin preajmă un drum pe care eu, unul, nu treceam niciodată fără emoţie, atît de adesea îl străbătusem cu însărcinări jalnice, atît de multe se abătuseră pe-acolo asupra casei Durrisdeer. Dar acel drum fiind la îndemînă din toate locurile de dincolo de Muckle Ross, eram mînat a-l folosi, deşi foarte în silă, cam o dată la două luni. S-a întîmplat, pe cînd era domnul Alexander în vîrstă de vreo şapte-opt ani, să am eu nişte treburi în partea cealaltă, dis-de-dimineaţă, şi să intru în pădurice, pe cînd făceam cale întoarsă, pe la orele nouă ale unei dimineţi strălucitoare. Era în acel anotimp cînd pădurea-i toată în culori primăvăratice, arbuştii spinoşi toţi înfloriţi, iar păsările cîntă cît le ţine gura. În contrast cu această voioşie, păduricea părea şi mai posomorîtă, iar eu mă simţeam şi mai apăsat de simţirile ce-mi trezea. În această stare de spirit, m-a izbit neplăcut să aud zgomot la mică depărtare în faţă-mi şi să recunosc glasurile stăpînului meu şi domnului Alexander. Am grăbit paşul şi în curînd i-am văzut. Se aflau împreună în luminişul unde avusese loc duelul, stăpînu-meu cu o mînă pe umărul feciorului său, şi vorbindu-i cu oarecare gravitate. În cele din urmă, cînd a înălţat capul la apropierea mea, mi s-a părut că-l văd luminîndu-se la faţă.

— A! zice, iată-l pe bunul Mackellar. Tocmai îi spuneam lui Sandy povestea locului acestuia, cum a fost o dată un om pe care diavolul încerca să-l ucidă şi cînd colo fu cît p-aci să-l ucidă el pe diavol.

Mi se păruse destul de ciudat c-a adus copilul în acel loc; că acum mai şi perora asupra faptei sale, întrecea măsura.

Dar avea să urmeze ceva şi mai rău ; căci îndreptîndu-se către fecioru-său, continuă :

— Poţi să-l întrebi pe Mackellar ; dînsul a fost de faţă şi a văzut întîmplarea.

— E adevărat, domnule Mackellar ? mă întrebă copilul. Şi l-aţi văzut într-adevăr pe diavol ?

— N-am auzit de povestea asta, am răspuns eu, şi sînt foarte grăbit s-ajung la treburile mele.

Am spus asta pe un ton cam acru, punîndu-mă, pînă una alta, în gardă — stînjenit cum eram în acea situaţie ; deodată însă îmi năvăli în cuget amărăciunea trecutului şi groaza acelei scene la lumina luminărilor. Mă gîndii că, la o întîrziere de-o secundă în agilitatea parării, copilul ce-l aveam în faţă n-ar fi văzut nicicînd lumina zilei şi emoţia ce-mi tulbura totdeauna inima în acea pădurice întunecată, izbucni în cuvinte :

— Dar atîta-i adevărat, că printre arborii aceştia l-am întîlnit pe diavol şi că aici l-am văzut doborît ! am strigat. Binecuvîntat fie Domnul că ne-a îngăduit a scăpa cu viaţa, binecuvîntat fie Domnul că zidurile casei Durrisdeer mai stau încă piatră peste piatră ! Şi, domnule Alexander, de cîte ori s-o întîmpla să treci prin acest loc, chiar de-ar fi să fie peste o sută de ani de-aci înainte şi să te afli în cea mai aleasă şi veselă tovărăşie, ai face bine să păşeşti deoparte şi să-ţi aminteşti a te ruga o clipă.

Milordul îşi plecă cu gravitate capul.

— Ah !, spuse, Mackellar are totdeauna dreptate. Hai, Alexander, scoate-ţi pălăria. Şi, cu aceste vorbe se descoperi şi invocînd cerul cu un gest al mîinii : O, Doamne, spuse, îţi mulţumesc, şi-ţi mulţumeşte şi feciorul meu pentru multa Ta îndurare şi bunătate. Lasă-ne, Doamne, a ne bucura de linişte cîtăva vreme ; apără-ne de omul rău. Loveşte-l Doamne, peste gura-i mincinoasă !

Ultimele vorbe îi scăpară ca un strigăt ; şi — fie că mînia stîrnită în sufletul său de amintiri îi înăbuşi glasul, fie că-şi dete seama că era un ciudat fel de-a se ruga, fapt e că se opri brusc aci ; şi după o clipă îşi puse iar pălăria pe cap.

— Gîndesc că aţi uitat ceva, milord, am spus eu. „Ne iartă nouă greşelile noastre, precum iertăm noi greşiţilor noştri. Căci a Ta e împărăţia, şi puterea, şi slava, acum şi în vecii vecilor. Amin".

— A ! e lesne de spus, zise milordul. E foarte lesne de spus. Mackellar. Dar eu să iert ! Cred c-aș apare ca un personaj foarte nătîng de-aș avea afectarea să pretind una ca asta.

— Copilul, milord ! i-am amintit eu, cu oarecare severitate, căci găseam felul său de-a vorbi puțin potrivit pentru urechile unui copil.

— Da, foarte adevărat, răspunse el. Îs urîte vorbe pentru un prunc. Hai să căutăm cuiburile.

Nu mai știu dacă tot în acea zi, dar curînd după convorbirea de mai sus, milordul, găsindu-mă singur, mi se destăinui însă și mai mult, în aceeași privință.

— Mackellar, îmi spuse, sînt acum un om foarte fericit.

— Și eu cred la fel milord, i-am răspuns, și vederea acestei fericiri îmi face și mie inima voioasă.

— Fericirea te obligă, nu crezi ? zise dînsul, pe gînduri.

— Într-adevăr, i-am răspuns, și mîhnirea de asemenea. Dacă-i vorba să ne gîndim ce-ar fi mai bun de făcut — după umila mea părere, cu cît am pleca mai degrabă de aci, cu atît mai bine ar fi pentru toate părțile.

— Da, dar de-ai fi în locul meu, l-ai ierta ? m-a întrebat milordul.

Bruscheța atacului m-a cam uluit. E o lege ce ne este impusă cu strictețe, i-am răspuns.

— Vorbe — astea-s vorbe ! Dumneata îl ierți pe-acel om ?

— Ei bine — nu ! am zis. Să mă ierte Dumnezeu, dar nu pot.

— Atunci dă mîna cu mine ! a exclamat milordul, cu un fel de vioiosie.

— E prost prilej de-a da mîna, pentru niște creștini, am întîmpinat eu. Voi aștepta, cred, unul mai conform Evangheliei.

Am rostit asta cu un mic zîmbet ; cît despre milord, el părăsi încăperea rizînd în gura mare.

Cît era milordul de robit copilului, nu pot găsi cuvinte să spun. Se pierdea cu totul în această preocupare ; treburile, prieteniile, soția, fiind cu totul date uitării ori mijindu-i în amintire doar c-o penibilă sforțare, de parcă s-ar fi luptat cu o băutură adormitoare. Cel mai mult se observa asta cu privire la nevastă-sa. De cînd cunoșteam eu Durrisdeerul, dînsa

fusese povara gîndurilor sale, magnetul ochilor săi — şi acum ea trecuse cu totul în umbră. Îl vedeam cum intra pe uşa cite unei odăi şi-o măsura din ochi, trecînd-o cu vederea pe doamnă, ca pe-un ciine întins lîngă vatră.

Pe Alexander îl căuta ; şi doamna ştia bine asta. Uneori îl auzeam vorbindu-i atît de aspru, încît mai că mă îmboldea inima să intervin ; pricina era aceeaşi : într-un fel oarecare îl contrariase pe Alexander.

Fără îndoială că era un soi de judecată ce se abătuse asupra doamnei. Fără îndoială, se schimbaseră rolurile, cum numai providenţa le poate schimba — acum era rîndul ei să fie neglijată, al ei, care ani de-a rîndul primise cu atita răceală orice semn de afecţiune. Cu atît mai mare îi este meritul de a fi jucat bine acest rol.

Rezulta de-aci o situaţie bizară : că o dată mai mult aveam în casă două tabere şi că eu eram acum dintr-aceea a doamnei. Nu că vreodată aş fi lepădat dragostea ce-o purtam stăpînului meu. Dar — una la mînă — dînsul avea mai puţină nevoie de tovărăşia mea. Apoi, nu mă puteam împiedica de-a asemui cazul domnului Alexander cu acela al domnişoarei Katharine, pentru care stăpînul meu nu găsise niciodată cea mai mică atenţie. Şi în al treilea rînd, eram jignit de schimbarea ce-o dovedea soţiei sale şi care mă impresiona ca un soi de infidelitate. De altminteri, nu puteam decît să admir statornicia şi bunătatea ce le arăta dînsa. Poate că sentimentul ei faţă de milord, întemeiat de la început pe milă, să fi fost mai curînd acela al unei mame decît al unei soţii ; poate că-i plăcea să-i vază atît de fericiţi laolaltă pe cei doi copii ai ei, ca să spunem aşa — mai cu seamă că unul dintr-înşii suferise atita pe nedrept, în trecut. Dar cu toate acestea — şi cu toate că niciodată n-am putut descoperi la dînsa o scînteie de gelozie — spre a-şi alunga singurătatea, era nevoită a recurge la biata domnişoara Katharine, cea neglijată ; iar eu la rîndu-mi ajunsei să-mi petrec tot mai mult orele de răgaz cu mama şi cu fiica. Ar fi neserios a face prea mult caz de această dezbinare, căci era o familie plăcută, faţă de cele obişnuite ; totuşi distanţa exista ; dacă-şi dădea seama sau nu milordul, mi-a rămas îndoielnic. Gîndesc că nu (era atît de total absorbit de feciorusău !) dar noi ceilalţi o ştiam şi într-un fel sufeream ştiind-o.

Ce ne tulbura însă mai mult ca orice, era marea și crescînda primejdie pentru copil. Milordul îl întrupa din nou, aidoma, pe taică-său ; era de temut ca fecioru-său să n-ajungă a se arăta a doua întrupare a Seniorului. Timpul a dovedit aceste temeri cu totul exagerate. Desigur nu se află astăzi în Scoția un gentilom mai vrednic de stimă decît al șaptelea Lord Durrisdeer. Despre propria mea ieșire din serviciul Dumisale nu se cuvine să vorbesc, mai cu seamă în aceste însemnări scrise numai pentru a-l justifica pe părintele său...

(Nota Editorului. Aici au fost omise cinci pagini din manuscrisul domnului Mackellar. Cercetîndu-le, am rămas cu impresia că domnul Mackellar, la vîrsta-i înaintată, era un slujitor cam exigent. Împotriva celui de-al șaptelea Lord Durrisdeer (de care de altminteri, nici n-avem a ne ocupa) nu se afirmă nimic important. — R. L. S.)

...Dar pe vremea aceea ne era teamă ca nu cumva milordul să crească, în persoana fiului, o a doua ediție a fratelui său. Doamna încercase a introduce o oarecare disciplină sănătoasă ; dar fusese bucuroasă să renunțe — și acum privea și dînsa, cu tainică neliniște, cum mergeau lucrurile. Uneori se întîmpla să și vorbească despre asta, în cîte-o aluzie : alteori, cînd i se aducea la cunoștință cîte un exemplu monstruos al îngăduinței milordului, se trăda cu un gest sau poate c-o exclamație. Cît despre mine, mă obseda gîndul acesta zi și noapte ; nu atît din grija pentru copil, cît pentru părinte. Omul adormise, era cufundat într-un vis — și orice trezire brutală avea inevitabil a se dovedi ucigătoare. Să poată supraviețui zădărnicirii acelui vis era de neconceput ; iar teama discreditării visului mă făcea să-mi acopăr îngrozit fața. Această preocupare continuă fu cea care mă stîrni în cele din urmă a obiecta — lucru ce merită să fie povestit mai pe larg.

Milordul și cu mine ședeam într-o zi la aceeași masă, îndeletnicindu-ne cu o treabă plicticoasă, ce trebuia cercetată cu de-amănuntul. Am mai spus că-și pierduse tragerea de inimă de odinioară pentru asemenea îndeletniciri ; se vedea bine că-i mîncau tălpile să plece ; arăta necăjit, obosit, și parcă mai bătrîn decît îl observasem cu vreodată pînă atunci. Presupun că fața lui absentă m-a îmboldit să iau subit acea inițiativă.

— Milord, am spus, cu capul plecat, prefăcîndu-mă a-mi continua îndeletnicirea, sau mai bine dați-mi voie să vă numesc iarăși „domnule Henry", căci mă tem să nu vă mîniați și vreau să ne gîndim la timpurile de odinioară...

— Bunul meu Mackellar ! a exclamat dînsul, cu atîta bunătate, încît era cît p-aci să renunț la ceea ce-mi propusesem. Dar mi-am amintit că vorbeam pentru binele lui și m-am ținut dîrz.

— N-ați stat niciodată să cumpăniți ce faceți ? am întrebat.

— Ce fac ? a repetat dînsul. N-am fost niciodată tare la dezlegat ghicitori.

— Ce faceți cu fiul dumneavoastră ? am întregit.

— Așa, zise dînsul, cu un oarecare ton de înfruntare în glas, și ce fac cu fiul meu ?

— Tatăl dumneavoastră a fost un om minunat, am spus eu, abătîndu-mă de la drumul drept. Dar gîndiți c-a fost un părinte înțelept ?

Se scurse un timp de tăcere, înainte ca el să vorbească.

— Eu nu spun nimic împotrivă-i, răspunse apoi. Aș avea poate destulă pricină ; dar nu spun nimic.

— Vedeți, ați avea pricină, am continuat. Și totuși tatăl dumneavoastră a fost un om minunat ; n-am cunoscut niciodată vreunul mai desăvîrșit sau mai înțelept, în afară de-acest singur punct, în care s-a poticnit. Acolo unde el s-a poticnit, este foarte cu putință ca altul să cadă. Dînsul avea doi feciori.

Dintr-o dată, milordul ciocăni mînios în masă.

— Ce-nseamnă asta ? strigă. Vorbește pe față !

— Bine, voi vorbi, am spus, cu vocea aproape strangulată de bătăile inimii. De vă continuați îngăduința față de domnul Alexander, mergeți pe urmele tatălui dumneavoastră. Aveți grijă, milord, ca (atunci cînd va crește mare) fiul dumneavoastră să nu calce cumva pe urmele Seniorului.

N-avusesem nicio clipă intenția de-a înfățișa situația într-un chip atît de crud, dar cînd ți-e frică la culme, te-apucă un curaj de o speță brutală, cea mai brutală dintre toate — și cu aceste vorbe spuse pe șleau, mi-am înecat corăbiile. N-am primit niciodată răspuns. Cînd am ridicat capul, milordul se sculase în picioare, și în clipa următoare se prăbuși pe podea. Criza sau atacul n-a dăinuit mult ; își reveni în fire, cu privirea rătăcită duse mîna la cap — pe care în aceea clipă eu i-l sprijineam — și cu o voce frîntă :

— Mi-a fost rău... făcu și puțin după aceea : Ajută-mă.

L-am pus pe picioare, iar el se ținea binișor, deși sprijinind mîna de masă.

— Mi-a fost rău, Mackellar, — spuse din nou. S-a rupt ceva, Mackellar — sau era gata a se rupe — și-apoi am văzut tulbure și s-a mistuit tot — și-mi pare că eram tare mînios. Nu face nimic, Mackellar ; nu face nimic, dragul meu. Dumitale nu ți-aș putea clinti un fir de păr de pe cap. Prea multe au fost și-au trecut de cînd sîntem alături. A rămas ceva între noi. Dar, Mackellar, cred că acuma o să mă duc la doamna Henry — cred c-o să mă duc la ea acum, spuse, și ieși cu pas destul de cumpănit din odaie, lăsîndu-mă copleșit de căință.

În curînd ușa se deschise furtunos și doamna se repezi înăuntru cu ochi săgetînd de mînie.

— Ce va să zică toate astea ? a strigat. Ce i-ai făcut soțului meu ? Nimic nu e-n stare a te învăța să rămîi la locul dumitale în casa asta ? N-o să-ncetezi nicicînd a interveni și-a te amesteca ?

— Doamna mea, am zis eu, de cînd mă aflu în casa asta, am avut parte de vorbe aspre din belșug. A fost o vreme cînd îmi erau pîinea de toate zilele — și pe toate le-am înghițit. Dar cu privire la ziua de astăzi, puteți să-mi spuneți orice vorbe vreți ; nicicînd n-aveți să găsiți o ocară îndeajuns de aspră pentru asemenea prostie. Și totuși intenția mi-a fost cum nu se poate mai bună. I-am spus totul cu sinceritate, după cum le-am însemnat aci ; și după ce mă ascultă pînă la sfîrșit, rămase pe gînduri, iar eu îmi dădeam seama cum vrăjmășia ei scădea.

— Da, spuse, intenția, într-adevăr, ți-a fost bună. Același gînd l-am avut eu însămi, mai bine zis aceeași ispită — și asta mă face să te iert. Dar, pentru Dumnezeu — nu poți pricepe că nu mai poate îndura noi suferințe ! Mai mult nu mai poate îndura ! a strigat. E întinsă coarda, gata să plesnească. Ce să ne gîndim la viitor dacă putem avea o zi, două, bune ?

— Amin, am răspuns. N-am să mă mai amestec. Sînt destul de mulțumit că recunoașteți bunăvoința intenției mele.

— Da, spuse doamna ; dar cînd a fost s-o realizezi, trebuie să presupun că te-a părăsit curajul ; căci ceea ce ai spus a fost spus cu cruzime.

S-a oprit, m-a privit ; apoi, deodată, a zîmbit puțin și a spus un lucru ciudat :

— Știi ce ești dumneata, domnule Mackellar ? Ești o fată bătrînă.

Nici un incident demn a fi însemnat nu s-a mai petrecut în familie pînă la reînapoierea acelei pieze-rele, Seniorul.

Dar trebuie să intercalez aici un al doilea extras din memoriile Cavalerului Burke, interesant în sine și cît se poate de necesar pentru scopul meu. E singura dată cînd îl urmărim pe Senior în călătoriile sale indiene și prima oară cînd se vorbește în aceste file despre Secundra Dass. Este de remarcat un fapt, ce apare foarte limpede aci (să-l fi știut noi, cu vreo douăzeci de ani în urmă, cîte calamități și dureri ar fi putut fi ocolite !) — și anume, că Secundra Dass vorbea englezește.

CAPITOLUL VII

Aventură a Cavalerului de Burke în India.
(extras din memoriile sale)

...Iată-mă, așa dar, pe străzile acelei cetăți, al cărei nume nu mi-l pot aminti, și ale cărei împrejurimi, chiar și atunci, mi-erau atît de puțin cunoscute încît nu știam dacă s-o iau spre miază-zi sau spre miază-noapte. Cum alarma se dăduse subit, pornisem la fugă fără încălțări și fără ciorapi ; pălăria îmi fusese smulsă din cap în învălmășeală ; sacul meu cu echipament era în mîinile englezilor ; n-aveam alt soț, decît pe Cipaez [1], altă armă decît spada, și niciun afurisit de ban în buzunar. Pe scurt, eram pentru oricine pe lume, asemenea unuia dintre acele personaje cu care ne-a obișnuit domnul Galland în elegantele dumisale povești. Acei gentilomi, vă veți aminti, nimereau mereu în niște incidente extraordinare ; iar eu însumi mă găseam pe cale a nimeri într-unul atît de uimitor, încît mărturisesc că pînă în ziua de azi, nu-l pot explica.

Cipaezul era un ins foarte de treabă ; slujise mulți ani sub steagul francezilor și s-ar fi lăsat tăiat în bucăți pentru oricare dintre bravii compatrioți ai domnului Bally. Este același individ (nu-mi mai amintesc de loc cum îl chema) despre care am mai povestit o surprinzătoare pildă de mărinimie — și anume, cînd ne-a găsit pe domnul de Fessac și pe mine adormiți pe metereze înfrînți de băutură, și ne-a acoperit cu paie, în timp ce trecea pe acolo comandantul. Încît m-am consultat cu el, fără nicio reticență. Era o întrebare gingașă, ce să ne facem, dar în cele din urmă ne-am hotărît să escaladăm zidul

[1] Japonez (portic).

unei grădini, unde desigur aveam să putem dormi în umbra pomilor și poate c-aveam să găsim un prilej de-a intra în posesia unei perechi de papuci și a unui turban. În aceea parte a orașului, n-aveam decît dificultatea alegerii, căci era un cartier alcătuit în întregime din grădini între ziduri, iar potecile ce le despărțeau erau la aceea oră din noapte deșerte.

Suindu-mă cu pe spinarea Cipaezului, am picat curînd amîndoi într-o livadă mare, împrejmuită cu ziduri și plină de pomi. Tot locul mustea de umezeala care, în aceea țară, este cît se poate de nesănătoasă, mai cu seamă pentru albi; totuși oboseala îmi era atît de extremă, încît adormisem pe jumătate cînd Cipaezul mă readuse în simțiri. La capătul îndepărtat al acelei grădini împrejmuite strălucise deodată o lumină puternică, ce continua să ardă statornic printre frunze. Era o împrejurare cît se poate de neobișnuită într-un asemenea loc și la o asemenea oră, așa că, în situația noastră, se cuvenea să procedăm de aci înainte cu oarecare sfială. Cipaezul fu trimis în recunoaștere, și destul de curînd se întoarse cu știrea că picasem cît se poate de prost, deoarece casa aparținea unui om alb, care după toate probabilitățile era englez.

— Zău, am zis, dacă e de văzut un om alb, vreau să dau ochii cu el; căci, slavă Domnului! mai sînt și alții pe lume afară de acel tip unic!

Cipaezul mă conduse așa dar către un loc de unde vedeam limpede casa. Era încinsă de-o verandă vastă; o lampă, arzînd cu o flacără foarte bine întreținută, era așezată pe dușumeaua verandei, iar de fiece parte a lămpii ședea cîte un bărbat, cu picioarele încrucișate, după moda orientală. Amîndoi erau de altminteri înfofoliți în văluri ca indigenii, și totuși unul dintre ei, nu numai că era un om alb, ci și unul foarte bine cunoscut mie și cititorului, fiind într-adevăr, însuși acel Senior de Ballantrae, despre ale cărui vitejie și talente am avut de vorbit atît de adesea. Mă ajunsese vestea că venise în Indii deși nu ne întîlnisem niciodată pînă la urmă și auzisem prea puțin despre activitățile sale. Dar, bine-înțeles, de cum l-am recunoscut și m-am văzut lîngă un camarad atît de vechi, am presupus că tribulațiile mele se sfîrșiseră. Am pășit în plină lumină a lunii, ce strălucea foarte puternic și strigîndu-mi prietenul pe nume, i-am încredințat în cîteva cuvinte jalnica mea situație.

El s-a întors, a tresărit aproape imperceptibil, m-a privit drept în față în timp ce vorbeam și după ce am terminat, i

s-a adresat însoțitorului său în barbarul dialect indigen. Al doilea personaj, care avea o înfățișare extraordinar de firavă, cu picioarele ca niște bastonașe și fiecare deget cît o coadă de pipă [1], se ridică acum.

— *Sahib*, spuse el, nu înțelege limbă engleză. Eu înțelege și eu vede că dumneavoastră face mică greșală, oh ! care poate întîmpla ușor. Dar *Sahib* place știi cum ajuns dumneavoastră în grădină.

— Ballantrae ! am strigat, ai nerușinarea, ochi în ochi cu mine, să te faci că nu mă cunoști ?

Pe fața lui Ballantrae nu clinti un mușchi ; sta cu privirea ațintită asupră-mi, ca un chip cioplit într-o pagodă.

— *Sahib* nu înțelege limbă engleză, îi turui iar gura băștinașului, dar *Sahib* place știe cum ajuns dumneavoastră în grădină.

— O ! să-l ia dracu ! am zis eu. I-ar place să știe cum am ajuns în grădină, hai ? Bine-atunci, omule dragă, aibi bunătatea și spune-i *Sahibului*, o dată cu sentimentele mele afectuoase, că ne aflăm aci doi soldați, pe care nu i-a întîlnit în viața lui și de care nici n-a auzit, dar Cipaezul e o bomboană de băiat, și eu sînt o bomboană de băiat ; iar dacă nu ne dă cineva o masă zdravănă cu multă carne, și cîte un turban și niște papuci, și preț de-un mohur de aur monedă mărunță, ca să ne descurcăm mai ușor, zău, amice, că ți-aș putea arăta o grădină unde are să fie buclue.

Ei își duseră farsa atît de departe încît conversară cîtăva vreme în hindustană, iar apoi hindusul cu același zîmbet, însă oftînd, de parcă i-ar fi foarte lehamite s-o tot repete, zise iar :

— *Sahib* place știe cum ajuns dumneavoastră în grădină.

— Așa stă povestea ? zic eu, și punînd mîna pe mînerul sabiei, îi poruncesc Cipaezului s-o tragă.

Hindusul lui Ballantrae, tot zîmbind, scoate atunci un pistol din sîn, și cu toate că pe fața lui Ballantrae nu clintea un mușchi, îl cunoșteam îndeajuns de bine spre a fi convins că era pregătit.

— *Sahib* crede mai bine dumneavoastră plecați, zice hindusul.

[1] *Notă a d-lui Mackellar.* Fără îndoială Secundra Dass.

Ei, și ca să fiu sincer, cam la fel credeam și eu ; căci zarva pistolului ar fi însemnat pecetluirea sorții noastre — ne-ar fi dus la spînzurătoare pe amîndoi.

— Spune-i *Sahibului* că nu-l consider un gentilom, zic eu de colo, și mă întorc să plec, cu un gest de dispreț.

Nu mă îndepărtasem nici cu trei pași, cînd vocea hindusului mă cheamă înapoi :

— *Sahib* place știe dacă dumneavoastră sînteți un păcătos de irlandez, zice, și la aceste cuvinte, Ballantrae zîmbi și-mi făcu o plecăciune foarte adîncă.

— Ce-nseamnă asta ? am exclamat eu.

— *Sahib* spui întrebați pe amic dumneavoastră Mackellar, zise hindusul. *Sahib* spui sînteți chit.

— Spune-i *Sahibului* c-o să viu eu de hac cotcarilor scoțieni de cum ne-om mai întîlni.

Cînd am plecat, perechea a rămas cu zîmbetul pe buze.

Fără îndoială că și în purtarea mea s-ar putea găsi unele puncte negre și că un bărbat (oricît ar fi el de viteaz și cuceritor) care se adresează posterității, dînd seama de isprăvile sale, trebuie, aproape în mod cert, să se aștepte a împărtăși soarta lui Cezar și a lui Alexandru, întîmpinînd oarecari detractori. Dar cu un singur lucru sînt sigur că nu i s-ar putea niciodată da peste nas lui Francis Burke ; el, unul, nicicînd n-a întors spatele unui prieten... (Aci urmează un pasaj, pe care colonelul Burke și-a dat osteneala să-l șteargă înainte de a-mi trimite manuscrisul. Fără îndoială că va fi fost o foarte firească deplîngere a ceea ce dînsul presupunea a fi o indiscreție din parte-mi ; deși, într-adevăr eu nu-mi pot aminti niciuna. Poate domnul Henry să fi fost mai puțin prudent ; sau — este destul de posibil — Seniorul va fi găsit mijlocul a-mi cerceta corespondența și va fi citit scrisoarea din Troyes ; drept răzbunare pentru care fu comisă această crudă farsă la adresa domnului Burke, pe cînd se găsea în asemenea nevoie apăsătoare. Seniorului, oricît de răutăcios era, nu-i lipsea o oarecare afecțiune firească ; gîndesc că la început el a fost sincer atașat de domnul Burke ; dar gîndul trădării secase însăși izvoarele prieteniei sale foarte superficiale și firea lui detestabilă apăruse în toată goliciunea. E. Mack.)

CAPITOLUL VIII

Vrăjmaşul în casă

E lucru ciudat că n-aş şti să spun data — şi încă data unui incident care mi-a schimbat din temelie tot rostul vieţii şi ne-a trimis pe toţi trei în ţări străine.

Dar adevărul este c-am fost zdruncinat în toate deprinderile mele şi că-mi găsesc însemnările zilnice în mare neorînduială — ziua pe-alocuri neindicată timp de cîte-o săptămînă, două, şi toată redactarea notiţelor ca a unui ins aproape disperat.

În tot cazul, era spre sfîrşitul lui martie, ori pe la începutul lui aprilie, în 1764. Dormisem greu, şi mă trezisem cu presimţirea unui lucru rău ce-avea să se-ntîmple. Atîta-mi împovăra sufletul această simţire, încît coborîi jos în grabă, îmbrăcat numai în cămaşă şi pantaloni, şi-mi amintesc că-mi tremura mîna pe balustrada scării. Era o dimineaţă cu un soare rece, şi c-o pojghiţă groasă de chiciură albă, iar în preajma conacului Durrisdeer cîntau mierlele cît le ţinea gura, din cale afară de dulce ; şi prin toate odăile freamăta zgomotul mării. Cînd am trecut pe lîngă uşile sălii mari, m-a oprit un alt soi de zgomot — al unor glasuri. M-am apropiat şi-am rămas locului, ca un om care-ar visa.

Era desigur un glas omenesc — şi asta în casa stăpînului meu — pe care eu totuşi nu-l cunoşteam ; era, sigur, o vorbire omenească — şi asta în ţara mea de baştină — şi totuşi, oricît îmi ascuţeam urechea, nu puteam prinde nici o silabă. Mi s-a trezit în minte un basm vechi, despre o zînă (sau poate va fi fost doar o străină călătoare) care se zice că ar fi mas

la casa strămoșilor mei, cu cîteva generații în urmă ; stătuse vreme de-o săptămînă, grăind adesea într-o limbă care nu le spunea nimic celor ce-o auzeau și se dusese iarăși, după cum venise, sub negura nopții, nelăsînd în urmă-i nici măcar un nume. Puțină teamă simțeam, dar curiozitate de fel ; și-am deschis ușa sălii și-am intrat.

Tacîmurile cinei din ajun se aflau încă pe masă ; obloanele încă mai erau închise, deși printre crăpăturile lor mijea ziua ; iar încăperea cea mare era luminată de-un singur sfeșnic și de reflexele jucăușe ale văpăii din vatră. Lipiți de vatră ședeau doi bărbați. Pe cel înfășurat într-o manta și cu cizme în picioare, l-am cunoscut îndată : era pasărea piazărea, care se înapoiase iarăși. Despre celălalt, stînd cu nasul în spuza din vatră, înfofolit ca o mumie, nu-mi dădeam seama decît că-i un străin, c-o culoare de piele mai oacheșă ca a oricărui bărbat din Europa, foarte firav la trup, c-o frunte neobișnuit de înaltă și c-o privire ascunsă. Mai multe legăturele și o valiză mică erau împrăștiate pe jos, și după puținătatea bagajelor, cît și după condiția cizmelor peticite grosolan de vreun cîrpaci de țară nu prea conștiincios, se putea lesne vedea că răul nu propășise.

La intrarea mea se sculase în picioare ; ni se încrucișară privirile și nu știu de ce, dar mi se înalță curajul în suflet, ca ciocîrlia într-o dimineață de mai.

— Ha ! am zis, dumneavoastră sînteți ? bucuros de nepăsarea glasului meu.

— Chiar eu, vrednice Mackellar, zise Seniorul.

— De data asta ați adus cîinile negru pe urmele dumneavoastră în formă vizibilă, am continuat.

— Te referi la Secundra Dass, fu replica Seniorului. Să vă fac cunoștință. E un domn originar din India.

— Hm ! am spus. Eu nu-s mare admirator nici al dumneavoastră nici al prietenilor dumneavoastră, domnule Bally. Totuși, ia să vă vedem puțin la lumina zilei ! Spunînd asta, am deschis obloanele ferestrei din spre răsărit.

La lumina dimineții, mi-am putut da seama că omul se schimbase. Mai tîrziu, cînd furăm cu toții împreună, m-a mirat mai mult cît de ușor trecuse vremea peste dînsul ; dar prima impresie fu alta.

— Începeți a îmbătrîni, am spus.

Fața lui s-a umbrit.

— Dacă te-ai vedea pe dumneata, poate n-ai mai stărui asupra acestui subiect.

— A! am răspuns eu, dispreţuitor, vîrsta înaintată pe mine nu mă supără. Cred că eu, unul, am fost întotdeauna bătrîn; iar acum, slavă Domnului, sînt mai bine cunoscut şi mai respectat. Nu oricine poate spune asta, domnule Bally! Liniile ce brăzdează fruntea dv. sînt adevărate calamităţi; viaţa începe să se strîngă în preajma dumneavoastră ca o temniţă; curînd va bate la uşă moartea; şi nu văd din ce parte vă va veni mîngîierea.

Aci Seniorul îi spuse ceva lui Secundra Dass, în hindustană; iar eu atît înţelesei — şi, mărturisesc deschis, îmi făcu destul de multă plăcere — că observaţiile mele îl necăjiseră. În tot acest timp, vă asigur, mintea mea se îndeletnicise cu alte probleme, chiar în timp ce-l batjocoream pe vrăjmaş; şi în primul rînd, în ce fel să comunic cu milordul, în taină şi în grabă. Către această întrebare îmi îndreptam acum toată puterea cugetului meu, în scurtul răgaz de care mai dispuneam; cînd, deodată, mutîndu-mi privirea, l-am văzut pe cel la care mă gîndeam stînd în pragul sălii, după toate aparenţele foarte calm. De cum îmi întîlni privirea, trecu pragul. Seniorul îl auzi venind şi înaintă şi dînsul, din cealaltă parte; la o distanţă de cîţiva paşi, cei doi fraţi se opriră locului, privindu-se unul pe altul, cu stăruinţă; apoi milordul zîmbi, făcu o uşoară plecăciune şi se întoarse grăbit.

— Mackellar, zise, trebuie să îngrijim de-o gustare pentru aceşti călători.

În chip vizibil Seniorul era nitel descumpănit; vorbirea şi atitudinea ce le adoptă fură însă cu atît mai insolente.

— Sînt flămînd ca un şoim, zise. Vezi să fie ceva bun, Henry.

Milordul se întoarse spre el cu acelaş surîs sever. „Lord Durrisdeer" spuse apăsat.

— Oh! niciodată în familie, replică Seniorul.

— Oricine în această casă îmi dă titlul cuvenit, făcu milordul. Dacă dumneata preferi să faci o excepţie, te voi ruga să cumpăneşti ce impresie va face asta străinilor, şi de n-ar putea fi tălmăcit drept urmare a unei gelozii neputincioase.

Îmi venea să bat din palme de încîntare : mai cu seamă că milordul nu-i dete timp să răspundă, ci, poftindu-mă printr-un semn să-l urmez, părăsi îndată sala.

— Vino repede, îmi spuse ; trebuie să măturăm gunoiul din casă.

Şi o luă înainte prin coridoare, cu un pas atît de iute încît abia mă ţineam după dînsul, drept către uşa lui John Paul ; o deschise fără să bată şi intră în odaie. John părea să doarmă adînc, dar milordul nu se prefăcu a-l trezi mai întîi.

— John Paul, zise, vorbind cu glasul cel mai liniştit ce-i cunoşteam, l-ai slujit vreme îndelungată pe tatăl meu, aşa încît te-aş alunga din casă ca pe un cîine. Dacă în jumătate oră te voi afla plecat, vei continua să-ţi primeşti leafa la Edinburgh. De mai zăboveşti pe-aci sau prin St. Bride — om bătrîn, slujitor bătrîn, orice-ai fi, voi găsi un mijloc cu mult mai uimitor de-a te pedepsi pentru reaua ta credinţă. Scoală-te şi te du. Pe uşa prin care i-ai lăsat să intre, vei pleca din această casă. Nu vreau ca fiul meu să-ţi mai vadă vreodată faţa.

— Sînt bucuros să văd că suportaţi situaţia cu atîta liniştе, am zis eu, cînd furăm iarăşi singuri afară.

— Cu liniştе ? a strigat, apoi mi-a luat mîna şi-a aşezat-o în dreptul inimii sale ; îl lovea în coastе ca un baros.

Faţă de această descoperire, mă cuprinse uimirea şi spaima. Nici o constituţie omenească nu era în stare a îndura o tensiune atît de violentă ; a sa, care-şi ieşise cîndva din ţîţîni, mai puţin ca oricare ; şi am hotărît în inima mea că trebuie pus capăt acelei situaţii monstruoase.

— Cred c-ar fi bine să-i dau de ştire doamnei, am spus.

De fapt, ar fi trebuit să meargă el însuşi să-i spună ; am contat însă — şi nu în van — pe indiferenţa sa.

— Aşa, aşa, confirmă dînsul, du-te de-i spune. Eu voi grăbi servirea micului dejun ; o să apărem la masă cu toţii, chiar şi Alexander ; trebuie să aibă aerul că sîntem netulburaţi.

Am alergat spre camera doamnei şi fără vreo cruzime pregătitoare i-am desvăluit ştirea.

— În sufletul meu m-am hotărît de mult, zise dînsa — trebuie să ne facem bagajul în taină, astăzi, şi să plecăm în taină, la noapte. Slavă cerului, mai avem o casă ! Prima corabie ce pleacă într-acolo, ne va duce la New York.

— Şi cu el ce facem ? am întrebat.

— îi lăsăm Durrisdeerul, a strigat dînsa. Să facă ce poftește cu moșia.

— Nu chiar așa, cu voia dumneavoastră, am spus eu. Are să aibă pe urmele sale un dulău care nu-i va da pas. Culcuș va avea și hrană va avea, și cal de călărit, de se va purta cum trebuie, însă cheile, dacă binevoiți, doamnă, vor fi pe mîna unuia, Mackellar. Vor fi ținute cu grijă, puteți să vă-ncredeți într-însul.

— Domnule Mackellar! a strigat dînsa, îți mulțumesc pentru gîndul acesta. Totul va fi lăsat în mîinile dumitale. Dacă noi trebuie să ne ducem într-o țară sălbatică, te las pe dumneata să ne răzbuni. Trimete-l pe Macconochie la St. Bride, să facă rost, în taină, de cai, și să-l cheme pe avocat. Milordul trebuie să lase o împuternicire.

În clipa aceea intră pe ușă milordul și îi dezvăluirăm planul nostru.

— Nici să n-aud de una ca asta, a strigat dînsul; ar crede că mă tem de el. Am să rămîn în casa mea, de vrea Dumnezeu, pînă voi muri. Nu se află pe lume nimeni care să mă silească a-mi părăsi casa. O dată pentru totdeauna, aci sînt și aci voi rămîne, în ciuda tuturor diavolilor din iad!

Nu pot da nici o idee despre vehemența cuvintelor sale și a felului în care le rosti; dar rămăserăm amîndoi înfricoșați, mai cu seamă eu care fusesem martor la stăpînirea ce-și impusese cu puțin înainte.

Doamna îmi aruncă o privire încărcată de-o rugă ce-mi merse la inimă și mă readuse în fire. I-am făcut un semn tainic să plece, și cînd am rămas singur cu milordul, m-am dus la dînsul, în capătul odăii, unde alerga de colo pînă colo, ca unul pe jumătate nebun, și i-am pus mîna pe umăr, cu hotărîre.

— Milord, o dată mai mult am să fiu cel care spune lucrurilor pe nume. De e să fie pentru ultima dată, cu atît mai bine, fiindcă rolul acesta a sfîrșit prin a mă obosi.

— Nimic nu mă va face să-mi schimb părerea, a răspuns dînsul. Nu refuz să te ascult, ferească Sfîntul, dar nimic nu mă va face să-mi schimb părerea. Spuse aceasta cu fermitate, fără nicio urmă a violenței de adineauri, ceea ce îmi și spori nădejdea.

— Foarte bine, am spus. Am timp de pierdut. Am făcut semn spre un jilț, iar el a luat loc și m-a privit. Mai ține minte o vreme cînd doamna vă neglija foarte tare, am spus.

— N-am vorbit niciodată despre asta, pe atunci, a replicat milordul, roșind foarte tare ; iar acum lucrul acesta s-a schimbat cu desăvîrșire.

— Știți în ce măsură s-a schimbat ? am întrebat eu. Cît de mult s-a schimbat totul ? S-au inversat rolurile, milord ! Acum doamna vă cerșește un cuvînt, o privire — da, și-o cerșește în zadar. Știți cu cine-și petrece dînsa zilele pe cînd dumneavoastră lipsiți de acasă, hoinărind după joacă prin grădini ? Milord, doamna e bucuroasă a și le petrece ca un oarecare plicticos și bătrîn vătaf de țară, cu numele de Ephraim Mackellar ; și cred că dumneavoastră ar trebui să țineți minte ce înseamnă asta, căci de nu greșesc, și dumneavoastră ați fost cîndva nevoit să recurgeți la aceeași tovărășie.

— Mackellar ! a strigat milordul, sculîndu-se în picioare. O, Doamne, Mackellar !

— Nici numele lui Mackellar, nici numele lui Dumnezeu nu pot schimba adevărul, — am zis, iar eu vă aduc la cunoștință un fapt. Acum spuneți-mi dacă e creștinească purtarea, ca dumneavoastră care ați suferit atîta, să faceți pe un altul să sufere la fel ? Dar atît de absorbit sînteți de noul dumneavoastră prieten, încît pe cei vechi îi uitați cu desăvîrșire. Vi s-au șters pur și simplu din amintire. Și totuși ei v-au stat alături în ceasurile cele mai întunecate — și nu cea de pe urmă soția dumneavoastră ! Dar vă trece vreodată prin minte să vă gîndiți la doamna ? Vă gîndiți vreodată prin ce-a trecut dînsa în noaptea aceea ? — sau ce fel de soție vi-a fost de atunci încoace ? — sau în ce fel de situație se află ea astăzi ? Cîtuși de puțin. Mîndria dumneavoastră vă îmboldește să rămîneți aci și să-l înfruntați pe dînsul pîn' la urmă — și ea trebuie să rămînă alături de dumneavoastră. O, mîndria milordului, firește — ăsta-i lucrul de căpetenie !... Și totuși, doamna-i femeie, iar dumneavoastră sînteți un cogeamite spătos de bărbat ! Dînsa-i femeia pe care ați jurat s-o ocrotiți ; și — mai mult decît atît — este mama scumpului dumneavoastră fiu.

— Ți-s spusele foarte amare, Mackellar, a zis el, dar știe Domnul, mă tem că-s foarte adevărate. Nu m-am dovedit vrednic de fericirea mea... Adu-o înapoi pe doamna.

Dînsa aștepta în apropiere să afle rezultatul. Cînd am adus-o înăuntru, milordul, luîndu-ne fiecăruia cîte o mînă, și le-a așezat pe-amîndouă pe piept.

— Doi prieteni am avut în viață, a zis. Tot sprijinul ce mi-a fost dat să am, de la unul sau celălalt dintre ei mi-a venit. Cînd aveți voi amîndoi același gînd, cred că m-aș arăta un cîine nerecunoscător...

Își strînse foarte tare gura și ne privi cu ochii umezi.

— Faceți ce poftiți cu mine, zise, dar să nu gîndiți cumva... Se opri iar. Faceți ce vreți cu mine ; știe Domnul că vă iubesc și vă stimez.

Și lăsîndu-ne mîinile, se întoarse cu spatele și se duse la fereastră, să privească lung afară. Dar doamna fugi după dînsul, strigîndu-l pe nume, și i se aruncă de gît, izbucnind într-un plîns pătimaș.

Eu am ieșit din odaie și după ce-am închis ușa înapoia mea, am stat și i-am mulțumit lui Dumnezeu din adîncul inimii.

La micul dejun ne-am adunat cu toții în jurul mesei, după voia milordului. Între-timp, Seniorul se descotorosise de cizmele sale peticite, și-și aranjase ținuta potrivit ceasului ; Secundra Dass nu mai era înfofolit în halate, ci purta un costum cumsecade, simplu, negru, care-l prindea ciudat de prost ; și cînd intră familia, cei doi se aflau lîngă fereastra mare, privind afară. Se întoarseră, iar omul cel negru (cum îl și porecliseră oamenii casei) făcu o plecăciune aproape pînă la genunchi ; Seniorul însă preferă a se avînta în întîmpinare, în chip de membru al familiei. Doamna îl opri, făcînd o reverență adîncă, de unde se afla, în capătul sălii, și ținîndu-și copiii în urma ei. Milordul sta ceva mai în frunte ; încît iată-i adunați pe cei trei veri de la Durrisdeer, față-n față. Asupra tuturor trei, mîna vremii își lăsase vizibil pecetea ; mi se părea a citi un *memento mori* pe chipurile lor schimbate ; și ce mă întristă și mai tare, omul rău era cel care-și purta mai frumos anii. Doamna se transfigurase cu desăvîrșire în matroană — o femeie căreia i-ar fi șezut bine în capul unei mese cu o droaie de copii și de oameni de casă. Milordul devenise slab de mădulare, se gîrbovise, mersul lui avea o mișcare de fugă, de parcă

l-ar fi deprins din nou de la domnul Alexander ; fața îi era trasă ; părea puțintel mai lungă ca odinioară ; și purta uneori un surîs foarte straniu îmbinat, care mie-mi părea și amar și patetic. Seniorul însă tot se mai ținea drept, deși poate cu sforțare ; fruntea îi era brăzdată prin mijloc cu linii imperioase, gura parcă sta gata să poruncească. Avea toată gravitatea și ceva din splendoarea Satanei în *Paradisul Pierdut*. Nu mă puteam împiedica de a-l privi cu admirație ; ceea ce mă mira, era că-l priveam cu atît de puțină teamă.

Însă, într-adevăr (cită vreme am șezut cu toții în jurul mesei) făcea impresia că autoritatea lui pierise cu desăvîrșire și că-și retrăsese de tot ghearele. Noi îl cunoșteam ca pe un magician care poruncea elementelor ; și iată-l colo, preschimbat într-un gentleman obișnuit, stînd la taifas în timpul gustării de dimineață, ca oricare altul din împrejurimi. Căci acum cînd tatăl său nu mai era în viață, iar milordul și doamna se împăcaseră, într-a cui ureche era să-și verse calomniile ? Mă năpădi ca o revelație cît de enorm supraapreciasem subtilitatea acelui om. Își păstrase răutatea ; era la fel de fals cum fusese totdeauna. dar acum că se dusese împrejurarea pe care i se întemeia puterea, ședea colea neputincios ; tot viperă, însă uzîndu-și veninul picătură cu picătură. Alte două gînduri îmi mai trecură prin cap, în timp ce tot mai ședeam la micul dejun : primul, că era în încurcătură — cît p-aci să zic descurajat — văzîndu-și răutatea cu totul inutilă ; al doilea gînd, fu că poate milordul avea dreptate și că procedam greșit fugind de un vrăjmaș descumpănit. Dar apoi mi-a revenit în gînd zbuciumul inimii bietului meu stăpîn și mi-am adus aminte că pentru a-i salva viața, făceam pe lașii.

Cînd masa se sfîrși, Seniorul mă urmă în camera mea și luîndu-și un scaun (pe care eu nu i-l oferisem de fel) mă întrebă ce intenții aveam noi cu dînsul.

— Păi, domnule Bally, casa va rămîne mai departe deschisă, pentru cîtva timp.

— Pentru cîtva timp ? a repetat el. Nu știu dacă înțeleg bine ce vrei să spui.

— E destul de limpede, am precizat eu. Vă ținem de hatîrul reputației noastre ; de îndată ce vă veți fi compromis public prin vreo purtare proastă de-a dumneavoastră, vă vom face iarăși bagajul.

— Ai devenit un ticălos nerușinat, făcu Seniorul, încruntîndu-și sprîncenele către mine într-un chip înfricoșător.

— Am învățat la o școală bună, îmi fu răspunsul. Și trebuie să fi băgat de seamă și dumneavoastră că o dată cu moartea bătrînului Lord, puterea dumneavoastră s-a dus pentru totdeauna. Nu mă mai tem de dumneavoastră acuma, domnule Bally, mi se pare chiar, iertă-mă Domnul, că-mi face oarecare plăcere să vă văd.

El izbucni într-un hohot de rîs, care văzui bine că era prefăcut.

— Am venit cu buzunarele goale, zise, după o scurtă tăcere.

— Nu cred că vor fi bani de dat, am răspuns eu. V-aș sfătui să nu contați pe asta.

— Voi avea și eu ceva de spus în această privință, a replicat dînsul.

— Zău ? mă mirai eu. Nu pot să ghicesc ce-ar putea fi.

— O ! te prefaci încrezător în poziția voastră — făcu Seniorul. Dar eu încă mai păstrez un punct tare — faptul că voi ăștia de-aici vă temeți de-un scandal, pe cînd pe mine mă amuză.

— Iertați-mă, domnule Bally, am spus eu. Nu ne temem cîtuși de puțin de un scandal în care v-am avea pe dumneavoastră potrivnic.

El rise iarăși.

— Ai studiat arta replicii, spuse. Dar de vorbit e foarte lesne, și cîteodată foarte amăgitor. Vă avertizez cinstit : voi fi vitriol în casa asta. Ați proceda mai cuminte să puneți banii pe masă și să mă vedeți plecat. Și cu aceasta își flutură mîna către mine și părăsi încăperea.

Puțin după aceea sosi milordul cu avocatul, domnul Carlyle ; se aduse o sticlă de vin vechi și băurăm cu toții cîte un pahar, înainte de a ne apuca de treabă. Apoi se proiectară și se desăvîrșiră documentele necesare, prin care bunurile din Scoția ne erau încredințate spre administrare domnului Carlyle și mie.

După ce fură aranjate aceste formalități, milordul spuse :

— Mai rămîne un punct, domnule Carlyle, în care doresc să ne faceți dreptate. Această plecare subită, care coincide cu înapoierea fratelui meu, va fi desigur comentată. Aș dori să descurajați orice legătură între aceste două evenimente.

— Iau notă milord, spuse domnul Carlyle. — Sen... domnul Bally nu vă însoţeşte aşa dar ?

— Iată un punct pe care trebuie să-l abordez, zise milordul. Domnul Bally rămîne la Durrisdeer, în grija domnului Mackellar, şi n-am intenţia ca măcar să ne cunoască destinaţia.

— Dar din spusele ce vor circula, începu avocatul.

— A ! dar, domnule Carlyle, în privinţa asta trebuie să domnească o taină împărtăşită numai de noi, îl întrerupse milordul. Nimeni în afară de dumneata şi Mackellar nu trebuie să fie iniţiat în mişcările noastre.

— Deci domnul Bally rămîne aici ? Aşa, zise domnul Carlyle. Împuternicirile ce le lăsaţi... se întrerupse iar. Domnule Mackellar, apasă asupră-ne o povară cam grea.

— Fără îndoială, *Sir*, am zis.

— Fără îndoială, a întărit el. Domnul Bally nu va avea nimic de zis ?

— Nu va avea nimic de zis, răspunse milordul, şi sper că nu va influenţa pe nimeni. Domnul Bally nu e un bun sfătuitor.

— Îmi dau seama, replică omul legii. În paranteză, o întrebare : domnul Bally dispune de mijloace de trai ?

— După cîte înţeleg, nu dispune de nimic, răspunse lordul. Eu îi dau hrană, încălzit şi luminat, în această casă.

— Şi în materie de alocaţie ? Dacă este să împărtăşesc responsabilitatea, veţi admite că-i cît se poate de dorit ca să vă înţeleg punctele de vedere, spuse avocatul. În chestiunea alocaţiei ?

— Nu va exista nici o alocaţie, preciză milordul. Doresc ca domnul Bally să trăiască foarte retras. N-am fost totdeauna satisfăcuţi de purtarea sa.

— Iar în materie de bani, am adăugat eu, a dovedit în chip infamant că nu ştie să-i gospodărească. Domnule Carlyle, aruncaţi o privire pe această listă, unde am adunat diferitele sume ce le-a ridicat acest om din administraţia domeniului în ultimii cincisprezece, douăzeci de ani. Suma totală e frumuşică.

Domnul Carlyle schiţă un fluierat.

— Habar n-aveam de asta, comentă. Vă cer încă o dată scuze, milord, dacă am aerul că vă îndemn prea stăruitor ; dar este într-adevăr de dorit să pătrund intenţiile dumneavoastră. În cazul, posibil, că domnul Mackellar ar muri, m-aş afla singurul dumneavoastră împuternicit. Domnia Voastră

n-ar prefera mai curînd ca domnul Bally să — hm — să părăsească țara ?

Milordul aruncă o privire domnului Carlyle.

— De ce mă întrebați asta ? zise.

— Înțeleg, milord, că domnul Bally nu e comod pentru familia sa, făcu avocatul, zîmbind.

Subit fața milordului s-a-ncleștat.

— Aș vrea să-l știu în iad ! strigă, și-și turnă un pahar cu vin, cu o mînă atît de tremurîndă, încît își vărsă jumătate în sîn. Era a doua oară cînd, în mijlocul unei purtări cît se poate de normale și înțelepte, țîșnise la suprafață animozitatea sa — purtare ce-l ului pe domnul Carlyle, care începu să-l observe pe milord cu ascunsă curiozitate ; iar mie îmi restabili certitudinea că procedam cum era mai bine din punct de vedere al sănătății și rațiunii milordului.

. În afara acestei explozii întrevederea fu condusă foarte satisfăcător. Fără îndoială că domnul Carlyle avea să vorbească, nițel cîte nițel, după obiceiul avocaților. Ne era așa dar îngăduit a crede că pusesem temelia unor sentimente mai bune în ținut, iar proastele purtări ale Seniorului desigur c-aveau să desăvîrșească ceea ce începusem noi. Într-adevăr, înainte de-a pleca, avocatul ne informă că și mijiseră în afară oarecari suspiciuni ale adevărului.

— Poate c-ar trebui să vă lămuresc, milord, spuse, zăbovind cu pălăria în mînă, că n-am fost pe de-a-ntregul surprins de dispozițiile Domniei Voastre cu privire la domnul Bally. Despre purtările Domniei Sale a cam ieșit cîte ceva în vileag cînd a fost data trecută la Durrisdeer. S-a cam vorbit despre o femeie din St. Bride', față de care Domnia Voastră v-ați purtat cum nu se poate mai frumos, iar domnul Bally cu o destul de mare cruzime. Apoi a mai survenit și alienarea părții de moșie — foarte mult dezbătută. Pe scurt, n-a fost lipsă de vorbărie, încoace și încolo, iar unii dintre atotștiutorii noștri au adoptat opinii foarte hotărîte. Eu rămăsesem în expectativă, cum se cuvine profesiunii mele ; însă lista aceea a domnului Mackellar mi-a deschis definitiv ochii. Cred, domnule Mackellar, că dumneata și cu mine, nu-l vom mai lăsa să-și facă de cap.

Cît ne mai rămăsese din acea zi importantă se scurse în chip spornic. Politica noastră era de a nu-l pierde din ochi pe ina-

mic, încît la rîndul meu stam de strajă ca şi ceilalţi. Gîndesc că lui i se ridica moralul văzînd cît de atenţi eram faţă de dînsul ; ştiu însă că, în acelaşi timp, pe nesimţite, moralul meu scădea. Ce mă descuraja mai cu seamă era abilitatea acelui om de-a ne dibui necazurile şi a ne descoase. Poate c-aţi simţit cîndva (după vreun accident de călărie) mîna unui om priceput a pune oasele la loc — cum dibuie pe rînd toţi muşchii şi-i cercetează cu artă şi-apoi se lasă hotărît pe locul vătămat ? La fel era limba Seniorului de pricepută a iscodi ; şi ochii săi la fel de ageri a observa. Se părea că, fără a fi spus nimic, lăsasem să-mi scape tot. Mai înainte să-mi dau seama cum stau, dumnealui, deplîngea ca şi mine faptul că milordul ne neglija, pe doamna şi pe mine, şi că avea faţă de fecioru-său o îngăduinţă vătămătoare. Asupra acestui din urmă punct, îl văzui cu mare spaimă revenind în repetate rînduri. Băiatul arătase faţă de unchiul său o oarecare reţinere temătoare ; înclinam foarte tare a crede că taică-său făcuse prostia să-l dăscălească împotrivă-i — ceea ce era un început puţin înţelept ; şi cînd mă uitam la bărbatul din faţa mea, încă atît de chipeş, vorbitor atît de iscusit, avînd a istorisi atît de multe şi felurite aventuri, îmi dădeam seama că era întocmai personajul în stare a captiva fantezia unui băieţandru. John Paul plecase abia dimineaţa, nu era de presupus că rămăsese pe de-a-ntregul mut cu privire la subiectul lui favorit ; încît iată-l acum pe domnul Alexander în rolul Didonei, c-o înflăcărată curiozitate de-a afla ; şi iată-l de cealaltă parte pe Senior, ca un diabolic Eneas, ştiind poveşti, cîte şi mai cîte lucruri dintre cele mai plăcute urechilor oricărui tînăr : despre bătălii, naufragii pe mare, oştiri puse pe fugă, despre pădurile din vest (iar de cînd cu ultima-i călătorie peste mări) şi despre străvechile cetăţi din Indii. Cît de istet puteau fi folosite aceste momeli şi ce imperiu putea fi astfel durat, puţin cîte puţin, în sufletul unui copilandru, îmi era izbitor de limpede. Nu exista interdicţie îndeajuns de puternică încît să-i ţină departe unul de altul pe aceştia doi, atîta vreme cît Seniorul se afla în casă ; căci de va fi greu a vrăji şerpi, nu-i însă lucru prea anevoios a fermeca o aşchiuţă de bărbat care nu poartă de prea multă vreme pantaloni lungi. Îmi amintesc, din trecutul meu, de un fost marinar locuind într-o casă singuratică, dincolo de Figgate Whins (îmi pare c-o numise după Portobello) şi cum plecau în cîrd

băieții din Leith către dînsul și stau și-i ascultau istoriile înțesate cu blesteme, îngrămădindu-se buluc în juru-i, ca ciorile împrejurul unui hoit — lucru ce-l observam adesea, cînd treceam și eu pe-acolo, sărbătoarea, ca student tînăr, în căutarea unei petreceri de natură mai meditativă. Mulți dintre acei băieți se duceau la dînsul, fără îndoială, înfruntînd o poruncă hotărîtă ; mulți se și temeau de bruta bătrînă din care-și făcuseră erou, sau chiar îl urau ; și-i vedeam fugind de dînsul cînd era cherchelit, sau aruncînd cu pietre în el cînd era beat. Și totuși se înființau acolo în fiece sîmbătă ! Cu cît mai lesne avea să cadă un băiat ca domnul Alexander sub influența unui aventurier-gentilom, distins la înfățișare și la grai, care-ar concepe capriciul de a-l ademeni, și o dată influența dobîndită, cît de ușor se putea folosi pentru pervertirea copilului ! Cred că nici de trei ori nu-l pomenise dușmanul nostru pe domnul Alexander, cînd am și simțit încotro i se-ndreaptă cugetul ; și tot alaiul de ginduri și de amintiri pomenite mai sus, îmi zvîcni în minte. Puteți fi siguri că m-am cutremurat și am avut impulsul de-a da înapoi, de parcă s-ar fi deschis o prăpastie de-a curmezișul unei cărări. Domnul Alexander : iată punctul cel slab, iată Eva cea coruptibilă din raiul nostru pieritor ; iar șarpele îi și adulmecase urma, șuierînd. Vă asigur că m-am apucat de pregătiri c-o atît mai mare stăruință, pierindu-mi orice șovăială și avînd în față-mi, parcă scrisă cu litere uriașe, primejdia zăbovirii. Din clipa aceea îmi pare că n-am mai șezut jos și nu mi-am mai tras sufletul. Aci eram la postul meu de veghe pe lîngă Senior și indianul său, aci în pod terminînd de împachetat cîte o valiză ; aci îl expediam pe Macconochie pe poarta lăturalnică și pe drumeagul din pădure, s-o ducă la locul de întîlnire, și iarăși mă sfătuiam în grabă cu doamna, din cîteva vorbe. Acesta fu dedesubtul traiului nostru la Durrisdeer, în acea zi ; dar pe față totul părea la locul lui, ca într-o familie așezată în reședința-i strămoșească ; iar dacă se va fi observat cît de cît vreo perturbare, Seniorul va fi atribuit-o zguduirii resimțite de noi față de venirea sa neașteptată și spaimei ce era obișnuit s-o inspire.

Cina se petrecu în chip onorabil, se schimbară apoi salutări reci, și toată ceata părăsi sala, îndreptîndu-se fiecare către iatacul său. Eu l-am însoțit pînă la urmă pe Senior. Îl instalasem ușă în ușă cu indianul lui, în aripa de nord ; aceasta fiind cea mai îndepărtată și putîndu-se izola prin uși de restul casei.

Văzui că era un prieten binevoitor sau un bun stăpîn (nu știam care din două) pentru Secundra Dass al său — îngrijindu-se să-i fie bine, aţiţînd focul din camera sa cu propria-i mînă, cînd indianul se plînse că îi era frig, interesîndu-se de orezul cu care se hrănea străinul, vorbindu-i cu ton plăcut în limba hindustană — în timp ce eu stam prin preajmă, cu lumînarea în mînă şi prefăcîndu-mă că pic de somn. În cele din urmă, Seniorul observă semnele mele de oboseală.

— Bag de seamă, zise că ţi-ai păstrat toate fostele obiceiuri : devreme la culcare şi devreme în picioare. Hai, du-te şi cască-n iatacul dumitale !

Ajuns în camera mea am făcut obişnuitele gesturi de-a mă dezbrăca, pentru a-mi putea mai lesne măsura timpul — şi după ce-am terminat tot tipicul mi-am aşezat la îndemînă aprinzătoarea cu iască şi-am suflat în lumînare. Cam vreo oră mai tîrziu, am făcut iar lumină, am încălţat ghetele moi ce le purtasem pe cînd îl vegheam pe milord în timpul boalei sale, şi am pornit a străbate casa, spre a-i aduna pe ceilalţi. Erau cu toţii îmbrăcaţi şi aşteptau. Milord, doamna, domnişoara Katharine, domnul Alexander, Christie camerista doamnei ; observai efectul ce-l are misterul asupra unor persoane cu totul nevinovate : unul după altul scoteau prin crăpătura uşii un chip alb ca hîrtia. Ne-am strecurat pe portiţa lăturalnică şi am ieşit în noapte, a cărei beznă abia de-o străpungeau vreo două stele ; încît la început am bîjbîit, poticnindu-ne şi căzînd printre tufişuri. La cîteva sute de yarzi [1] mai sus, pe cărarea din pădure, ne aştepta Macconochie, cu un felinar mare, încît restul drumului l-am străbătut destul de lesne, dar totuşi într-un fel de tăcere vinovată. Niţel mai sus de schit, cărarea dădea în drumul mare ; şi cam la un sfert de milă mai încolo, în locul numit Engles, unde încep mlaştinele, am găsit luminile celor două trăsuri, lucind ca două puncte scînteietoare, în marginea drumului.

Abia de fu rostit un cuvînt, două, la despărţire — şi numai cu privire la treburile noastre ; ne-am strîns mîinile-n tăcere, am întors feţele — şi asta ne-a fost despărţirea ; caii au luat-o la trap, luminile alergau ca focul ielelor peste hîrtoapele smîrcului — se scufundară îndărătul ripei Stony Brae — şi iată-ne,

[1] 1 yard = 0,914 m.

pe Macconochie și cu mine. singuri în drum, cu felinarul nostru. Ne mai rămînea ceva pentru care merita să zăbovim : ivirea caleștii sus pe Cartmore. Călătorii se pare că ajunseseră în vîrful dealului, priviseră o ultimă dată înapoi și văzuseră că felinarul nostru nu se urnise încă de la locul despărțirii. Căci o lampă fu scoasă dintr-una din trăsuri, și legănată de trei ori în sus și-n jos, în semn de adio. Și-apoi duși fură, cu adevărat ; după ce aruncaseră o ultimă privire bunului acoperiș al Durrisdeerului, își îndreptaseră fețele către o țară barbară. Niciodată nu știusem pînă acum cît era de uriașă această boltă a nopții în care noi doi sărmani slujitori — unul bătrîn, celălalt pe cale a îmbătrîni — stam pentru întiia oară părăsiți : niciodată nu simțisem pînă acum cît de mult depindeam eu de sprijinul altora. Conștiința singurătății îmi ardea măruntaiele. Părea că noi, cei rămași acasă, eram adevăraților surghiuniți, și că Durrisdeer și ținutul Solwayului și tot ce-mi făcea țara patrie, aerul ei bun de respirat și limba ei plăcută, se dusese, era departe peste mare, cu vechii mei stăpîni.

Cît a mai rămas din noaptea aceea, am tot umblat de colo pînă colo pe drumul cel drept, meditînd asupra viitorului și asupra trecutului. Gîndurile mele, care la început zăboveau cu duioșie pe lîngă cei de curînd plecați, luară un caracter mai bărbătesc, pe cînd consideram ce-mi rămînea de împlinit. Se făcuse ziuă pe crestele munților dinlăuntru și păsăretul începuse a striga, și fumul fermelor a se înălța din sînul pîrjolit al smîrcurilor, cînd îmi îndreptai fața spre casă și coborîi cărarea spre locul unde scînteia în lumina dimineții acoperișul Durrisdeerului, lîngă mare.

La ora obișnuită l-am poftit pe Senior jos și i-am așteptat calm sosirea în sală. El privi în juru-i, văzu încăperea goală și pe masă numai trei tacîmuri.

— Ne-am adunat puțini astăzi la masă. Cum se face ?

— Trebuie să ne deprindem cu gîndul că de-aci încolo nu ne vom aduna mai mulți, i-am răspuns.

El mă privi dintr-o dată aprig :

— Ce-nseamnă toate astea ? întrebă.

— N-am mai rămas aici decît dumneavoastră, eu și prietenul dumneavoastră, domnul Dass, i-am răspuns. Milordul, doamna și copiii au plecat într-o călătorie pe mare.

— Pe cuvîntul meu ! exclamă el. E oare posibil ? Ți i-am înspăimîntat într-adevăr într-atîta pe scumpii dumitale stăpîni

de și-au luat zborul atît de pripit ? Dar asta nu-i un motiv să ni se răcească mîncarea. Ia loc, te rog, domnule Mackellar, spuse, așezîndu-se în capul mesei, unde avusesem de gînd să șed eu, și cît mîncăm, îmi poți da amănuntele acestei evaziuni.

Îmi dădeam seama că era mai tulburat decît arătau vorbele sale și m-am hotărît să fiu la fel de rece ca și dînsul.

— Eram pe cale să vă rog a lua loc în capul mesei, fiindcă deși sînt pus dintr-o dată în situația de a fi gazdă, n-aș putea niciodată uita că dumneavoastră ați fost, totuși, un membru al familiei.

Cîtva timp făcu pe amfitrionul, dînd porunci lui Macconochie, care le primea cu o mutră acră și îngrijindu-se îndeosebi de Secundra.

— Și unde s-a retras buna mea familie ? întrebă cu indiferență.

— A ! Domnule Bally, asta-i altă chestiune. Nu am instrucțiuni a face cunoscută destinația lor.

— A mi-o face cunoscută *mie*, mă corectă.

— Nimănui, am ripostat.

— E mai puțin vexant așa, comentă Seniorul. *C'est du bon ton* [1], fratele meu își desăvîrșește mereu manierele. Și cum rămîne cu mine, scumpe domn Mackellar ?

— Veți avea masă și casă, domnule Bally, i-am răspuns. Am permisiunea să vă țin la dispoziție pivnița, care este rezonabil de bine aprovizionată. Nu va trebui decît să fiți în termeni buni cu mine — ceea ce nu-i lucru greu — și nu veți duce lipsă nici de vin, nici de cal de călărit.

Sub un pretext îl trimise pe Macconochie afară.

— Și de bani ? se informă. Trebuie să mă port bine cu bunul meu amic Mackellar și pentru a obține bani de buzunar ? Iată o plăcută întoarcere la principiile copilăriei.

— Nu vi s-a stabilit nici o alocație, l-am informat, însă voi lua asupră-mi să aveți ce cheltui cu moderație.

— Cu moderație, repetă el. Și o veți lua asupra dumneavoastră ?

Își îndreptă spatele și apoi, privind împrejuru-i la șirurile întunecate de portrete de pe pereți :

[1] Maniere elegante (fr.).

— În numele strămoșilor mei, vă mulțumesc, zise ; apoi, revenind la tonul ironic : Dar trebuie să se fi prevăzut desigur o alocație pentru Secundra Dass ? Nu e cu putință să se fi pierdut din vedere și asta !

— Îmi voi face o însemnare și-o să cer instrucțiuni cînd voi scrie, i-am răspuns.

La care dînsul, schimbîndu-și brusc tonul, se aplecă înainte, cu un cot sprijit de masă și întrebă :

— Găsești asta foarte înțelept ?

— Execut ordinele primite, domnule Bally, am spus.

— Cum nu se poate mai modest, îmi întoarse vorba Seniorul, dar poate nu la fel de isteț. Mi-ai spus ieri că puterea mea a pierit o dată cu moartea tatei. Atunci cum se face că un membru al Camerei Lorzilor fuge la adăpostul întunericului din casa unde strămoșii săi au ținut piept mai multor asedii ? — că își ascunde adresa, care nu este desigur lipsită de interes pentru Majestatea Sa și pentru întreaga conducere a treburilor obștești ? Și că mă lasă pe mine în stăpînirea și-n grija părintească a neprețuitului său Mackellar ? Asta miroase a teamă adevărată și nu lipsită de pricini.

Am vrut să-l întrerup cu o nu prea veridică dezmințire ; dar el mă împiedică, dintr-un gest al mîinii și vorbi mai departe :

— Am spus, miroase, a teamă, dar voi spune mai mult decît atît — această teamă eu o consider întemeiată. M-am întors în casa asta cu oarecare repulsie. Dat fiind felul ultimei mele plecări, nimic altceva decît necesitatea nu mă putea hotărî să mă înapoiez. Bani, totuși, îmi trebuie neapărat. Nu vreți să mi-i dați de bună voie ! bine, am puterea să vă silesc. În decursul unei săptămîni, fără a părăsi Durrisdeerul, am să descopăr unde au fugit acei nerozi. Am să-i urmez ; și cînd îmi voi fi fugărit vînatul pînă-i va pieri sufletul, am să înfig un cui în familia asta, care-o va face iar țăndări. Am să văd atunci dacă milordul Durrisdeer (cuvinte rostite cu un dispreț și o furie de nedescris) va alege să cumpere absența mea — iar voi aveți să vedeți dacă în acel moment hotărăsc să trag folos sau să mă răzbun.

Eram uluit să-l aud vorbind atît de fățiș. Ardea de mînie (ăsta era adevărul) că milordul izbutise să-i scape, se simțea

în postura celui păcălit, încît nu mai avea chef să-şi măsoare vorbele.

— Găsiţi *asta* foarte înţelept? l-am îngînat eu.

— În ultimii douăzeci de ani am trăit de pe urma bietei mele înţelepciuni, mi-a răspuns c-un zîmbet de îngîmfare ce părea aproape nerod.

— Şi aţi rămas pînă la urmă un cerşetor, am întregit eu, dacă cerşetor nu-i prea puţin zis.

— Te-aş ruga să observi, domnule Mackellar, strigă cu o bruscă furie imperioasă, în care nu mă puteam împiedica de a-l admira — că eu îmi dau toată osteneala să fiu cuviincios; fă şi dumneata la fel, dacă vrei să fim în termeni buni.

În tot timpul acestui dialog, mă simţisem incomodat de atenţia cu care mă observa Secundra. Chiar de la primul cuvînt, nimeni dintre noi nu se prefăcuse a mînca, fiecare îşi prinsese ochii de faţa celuilalt — de inima celuilalt, aş fi putut spune: iar ochii indianului mă tulburau printr-o anumită strălucire mobilă, ca de pricepere. Dar am înlăturat această închipuire, spunîndu-mi o dată mai mult că el nu înţelegea englezeşte, că doar din gravitatea ambelor glasuri, şi din dispreţul şi mînia ce răzbeau pe-alocuri într-acela al Seniorului, simţea că se petrece ceva important.

Timp de trei săptămîni am continuat a trăi laolaltă în conacul Durrisdeer. Fu începutul acelui timp cum nu se poate mai neobişnuit al vieţii mele, pe care trebuie să-l numesc intimitatea mea cu Seniorul. Dintru-ntîi, purtarea sa era oarecum schimbătoare, ba cuviincioasă, ba întorcîndu-se la vechiul obicei de-a mă batjocori pe faţă; şi într-amîndouă atitudinile îl împingeam la jumătatea drumului. Slavă providenţei, acum nu mai eram silit a-mi măsura purtarea faţă de dînsul; iar de sprîncene încruntate nu m-am temut niciodată, doar de săbii scoase din teacă. Încît mă şi distrau oarecum aceste schimburi de necuviinţe; şi uneori nu eram lipsit de inspiraţie în replicile mele. În cele din urmă, într-o seară, la cină, avui o vorbă cu haz, care-l cuceri pe deplin. Nu mai contenea a rîde. Apoi spuse:

— Cine-ar fi ghicit ca baba asta să ascundă-n fustele ei cît de cît spirit?

— Nu e spirit, domnule Bally, am zis eu, e doar umorul firesc al unui scoțian — e umor get-beget — și într-adevăr, n-am avut niciodată pretenția de-a trece drept om de spirit.

Din ceasul acela n-a mai fost niciodată necuviincios cu mine, ci totul se petrecea între noi într-o manieră glumeață. Unul dintre prilejurile noastre de căpetenie d-a șăgui era cînd cerea un cal, încă o sticlă cu vin sau ceva bani. Atunci venea la mine cu aerul unui băiețaș de școală, iar eu jucam jocul și mă prefăceam c-aș fi taică-său, cu grozav de mult haz de-amîndouă părțile. Era greu să nu bag de seamă că acum mă prețuia mai mult, ceea ce gîdila biata mea vanitate omenească. În afară de asta (era firesc să presupun că fără a-și da seama) trecu la un fel de-a se purta nu numai familiar, ci chiar prietenos; și aceasta din partea unuia care mă detestase atîta vreme, nimerea și mai sigur la țintă.

Rareori ieșea; uneori chiar refuza invitațiile.

— Aș, spunea, ce mă interesează prostănacii aceia de lorzițărănoi. Stau acasă, Mackellar și-om bea amîndoi în tihnă o sticlă de vin, și-om sta de vorbă, plăcut, ca de-obicei.

Și-ntr-adevăr, oricine ar fi rămas încîntat fiind de față la mesele noastre de la Durrisdeer, atît de multă vervă se cheltuia în discuție. Adesea își exprima mirarea de-a nu fi știut să guste mai înainte tovărășia mea.

— Dar îți dai seama, adăuga, eram în tabere potrivnice. Și-acum la fel sîntem, dar să nu mai pomenim de asta. Te-aș prețui cu mult mai puțin de n-ai fi, cu-atîta dîrzenie, credincios patronului dumitale.

Trebuie luat în considerație că pe-atunci el îmi părea cu totul neputincios a face vreun rău; și-apoi, cît de îmbietor e acel soi de măgulire cînd (după mulți ani) i se face tîrzie dreptate caracterului și darurilor unui om. Dar nici nu mă gîndesc a mă dezvinovăți. Eram de condamnat; îl lăsam să-mi întindă momeala, ca să mă îmblînzească; pe scurt, dulăul de pază mi se pare că era s-adoarmă deabinelea cînd fu trezit brusc.

Trebuie să mai spun că indianul se afla mereu pe drumuri; ba pleca în cîte-o călătorie, ba se întorcea iar la Durrisdeer. Nu vorbea niciodată, decît doar în graiul său, cu Seniorul; umbla fără de zgomot; și mereu dădeai de el, unde te aștep-

tai mai puțin, cufundat în profundă neatenție la cele din preajmă-i — din care obișnuia a se trezi speriat la venirea ta, spre a-ți face apoi, parcă-n batjocură, cîte-o plecăciune slugarnică pînă-n pămînt, cum știa el. Părea atît de domol, atît de firav, atît de învăluit în gîndurile sale, încît ajunsesem să nu prea mai țin seamă de el, sau chiar să-l compătimesc, drept un biet surghiunuit din țara-i de baștină. Și totuși nu-i îndoială că această creatură trăgea mereu cu urechea ; nu-i îndoială că datorită faptelor sale ascunse și credinței mele de-a fi în siguranță a ajuns Seniorul să ne cunoască taina.

Într-o seară foarte vijelioasă, după cină, în timpul căreia ne veselisem încă mai mult ca de obicei, căzu lovitura asupră-mi.

— Foarte frumos și foarte bine, zise Seniorul, dar acum e timpul să ne facem bagajele.

— Cum așa ? am strigat. Plecați ?

— Plecăm cu toții mîine dimineață, îmi răspunse. Mai întîi către portul Glasgow, și de acolo spre ținutul New York.

Bănuiesc că voi fi gemut cu glas tare.

— Da, urmă el, m-am cam fălit ; am zis o săptămînă — și mi-au trebuit aproape douăzeci de zile. Dar nu-i nimic. Recîștig eu timpul ; mă voi grăbi cu atît mai mult.

— Aveți banii pentru călătoria asta ? am întrebat.

— Scump și inocent personaj, îi am, zise el. Condamnă-mă, dacă vrei, pentru duplicitatea mea ; dar în timp ce storceam bănuți dela tăticu, aveam și eu niște bănișori puși de-o parte pentru vreme rea. O să-ți plătești singur călătoria pe mare, dacă dorești să mă însoțești în atacul nostru din flanc ; atît cît am, ajunge pentru Secundra și pentru mine — mai mult nu — am destul pentru a fi primejdios, dar nu destul pentru a fi darnic. E totuși un loc, pe capra trăsurii, pe care ți-l pot oferi, fiind prețul modest — încît poate pleca împreună întreaga menajerie : cîinele de pază, maimuța și tigrul.

— Merg cu dumneavoastră, am zis.

— Contez pe asta, îmi răspunse. M-ai văzut la pămînt, vreau să mă vezi și victorios. Pentru această plăcere iau riscul să te văd muiat pînă la piele pe vremea asta ticăloasă.

— Și-apoi știți foarte bine, am adăogat eu, că tot n-ați putea scăpa de mine.

— Ușor nu mi-ar fi, zise dînsul. Ai pus degetul pe punctul nevralgic, cu obișnuitul dumitale excelent bun-simț. Nu mă lupt niciodată cu inevitabilul.

— Presupun că e inutil să-ncerc a vă îndupleca ?

— Absolut inutil, crede-mă, îmi răspunse.

— Și totuși, dacă mi-ați da răgaz, aș putea scrie, am prins a spune.

— Și care ar fi răspunsul milordului Durrisdeer ? întrebă el.

— De... am zis, asta-i buba.

— Și-apoi, e cu atît mai eficace să mă duc eu singur ! continuă el. Dar toate acestea-s vorbe de prisos. Mîine la ora șapte, trăsura de poștă va fi la poartă. Fiindcă, vezi dumneata, Mackellar, eu pornesc din poartă, nu mă furișez prin pădure, ca să iau poștalionul undeva în marginea drumului — să zicem la Engles ?

Între timp mă hotărîsem ferm.

— Puteți să-mi acordați o zăbavă de-un sfert de oră la St. Bride ? l-am întrebat. Am de lichidat o mică afacere cu Carlyle.

— Și o oră, dacă vrei, îmi răspunse. Nu încerc a tăgădui că banii pentru locul dumitale sînt pentru mine o preocupare, încît ai putea ușor să ajungi primul la Glasgow cu cai de călărit.

— De, am reflectat eu cu glas tare, n-am gîndit niciodată că voi părăsi bătrîna Scoție.

— Are să te invioreze.

— Va fi, pentru cineva, o călătorie nefericită, i-am răspuns. Cred, *Sir*, că pentru dumneavoastră. Îmi șoptește ceva în suflet — și-atîta înțeleg limpede — că asta-i o călătorie care va aduce nenorocire.

— De vrei să faci pe proorocul, glumi el, ascultă ce-i afară.

Vuia o vijelie aprigă, venind dinspre cîmpia Solwayului și ploaia plesnea în geamurile mari.

— Știi ce prevestește furtuna, măi vraciule ? șăgui Seniorul, cu pronunțare gros populară, cică unuia, Mackellar, ar' să-i fie al naibii dă rău pă mare.

Cînd am ajuns în odaia mea, m-am așezat pe marginea patului și, într-o chinuitoare ațițare, am ascultat cu urechea

încordată zbuciumul năprasnic al vijeliei, care izbea mînioasă în acel vîrf al casei. Cu apăsarea din sufletu-mi, cu vuietul sinistru al vîntului printre turnuri și continua trepidație a zidăriei, nu se lipi somnul de mine o clipă. Ședeam cu lumînarea alături, privind spre ochiurile negre ale ferestrei, prin care furtuna părea mereu gata a se năpusti înăuntru, și-n acel cîmp gol vedeam un șir de umări care făceau să mi se zbîrlească părul pe cap. Copilul corupt, căminul spulberat, stăpînul meu mort sau mai rău decît mort, stăpîna cufundată în deznădejde — toate astea le vedeam zugrăvite viu pe-ntuneric ; iar larma vîntului părea a-și rîde de neputința mea.

CAPITOLUL IX

Călătoria domnului Mackellar cu Seniorul

Poştalionul trase în faţa porţii pe o ceaţă deasă, pătrunzătoare. Ne luarăm adio în tăcere : conacul Durrisdeer stînd cu jgheaburi picurînde şi cu ferestrele închise, ca un locaş închinat melancoliei. Observai că Seniorul ţinea capul afară, privind înapoi către aceste ziduri biciuite de ploaie şi-acele acoperişe lucioase, pînă fură brusc înghiţite de ceaţă ; şi trebuie să presupun că o firească tristeţe se abătuse asupră-i la această despărţire ; ori fost-a cumva vreo prevedere a sfîrşitului ? În cele din urmă, pe cînd suiam alături, pe jos, prin udătură, coasta cea lungă a măgurii din spre Durrisdeer, el prinse mai întîi a fluiera şi-apoi a cînta cel mai trist dintre cîntecele noastre de ţară care-i face adesea pe oameni să plîngă în cîte-o cîrciumă, *Willie Pribeagul*.

Vorbele cu care însoţea dînsul acel cîntec, nu le-am mai auzit pe nicăieri, şi niciCînd n-am putut da peste ele scrise, însă cîteva dintre cele mai potrivite cu plecarea noastră îmi mai stăruie în amintire. O strofă începea aşa :

„Casa casă mi-era p-atunci, dragul meu, zîmbeau multe chipuri în ea ;
Casa casă-i era copilului ; dragul meu, fericit era-n ea.

Şi se sfîrşea cam aşa :

Acu, cînd miieşte de zi pe faţa cîmpiei,
Stă singură casa şi rece e vatra —

Știe singură de-acu, de-o lăsară cu toții.
Cei cu inimi blajine, credincioase inimi,
Cărora dragă li-era vechea vatră."

N-aș putea fi bun judecător al meritului acestor versuri — erau într-atîta sfîntite de tristețea melodiei — și-mi erau cîntate (sau mai curînd susurate, ca un cîntec de alinat pruncii) de către un cîntăreț meșter, și la vreme atît de potrivită. Cînd sfîrși, el mă privi în față și văzu că-mi lăcrămau ochii.

— Ah, Mackellar, zise, crezi că eu n-am niciodată păreri de rău?

— Nu cred c-ați putea fi un om într-atîta de rău de n-ați avea tot ce trebuie pentru-a fi un om bun.

— Aș, nu-i așa, îmi răspunse, nu-i de loc așa. Buba-e că *nu doresc* a fi bun, evanghelistule...

Dar mi s-a părut c-a oftat cînd s-a suit din nou în poștalion.

Ziua întreagă am călătorit pe aceeași vreme mizerabilă, ceața împresurîndu-ne în de-aproape, cerul șiroindu-și necontenit lacrimile asupra capului meu. Drumul ducea peste dealuri mlăștinoase, unde alt zgomot n-auzeai decît țipătul păsărilor de apă prin buruiana udă și revărsarea pîraielor umflate.

La răstimpuri, tot picotind, mă fura somnul și de-ndată m-afundam în cîte-un coșmar hîd și cu tîlc rău, din care mă trezeam înăbușindu-mă.

Uneori, cînd suiam cîte-o coastă abruptă și roțile se urneau încet, îmi răzbeau în auz glasurile dinăuntru, grăind în acea limbă tropicală care mie-mi părea la fel de nearticulată ca și țiuitul păsărilor. Alteori, cînd suișul era mai lung, Seniorul cobora din trăsură și umbla alături de mine, mai mult tăcînd. Și toată vremea, fie că dormeam, fie că eram treaz, aveam în fața ochilor aceeași neagră priveliște a nimicirii ce ne păștea și aceleași chipuri se înfățișau vederii mele, atît că acum se aflau zugrăvite pe ceața dealurilor. De una din aceste imagini îmi amintesc, ce-mi sta în față în culori atît de vii, c-aș fi putut să jur că-i aievea. Mi-l arăta pe stăpînul meu, șezînd la o masă, într-o odăiță, își ridica încet capul ce-l ținuse pîn-aci îngropat în mîini și căta către mine c-o privire pustiită de orice nădejde. Prima oară văzusem chipul acesta zu-

grăvit pe sticlele negre ale geamurilor, în ultima mea noapte la Durrisdeer ; m-a urmărit apoi într-una, întorcîndu-se, dealungul unei jumătăți din călătorie — și totuși n-a fost amăgirea unui lunatic, căci am ajuns la o vîrstă coaptă și înaintată fără vreo vătămare a inteligenței, și nici (după cum eram pe-atunci ispitit a presupune) vreo prevestire cerească a celor ce-aveau să vină, căci s-au întîmplat tot felul de calamități, dar aceasta una nu, și văzut-am multe de plins, dar chipul acesta niciciud.

Se hotărî să continuăm călătoria toată noaptea și — ciudat lucru — de îndată ce se lăsă amurgul, sufletul mi s-a mai înviorat. Lumina strălucitoare a felinarelor trăsurii, aruncîndu-și razele pînă în miezul cetii și asupra cailor fumegînzi și-a vizitiului înfofolit în straiele-i de șiac, îmi va fi oferit o perspectivă în sine mai voioasă decît ce-mi arătase ziua, sau poate că mintea mea obosise de-atita melancolie. În tot cazul, petrecui cîteva ore de trezie în care gîndurile nu-mi erau lipsite de oarecare mulțumire, deși trupul mi-era pătruns de umezeală și istovit și mă cufundai în cele din urmă, într-un somn firesc, fără vise. Dar pasă-mi-te, mintea mea se trudea mai departe, chiar și-n adîncul somnului ; și se trudea c-o brumă de înțelegere. Căci dintr-odată sării din somn, cu capul limpede, exclamînd de unul singur :

„Casa casă-i era copilului, dragul meu, fericit era-n ea" — uluit să găsesc în aceste stihuri o potrivire, pe care-n ajun n-o observasem, cu țelul detestabil al Seniorului în călătoria de față.

Ne găseam atunci pe cale a intra în Glasgow, unde curînd dejunarăm laolaltă într-un han și unde fu vrerea diavolului să găsim o navă gata a ridica pînzele. Ne cumpărarăm locuri în cabină, și două zile mai tîrziu, ne duceam lucrurile pe bord. Nava se chema *Făr' de Pereche*, era de pe vremuri și cu nume foarte potrivit. După părerea tuturor, avea să fie ultima ei călătorie ; pe cheiuri, oamenii clătinau din cap și unii trecători străini mă preveneau că era o hodoroagă putredă, din cale afară de încărcată, care negreșit avea să se scufunde dacă întîmpina vreo furtună. Drept urmare, rămaserăm noi singurii pasageri. Căpitanul MacMurtrie fiind un bărbat tăcut, absorbit de treburile sale, care vorbea limba Glasgowului cu rostire celtă, iar ajutoarele sale, marinari din

topor, oameni făr'de învățătură, veniți pe corabie prin tambuchiu. Seniorul și cu mine eram siliți a ne mulțumi fiecare cu tovărășia celuilalt.

Făr' de Pereche ieși de pe Clyde purtată de-un vînt bun și cam o săptămînă ne bucurarăm de vreme frumoasă și de senzația înaintării. Eu, unul, descoperii (mirîndu-mă) că eram marinar din născare, într-atît cel puțin că nu mă chinuia niciodată răul de mare. Sănătatea mea era totuși departe de obișnuita-i cumpănă ; fie din pricina tangajului, fie din a claustrării sau a hranei sărate, sau poate dintr-a tuturor laolaltă, sufeream de-o umoare întunecată și de-o chinuitoare încordare. Rostul pentru care mă aflam pe-această navă poate-și avea și el o parte într-acestea — gîndesc însă că nu mai mult ; răul, oricare va fi fost, izvora din anturajul meu ; și de nu era vina navei, atunci era a Seniorului. Ura și teama îs răi tovarăși de căpătii ; dar (spre rușinea mea fie spus), le-am mai gusta și prin alte locuri, am mers la culcare și m-am deșteptat însoțit de ele, am mîncat și-am băut cu ele alături, și totuși niciciînd, mai'nainte, și nici mai tîrziu, nu-mi fu atît de otrăvită ființa toată, cu trup și cu suflet, ca atunci, pe puntea navei *Făr' de Pereche*. Mărturisesc deschis că vrăjmașul meu îmi dădea o destul de frumoasă pildă de răbdare și îngăduință, în cele mai rele din aceste zile, dovedind cea mai răbdătoare jovialitate, stînd cu mine la taifas cît de mult îi îngăduiam, iar cînd îi respingeam amabilitatea, întinzîndu-se pe covertă pentru a citi. Cartea ce-o avea cu dînsul la bord, era faimoasa *Clarissa* a domnului Richardson ![1] și printre alte mărunte dovezi de curtenie, obișnuia a-mi ceti cu glas tare fragmente din ea ; nici cel mai virtuos recitator n-ar fi redat mai puternic părțile patetice ale acestei lucrări. Eu replicam cu fragmente din *Biblie* — care constituia întreaga mea bibliotecă și în plus avea pentru mine farmecul prospețimii, căci (sînt mîhnit s-o mărturisesc) totdeauna — și chiar pînă în ziua de azi — mi-am neglijat pe cît se poate îndatoririle religioase. El, unul, gusta meritele acestei opere, ca rafinatul cunoscător ce era ; și uneori mi-o lua din mînă, răsfoia paginile ca unul care-i cunoștea alcătuirea, și-mi dădea o ripostă de și mai mare preț. Era însă ciudat cît de puțin punea dînsul în

[1] *Samuel Richardson* (1689—1761), scriitor englez, considerat creator al romanului modern.

practică ceea ce gusta în lectură ; trecea totul ca prin înălțime deasupra capului său, asemenea unei furtuni de vară. Lovelace și Clarissa, poveștile despre mărinimia lui David, psalmii penitenței sale, solemnele întrebări din cartea lui Iov, mișcătoarea poezie a proorocului Isaia — lui îi erau doar prilej de distracție, precum scîrțîitul scripcii la vreun han unde aștepți schimbarea cailor de poștă. Această sensibilitate superficială și asprime lăuntrică mă înturna împotrivă-i ; părea dintr-o bucată cu acea bădărănie fără de rușine ce știam că zace sub spoiala manierelor sale distinse — și uneori mi se făcea silă de dînsul de parcă ar fi fost schilod — și uneori mă trăgeam înapoi, ca din fața unui fel de strigoi. Aveam iarăși clipe cînd îmi apărea ca o făptură de carton — ca și cum ar fi fost de-ajuns a străpunge cu destulă agerime masca palidă a făpturii sale, spre a nu găsi înăuntru decît un gol. Această senzație groaznică (și gîndesc că nu numai imaginară) îmi sporea aversiunea față de vecinătatea lui ; începusem să mă înfior cînd se apropia de mine ; erau clipe cînd îmi venea să-mi strig dezgustul ; erau zile cînd mi se părea că l-aș putea lovi. Întru întărirea acestei stări de spirit contribuia desigur și rușinea că-n ultimele noastre zile la Durrisdeer căzusem la un fel de îngăduință față de-acel om, și de mi-ar fi spus atunci careva că voi reveni la asemenea simțăminte, i-aș fi rîs în obraz. Este posibil ca el să nu fi simțit acest paroxism de repulsie ce mă înfrigura ; totuși gîndeam că era mult prea ager pentru una ca asta, și că mai degrabă îl stăpînea, dintr-o lungă viață de trîndăvie, nevoia absolută de-a nu fi singur, care-l silea să înfrunte și să rabde aversiunea mea nedisimulată. Și-apoi e sigur că-și iubea sunetul glasului, după cum, de fapt, iubea în întregime toate părțile și însușirile ființei sale — un fel de nerozie care aproape inevitabil însoțește răutatea. L-am văzut constrîns — cînd eu mă dovedeam recalcitrant a-i ține lungi discursuri căpitanului corăbiei ; și aceasta cu toate că omul își mărturisea vădit nerăbdarea bîțîind nenorocit din mîini și picioare și răspunzînd doar cu cîte o icnitură.

După prima săptămînă în larg, dădurăm de vînturi potrivnice și de vreme rea. Marea se dezlănțuise. *Făr' de Pereche* fiind o navă de modă veche și greu încărcată, avea un ruliu de neînchipuit, încît căpitanul tremura pentru catargele sale, iar eu pentru zilele mele. Nu înaintam de fel în direcția voită.

O insuportabilă proastă dispoziție se statornici pe navă : matrozi, ofițeri și căpitan ciorovăindu-se cît era ziua de lungă. Cîte o vorbă necuviincioasă de-o parte urmată de-o lovitură din cealaltă parte, era un incident de fiecare zi. Au fost momente cînd tot echipajul a refuzat să-și facă datoria ; iar noi cei din ariergardă ne-am aflat de două ori în defensivă — eu unul, purtînd pentru prima oară în viața mea arme — de teama rebeliunii.

În toiul acelei perioade anevoioase, se iscă un adevărat uragan ; încît toți presupuseră că nava se va scufunda. Eu rămăsei încuiat în cabină de la amiaza unei zile pînă la asfințitul celei următoare ; Seniorul era undeva pe punte, biciuit de furtună. Secundra înghițise o doctorie oarecare și zăcea nesimțitor ; încît se poate spune că am petrecut aceste ore într-o neîntreruptă singurătate.

La început eram atît de îngrozit încît nu mă puteam clinti, ba aproape nici gîndi ; mi-era cugetul ca înghețat. Curînd mi se strecură în inimă raza unui gînd alinător. Dacă se scufunda *Făr' de Pereche*, avea să ia cu ea în adîncurile acelei mări nemăsurate ființa care ne inspira nouă tuturor atîta teamă și ură ; n-avea să mai existe niciun Senior de Ballantrae, aveau să zburde peștii printre coastele lui și toate urzelile sale fi-vor zădărnicite, iar nevinovații săi dușmani vor avea liniște. La început, după cum am spus, gîndul acesta îmi fu doar o rază de alinare, dar curînd crescu de mă inundă ca lumina plină a amiezii. Gîndul morții acelui om, a ștergerii sale de pe acest pămînt ce-l învenina pentru atît de mulți, puse stăpînire pe cugetul meu. Mîngîiam acest gînd, mă umplea de dulceață pînă-n rărunchi. Vedeam cu ochii minții cel din urmă salt al vasului, valurile năvălind din toate părțile în cabină, scurta luptă cu moartea ce-aveam s-o duc singur, în acel loc închis. Îmi înșiram în minte aproape cu satisfacție grozăviile acestea ; totul, ba încă și mai mult mă simțeam în stare să îndur, de era ca vasul să-l ia cu sine în adîncuri, copleșit de aceeași distrugere, pe vrăjmașul casei bietului meu stăpîn. Către amiaza celei de-a doua zile, șuierul năprasnic al vîntului se mai potoli, nava nu se mai înclina atît de primejdios și începui să văd limpede că trecusem de culmea vijeliei. Martoră mi-e nădejdea în mila Domnului, că mă văzui ciudat de dezamăgit. Uitasem de nevinovații noștri tovarăși de navă și

nu mă mai gîndeam decît la mine şi la vrăjmaşul meu. Eu unul mă simţeam de pe atuncea bătrîn ; nu fusesem niciodată tînăr. Nu eram făcut pentru plăcerile lumii. Aveam prea puţine afecţiuni ; nu merita nici s-arunci un ban de argint spre-a ghici de era să mă-nnec acolo, pe loc, în Atlantic, ori să trec prin ciurul sorţii pentru a muri, cîţiva ani mai tîrziu, poate într-un chip nu mai puţin îngrozitor, în vreun pat de bolnav părăsit. Căzui în genunchi — ţinîndu-mă de dulapul din perete, altfel aş fi fost în aceeaşi clipă zvîrlit de partea cealaltă a cabinei ce se hîţîna — şi ridicîndu-mi glasul în mijlocul uraganului în descreştere, mă rugai necucernic să mi se ia viaţa.

„O, Doamne ! strigai, mai bărbat aş fi de m-aş ridica şi l-aş dobori p-acel ins ; dar încă din pîntecele mamii tu m-ai zămislit fricos ! O, Doamne, tu m-ai zămislit astfel, Tu-mi ştii slăbiciunea, Tu ştii că de cum îşi arată moartea vreunul din chipurile sale, mă zgîlţîie spaima. Dar iată, acum robul Tău este gata, îndepărtatu-şi-a slăbiciunea de moarte. Îngăduie-mi să plătesc cu viaţa viaţa aceluia ; ia-le pe amîndouă, Doamne, şi îndură-te de nevinovaţi."

În asemenea cuvinte, doar şi mai necucernice încă, şi cu mai multe sacre conjurări, continuam să-mi revărs sufletul şi trebuie să presupun că Dumnezeu nu mă asculta cu milă. Tot mai eram cufundat în chinuitoarea-mi implorare, cînd cineva, dînd de-o parte prelata, făcu să irupă în cabină lumina asfinţitului. Ruşinat, mă ridicai în picioare, împleticindu-mă şi fui uluit a mă găsi tremurînd şi cu tot trupul dureros de parc-aş fi fost tras pe roata de tortură. Secundra Dass, care dormise pîn' ce se istovise efectul leacului, sta într-un colţ, nu prea departe, holbîndu-se la mine cu ochi rătăciţi, iar prin spiraiul deschis, căpitanul îmi mulţumea pentru rugăciunile mele.

— Dumneata ai mîntuit nava, domnule Mackellar, zise. Nici-o iscusinţă marinărească n-ar fi izbutit s-o ţie pe apă. Putem spune pe drept : „În van fi-va straja străjerilor, de nu ţine Domnul cetatea !"

Eram stînjenit de greşeala ce-o făcea căpitanul ; stînjenit deasemenea şi de surpriza şi spaima cu care mă privi la început indianul, şi de linguşitoarele politeţuri cu care prinse curînd a mă copleşi. Acum ştiu că trebuie să fi auzit şi priceput felul anumit al rugăciunilor mele. E sigur, firesc, că de îndată a dezvăluit întîmplarea stăpînului său, şi privind înapoi

c-o mai deplină cunoaștere pot înțelege acum ceea ce într-atîta mă nedumerea pe moment, acele zîmbete ciudate și (ca să zic așa) aprobatoare, cu care mă onora Seniorul. Deasemenea, pot înțelege o vorbă ce-mi amintesc c-a scăpat-o în timpul conversației din acea seară, cînd, ridicînd mîna și zîmbind, mi-a zis :

— O, Mackellar, nu e fitecine pe-atita de fricos pe cît se crede — și nici pe-atît de bun creștin !

N-ar fi ghicit cît de adevărat grăia ! Căci fapt este că gîndurile ce-mi veniseră în năvala furtunii își păstrau stăpînirea asupra sufletului meu, și vorbele ce mi se suiseră pe buze nechemate în fervoarea rugii continuau a-mi suna în urechi ; și cu ce rușinoase urmări se cade să relatez cinstit ; căci n-aș putea îndura să joc un rol într-atita de neleal încît să descriu păcatele altora și să le ascund pe-ale mele.

Vîntul se potoli, dar valurile se înălțau și mai năprasnice. Toată noaptea, *Făr' de Pereche* avu un ruliu îngrozitor ; mîji ziua următoare și iar alta, fără vreo schimbare. Devenise aproape cu neputință să traversezi cabina ; marinari vechi și cu experiență erau trîntiți pe punte, iar unul fu crunt schilodit în cădere. Fiece scîndură și fiece scripet din vechea corabie se văieta sfîșietor, iar clopotul cel mare dela cabestanul ancorei dăngănea jalnic, necontenit.

Într-una din acele zile, Seniorul și cu mine ședeam amîndoi, singuri, la capătul dunetei. Trebuie să spun că *Făr' de Pereche* avea o dunetă foarte înaltă. Cam din partea ei cea mai de sus porneau un șir de parapete destul de zdravene, care apărau nava de valuri, iar acestea, apropiindu-se din fiece parte, de fața corabiei, se îmbinau cu parapetele din mijloc printr-o frumoasă balustradă de modă veche, strujită în chip de sul. Ca urmare a acestei întocmiri, (ce părea a fi avut în vedere mai mult frumosul decît folosul), apărarea sa găsea întreruptă — și încă în marginea externă a acelui loc înalt, unde, la anumite mișcări ale valurilor, ar fi putut fi de cea mai mare trebuință. În acel loc ședeam amîndoi, cu picioarele spînzurînd, Seniorul între mine și coasta parapetului, iar eu ținîndu-mă cu amîndouă mîinile de gratiile spiraiului cabinei, căci deodată îmi dădusem seama limpede că era o poziție periculoasă ; pricepeam asta cu atît mai lămurit cu cît aveam într-una înaintea ochilor măsura balansului nostru, în persoana

Seniorului, care se proiecta pe fundalul soarelui, în deschiderea dintre parapete. Ba îi era capul la zenit, iar umbra îi cădea mult dincolo de corabie, în celălalt bord, ba venea în jos, pînă aproape dedesubtul picioarelor mele, iar linia mării se sălta înalt deasupră-i, ca tavanul unei odăi. Eu priveam această legănare cu o fascinație crescîndă, cum se spune c-ar privi păsările șerpii. Capul mai mi-era amețit și de-o uluitoare felurime de zgomote ; căci acum că se întinseseră toate velele, în speranța deșartă de-a o aduce în vînt, din reverberațiile lor, nava bîzîia ca o fabrică. Vorbirăm mai întîi despre rebeliunea care ne amenințase ; aceasta ne duse la subiectul asasinării — și aci i se oferi Seniorului un subiect prea tare ca el să-i fi putut rezista. Zor nevoie să-mi spună o poveste — și să-mi arate totodată cît putea fi de istet și cît de afurisit. Era ceva ce făcea totdeauna cu afectație și c-o dorință bătătoare la ochi de-a impresiona ; în general izbutea. Dar povestea aceasta, spusă cu glas puternic în mijlocul unui atît de mare tumult, și de către un povestitor care ba își cobora privirea asupră-mi din înaltul cerurilor, ba și-o ațintea în sus, dedesubtul tălpilor mele — această poveste anume, într-adevăr, puse stăpînire pe mine într-un chip cu totul deosebit.

— Prietenul meu, contele — așa își începu povestea — dușmănea pe un anumit baron german, străin în Roma. Nu interesează motivul vrăjmășiei contelui ; dar de vreme ce nutrea hotărîrea fermă de a se răzbuna — și asta în deplină siguranță a persoanei sale — el ascundea această vrăjmășie chiar și baronului. Într-adevăr, acesta-i principiul dintîi al răzbunării — ura trădată e ură neputincioasă. Contele era un bărbat cu o minte curioasă, cercetătoare ; avea ceva din firea artistului ; de-și punea în gînd să facă un lucru, acesta trebuia făcut cu riguroasă perfecțiune, nu numai în ce privea rezultatul, ci și mijloacele și uneltele însești ; altminteri nu-l considera izbutit. S-a întîmplat într-o zi pe cînd călărea prin suburbiile orașului, să dea peste un drum lăturalnic care bifurcîndu-se, o lua către mlaștina ce se întinde prin preajma Romei ; de-o parte se afla un străvechi mormînt roman ; de cealaltă o casă părăsită, într-o grădină cu chiparoși. Acest drumeag îl aduse curînd la un cîmp de ruine, printre care, în coasta unui deal, văzu o poartă deschisă și, la mică depărtare, un singur pin pipernicit, nu mai mare ca un arbust de viță de vie. Locul era pustiu și plin de mister ; în inima contelui se trezi o șoaptă : găsise ceva ce-i putea fi pri-

elnic. Își legă calul de acel pin, luă în mînă cremenea și amnarul, ca să-și poată lumina drumul și păși înăuntrul colinei. Dincolo de pragul ușii se deschidea în zidăria veche, romană, un coridor care curînd se despărți în două. Contele coti spre dreapta și urmă acel drum, bîjbîind prin întuneric, pînă ce-l opri un fel de gard, cam de un cot înălțime, care se întindea peste toată lățimea coridorului. Dibuind înaintea sa cu piciorul, dădu de-o bordură de piatră șlefuită — și-apoi gol. Acum i se trezi, întreagă, curiozitatea și culegînd cîteva bețe putrede împrăștiate pe jos, aprinse un foc. În fața-i se afla o fîntînă adîncă ; desigur că pe vremuri vreun țăran din vecinătate o folosea ca să-și scoată apa și tot el trebuie să-i fi ridicat acea îngrădire. Multă vreme stătu contele sprijinit de stinghie, privind în golul fîntînii. Era o zidire romană și la fel cu tot ce-a ieșit din mîinile acelui popor, părea durată pentru vecie ; pereții mai erau tot drepți, iar încheieturile netede ; cine ar fi căzut înăuntru, în niciun chip nu s-ar fi putut salva. „Curios, gîndea contele, un impuls puternic m-a adus în acest loc. Oare în ce scop ? Ce-am dobîndit ? Ce mă îmboldește să-mi ațintesc privirea în abisul acestei fîntîni ?" Cînd, brusc, stinghia cedă sub greutatea lui. Fu pe punctul de a se prăvăli cu capul înainte ; sălțînd în lături spre a se feri, călcă pe ultimii tăciuni ce mai licăreau, stingîndu-i ; de aci înainte, din focul ce-l aprinsese, nu mai avu pic de lumină, ci doar un fum înecăcios. „Să fi fost mînat încoace ca să-mi aflu moartea ?" își zise, cutremurîndu-se. Apoi îi fulgeră prin minte un gînd. Se tîrî în genunchi pînă la marginea gropii și acolo bîjbîi cu mîinile în juru-i. Stinghia fusese prinsă în doi pari drepți, nu se rupsese decît dintr-unul și tot mai atîrna de celălalt. Contele o așeză la loc cum o găsise, încît primul venit avea să-și găsească pierzania în acest loc ; apoi ieși orbecăind din catacombă, abia ținîndu-se pe picioare. În ziua următoare, pe cînd călărea prin Corso în tovărășia baronului, trădă înadins o preocupare intensă. Celălalt, după cum prevăzuse, îl întrebă care era pricina, și contele, după ce păru a se apăra cîtva timp, admise în cele din urmă că-i era sufletul foarte tulburat de un vis straniu. Cu asta socotise a-l stîrni pe baron — un om superstițios, care se prefăcea a disprețui superstiția. Urmară cîteva vorbe ironice, după care contele, de parcă dintr-o-dată nu s-ar mai fi putut stăpîni, își îndemnă agitat prietenul să se ferească, fiindcă despre el visase. Cunoști îndeajuns firea omenească, bunul meu Mackellar, pentru a fi convins de

un lucru : și anume că baronul nu mai avu liniște și vru cu tot dinadinsul să audă visul. Contele, încredințat că n-avea să renunțe, îl ținu ca pe jăratic, pînă ce socoti că-i era aţîţată la culme nerăbdarea, apoi cu aparentă silă se dădu bătut.

— Vă previn, zise, va ieși de-aci o nenorocire ; îmi spune ceva că așa va fi. Dar de vreme ce nu-i chip s-avem liniște, nici dumneavoastră, nici eu, decît cu condiția aceasta, asupra Domniei voastre cadă vina ! Iată visul : Se făcea că vă priveșc călărind, unde nu știu, gîndesc totuși că prin preajma Romei va fi fost, căci de-o parte aveați un mormînt străvechi, iar de alta o grădină cu chiparoși. Știu că strigam și strigam către dumneavoastră să vă înapoiați, năpădit de o groază cumplită ; de m-auzeați, nu știu — știu doar atît că înaintați cu îndărătnicie Drumul vă aduse în cele din urmă într-un loc pustiu, printre niște ruine, unde în coasta unui deal, se găsea o poartă, iar aproape de poartă un pin scîlciat. Acolo ați descălecat (în timp ce eu tot mai strigam către dumneavoastră să vă feriți) v-ați legat calul de acel pin și ați intrat cu hotărîre pe-acea poartă. Înăuntru era întuneric, dar în visul meu eu tot vă mai vedeam, și tot vă mai imploram să nu înaintați. Dumneavoastră însă, orbecăind, ați dibuit drumul de-a lungul peretelui din dreapta, ați luat-o tot spre dreapta, pe un coridor lateral, și-ați ajuns la o cămăruță, unde se afla o fîntînă îngrădită cu niște stinghii. Atunci — nu știu pentru ce — îngrijorarea mea pentru dumneavoastră a crescut la culme, încît se părea că strigam cît mă ținea gura, să vă feriți, strigam că încă mai e timp, și vă rugam să părăsiți îndată acel vestibul. Acesta era cuvîntul pe care-l foloseam în vis și-atunci părea să aibă un înțeles limpede, însă acuma, treaz, mărturisesc că nu știu ce va să zică. Tuturor țipetelor mele, dumneavoastră nu dădeați nici cea mai mică atenție, între timp vă sprijineați de îngrădire și priveați în apă. Și apoi, parcă ați fi primit un mesaj — cred că nici măcar n-am priceput ce anume — atîta știu că de groază m-am trezit din somn tremurînd și plîngînd în hohote. Și acum, a continuat contele, vă mulțumesc din inimă că ați stăruit. Visul acesta mă apasă ca o povară, iar acum că l-am redat în cuvinte de toate zilele, la lumina zilei, nu-mi mai pare cine știe ce.

— Nu știu, făcu baronul. E totuși ciudat în unele puncte. Un mesaj, ați spus ? Ce vis bizar ! — povestea asta o să-i amuze pe prietenii noștri.

— Nu-s chiar atît de sigur, zise contele. Mie îmi inspiră oarecare aversiune. Mai bine s-o uităm.

— Neapărat, făcu baronul.

Şi într-adevăr visul nu mai fu pomenit. Cîteva zile mai tîrziu, contele propuse o plimbare călare prin Campagna, iar baronul, de vreme ce se împrieteneau mai îndeaproape zi de zi, o acceptă cu mare plăcere. La înapoierea spre Roma, contele luă pe nesimţite un anumit drum. Nu trecu mult şi puse brusc frîu calului, duse cu violenţă mîna la ochi şi scoase un strigăt. Apoi îşi descoperi iar faţa, acum albă ca varul (căci era un actor desăvîrşit) şi se holbă la baron.

— Ce e ? Ţi-e rău ? Ce-i cu dumneata ? exclamă baronul.

— Nimic, strigă contele. Nu e nimic. Mi s-a făcut brusc rău ; nu ştiu din ce. Să ne grăbim s-ajungem înapoi la Roma.

Dar între timp baronul privise împrejuru-i — şi iată, de partea stîngă a drumului, cum se întorceau spre Roma, văzu un drumeag, cu un mormînt de-o parte şi o grădină cu chiparoşi de cealaltă.

— Da, zise, cu glas schimbat. Să ne întoarcem negreşit, în grabă, la Roma. Mă tem că v-aţi îmbolnăvit.

— O, pentru numele lui Dumnezeu ! strigă contele, cutremurîndu-se, înapoi la Roma, vreau să mă bag în pat.

Continuară drumul de întoarcere abia mai rostind cîte un cuvînt ; iar contele, care de fapt trebuia să meargă la o petrecere în acea zi, se băgă în pat şi pretinse că avea un acces de malarie. În ziua următoare se găsi calul baronului legat de-acel pin, iar de dînsul nu s-a mai auzit niciodată din ceasul acela. Ei, fost-a acesta un omor ? întrebă Seniorul, întrerupîndu-se brusc din povestit.

— Sînteţi sigur că era un conte ? am întrebat eu.

— Nu sînt sigur de titlu, mi-a răspuns, dar era un gentilom de neam ; şi ferească-te Domnul, Mackellar, de-un vrăjmaş atît de subtil !

Aceste ultime cuvinte mi le adresă zîmbind, de sus, din înalt ; în clipa următoare era dedesubtul picioarelor mele. Eu continuam să-i urmăresc evoluţiile cu o fixitate copilărească, simţindu-mi capul ameţit şi gol. Vorbii ca în vis :

— Atît de mare îi era ura pentru baron ? întrebai.

— Îl năpădea greaţa cînd se apropia acel om de dînsul, făcu Seniorul.

— Aşa simt şi eu, am zis.

— Nu zău ! Ce lucruri interesante aflu ! Stau și mă-ntreb de nu mă amăgesc cumva ? De am eu oare cinstea să fiu pricina unor asemeni tulburări stomacale ?

Se pricepea bine să aleagă o atitudine grațioasă — chiar de n-ar fi fost altul să-l admire în afară de mine — și cu atît mai mult cînd se afla vreun element de primejdie. Ședea acum genunchi peste genunchi, cu brațele încrucișate pe piept, adaptîndu-se balansului corăbiei cu un echilibru încîntător, ce-ar fi putut fi descumpănit de un fulg. Dintr-odată avui viziunea stăpînului meu, șezînd la masă, cu capul ascuns în mîini ; dar cînd își arătă apoi chipul, ochii săi mă priveau încărcați de mustrare. Totodată îmi săgetară în amintire vorbele rugăciunii mele : *„Bărbat aș fi de-aș dobori această făptură !"* Mi-am adunat laolaltă puterile și pe cînd vasul o lua în jos spre vrăjmașul meu, izbii în spre dînsul iute, cu piciorul. Mi-a fost scris să rămîn cu vina acestei încercări, dar făr' de folosul ei. Fie din propria-mi nehotărîre, fie din iuțeala lui de necrezut, el se feri de lovitură sărind în picioare și apucîndu-se în aceeași clipă de-o parîmă.

Nu știu cît timp trecu ; eu zăcînd unde mă găseam, pe punte, copleșit de spaime, și remușcare, și rușine, el ținîndu-se cu mîna de parîmă și privindu-mă cu niște ochi ce oglindeau simțăminte ciudat de amestecate. În cele din urmă vorbi :

— Mackellar, spuse, nu fac niciun fel de mustrări, dar îți ofer o învoială. În ce te privește, presupun că nu dorești ca această ispravă să devină cunoscută — și la rîndul meu mărturisesc deschis că nu țin să-mi trag răsuflarea într-o continuă teamă că voi fi asasinat de omul cu care stau la masă. Făgăduiește-mi — dar nu, zice, oprindu-se, — nu ți-ai venit în fire, încă nu ești destul de liniștit, ai putea gîndi mai tîrziu că am smuls această făgăduială slăbiciunii dumitale ; și n-aș vrea să las o portiță deschisă prin care să se poată strecura cazuistica, acea neonestitate a conștiincioșilor. Ia-ți timpul să meditezi. Cu aceasta o zbughi ca o veveriță pe puntea înclinată și dispăru în cabină. Cam vreo jumătate de oră mai tîrziu, se înapoie, și mă găsi zăcînd cum mă lăsase.

— Ei, acum vrei să-mi dai chezășie cuvîntul dumitale de creștin și de slujitor credincios al fratelui meu, că de-aci înainte nu voi mai avea să mă tem de vreo încercare de-a dumitale ?

— Vi-l dau, am zis eu.

— Te-aş ruga să-mi dai mîna, spre întărire a celor făgăduite, mai zise.

— Aveţi dreptul să puneţi condiţii, am răspuns, şi ne-am dat mîna.

După asta s-a aşezat îndată în acelaşi loc şi în vechea poziţie primejdioasă.

— Aveţi grijă! am strigat eu, acoperindu-mi ochii. Nu pot îndura să vă văd stînd aşa. Orice tulburare a mării vă poate zvîrli peste bord.

— Eşti cît se poate de inconsecvent, răspunse zîmbind, dar făcîndu-mi voia. Cu toate astea, Mackellar, aş vrea să ştii că ai crescut cu un stînjen în stima mea. Crezi că nu-s în stare să preţuiesc fidelitatea? Atunci de ce gîndeşti că-l car după mine prin lume pe acel Secundra Dass? Pentru că ar fi gata să moară sau să ucidă pentru mine şi mîine; pentru asta îl iubesc. De — poate să ţi se pară ciudat, dar îmi placi mai mult de cînd cu isprava din după masa asta. Te credeam magnetizat de cele zece porunci, şi cînd colo... Afurisit să fiu dacă babei nu-i curgea totuşi sînge prin vine!... Ceea ce nu schimbă însă faptul, continuă, zîmbind iar, că ai făcut bine să-mi dai făgăduiala dumitale, altfel mă îndoiesc c-ai mai fi avut prilejul a străluci în noul dumitale meşteşug.

— Presupun, zisei eu, că se cuvine să vă cer iertare şi să cer iertare lui Dumnezeu, pentru tentativa mea. În tot cazul, mi-am dat cuvîntul, şi nu mi-l voi călca. Dar cînd mă gîndesc la cei pe care-i asupriţi.

Mă oprii.

— Viaţa e ceva ciudat, zise dînsul, iar omenirea o speţă foarte ciudată. Dumneata presupun că îl iubeşti pe fratele meu. Te asigur că nu-i decît obişnuinţa. Cercetează-ţi memoria; şi ai să vezi că atunci cînd ai venit pentru prima oară la Durrisdeer, l-ai socotit un tînăr obişnuit, de inteligenţă mediocră. Azi e la fel de obişnuit şi mediocru, deşi nu mai e la fel de tînăr. Dacă în locul lui te-ai fi nimerit lîngă mine, astăzi ai sta cu aceeaşi tărie de partea mea.

— N-aş spune niciodată că sînteţi un om obişnuit, domnule Bally, am întîmpinat eu; dar aci vă dovediţi de inteligenţă mediocră. Adineauri aţi arătat că vă bizuiţi pe cuvîntul meu. Cu alte cuvinte, pe conştiinţa mea — aceeaşi care, instinctiv, se fereşte de dumneavoastră, ca ochiul de-o lumină crudă.

— A, făcu el — dar eu altceva vreau să zic. Şi anume : de te-aş fi întîlnit în tinereţe. Trebuie să ţii seamă că n-am fost întotdeauna ceea ce sînt astăzi ; iar de mi-ar fi ieşit în cale un prieten asemenea dumitale, n-aş fi fost niciodată astfel.

— Dar, domnule Bally, am zis eu, v-aţi fi bătut joc de mine ; nici zece vorbe cuviincioase n-aţi fi socotit că merită un nesărat ca mine, un „Picioare-cinstite" cum îmi e porecla.

Dar acum se pornise de-a binelea pe acest nou făgaş de justificare, cu care mă obosi tot restul călătoriei. Fără îndoială, în trecut îi plăcuse a se zugrăvi, fără nicio necesitate, cît mai în negru, şi-şi făcuse faţă din răutatea-i, arborînd-o ca pe-o pavăză blazonată. Nici nu era atît de nelogic încît să fi negat vreun punct din spovedaniile sale de odinioară.

— Acum însă, cînd ştiu că eşti o fiinţă omenească, îmi tot spunea, mă pot osteni să te lămuresc asupra mea ; te asigur, sînt şi eu uman şi am virtuţiile mele, ca şi cei din preajmă-mi.

Am spus că mă oboseau cuvîntările sale ; căci n-aveam niciun alt răspuns a-i da, decît iarăşi şi iarăşi :

— Renunţaţi la ceea ce v-aţi pus în gînd acum şi întoarceţi-vă cu mine la Durrisdeer. Atunci vă voi da crezare.

De douăzeci de ori trebuie să i-o fi spus. Cînd îi vorbeam astfel mă privea clătinînd din cap.

— Ah, Mackellar, ai putea trăi o mie de ani şi nicicînd să nu-mi înţelegi firea, spunea. Bătălia aceasta e în curs acum, a trecut de mult ceasul chibzuinţei, iar ceasul milostivirii n-a sosit încă. A început între noi doi cînd am aruncat cu banul, în sala cea mare de la Durrisdeer, acum douăzeci de ani ; am avut amîndoi izbînzi şi înfrîngeri ; dar nici unuia dintre noi, nici prin vis nu i-a trecut să cedeze ; iar în ce mă priveşte, o dată ce-am aruncat mănuşa, îmi pun la bătaie şi viaţa şi cinstea.

— Nu dau doi bani pe cinstea dumneavoastră ! ripostam eu. Şi-apoi, dacă-mi daţi voie, aceste metafore în limba războiului sună cam prea frumos pentru treaba de care-i vorba. Vreţi să puneţi mîna pe nişte păcătoşi de bani ; ăsta-i temeiul luptei dumneavoastră ; iar cît despre mijloace, care-s ele ? Să iscaţi mîhnire într-o familie care niciodată nu vi-a făcut vreun rău, să-l stricaţi (de veţi reuşi) pe propriul dumneavoastră nepot, şi să frîngeţi inima celui născut dintr-o mamă şi un tată cu dumneavoastră ! Un tîlhar de drumul mare, care ucide c-un ciomag murdar pe-o băbuţă-n broboadă de lînă, ca să-i ia un

ban de-un șiling și-o hîrtie cu tabac de tras pe nas — iată ce fel de războinic îmi sînteți.

Cînd îl atacam astfel (sau cam așa) zîmbea, apoi ofta ca un om neînțeles. O dată îmi amintesc că s-a apărat ceva mai pe larg, cu niște sofisticării curioase, ce merită a fi repetate, drept încă o lumină asupra caracterului său.

— Se cunoaște prea bine că n-ai fost militar, zicea, doar civilii gîndesc că războiul constă din tobe și steaguri. Războiul (după cum foarte înțelept spuneau cei vechi) este *ultima ratio*[1]. Cînd profităm fără cruțare de orice avantaj, înseamnă că facem război. Ah! Mackellar, și dumneata ești un soldat dat dracului, în cancelaria intendentului de pe moșia Durrisdeer, ori de nu, te năpăstuiesc amarnic fermierii.

— Puțin îmi pasă ce este războiul și ce nu este, i-am răspuns. Dar m-am săturat să v-aud cerînd respect din parte-mi. Fratele dumneavoastră e un om bun, iar dumneavoastră sînteți un om rău — nici mai mult nici mai puțin.

— De-aș fi fost Alexandru[2], începu el.

— Așa ne amăgim cu toții, am strigat eu. De-aș fi fost Sfîntul Pavel, ar fi fost absolut același lucru; aș fi prăpădit acea carieră, la fel cum vedeți c-o prăpădesc acum pe-a mea.

— Îți spun, strigă dînsul, trecînd peste această întrerupere. De-aș fi fost cea din urmă biată căpetenie de prin Țara-de-Sus, de-aș fi fost cel din urmă rege al vreunor negri în pielea goală, prin deșertul african, oamenii mei m-ar fi adorat. Sînt un om rău, așa? O! dar sînt născut pentru a fi un despot mărinimos. Întreabă-l pe Secundra Dass și îți va spune că-l tratez ca pe un fiu. Leagă-ți mîine soarta de-a mea, fii sclavul meu, bunul meu, să-ți pot porunci cum poruncesc energiei propriilor mele mădulare sau voinței mele — și nu vei mai vedea acea față întunecată ce-o întorn asupra lumii la mînie. Mie-mi trebuie tot sau nimic. Dar cînd mi se dă tot, dau înapoi cu dobîndă însutită. Am o fire regească; asta mă păgubește!

— Pîn'acu', mai degrabă i-a păgubit pe alții, am remarcat eu, ceea ce parcă n-ar sta prea bine unei firi regești.

— Ce mai calea-valea! a strigat. Chiar și-acum, îți spun, aș cruța această familie, pentru care nutrești un atît de mare

[1] Ultimul argument (lat.).
[2] Referire la Alexandru cel Mare.

interes, da, chiar şi-acum — chiar de mîine — i-aş lăsa să lupte singuri, în chipul lor meschin, şi aş dispărea în acel codru populat de asasini şi trişori ce-l numim lumea. Şi mîine aş face-o ! Dar... dar...

— Dar ce ? am întrebat.

— Dar trebuie să-mi cerşească asta în genunchi. Şi gîndesc că şi-n public, adăugă, zîmbind. De fapt, Mackellar, mă îndoiesc dac-o fi existînd o sală destul de vastă ca să-mi fie pe plac pentru acest act de reparaţie.

— Vanitate, vanitate ! trăsei eu morala. Cînd te gîndeşti că o asemenea forţă a răului să fie guvernată de acelaşi sentiment ce-o face pe-o fetişcană a se maimuţări în faţa oglinzii !

— A, vorbe sînt de două feluri pentru orişice. E vorba care umflă şi vorba care micşorează ; cu o vorbă nu mă poţi înfrînge ! zise el. Spuneai mai ieri că mă încred în conştiinţa dumitale : de-aş avea şi eu chef să minimalizez, aş putea spune că mă bizui pe vanitatea dumitale. Ambiţia dumitale este să fii *un homme de parole* [1] a mea este să nu accept înfrîngerea. Zi-i vanitate, zi-i virtute, zi-i suflet mare — ce importanţă are ce nume-i dai ? Dar recunoaşte, în fiecare dintre noi, o pornire comună ; amîndoi trăim pentru o idee.

Se va înţelege, din atîtea discuţii apropiate şi atîta răbdare de ambele părţi, că trăiam acum laolaltă în raporturi excelente. Într-adevăr, aşa era, iarăşi ; şi de data aceasta mai serios ca înainte. În afara unor dispute ca aceea pe care am încercat s-o redau, domnea nu numai consideraţie, ci, sînt ispitit să spun, chiar bunăvoinţă. Cînd m-am îmbolnăvit (ceea ce s-a întîmplat scurt după furtuna cea mare) şezu lîngă culcuşul meu, ca să-mi ţină de urît cu conversaţia sa, şi mă tratâ cu leacuri excelente, pe care eu le acceptam cu toată încrederea. El însuşi comentă cu acest prilej : Vezi, zicea, începi să mă cunoşti mai bine. Cu foarte puţin timp înainte, pe corabia asta singuratică, unde nimeni în afară de mine n-are o brumă de ştiinţă, ai fi fost convins că vreau să-ţi pun în primejdie viaţa. Şi, bagă de seamă, tocmai cînd am descoperit că dumneata aveai intenţia să mi-o pui în primejdie pe-a mea, am început a-ţi arăta cel mai mare respect. Spune şi dumneata dacă asta dovedeşte un suflet mărunt. Nu prea

[1] Un om de cuvînt (fr.).

am găsit ce răspunde. Întrucît mă privea pe mine însumi, îl credeam că-mi voia binele ; poate nu-s decît o victimă a prefăcătoriei sale și într-aceasta, dar gîndeam pe-atunci (și încă mai gîndesc) că mă privea cu sinceră bunăvoință. Ciudat și trist fapt ! îndată ce începu această schimbare, animozitatea mea se potoli, și acele stăruitoare viziuni ale stăpînului meu încetară cu totul a mă bîntui. Încît, poate era un adevăr în cele de pe urmă vorbe fălоase ce le rosti acel om, în cea de-a doua zi a lunii iulie, cînd lunga noastră călătorie pe ape se găsea aproape sfîrșită, iar nava, alinată acum, odihnea la capătul din spre mare în vastul liman al New Yorkului, pe-o arșiță înăbușitoare, care curînd se schimbă într-un uluitor torent de ploaie. Eu stam pe dunetă, privind țărmul cel verde ce l-aș fi putut atinge cu mîna, și cînd și cînd fumul ușor al orășelului ce se găsea a fi ținta noastră. Și tocmai pe cînd chibzuiam cum să i-o iau înainte cu un pas dușmanului cu care mă împrieteneiscm, mă simții niţeluș stînjenit cînd dînsul se apropie de mine, cu mîna întinsă.

— Acum trebuie să-ți spun rămas-bun, zise, și asta pentru totdeauna. Fiindcă te duci acum iarăși printre vrăjmașii mei, unde toate prejudecățile dumitale de mai înainte au să reînvie. Niciciînd n-am dat greș a vrăji pe cineva, atunci cînd am voit-o ; chiar și dumneata, bunul meu prieten, ca să te numesc o dată astfel, chiar și dumneata ai acum în amintire un portret al meu cu totul deosebit și pe care niciodată nu-l vei uita cu desăvîrșire. Călătoria n-a durat îndeajuns, altminteri ți-aș fi întipărit și mai adînc această impresie. Dar acum totul s-a sfîrșit și sîntem iarăși pe picior de război. Judecă după acest mic interludiu cît sînt de primejdios ; și spune-le acelor neghiobi, încheie, cu un deget îndreptat către orășel, să se gîndească încă și încă o dată înainte de-a mă face să-i înfrunt.

CAPITOLUL X

Episoade ale luptei la New York

Am mai spus că eram hotărît să i-o iau înainte Seniorului cu un pas ; şi — complice fiindu-mi căpitanul McMurtrie — aceasta se realiză foarte lesne : o ambarcaţie, pe puntea căreia i se dăduse un loc Seniorului, se încărca parţial într-una din laturile vasului, în timp ce din cealaltă coastă a sa, era lansată o bărcuţă, ce mă duse pe mine singur. Nu mi-a fost mai anevoios nici să aflu îndrumare spre casa stăpînului meu, către care m-am îndreptat cu cea mai mare grabă şi pe care am găsit-o, situată la marginea acelei localităţi, — o reşedinţă foarte potrivită, într-o grădină frumoasă şi cu o şură nemaipomenit de mare, hambar şi grajd totodată. Pe-acolo l-am găsit umblînd pe milord, cînd am ajuns ; şi într-adevăr, acum era preocupat numai şi numai de treburile fermei sale. Am năvălit către dînsul, gîfîind de nerăbdare să-i aduc noutatea ; dar nu era nici o noutate, devreme ce între timp mai multe vase care întîlniseră în cale nava noastră *Făr' de Pereche*, ajunseseră înaintea ei la destinaţie.

— Te aşteptăm de mult, zise milordul, şi la drept vorbind, în ultimele zile am încetat a te mai aştepta. Sînt bucuros să dau iar mîna cu dumneata, Mackellar. Gîndeam c-aţi ajuns pe fundul mării.

— Ah ! milord, de-ar fi dat Dumnezeu să fi ajuns acolo ! am exclamat. Ar fi fost mai bine pentru dumneavoastră.

— Ba de fel ! zise dînsul, cu înverşunare. Îmi convine de minune. Am o socoteală lungă de plătit, şi acum, în sfîrşit, pot să-ncep a o plăti.

Eu am strigat că mă mir de liniștea și siguranța sa.

— O ! zise dînsul, aici nu sîntem la Durrisdeer și mi-am luat măsurile de prevedere. Faima ce și-a făcut-o îl așteaptă ; i-am pregătit fratelui meu un bun-venit cum i se cuvine. Într-adevăr, întîmplarea m-a servit : am dat aici de-un negustor din Albany, care l-a cunoscut după anul '45 și care avea niște suspiciuni, foarte prielnice, c-ar fi comis un asasinat ; e vorba de unul Chew, tot un om din Albany. Nimeni dintre cei de-aci nu se va mira că-i voi închide ușa casei mele. Nu-i va fi îngăduit a le vorbi copiilor mei, și nici măcar a o saluta pe soția mea. Cît despre mine, într-atîta voi face excepția pentru un frate, că-i voi îngădui a-mi vorbi mie. Altminteri ar însemna să mă păgubesc de-o plăcere, adăugă milordul, frecîndu-și mîinile.

Curînd își aduse aminte și trimise degrabă curieri cu răvașe la mai marii ținutului, poftindu-i la dînsul. Nu-mi mai amintesc ce pretext folosi ; în tot cazul i-a reușit ; și cînd vechiul nostru vrăjmaș apăru în scenă, îl găsi pe milord plimbîndu-se în fața casei, sub umbra unor copaci, cu Guvernatorul de-o parte, și felurite notabilități de cealaltă. Doamna, care șezuse pe verandă, se sculă de pe scaun, cu o expresie foarte plictisită, și-și duse copiii în casă.

Seniorul, bine îmbrăcat și încins cu o elegantă sabie de plimbare, făcu o frumoasă reverență în fața adunării, iar către milord înclină capul cu familiaritate. Milordul nu acceptă salutul, ci-l privi pe frate-său cu sprîncenele încruntate.

— Hm, domnule, rosti în cele din urmă, ce vînt rău te-a îndreptat, dintre toate locurile din lume, tocmai încoace, unde spre rușinea noastră a amîndurora, reputația dumitale ți-a luat-o înainte ?

— Domnia voastră să binevoiască a vorbi cuviincios, milord ! strigă Seniorul, cu un frumos avînt.

— Ba o să binevoiesc a vorbi foarte pe șleau, răspunse milordul ; fiindcă-i nevoie să pricepi limpede, care ți-e situația. Acasă, unde lumea te cunoștea foarte puțin, mai era posibil să păstrăm aparențele ; în provincia aceasta, ar fi cu totul zadarnic ; și trebuie să-ți spun că sînt ferm hotărît să nu mai îmi pese de dumneata. M-ai ruinat (cît pe-aci să mă lași pe drumuri) după cum îl ruinaseși înaintea mea și pe tata, căruia i-ai și frînt inima. Asupra nelegiuirilor dumitale brațul legii n-are putere ; dar prietenul meu Guvernatorul a făgăduit

ocrotire familiei mele. Ia seama, domnule ! strigă milordul, scuturîndu-şi ameninţător bastonul către dînsul, de vei fi văzut rostind două vorbe către orişice membru nevinovat al casei mele, legea va fi aplicată astfel încît îţi vei lua pedeapsa.

— Aşa ! făcu Seniorul, vorbind foarte rar. Va să zică, ăsta-i avantajul ce-l oferă o ţară străină ! Acestor domni le este necunoscută povestea noastră. Bag de seamă. Dînşii nu ştiu că *eu* sînt Lordul Durrisdeer ; nu ştiu că *tu* eşti fratele meu mai mic şi că şezi în locu-mi pe temeiul unui legămînt de familie ; dînşii nu ştiu (căci de-ar şti, n-ar fi văzuţi în relaţii de prietenie cu tine) că fiece pogon de pămînt e-al meu înaintea Atotputernicului Dumnezeu şi fiece bănuţ pe care mi-l refuzi, ca un hoţ, un sperjur şi un frate viclean mi-l refuzi !

— Generale Clinton, am strigat eu, nu ascultaţi la minciunile lui ! Eu sînt intendentul moşiei — în tot ce spune nu-i o vorbă adevărată. Omul ăsta e un rebel surghiunit, deposedat de orice drepturi şi devenit spion plătit, asta îi e povestea, în două cuvinte.

Astfel, împins de mînia clipei, i-am dat în vileag infamia.

— Ascultă, măi omule, spuse Guvernatorul, întorcînd o faţă neinduplecată către Senior. Ştiu despre dumneata mai multe decît crezi. Ne-au ajuns crîmpeie din aventurile dumitale prin ţinuturile noastre — pe care ai face foarte bine să nu mă împingi a le cerceta mai îndeaproape. Este în primul rînd dispariţia domnului Jacob Chew, laolaltă cu toată marfa lui ; mai este problema : de unde ai venit la ţărm atît de încărcat cu bani şi giuvaere, cînd te-a culeş o corabie de Bermuda originară din Albany. Crede-mă, dacă las baltă aceste lucruri, este din compătimire pentru familia dumitale şi din respect pentru preţuitul meu prieten, Lordul Durrisdeer.

Se auzi un murmur de aprobare din partea localnicilor.

— Ar fi trebuit să-mi amintesc cum ia ochii în văgăuna asta un titlu de noblеţe, oricît de abuziv dobîndit, rosti Seniorul, cu faţa albă ca varul. Aşa dar, nu-mi rămîne decît să mor la uşa milordului, unde cadavrul meu va alcătui un foarte îmbucurător ornament.

— Termină cu ipocriziile dumitale, îi strigă milordul. Ştii foarte bine că nu asta am de gînd ; ci doar să mă apăr de calomnie şi să-mi apăr căminul de intruziunea dumitale. Îţi ofer o alegere. Ori îţi plătesc călătoria înapoi cu prima navă,

dîndu-ți astfel posibilitatea de a-ți relua ocupațiile în slujba Guvernului — deși Dumnezeu știe că aș prefera să te văd jefuind la drumul mare! Ori dacă asta nu-ți surîde, despre mine n-ai decît să stai aici! M-am informat care-i suma minimă trebuincioasă la New York ca să-ți ții zilele și sufletul; această sumă o vei avea, plătită săptămînal, și dacă nu ești capabil a o spori prin truda mîinilor tale, e timpul să te apuci să înveți și asta. Condiția mea e următoarea: să nu vorbești cu nimeni din familia mea, în afară de mine, adăugă.

Gîndesc că n-am văzut niciodată un om într-atîta de palid cum era Seniorul; totuși se ținea drept și fața îi era neclintită.

— Am întîmpinat aci niște insulte foarte nemeritate, răspunse, de care nici prin gînd nu-mi trece să mă feresc fugind. Dă-mi fleacul acela de bani — nu mi-e rușine să-i iau — sînt ai mei cum e tot ce ai — cum e pînă și cămașa de pe tine; iar alegerea mea este să rămîn aici pînă cînd acești domni mă vor înțelege mai bine. De pe acum ei trebuie să-ți bănuie drăceasca prefăcătorie, de vreme ce, cu tot zelul grozav ce pretinzi că-l ai întru apărarea onoarei neamului tău, îți face plăcere s-o înjoșești în persoana mea.

— Toate astea-s vorbe foarte frumoase, zise milordul, dar pentru noi care te cunoaștem de mult, poți fi sigur că ele nu înseamnă nimic. Nu faci decît s-alegi alternativa de pe urma căreia crezi că poți profita mai mult. Ia-o în tăcere dacă ești în stare — îți va fi mai de folos, pînă la urmă, crede-mă, decît această ostentație de nemulțumire.

— O, mulțumire, milord! a strigat Seniorul, cu o intonație crescîndă și cu degetul arătător foarte evident ridicat spre cer. Fiți pe pace, o să vină și aceea. Mai rămîne acum să-i salut pe acești domni pe care i-am obosit cu chestiunile noastre de familie.

Și făcu o reverență fiecăruia pe rînd, își potrivi sabia la șold și ieși falnic, lăsîndu-i pe toți uluiți de purtarea sa, iar pe mine nu mai puțin de purtarea milordului.

Aveam să intrăm acum într-o nouă fază a acestei dezbinări în familie. Seniorul nu era nicidecum atît de lipsit de resurse cum presupunea milordul, întrucît îl avea la îndemînă, cu desăvîrșire devotat intereselor sale, pe-un excelent artist în felurite lucrări de giuvaergerie. Cu alocația milordului — nu chiar atît de redusă precum o înfățișase — cei doi puteau exista; și tot cîștigul lui Secundra Dass putea fi pus

de-o parte pentru vreun scop viitor. Că aşa şi făceau n-am nicio îndoială. După toate probabilităţile, planul Seniorului era să adune o provizie îndestulătoare şi apoi să plece în căutarea acelei comori pe care o ascunsese cu mult înainte undeva prin munţi; iar de s-ar fi restrîns la asta, ar fi fost mai înţelept inspirat. Dar din nefericire pentru dînsul şi pentru noi toţi, minia l-a povăţuit. Ruşinea ce-o îndurase în public, la sosire — căreia uneori mă mir cum de-a reuşit a-i supravieţui — îi cocea în suflet; era în acea stare de spirit cînd — după cum spune vechea zicală — omul îşi taie nasul, să-i facă în ciudă obrazului, şi zor nevoie să se dea în spectacol, doar, doar, l-o face cumva de ruşine şi pe milord în oarecare măsură.

Alese într-un cartier sărac al oraşului o căsuţă de scînduri, singuratică, peste care-şi plecau crengile cîţiva salcîmi. Avea în faţă o mică deschidere boltită, ca aceea a unui coteţ de cîine, şi cam de înălţimea unei mese; în acel locşor bietul om care-o clădise ţinuse la vedere niscaiva mărfuri ce le vindea. Se vede că această împrejurare i-a ispitit fantezia Seniorului şi îi va fi dat ideea să facă ce-a făcut. Se pare că pe puntea corăbiei piraţilor dobîndise oarecare iscusinţă în mînuirea acului — cel puţin îndeajuns pentru a face pe croitorul de ochii lumii; şi asta era tot ce-i trebuia pentru felul în care înţelegea el să se răzbune.

Deasupra acelei cuşti, fu atîrnată o firmă, cu următoarele cuvinte:

JAMES DURIE,

FOST SENIOR DE BALLANTRAE

Se Cîrpesc frumos Haine.

SECUNDRA DASS

GENTILOM INDIAN RUINAT

Lucrări Fine de Giuvaergerie

Dedesubt, cînd avea de lucru, şedea gentilomul meu, croitoriceşte şi înfigînd de zor acul. Spun, cînd avea de lucru, dar clienţii, cîţi veneau, erau mai degrabă ai lui Secundra,

iar cusutul Seniorului va fi fost mai mult de felul aceluia al Penelopei. Nici cît să-şi pună unt pe pîine nu s-ar fi putut bizui să cîştige, cu asemenea mijloc de trai ; pentru dînsul era deajuns ca numele Durie să fie tîrît în noroi, pe firma lui, şi ca cel care fusese cîndva moştenitorul acelei mîndre familii să şadă chincit cu picioarele cruciş, în văzul lumii, ca o mustrare la adresa josnicei zgîrcenii a fratelui său. Şi intru atîta îi izbuti planul, că se stîrniră murmure în oraş şi se alcătui o tabără foarte ostilă milordului. Favoarea de care se bucura milordul pe lîngă Guvernator, îl expunea şi mai mult la atacuri din spre cealaltă parte ; iar doamna (care niciodată nu fusese la fel de bine primită în colonie) întîmpina insinuări penibile ; într-o adunare de femei, unde lucrul de mînă ar fi fost cel mai firesc subiect, aproape că-i era cu neputinţă a pomeni de aşa ceva ; şi am văzut-o înapoindu-se roşie la faţă şi spunînd sus şi tare că nu se va mai duce nicăieri.

Între timp milordul trăia în frumoasa lui reşedinţă, absorbit de exploatarea fermei, bucurîndu-se de simpatia celor ce-l cunoşteau mai de-aproape şi nepăsîndu-i sau nedîndu-şi seama de rest. Se îngrăşa ; avea o faţă radioasă şi aferată ; pînă şi căldura cea mare părea să-i priască ; iar doamna, în ciuda propriilor ei plictiseli, mulţumea cerului, în fiecare zi, că părintele ei îi lăsase moştenire un asemenea rai. Dînsa asistase de la o fereastră la umilirea Seniorului ; şi din ceasul acela părea a-şi fi dobîndit liniştea şi a fi la largul ei. Eu, unul, nu simţeam aceeaşi siguranţă ; pe măsură ce trecea timpul, mi se părea că în starea milordului este ceva nu pe de-a-ntregul sănătos. Era fericit, fără îndoială, însă temeiurile acestei fericiri erau ascunse ; chiar şi în sînul familiei, rumega cu vădită încîntare un gînd numai şi numai al său ; şi pînă la urmă mi-a încolţit bănuiala (nevrednică de noi amîndoi) că ţinea o ibovnică undeva prin oraş. Totuşi, ieşea puţin şi ziua îi era încărcată de treburi ; adevărul era că de o singură perioadă din zi nu eram eu sigur în ce fel dispune — şi anume, la un ceas destul de timpuriu al dimineţii, cînd domnul Alexander îşi făcea lecţiile. Întru apărarea procedării mele ce urmează, trebuie avut în vedere că eu totdeauna am nutrit oarecare teamă cum că stăpînu-meu n-ar fi pe de-a-ntregul în minţile sale ; şi cu duşmanul nostru încă

atît de aproape, făceam bine să stau de veghe. Așa dar, am găsit un pretext pentru a schimba ora cînd îi predam domnului Alexander bazele calculului aritmetic și matematica ; în acel timp am urmat pașii stăpînului meu, ca un ciine.

În fiecare dimineață, pe vreme bună ori rea, își lua bastonul cu măciulie de aur, își punea pălăria pe ceafă — o deprindere luată de curînd și care mie-mi arăta că-și simte capul încălzit — și pornea a străbate un anumit circuit. La început drumul său trecea pe lîngă niște arbori plăcuți și pe lîngă un cimitir unde, cînd ziua era frumoasă, obișnuia să șadă puțintel, meditînd. Ceva mai încolo drumul cotea la vale, către apă, și se întorcea iar, de-a lungul radei portului, trecînd și pe lîngă dugheana Seniorului. Cînd se apropia de această a două parte a plimbării sale zilnice, Lordul Durrisdeer începea a păși mai pe îndelete, ca un om care ar savura și peisajul ; iar în fața dughenii, cam la mijloc între aceasta și marginea apei, obișnuia a zăbovi puțin, sprijinit în baston. Era ora cînd Seniorul ședea înlăuntru, pe scîndura sa, mînuind acul. Și așa, cei doi frați se priveau unul pe altul, cu fețe crunte ; după care, milordul o lua iar din loc, zîmbindu-și.

Doar de două ori, neavînd încotro, a trebuit să joc acest rol ingrat al spionului. După aceea am fost sigur de ținta hoinărelilor milordului și de tainica sursă a încîntării sale. Iată-i ibovnica ; ura și nu dragostea îi da culori sănătoase în obraji. S-or fi aflînd moraliști cărora le-ar fi plăcut descoperirea ; eu unul, mărturisesc c-am rămas cu inima grea. Găseam această stare de lucruri între doi frați nu numai odioasă în sine, ci și încărcată de amenințarea altor nenorociri, și-mi făcui obiceiul, pe cît îngăduiau numeroasele mele treburi, s-o iau pe un drum mai scurt și să fiu de față, în taină, la întîlnirea lor. Sosind într-o zi la fața locului cam cu întîrziere, după ce timp de-o săptămînă nu găsisem răgaz, am rămas înmărmurit de-a vedea că survenise o nouă față. Trebuie să spun că, lipită de căsuța Seniorului, se afla o bancă, unde să poată ședea mușterii, cînd stăteau la sfat cu meșterul ; și acolo l-am găsit șezînd pe milord, mîngîindu-și bastonul și plimbîndu-și ochii peste golf, cu vădită plăcere. Nici la trei picioare de el sta chincit Seniorul, împungînd cu acul. Nici unul dintre dînșii nu scotea o vorbă, și (în astă nouă situație) milordul nici măcar n-arunca o privire asupra vrăjmașului său. Nu puteam

decît presupune că-i savura mai nemijlocit vecinătatea simţindu-i persoana în imediată apropiere ; fără îndoială, sorbea adînc o plăcere detestabilă.

De cum se desprinse şi se îndepărtă, mă dădui în vileag.

— Milord, milord, ce, purtare-i asta !

— Îmi prieşte, nu vezi că mă-ngraş ? îmi răspunse dînsul ; şi nu numai vorbele sale, îndeajuns de ciudate, ci toată expresia întipărită pe chipu-i, mă izbiră neplăcut.

— Vă previn, milord, nu vă mai complaceţi în aceste simţiri haine, i-am spus. Nu ştiu pentru care din două sînt mai primejdioase : pentru suflet ori pentru minte, dar — atîta vă spun — că tindeţi a le ucide pe amîndouă.

— Dumneata nu poţi înţelege, mi-a răspuns. N-ai avut niciodată asemenea munte de amărăciune pe inimă.

— Şi de n-ar fi decît atît : îl veţi împinge pe omul ăsta la cine ştie ce grozăvie, întărîtîndu-l.

— Dimpotrivă ; îi zdrobesc moralul, zise milordul.

În fiece dimineaţă, aproape o săptămînă în şir, milordul îşi luă locul pe băncuţă. Era un locşor plăcut, sub salcîmii verzi, cu priveliştе asupra limanului şi corăbiilor, şi cu zvon de cîntece ale marinarilor la lucru, venind din depărtare. Aci şedeau cei doi, fără o vorbă şi fără o mişcare decît a acului, sau a Seniorului rupînd cu dinţii cîte un capăt de aţă (căci tot mai făcea pe sîrguinciosul) — şi aci mă străduiam a fi şi eu de faţă — mirîndu-mă de mine, cît şi de dînşii. De trecea vreunul dintre prietenii milordului, el le da de departe bineţe, voios, şi adăuga în gura mare că venise să-i mai dea sfaturi bune lui frate-său, care acum (spre marea-i bucurie) se făcuse foarte harnic. Şi pînă şi aceasta Seniorul o îndura c-o faţă neclintită ; ce va fi fost în sufletul său, Dumnezeu ştie, sau poate numai Satana.

Dintr-odată, într-o paşnică zi a ceea ce se numeşte p-acolo „vara indiană", cînd pădurile se îmbrăcaseră în aur, în roz cărămiziu şi în roşu aprins, Seniorul puse jos acul şi izbucni într-un acces de veselie. Gîndesc că-l va fi pregătit îndelung, pe tăcute, căci timbrul rîsului său era destul de firesc ; dar revărsîndu-se brusc dintr-o atît de extremă tăcere, şi-n circumstanţe atît de potrivnice veseliei, suna sinistru urechilor mele.

— Henry, zise, am făcut şi eu o dată o mişcare greşită, şi o dată ai fost şi tu destul de isteţ să profiţi de ea. Farsa cîr-

paciului se termină astăzi ; și-ți mărturisesc (cu complimentele mele) că învingătorul ești tu. Nu degeaba sîntem de-un sînge — iar tu ai niște idei de toată frumusețea cînd e vorba să te faci neplăcut.

O vorbă nu scoase milordul ; de parcă Seniorul n-ar fi rupt tăcerea.

— Haide, reluă Seniorul, nu fi îmbufnat ; îți păgubești atitudinea. Acum (crede-mă) îți poți îngădui să fii puțintel amabil ; de vreme ce pentru mine nu-i singura înfrîngere de acceptat. Aveam intenția să continui comedia asta, pînă ce voi fi strîns bani destui pentru un anumit scop ; mărturisesc pe față, n-am curaj. Tu dorești, firește, să nu mă mai aflu în acest oraș ; iar eu am ajuns pe altă cale la aceeași idee. Și am a-ți face o propunere, sau, dacă Domnia Sa Lordul preferă, de cerut o favoare.

— Cere-o, zise milordul.

— Vei fi auzit poate, urmă atunci Seniorul, am posedat cîndva în țara aceasta o comoară considerabilă — dar n-are a face de-ai auzit sau nu — ăsta e faptul ; și am fost silit s-o îngrop într-un loc care mi-e bine știut. S-o recunosc a rămas acum singura mea ambiție — și comoara fiind a mea, îmi voi îngădui desigur fără părere de rău să reintru în posesia ei.

— Du-te și ia-o, zise milordul. Eu n-am nimic împotrivă.

— Da, continuă Seniorul, dar pentru asta trebuie să găsesc oameni și cărăuși. Drumul e lung și anevoios, iar ținutul e bîntuit de indieni sălbatici. Avansează-mi doar suma trebuincioasă — fie că mi-o dai ca sumă întreagă în locul alocațiilor, fie, dacă voiești tu, ca împrumut, pe care ți-l voi plăti la înapoiere. Iar după aceea, dacă așa vei hotărî, poți să nu mă mai vezi niciodată.

Milordul îl privea țintă, drept în ochi, pe chip plutindu-i un zîmbet aspru, dar nu scotea nicio vorbă.

— Henry, reluă Seniorul c-o liniște înspăimîntătoare, și totodată trăgîndu-se puțin înapoi — Henry am avut cinstea să-ți vorbesc.

— Hai s-o luăm spre casă ! se-ndreptă milordul atunci către mine, care stam și-l trăgeam de mînecă ; apoi se sculă de pe bancă, se întinse, își potrivi pălăria pe cap și, tot fără-a scoate o silabă de răspuns, o luă cu pași hotărîți de-a lungul țărmului.

Cîtva timp am șovăit către care dintre cei doi frați să mă-ndrept, atît de serioasă îmi părea culmea încordării la care se ajunsese. Dar Seniorul își reluase îndeletnicirea, cu ochii plecați, cu mîinile părînd la fel de agere ca de obicei ; și m-am hotărît să-l urmez pe milord.

— Sînteți nebun ? am strigat, de îndată ce l-am ajuns. Vreți să dați cu piciorul unui prilej atît de minunat !

— E cu neputință să mai te-ncrezi în el ? mă întrebă milordul, aproape batjocoritor.

— Aș vrea să-l văd plecat din orașul ăsta ! am strigat. Aș vrea să-l știu oriunde și oricum decît așa cum e !

— Eu am spus ce-am avut de spus, a replicat milordul, și dumneata la fel. E deajuns.

Dar eu eram pornit cu tot dinadinsul a-l scoate pe Senior de acolo. Să-l văd astfel aplecîndu-se iar cu răbdarea asupra peticitului său, era peste puterile închipuirii mele a accepta. Nu s-a născut om pe lume să-nghită un șir atît de lung de insulte — iar Seniorul era mai puțin ca oricine în stare de așa ceva. Adulmecam miros de sînge. Și-mi jurai ca eu, unul, să nu mă dau în lături de la nimic, de s-o mai afla o fărîmă de posibilitate a evita o crimă. Pentru aceasta, într-aceeași zi, intrai la milord, în camera sa de lucru, unde ședea aplecat asupra uneia din îndeletnicirile sale obișnuite.

— Milord, i-am spus, am găsit o investiție convenabilă pentru micile mele economii. Dar ele-s din nefericire în Scoția ; va necesita cîtva timp ca să le pot ridica, iar afacerea de care vorbeam trebuiește încheiată grabnic. N-ar putea Domnia Voastră găsi mijlocul de a-mi avansa această sumă, pe temeiul unei adeverințe ce v-aș semna-o ?

Dînsul continuă cîtva timp a ceti, cu amărăciune în ochi.

— N-am cercetat niciodată starea dumitale materială, domnule Mackellar, zise apoi. În afară de cauțiunea ce-ai depus, nu m-aș mira să n-ai un ban în creditul dumitale.

— Sînt de mult în slujba dumneavoastră și n-am mințit niciodată, nici n-am cerut pînă acum o favoare în folosul meu.

— Ceri o favoare în folosul Seniorului, replică el calm. Mă crezi atît de prost, Mackellar ? Înțelege o dată pentru totdeauna că tratez această brută așa precum am hotărît eu ; nu

mă va abate din cale nici frica, nici îngăduința ; și ca să mă lege la ochi, ar trebui cineva care să se priceapă a născoci viclenii mai puțin transparente ca ale dumitale. Eu cer să fiu slujit, slujit în chip leal ; nu să urzești în spatele meu și să-mi desfaci mie țele ; și să-mi furi banii ca să mă înfrîngi.

— Milord, am spus, aceasta-i vorbire foarte de neiertat.

— Mai gîndește-te o dată, Mackellar, mi-a răspuns, și ai să vezi că-i vorbire pe măsura faptei. De neiertat este subterfugiul dumitale. Neagă (dacă poți) că plănuiai cu acești bani a contraveni ordinelor mele și-ți voi cere iertare fără sfială. Dar dacă nu poți, trebuie să ai tăria s-auzi zicîndu-i-se pe nume purtării dumitale.

— De gîndiți c-am avut altă intenție decît a vă salva... am înțînat.

— O ! bătrînul meu prieten, m-a întrerupt dînsul, știi foarte bine ce gîndesc ! Iată — îți întind mîna din toată inima ; dar de bani nu poate fi vorba, nu-ți dau nici o lăscaie.

Înfrînt din spre partea aceasta, m-am dus glonț în camera mea, am scris o scrisoare, am alergat cu ea în port, știind o corabie pe cale a ridica pînzele, și m-am înființat la ușa Seniorului puțin înainte de a se înserа. Intrînd fără să mai împlinesc măcar formalitatea de-a bate, l-am găsit șezînd cu indianul său la o cină frugală, alcătuită din terci de mălai, cu puțin lapte. Căsuța era pe dinăuntru curată și sărăcăcioasă ; doar cîteva cărți, pe un raft, o făceau mai deosebită, și (într-un colț) măsuța de lucru a lui Secundra.

— Domnule Bally, am spus, eu am aproape cinci sute de pfunzi puși de-o parte, în Scoția — economiile unei vieți grele. Corabia de colo duce o scrisoare pentru ridicarea lor. Aveți răbdare doar pînă intră în port corabia de întoarcere, și acești bani sînt ai dumneavoastră, în aceleași condiții ce le-ați oferit azi dimineață milordului.

El se sculă de la masă, înaintă către mine, mă luă de umeri și privindu-mă în față zîmbi.

— Și totuși, ții foarte mult la bani ! Și totuși, îți sînt dragi banii mai mult ca orice pe lume — în afară de fratele meu !

— Mă tem de bătrînețe și de sărăcie !, am zis eu, și asta-i altceva.

— Dinspre partea mea, zi-i cum vrei, îmi răspunse. Ah, Mackellar, de-ai face asta cît de cît din dragoste pentru mine, ce bucuros aș fi să primesc !

— Totuși, am întîmpinat eu degrabă, o spun spre rușinea mea, nu vă pot vedea în acest loc sărman, fără un zdruncin al conștiinței. Nu-i singurul meu gînd, nici cel dintîi ; și totuși îl am ! Aș fi bucuros să vă văd scăpat. Nu vă ofer banii din dragoste, departe de mine ; dar, martor mi-e Dumnezeu — mă mir și eu de asta ! Vi-i ofer fără dușmănie.

— Ah ! făcu el, tot mai ținîndu-mi umerii cuprinși și scuturîndu-mă — ții mai mult la mine decît crezi... Și mă mir și eu de asta ! adăugă, repetîndu-mi vorbele și, presupun că întrucîtva și glasul. Ești un om de treabă, și de-aceea te cruț.

— Mă cruțați ? am exclamat.

— Te cruț, a repetat, dîndu-mi drumul și întorcîndu-și fața. Apoi, îndreptîndu-și-o iar către mine :

— Habar n-ai, Mackellar ce-aș face cu banii ! Îți închipui într-adevăr c-am înghițit înfrîngerea ? Ascultă : viața mi-a fost un șir de nemeritate înfrîngeri ; mereu a fost zvîrlit înapoi. Nerodul acela de Prinț Charlie a ratat cu nesăbuința lui o situație foarte promițătoare ; atunci se prăbuși prima mea șansă. La Paris, împlîntasem iarăși piciorul sus, pe scara onorurilor ; de data aceasta printr-o întîmplare — o scrisoare nimerind unde nu trebuia — am rămas iar dezbărat de totul. O a treia oară, am găsit un prilej potrivit și cu nesfîrșită răbdare mi-am alcătuit o situație înaltă în India și-apoi a venit Clive [1], rajahul meu a fost dat peste cap, iar eu am scăpat din acea zguduire, ca un alt Eneas, cu Secundra Dass în spinare. De trei ori am suit pînă la cea mai înaltă treaptă — și n-am încă patruzeci și trei de ani. Cunosc lumea cum o cunosc puțini oameni cînd sînt c-un picior în groapă. Curtea și cîmpul de luptă, Răsăritul și Apusul ; îmi cunosc drumul ce-l am de urmat și văd o mie de putințe. Sînt acum în plinătatea puterilor mele, mă bucur de-o sănătate excelentă și-s neobișnuit de ambițios. Ei bine, la toate astea renunț ; nu-mi pasă de mor și de n-o mai auzi nicicînd lumea de mine ; la un singur lucru

[1] *Lord Robert Clive* (1725—1774), general englez. Prin politica sa abilă și prin victoria de la Plassey a pus bazele puterii engleze în India.

mai țin — pe acela-l voi avea. Ai grijă ca nu cumva, cînd s-o prăbuși acoperișul, să te zdrobească și pe dumneata sub dărîmături.

Pe cînd ieșeam din casa lui, cu orice nădejde de-a putea interveni nimicită, îmi dădui seama că era oarecare zarvă în port și, ridicînd ochii, văzui o navă mare de curînd ancorată. Pare ciudat c-am putut s-o privesc cu atîta nepăsare, căci aducea moarte celor doi frați de la Durrisdeer. După toate episoadele îngrozitoare ale acestei dispute, după insultele, ciocnirile de interese, duelul dintre frați în pădurice, îi era dat unui biet scrib din Grub Street, care mîzgălea hîrtia pentru a-și cîștiga un prînz și căruia puțin îi păsa ce mîzgălește, ca-n chipul unei puteri magice, s-arunce un blestem peste patru mii de mile de ocean, trimițîndu-i pe amîndoi acești frați către sălbatice pustiuri ale iernii, ca acolo să moară. Dar asemenea gînd era departe de cugetul meu atunci ; și pe cînd toți localnicii din juru-mi forfoteau, însuflețiți de neobișnuita animație din portul lor, eu unul treceam printre dînșii, în tot drumul meu spre casă, pe de-a-ntregul absorbit de amintirea vizitei mele și-a cuvîntării Seniorului.

În aceeași seară ni se aduse acasă, de pe navă, un mic vraf de pamflete. A doua zi, milordul urma a merge cu Guvernatorul la o petrecere oarecare ; se apropia ora fixată, cînd eu am ieșit pentru o clipă din odaie și l-am lăsat singur, frunzărind pamfletele. Cînd m-am înapoiat, l-am găsit cu capul pe masă, și cu brațele zăcînd întinse printre hîrtiile mototolite.

— Milord, milord, am strigat, alergînd către dînsul, căci am presupus că avusese vreun acces.

El zvîcni în sus, ca o figurină pe arcuri, cu chipul atît de schimonosit de furie, încît într-un loc străin mai că nu l-aș fi recunoscut. Totodată înălță brusc mîna deasupra capului, de parc-ar fi fost gata să mă lovească.

— Lasă-mă-n pace ! scrîșni, iar eu am fugit, pe cît mă duceau de iute picioarele tremurînde, s-o caut pe doamna.

Ea veni după mine, fără a pierde o clipă ; dar cînd ne-am înapoiat, dînsul încuiase ușa pe dinăuntru și doar ne strigă, de cealaltă parte, să-l lăsăm. Ne uitarăm unul la altul — cu fețe albe ca varul — bănuind amîndoi că în cele din urmă lovitura se abătuse, năprasnic.

— Am să scriu Guvernatorului, ca să-l scuz, zise dînsa. Trebuie să ne păstrăm prietenii cei puternici.

Dar cînd luă condeiul, îi pică din mînă.

— Nu pot scrie. Dumneata poţi ?

— Să încerc, doamnă, am zis.

Privi peste umărul meu pe cînd scriam.

— Aşa — e bine — spuse, cînd terminai. Slavă Domnului, Mackellar, că te am pe dumneata ca sprijin ! Dar ce mai poate fi acum ? Ce, ce poate fi ?

În gîndul meu îmi ziceam că nu-i cu putinţă nici o explicaţie şi că nici nu era nevoie ; teamă mi-era că nebunia acestui om nu făcuse decît să izbucnească acum, într-un anume fel, ca flăcările îndelung înăbuşite ale unui vulcan ; dar acestei credinţe (de mila doamnei) nu cutezam să-i dau glas.

— E mai potrivit să ne gîndim ce avem noi de făcut, am zis. Trebuie oare să-l lăsăm aicea singur ?

— Nu cutez a-l tulbura, mi-a răspuns. Poate natura ştie ce face ; poate ea strigă prin dînsul, să fie lăsată-n pace ; iar noi bîjbîim în întuneric. Ah — da — aş zice să-l lăsăm.

— Atunci voi expedia scrisoarea, doamnă, şi mă voi întoarce aci, dacă îngăduiţi, să şed cu dumneavoastră.

— Te rog, aşa să faci ! a strigat doamna.

Toată după amiaza şezurăm alături, mai mult zăcînd, cu ochii la uşa milordului. Cugetul meu era frămîntat de scena ce se petrecuse adineauri, şi de ciudata-i asemănare cu viziunea mea. Trebuie să spun ceva despre asta, căci povestea s-a răspîndit, cu mare exagerare, şi am văzut-o chiar şi tipărită, indicîndu-se numele meu pentru precizări. Atîta era la fel : milordul într-o odaie, cu capul căzut pe masă ; iar cînd îşi ridicase faţa, ea purta o expresie ce mă mîhnise pînă în fundul sufletului. Dar odaia era alta, poziţia milordului la masă de fel aceeaşi, iar faţa, cînd şi-o arătase, oglindea o stare de furie penibilă, în locul acelei deznădejdi pătrunzătoare ce-o deosebise totdeauna în viziunea mea (în afară de-o singură dată, despre care am mai vorbit). Iată în sfîrşit adevărul întreg împărtăşit publicului ; dar oricît de mare ar fi fost deosebirea, coincidenţa izbutea totuşi a mă umple de nelinişte. Toată după-amiaza, cum spun, am şezut meditînd asupra acestei asemănări — în sinea mea — căci doamna era îndeajuns de amărîtă, încît

nici prin gînd nu mi-ar fi trecut s-o mai tulbur cu închipuiri. Cam pe la mijlocul acestui timp de aşteptare, i-a venit doamnei o idee isteaţă : a trimis după domnul Alexander şi l-a pus să bată la uşa lui taică-său. Milordul i-a spus băiatului să-şi vadă de-ale sale, însă fără pic de violenţă, nici în glas, nici în vorbe: încît am început a nutri speranţa că accesul trecuse.

În cele din urmă, cînd se întunecă şi eram pe cale a aprinde o lampă ce sta pregătită, uşa s-a deschis şi iată-l pe milord în pragul ei. Lumina nu era îndeajuns de tare încît să-i putem ceti faţa ; cînd vorbi, glasu-i îmi păru nitel schimbat, dar lipsit de orice slăbiciune.

— Mackellar, spuse, du răvaşul ăsta la destinaţie, cu mîna dumitale. Este strict confidenţial. Găseşte persoana singură, cînd îl predai.

— Henry, a grăit doamna, eşti cumva bolnav ?

— Aş, de unde, a răspuns dînsul certăreţ. Sînt ocupat, N-am nimic, atîta că-s ocupat. Ce mai e şi asta — să fii neapărat presupus bolnav, cînd ai treabă ! Trimite-mi cina aci, şi o damigeană de vin ; aştept vizita unui prieten. Cu altceva să nu fiu deranjat.

Şi după asta a închiat iar uşa pe dinăuntru.

Răvaşul era adresat unui anume căpitan Harris, la un han sărăcăcios din cartierul portului. Îl ştiam pe Harris (după faimă) drept un aventurier primejdios, foarte suspectat de piraterie în trecut, şi-avînd acum aspra îndeletnicire de-a face negoţ cu indienii. Ce-ar fi putut milordul să aibă a-i spune, sau el milordului, nu eram în stare să-mi închipui ; şi nici măcar cum de auzise milordul de el, afară doar de pe urma unui proces infamant din care scăpase de curînd acel om. În tot cazul, m-am dus să predau mesajul cu neplăcere şi — puţin cît l-am văzut pe căpitan — mi-a ajuns ca să mă înapoiez cu mîhnire. L-am găsit într-o cameră ce duhnea greu, şezînd la lumina unei lumînări scurse, cu o sticlă goală alături ; avea rămăşiţe de ţinută militară, sau mai de grabă se poate să fi fost o ostentaţie, căci manierele îi erau vulgare.

— Spune milordului că-s sluga dumisale şi că în mai puţin de jumătate oră îl voi vizita, mi-a zis, după ce a citit biletul ; iar apoi avu slugărnicia ca arătînd spre sticla goală, să-mi propună a-i cumpăra nişte băutură.

Deşi m-am înapoiat cît am putut de iute, căpitanul s-a înfiinţat şi el îndată după mine — şi a rămas pînă tîrziu noaptea. Cînta cocoşul pentru a doua oară cînd îl văzui (din fereastra odăii mele) pe milord luminîndu-i calea pînă la poartă, amîndoi foarte înrîuriţi de libaţiunile lor şi la răstimpuri sprijinindu-se unul de altul, pentru a mai sta de poveste. Totuşi, a doua zi dimineaţă, milordul plecă devreme de-acasă, cu o sută de pfunzi în buzunar. N-am presupus nicicînd că s-a întors cu ei ; şi totuşi eram încredinţat că acei bani nu către Senior îşi găsiseră drum, căci toată dimineaţa am zăbovit prin preajma dughenii sale, într-un loc de unde se putea vedea din plin.

Aceasta fu ultima oară cînd Lordul Durrisdeer a ieşit pe poarta casei sale, înainte să părăsim New Yorkul ; umbla prin şură, ori şedea de vorbă cu ai săi, toate cam la fel ca şi mai înainte, în oraş însă nu mai fu văzut, iar vizitele de fiecare zi la Senior păreau uitate. Şi nici Harris n-a mai reapărut ; sau cel puţin pînă la urmă nu.

Eu mă simţeam foarte apăsat de misterele printre care începusem să trăim. Se vedea limpede — după schimbarea obiceiurilor sale, dacă nu după altceva — că milordul era preocupat de un lucru grav ; dar ce să fi fost, de unde provenea, sau de ce trebuia acum să nu mai trecem dincolo de casă şi grădină, nu izbuteam a ghici. La fel de limpede era, se putea chiar dovedi, că pamfletele aveau un rol în această schimbare radicală. Pe cîte le-am putut găsi, le-am citit — erau toate cum nu se poate mai neînsemnate, şi de speţa obişnuită în gîlcevile triviale dintre partide. N-am izbutit să descopăr ceva care ar fi putut într-adevăr jigni chiar şi pe un înalt politician — iar milordul era mai degrabă un bărbat indiferent în chestiunile obşteşti. Adevărul este că acel pamflet din care se trăgea toată povestea, a stat toată vremea ascuns la sînul milordului. Acolo l-am găsit în cele din urmă, cînd zăcea mort, în mijlocul pustiului nordic ; în asemenea loc, în asemenea negre împrejurări, aveam să citesc întîiaşi dată acele vorbe goale şi mincinoase ale unui pamfletar de-al Whigilor [1], care, cu sforăitoare

[1] *Whigi* — partid politic constituit în secolul al XVII-lea ; apăra interesele burgheziei comerciale şi industriale.

grandilocvență, se revolta împotriva indulgenței față de iacobiți: *„Alt Rebel notoriu. S-l, de B-, urmează a-și redobîndi titlul* continua acest pasaj. *Această chestiune este de mult pendinte, deoarece respectivul a adus niște foarte onorabile servicii în Scoția și în Franța. Despre fratele său, Lordul D-r, se știe că nutrește în fond aceleași simpatii; iar moștenitorul prezumtiv, care acum urmează a fi înlăturat, a fost crescut în cele mai detestabile principii. Conform vechii zicale: așchia nu sare departe de trunchi. Favoarea unei reabilitări este însă prea de tot abuzivă încît să poată fi trecută cu vederea.*

Unui om în toate mințile n-ar fi trebuit să-i pese cîtuși de puțin de-o atît de evidentă scorneală; ca guvernul să poată cîndva nutri o asemenea intenție era de neconceput pentru orice ființă în stare de a gîndi — afară, poate, de nerodul care așternuse pe hîrtie asemenea bazaconie; iar milordul, fără a fi fost vreodată o minte strălucită, fusese totdeauna de un bun simț remarcabil. C-a putut să dea crezare unor asemenea vorbe, și să poarte cu sine, ascuns la sînu-i, pamfletul, și în inimă acele cuvinte, este dovada limpede a nebuniei sale. Fără îndoială că simpla menționare a domnului Alexander, amenințarea directă fluturată la adresa succesiunii copilului, precipitase ceea ce atît de îndelung a zăbovit a se dezlănțui.

Sau, de nu, stăpînul meu fusese de mult nebun cu adevărat, iar noi prea puțin ageri sau prea obișnuiți cu dînsul, încît să ne dăm seama în ce măsură era bolnav.

Cam la o săptămînă după ziua pamfletelor, mă aflam la o oră tîrzie în dreptul portului — și am cotit în spre casa Seniorului, cum făceam adesea. Ușa lui se deschise, revărsînd lumină pe drum. Văzui un bărbat plecînd de la dînsul, după ce-și luaseră prietenește rămas-bun; și nu pot spune cît de uluit am fost a-l recunoaște pe aventurierul Harris. N-am putut deduce decît că mîna milordului îl adusese acolo; și mi-am prelungit plimbarea cufundat în gînduri foarte grave și pline de aprehensiune. Era tîrziu cînd m-am înapoiat acasă — unde fui mirat a-l găsi pe milord pregătindu-și valiza pentru o călătorie.

— De ce vii atît de tîrziu? îmi strigă. Plecăm mîine la Albany, dumneata și cu mine; și e într-adevăr timpul să-ți faci pregătirile.

— La Albany, milord? am exclamat eu. Și ce căutăm oare acolo?

— Schimbăm decorul, mi-a răspuns.

Iar doamna, care se cunoștea că plînsese, îmi făcu semn să mă supun fără a mai discuta. Îmi spuse ceva mai tîrziu (cînd am găsit prilejul a schimba cîteva cuvinte cu dînsa) că el îi vestise brusc această intenție, după o vizită a căpitanului Harris, și că toate strădaniile ei, fie de a-l hotărî să renunțe la acea călătorie, fie de-a dobîndi vreo lămurire a scopului ei, se dovediseră deopotrivă de zadarnice.

CAPITOLUL XI

Călătoria în pustiu

Avurăm o călătorie prielnică suind frumoasa apă a Hudsonului — vremea blîndă, dealurile de pe țărmuri neobișnuit de frumoase în colorile toamnei. La Albany am luat reședință într-un han, unde nici eu nu fui atît de orb și nici milordul atît de viclean, încît să nu-mi dau seama că plănuia a mă ține închis. Lucrarea ce-o găsi pentru mine nu era chiar atît de presantă încît să fi trebuit să fie executată în afara hîrtiilor necesare, într-o odaie de han ; și nici atît de însemnată încît să fiu pus a copia cîte patru, cinci exemplare după același document. M-am supus în aparență ; dar mi-am luat și eu măsurile mele — în urma cărora binevoitoarea noastră gazdă îmi comunica zilnic noutățile tîrgului. În felul acesta primii în cele din urmă o știre, pe care pot să spun c-o așteptam. Căpitanul Harris (mi se spuse) „și cu domnul Mountain, negustorul", plecaseră-n susul apei c-o barcă. Mai că mă temeam de ochii hangiului, atît de tare mă simții apăsat de bănuiala vreunei complicități a stăpînului meu. Dar ieșii din încurcătură hotărîndu-mă a spune că pe căpitan îl cunoșteam oarecum, însă pe domnul Mountain de fel — și-a întrebat dacă mai plecaseră și alții cu dînșii. Informatorul meu nu știa. Domnul Mountain coborîse pe țărm după niște tirguieli ce-i erau de trebuință ; cutreierase orașul pe cînd își făcea cumpărăturile — bînd și flecărind — și după cîte se părea, el și cei ce l-or mai fi însoțit ; se duceau către niscaiva ispravă îndrăzneață, căci Mountain vorbise mult de niște lucruri mari ce avea să le facă la înapoiere. Nu se aflase nimic mai mult, fiindcă dintre ceilalți

nu debarcase nimeni ; se pare că zoreau s-ajungă într-un anumit loc înainte de căderea zăpezii.

Şi iată că, într-adevăr, în ziua următoare, prinse a cădea o fulguială chiar în tîrg la Albany ; dar se istovi făr' de veste cum şi venise, de parc-ar fi voit doar să ne amintească ce ne aştepta. Eu, unul, nu-mi făceam griji în această privinţă, cunoscînd atît de puţin asprimea acelui ţinut. Cînd privesc înapoi, altfel văd lucrurile ; şi mă-ntreb uneori dacă parte din oroarea întîmplărilor ce-am să le povestesc cu de-amănuntul, n-au decurs din cerurile aspre şi cruntele vînturi la voia cărora ne aflam şi din gerul năprasnic ce avurăm a îndura.

Cum barca trecuse, am gîndit la început că urma să părăsim şi noi oraşul. Dar nici gînd. Milordul îşi continua şederea la Albany, unde n-avea nici un fel de afaceri ce le-ar fi putut pretexta, şi mă ţinea lîngă dînsul, departe de adevărata-mi slujbă, prefăcîndu-se că-mi dă de lucru. În această privinţă mă aştept, şi poate chiar merit, a fi criticat. Nu eram atît de prost încît să nu-mi fi făcut şi eu gîndurile mele. Nu-l puteam vedea pe Senior dîndu-se pe mîna lui Harris, fără a mă aştepta la vreo uneltire vicleană. Harris avea o faimă ticăloasă — iar milordul avusese a face cu el în taină ; Mountain, neguţătorul, se dovedise, după informaţiile luate, altul de-aceeaşi teapă ; treaba după care se duseseră cu toţii — regăsirea unor comori dobîndite pe căi rele — oferea ea însăşi puternică tentaţie la fapte viclene ; iar felul ţinutului prin care călătoreau, făgăduia scutire de pedeapsă vărsării de sînge. Da ; e adevărat că nutream toate aceste gînduri şi temeri şi că ghiceam soarta Seniorului. Dar nu trebuie să uitaţi că eram acelaşi ins care voise să-l azvîrle de pe copastia unei nave în vîltoarea valurilor ; acelaşi care puţin mai 'nainte, făr-o fărîmă de evlavie şi-n chip foarte sincer, se tîrguise cu Dumnezeu, cercînd a-l plăti ca să ucidă după placul meu. Şi iarăşi e-adevărat că mă înmuiasem în mare măsură faţă de vrăjmaşul nostru. Dar ăst lucru l-am considerat totdeauna drept o slăbiciune a firii mele omeneşti — şi chiar vinovat, cugetul îmi rămînea statornic înverşunat împotrivă-i. Adevărat e, iarăşi, că una era să iau pe umerii mei vina şi pericolul unei încercări de omor, şi alta să stau şi s-asist cum se mînjea şi se primejduia milordul. Dar chiar aci stă pricina neamestecului meu. Căci (de m-aş fi agitat în orişice fel în această problemă) s-ar fi putut prea bine să

nu izbutesc a-l salva pe Senior, dar negreşit l-aş fi făcut de ruşine pe milord.

Iată pentru ce n-am făcut nimic, şi pe-aceleaşi puternice temeiuri mă mai pot sprijini şi-acum pentru a-mi justifica purtarea. Trăiam între timp amîndoi la Albany, dar deşi singuri laolaltă într-un loc străin, în afară de saluturi formale, ne vorbeam şi ne vedeam foarte puţin. Milordul adusese cu sine cîteva recomandaţii către notabilităţile din oraş şi din împrejurimi ; pe alţii îi cunoscuse mai înainte la New York ; ceea ce avu drept urmare că ieşea foarte adesea şi că (trebuie s-o spun, cu toate neplăcerea) prea se dedase în întregime petrecerilor. Cînd se înapoia, mă găsea adesea în pat, dar niciodată dormind ; şi mai că nu era noapte în care să nu fi dat în vileag influenţa băuturii. În timpul zilei continua a-mi impune nesfîrşite sarcini ; şi era remarcabil de isteţ a le născoci şi a mi le da să le refac — în chipul cum ţesea Penelopa. Eu niciodată nu mă dădeam în lături, cum am spus — doar eram plătit pentru a-i împlini poruncile — dar nici nu mă sileam a-mi ascunde perspicacitatea şi uneori îi zîmbeam în faţă cînd îmi dădea asemenea lucrări.

— Gîndesc că eu voi fi diavolul, iar dumneavoastră Michael Scott, am glumit într-o zi. Am durat pod peste apa Tweedului şi am despicat munţii Eildoni, şi-acum mă puneţi să-mpletesc funie din nisip [1].

El mă ţinti cu ochi lucitori, apoi privi în lături, dete din fălci, dar nu scoase o vorbă.

— Bine, bine, milord, am zis eu, ce porunciţi dumneavoastră e şi voia mea ; voi face treaba asta pentru a patra oară, dar v-aş ruga s-aveţi bunătatea a născoci altceva pînă mîine căci, zău aşa, de treaba asta prea mi-i lehamite.

— Nu ştii ce vorbeşti, mi-a răspuns milordul, punîndu-şi pălăria pe cap şi întorcîndu-mi spatele. Ciudat lucru, că-ţi poate face plăcere să mă necăjeşti. Un prieten — dar asta-i altceva. Ciudat lucru, de cînd trăiesc m-a urmărit nenorocul. Şi acum tot de uneltiri mă văd înconjurat. Unde pun piciorul, dau de urzeli împotrivă-mi ! izbucni. Toată lumea s-a unit împotrivă-mi.

— De-aş fi în locul dumneavoastră, n-aş spune răutăţi absurde, i-am zis ; dar ştiţi ce-aş face : mi-aş pune capul în apă

[1] Aluzie la o legendă scoţiană.

rece — pentru că azi noapte ați turnat în dumneavoastră mai mult decît puteți duce.

— Crezi ? făcu dînsul, de parcă sugestia mea i-ar fi trezit un viu interes. Mi-ar face bine ? Uite ceva care n-am încercat niciodată.

— Îmi amintesc de zilele cînd n-aveați de ce încerca una ca asta — și tare mi-ar plăcea, milord, să se întoarcă acele zile, am adăugat. Dar adevărul gol-goluț e că, de veți continua asemenea abuz, vă veți face mare rău.

— Se pare că n-o mai duc la băutură ca altă dată, Mackellar, incuviință milordul. Mă dă gata degrabă. Dar am să fiu mai atent de-aci-ncolo.

— Asta-i ce v-aș ruga, i-am răspuns. Trebuie să nu uitați că sînteți tatăl domnului Alexander ; dați-i băiatului șansa de a-și purta numele respectîndu-l.

— Așa, așa, zise el. Ești un om c-o judecată foarte sănătoasă, Mackellar, și m-ai slujit vreme îndelungată. Dar acu, dacă nu cumva mai ai ceva să-mi spui, eu aș lua-o din loc. Dacă nu cumva mai ai ceva să-mi spui ? repetă, arzînd de nerăbdare, ca un copil, cum îl vedeai atît de ades în ultimul timp.

— Nu, milord, asta a fost tot, i-am răspuns, destul de rece.

— Atunci, eu zic că s-o iau din loc, a repetat milordul, stînd și uitîndu-se la mine și tot sucind între mîini pălăria, pe care o scoase iar de pe cap. Cred că n-ai nevoie de nimic din oraș. Nu ? Eu trebuie să mă întîlnesc cu *Sir* William Johnson, dar să știi c-am să fiu mai atent. Tăcu cîtva timp, apoi spuse zîmbind : Mai ții minte locul acela, Mackellar — nițeluș mai la vale de Engles — unde curge pîriul pînă hăt afund în pădurea de frasini. Mi-aduc aminte cum stam acolo cînd eram flăcăiandru. Doamne, cum mi-amintesc de bine, deodată — ca de-un cîntec vechi ! Mă dusesem să pescuiesc — și prinsesem la pește ! Ah, ce fericit eram ! Mă întreb, Mackellar, de ce acum nu-s niciodată fericit ?

— Milord, am spus eu, cu mai multă cumpătare la băutură, ați avea mai mare nădejde de mulțumire. E o vorbă din bătrîni că băutura te-amăgește, dar de mîngîiat nu te mîngîie.

— Fără-ndoială, zise, fără-ndoială ! Ei, acu o să mă duc.

— Bună ziua, milord, i-am urat.

— Bună ziua, bună ziua, mi-a răspuns, și a ieșit în sfîrșit din odaie.

Dau această scenă drept o înfățișare destul de ilustrativă a milordului în ceasurile dinaintea amiezii ; și gîndesc că n-am izbutit a-l descrie bine pe stăpînul meu dacă cititorul nu-și dă seama de o considerabilă decădere. Să-l vezi pe-acest om astfel căzut : să-l știi acceptat printre relațiile lui drept un biet bețiv cu capul tulbure — binevenit (de-o fi *fost* cumva binevenit) doar grație titlului său ; și să-ți amintești de virtuțile ce le dovedise odinioară împotriva unor asemeni vicisitudini ale soartei — nu era oare de ajuns pentru a te înfuria și a te umili ?

Cînd era băut, se purta mai extravagant ; am să evoc doar o singură scenă, petrecută cu puțin înaintea sfîrșitului, care mi-a rămas puternic întipărită în amintire pînă-n ziua de azi, iar la timpul său mi-a lăsat o impresie vecină cu groaza.

Stam întins în pat, treaz, cînd l-am auzit cum urca scara, potticnindu-se și cîntînd. Milordul nu era înzestrat pentru muzică — din întreaga familie la fratele său se adunaseră toate darurile plăcute — încît dacă spun : cîntînd, trebuie să înțelegeți un fel de lălăit pițigăiat și monoton — ceva care nu era nici grai nici cîntec. Ceva destul de asemănător se aude din gura copiilor, pînă nu știu ce-i rușinea ; dintr-aceea a unui bărbat vîrstnic avea un efect ciudat.

Deschise ușa, cu zgomotoasă precauție, aruncă o privire iscoditoare înăuntru, umbrindu-și luminarea, își închipui că dorm eam ; intră, puse sfeșnicul pe masă și-și scoase pălăria de pe cap. Îl vedeam foarte lămurit : o mare și febrilă veselie părea să-i fiarbă în vine ; sta și zîmbea și se izmenea, cu ochii la luminare. Apoi ridică brațul, pocni din degete, și se apucă a se dezbrăca. În ăst timp uitase de prezența mea, încît începu iar a cînta ; și acum deslușeam cuvintele, care erau ale cîntecului vechi despre „Twa Corbies" [1], repetate la nesfîrșit :

Și peste oasele lui, cînd goale-or fi, reci,
Vîntul sufla-va-n veci și-n veci !

Am mai spus că n-avea pic de talent muzical. Sunetele ce le scotea n-aveau vreo succesiune logică de fel, în afar' că înclinau întrucîtva către tonalitatea minoră ; exercitau totuși o primitivă putere asupra simțirilor cui l-asculta și adaptîndu-se cuvintelor, exprimau sentimentele cîntărețului c-o potriveală

[1] În limba populară scoțiană : *„Cei doi Corbie"*, ultimul fiind desigur numele de familie al eroilor baladei.

barbară. O luă întîi în ritmul și stilul unui recitativ bombastic, dar respingătoarea-i însuflețire molcomindu-se curînd, prinse a tărăgăna notele mai cu sentiment și căzu în cele din urmă pîn' la o treaptă de patos plîngăreț ce-mi părea aproape de neîndurat. În aceeași măsură îi scădea și vioiciunea de la-nceput a mișcărilor, iar după ce se zbenguise scoțîndu-și hainele, pînă rămase numai cu nădragii pe el, se așeză pe marginea patului și prinse a scînci. Nu cunosc ceva mai puțin respectabil ca lacrimile bețivului ; nemaiputînd să rabd acest jalnic spectacol, m-am întors cu spatele. Dar dînsul pesemne o pornise la vale pe-acel primejdios lunecuș în autocompasiune, din care — pentru un ins răvășit de veche mîhnire și recentă băutură — nu poate fi oprire decît o dată cu istovirea. Lacrimile îi tot curgeau și el tot ședea așa, pe trei sferturi gol, în aerul rece al odăii. Eu mă învinuiam ba că-s neomenos, ba că-s slab de înger ; cînd mă ridicam în capul oaselor, pentru a interveni, cînd mă struneam întru nepăsare și mă sileam să aștipesc ; pînă ce, dintr-o dată îmi fulgeră prin gînd acel *quantum mutatus ab illo* [1] ; și aducîndu-mi aminte de înțelepciunea, statornicia și răbdarea lui de altădată, fui copleșit de o milă aproape pătimașă, nu numai pentru stăpînul meu, ci și pentru toți fiii omului. Am sărit atunci de la locul meu, m-am dus către dînsul și i-am pus mîna pe umărul gol, rece ca piatra. El luă mîinile de la ochi, dînd în vileag o față umflată și mînjită de lacrimi ca a unui copil ; și cînd l-am văzut astfel, am simțit iar trezindu-mi-se impacienta.

— Rușinați-vă ! i-am spus. Asta-i purtare de țînc ! Poate c-aș fi stat și eu acum să mă smiorcăi, de mi-ar fi fost voia să-mi umplu pîntecul cu vin. Dar m-am dus la culcare treaz, cum se cuvine unui om cumsecade. Haide, băgați-vă în pat și terminați cu exibiția asta jalnică !

— O, Mackellar, răspunse el, mă doare sufletul !

— Vă doare ? am strigat. Are și de ce, gîndesc. Ce vorbe-au fost acelea pe care le cîntați cînd ați intrat ? Să dovedim milă altora și-atunci vom putea cere milă și noi. Fiți ori una ori alta, dar cu cei la jumătate de drum, eu, unul, nu voi să am a face. De știți să loviți, loviți și de știți să jeliți, jeliți.

— Strigă ! izbucni el, așa e — lovește ! Asta-i vorba ce-mi trebuie ! Omule, am răbdat prea și prea. Dar cînd s-au atins

[1] Cît de schimbat e față de odinioară (lat.).

de copil, cînd e amenințat copilul — vigoarea sa de-o clipă se stinse în scîncet — copilul meu, Alexander al meu !... și iar se porni pe plîns.

L-am apucat de umeri și l-am zgîlțîit.

— Alexander ! am strigat... Vă gîndiți vreodată la dînsul ? Dumneavoastră ? Aș ! Priviți-vă-n față, ca un om cinstit, și veți vedea că doar v-amăgiți singur. Soție, prieten, copil, toți îs deopotrivă dați uitării — v-ați înfundat într-un asemenea egoism, de-ați ajuns ca un buștean de nesimțitor.

— Mackellar, spuse atunci, c-o uluitoare întoarcere la purtarea și înfățișarea sa de odinioară, poți spune despre mine tot ce vrei, dar un singur lucru nu — egoist n-am fost niciodată.

— Orice-ați spune, eu tot am să vă deschid ochii, l-am înfruntat. De cînd sîntem aci ? și de cîte ori ați scris familiei ? Mi se pare că-i întîiași dată cînd v-ați despărțit : dar scris-ați vreodată ? Știu cei de-acasă de sînteți în viață ori ba ?

Prea fățiș îl prinsesem la strîmtoare aici — și aceasta trezi partea mai bună dintr-însul ; încetă a mai plînge, îmi mulțumi foarte pocăit, se vîrî în pat și curînd adormi tun ; iar cel dintîi lucru ce-l făcu în dimineața următoare, fu să s-așeze a scrie doamnei ; și încă o scrisoare foarte duioasă — deși niciodată n-a mai terminat-o. Într-adevăr, orice legătură cu New Yorkul se făcea prin intermediul meu ; se poate judeca ce sarcină ingrată era. Ce să-i spun doamnei și-n ce cuvinte, pînă unde să duc fățărnicia, pînă unde cruzimea — frămîntarea aceasta adesea nu mă lăsa să dorm.

În tot acest timp, fără-ndoială, milordul aștepta cu crescîndă nerăbdare vești de la complicii săi. Harris gîndesc că-i făgăduise că va îndeplini totul cu cea mai mare grabă ; timpul la care ar fi trebuit să primească o știre trecuse ; iar nesiguranța așteptării era un foarte prost sfătuitor pentru un om c-o inteligență vătămată. Gîndul milordului, în tot acest răstimp, stăruia, pe de-a-ntregul aproape, în pustietate, pe urmele cetei ale cărei fapte îl interesau într-atîta de mult. Necontenit își evoca popasurile și înaintările lor, înfățișarea ținutului, săvîrșirea într-o mie de chipuri felurite a aceleiași groaznice fapte, și-acea stăruitoare priveliște a oaselor Seniorului zăcînd împrăștiate în bătaia vîntului. Mereu descopeream aceste vinovate gînduri lăuntrice scoțînd capul în vorbirea lui, ca iepurii din vizuini. Cu atît mai puțin e de mirare că locul meditațiilor sale începu a-l atrage fizic.

E bine cunoscut pretextul ce l-a folosit. *Sir* William Johnson avea o misiune diplomatică în acele ţinuturi ; milordul şi cu mine (din curiozitate, cum s-a pretins) l-am întovărăşit. *Sir* William avea foarte bună însoţire şi provizii din abundenţă. Vînătorii ne aduceau vînat, zilnic ni se prindea peşte prin rîuri, iar rachiul curgea ca apa. Înaintam ziua şi făceam tabără noaptea, în stil militar ; se puneau şi se schimbau străji ; fiece om îşi avea sarcina anume. Pentru *Sir* William se făceau toate astea. Erau multe aci care altădată mi-ar fi părut o frumoasă petrecere ; dar spre nenorocul nostru, vremea se dovedea extrem de aspră ; zilele în prima perioadă erau mai blînde, însă nopţile fură dintru-nceput geroase. Un vînt pătrunzător şi tăios sufla mai tot timpul, încît şedeam cu degetele învinetite în barcă, iar noaptea, cînd ne pîrjoleam feţele la flăcările focului de tabără, hainele de pe noi parc-ar fi fost de hîrtie. O singurătate înspăimîntătoare ne înconjura paşii, ţinutul era cu desăvîrşire părăsit de vieţuitori, nu vedeai fum de focuri şi-n afar' de o singură barcă de negustători (în ziua a doua) n-am întîlnit călători. Anotimpul era într-adevăr înaintat, totuşi această părăsire a cursurilor de apă îl impresiona şi pe *Sir* William ; nu o dată l-am auzit exprimînd un sentiment de sfiiciune.

— Mă tem c-am venit prea tîrziu ; trebuie c-au dezgropat securea [1], spunea, şi viitorul a arătat cît de just chibzuia.

Nu sînt în stare a descrie înnegurarea ce-mi stăpînea sufletul în timpul acestei călătorii. Eu nu-s făcut asemenea celor care îndrăgesc lucrurile nefireşti ; a vedea iarna sosind şi-a zăcea în cîmp, atît de departe de orice casă, mă apăsa ca un vis groaznic ; părea, într-adevăr, un fel de înfruntare a puterii divine ; şi acest gînd, care nu face decît să mă pecetluiască drept laş, era în mare măsură sporit de cunoaşterea în sufletul meu a scopului pentru care venisem. În plus, mă împovărau îndatoririle mele faţă de *Sir* William ; era în sarcina mea să-i ţin de urît, de vreme ce milordul se găsea total cufundat într-o stare vecină cu un *pervigilium* [2], supraveghiind absorbit pădurea, nedormind mai de loc şi nescoţînd uneori, toată ziua, nici douăzeci de vorbe. Ceea ce spunea, încă mai era coerent,

[1] Aluzie la obiceiurile Pieilor Roşii băştinaşe. Dezgroparul securii simboliza instaurarea stării de război.

[2] Veghea (lat.).

dar se învîrtea aproape invariabil în jurul grupului pe care-l urmărea în nebunească-i pîndă. Obișnuia să-i spună lui *Sir* William adesea — și mereu ca pe-o comunicare nouă — că avea „un frate, undeva, prin pădurile acelea" și să-l roage a da instrucțiuni străjilor „să cerceteze unde era". „Sînt nerăbdător să am știri de la fratele meu", spunea. Iar uneori pe cînd călătoream, își închipuia că vede mijind o canoe în depărtare pe apă — sau vreun foc de tabără pe țărm — și dădea în vileag o atițare penibilă. Era cu neputință ca *Sir* William să nu fie izbit de aceste ciudățenii ; și, în cele din urmă, m-a luat de-o parte și mi-a dat a înțelege neliniștea sa. Eu am dus o mînă la cap și l-am clătinat ; era foarte bucuros de-a avea prilejul să pregătesc oarecare mărturie față de posibile dezvăluiri.

— Dar în cazul acesta, a exclamat *Sir* William, este oare cuminte a-l lăsa în libertate ?

— Aceia care-l cunosc cel mai bine, i-am răspuns, sînt convinși că-i preferabil să i se facă voia.

— Hm, hm, a încheiat *Sir* William, asta nu-i treaba mea. Dar, de-aș fi înțeles la timp, n-ați fi ajuns niciodată aici.

Înaintarea noastră în acel ținut sălbatic se desfășura de vreo săptămînă, fără de nici o întîmplare, cînd făcurăm tabără pentru o noapte într-un loc unde rîul curgea printre înălțimi impresionant de mari, înveșmîntate în păduri. Focurile se făcuseră pe o întinsură de șes la marginea apei ; și-am cinat și ne-am tolănit să dormim în felul obișnuit. Se întîmplă ca în acea noapte să se lase un ger aprig ; atît de crunt mă-nșfăca și-și înfigea colții prin învelișuri, încît suferința mă ținu treaz — și fui iarăși în picioare înainte de a mijì ziua, ghemuindu-mă pe lîngă focuri sau tropăind de colo colo pe marginea rîului, spre a-mi înfrînge durerile din mădulare. În sfîrșit, începură a se revărsa zorile peste înălțimile și pădurile cărunte, pe cînd oamenii dormeau înfășurați în halatele lor de blană, iar rîul turbulent se prăvălea avîntîndu-se printre suliți de ghiață. Stam și priveam împrejuru-mi, încotoșmănat în mantaua mea țeapănă de blană de bivol, și scoțînd aburi pe nările arse de ger, cînd dintr-o dată răsună dinspre marginile pădurii un strigăt aprig, ciudat. Străjile răspunseră, cei ce dormiseră săriră în picioare ; unul arătă cu degetul, ceilalți priviră într-acolo — și iată, pe liziera pădurii, între doi copaci, silueta unui bărbat întinzînd amîndouă brațele, ca în extaz. În clipa urmă-

toare o luă la fugă în spre noi, se prăbuşi în genunchi la marginea taberei şi izbucni în lacrimi.

Era John Mountain, negustătorul, scăpat din cele mai aprige primejdii, şi întîile lui cuvinte, de cum putu vorbi, fură întrebarea de-l văzusem pe Secundra Dass.

— Pe cine ? a întrebat *Sir* William.

— Nu, am răspuns eu, nu l-am văzut de fel. De ce ?

— A, nimic, făcu Mountain. Va să zică, tot am avut dreptate. Şi spunînd aceasta, se lovi cu palma peste frunte. Dar ce-l face să se-ntoarcă ? strigă. Ce-l face să se-ntoarcă printre cadavre ? Trebuie să fie aici o blestemată de taină.

Iată o vorbire ce ne stîrni în cel mai înalt grad curiozitatea — dar voi fi mai limpede dacă voi povesti acele incidente în ordinea în care au decurs în realitate. Dau mai jos o expunere ale cărei elemente le-am extras din trei surse, ce nu concordă în toate privinţele.

Întîi, dintr-o declaraţie scrisă a lui Mountain, în care orice aspect criminal este cu dibăcie escamotat ;

Al doilea, din convorbirile cu Secundra Dass ; şi

Al treilea, din numeroase convorbiri cu Mountain însuşi, în care a binevoit a vorbi foarte pe şleau, adevărul fiind că mă considera complice.

Povestirea negustătorului Mountain

Echipajul care a pornit în susul rîului sub comanda comună a căpitanului Harris şi a Seniorului, număra în total nouă inşi, dintre care (dacă îl las deoparte pe Secundra Dass) nu rămînea unul să nu fi meritat streangul. De la Harris în jos, cei ce se îmbarcaseră erau notorii în colonie drept nişte nelegiuiţi în stare de orice şi puşi pe vărsare de sînge ; unii erau piraţi cunoscuţi, cei mai mulţi traficanţi de rom ; toţi destrăbălaţi şi beţivi, toţi potriviţi a se întovărăşi făr' de remuşcări întru împlinirea acelei fapte viclene şi criminale. N-am aflat să fi fost multă disciplină în această bandă ; dar Harris şi cu alţi patru, Mountain însuşi, doi scoţieni — Pinkerton şi Hastie — şi unul pe nume Hicks — un cizmar beţiv — au stat la sfat şi s-au înţeles asupra itinerariului. Din punct de vedere material erau îndestulător prevăzuţi cu de toate, iar Seniorul în special adu-

sese cu dînsul şi un cort, unde să se poată la nevoie retrage şi care să-i asigure întrucîtva şi adăpost.

Chiar şi această măruntă comoditate i-o luară în nume de rău însoţitorii săi. De altminteri era, într-adevăr, într-o poziţie atît de total falsă (şi chiar ridicolă) încît obişnuinţa sa de-a comanda şi toată arta lui de a se face plăcut erau aici de prisos. În ochii tuturor, afară de Secundra Dass, el trecea drept un prost credul oarecare, menit a cădea victimă şi mergînd inconştient la moarte. Era totuşi firesc ca el însuşi să se considere plănuitorul şi conducătorul expediţiei ; cu greu s-ar fi putut purta altfel decît ca atare, iar de cum manifesta cît de cît autoritate sau condescendenţă, trădătorii din juru-i rîdeau pe înfundate. Eu eram atît de obişnuit să-l văd şi să mi-l închipui într-o poziţie de înaltă autoritate, încît atunci cînd am înţeles care-i era situaţia în această călătorie, mi-a părut rău şi mai că m-am ruşinat. Cît de curînd va fi nutrit dînsul o primă bănuială, nu puteam şti, însă cred că destul de tîrziu ; şi grupul înaintase într-atîta de mult în pustietate, încît niciun ajutor nu-l mai putea ajunge înainte ca să i se fi deschis pe deplin ochii asupra adevărului.

S-a petrecut aşa. Harris împreună cu alţi cîţiva se trăseseră la o parte în pădure, spre a se sfătui. Au tresărit speriaţi la auzul unui foşnet prin tufişuri. Le erau tuturor cunoscute meşteşugurile războinicilor indieni, iar Mountain nu numai că trăise şi vînase printre sălbatici, dar cucerise chiar şi oarecare faimă printre dînşii. El ştia să umble prin păduri fără a face zgomot şi să ia o urmă asemenea unui ogar ; încît, cînd surveni această alertă, fu trimis de către ceilalţi să pătrundă în desiş, spre a dobîndi pe nesimţite o lămurire. Se încredinţă degrabă că în imediata lui apropiere se afla un om, care se mişca precaut, însă fără pricepere, printre crengi şi frunziş ; şi ajungînd repede într-un punct avantajos, îl putu observa pe Secundra Dass cum îşi lua iute tălpăşiţa, tîrîş şi aruncînd mereu cîte o privire înapoi. Cînd văzu una ca asta, nu ştiu dacă să rîdă sau să plîngă, iar complicii săi, cînd se întoarse şi raportă, avură cam aceeaşi îndoială. Acum se vedeau scăpaţi de primejdia unui atac indian ; dar pe de altă parte, devreme ce Secundra Dass îşi da osteneala a-i spiona, era foarte probabil că ştia englezeşte iar dacă ştia englezeşte, era sigur că Seniorul avea cunoştinţă de întregul lor plan. Situaţia aceasta mai avea însă o

anumită latură. Dacă Secundra Dass cunoștea engleza și ascundea acest fapt, Harris era și el la fel de priceput în cîteva dintre limbile Indiei, dar cum cariera sa în această parte a lumii fusese cu mult mai mult decît doar dezmățată, el nu găsise cu cale să dea în vileag această împrejurare. Fiecare dintre părți avea așa dar o ascunsă gaură de cheie, prin care putea iscodi convorbirile celeilalte. De îndată ce le fu limpede acest avantaj, conspiratorii se înapoiară în tabără. Harris, aflînd că hindustanul se retrăsese iar lîngă stăpînu-său, se tîrî pînă-n marginea cortului, iar ceilalți șezură lîngă foc, trăgînd din lulele și așteptînd nerăbdători raportul. Cînd se întoarse în cele din urmă Harris, chipul îi era foarte înnegurat. Auzise îndeajuns încît să i se adeverească cele mai rele bănuieli. Secundra Dass era bun învățăcel al limbii engleze ; el se tîrîse și trăsese cu urechea timp de mai multe zile, Seniorul era acum pe deplin informat cu privire la conspirație și cei doi aveau de gînd a se desprinde din rînduri, în dimineața următoare, cu prilejul străbaterii unei trecători, și a fugi, înfundîndu-se la întîmplare în pădure ; preferau tot riscul foametei, al întîlnirii cu dobitoacele sălbatice și cu oamenii sălbatici, stării lor în mijlocul trădătorilor.

Ce rămînea de făcut, așa dar ? Unii erau pentru a-l ucide îndată pe Senior ; dar Harris îi asigură că ar fi o crimă fără folos, de vreme ce taina comorii avea să moară o dată cu cel care o îngropase. Alții erau pentru renunțarea imediată la toată întreprinderea și luarea drumului către New York : dar ispititoarea numire a comorii și gîndul la lunga călătorie ce-o aveau înapoia lor, îi abătu pe cei mai mulți de la asemenea gînd. Îmi închipui că erau mai toți niște oameni limitați. Harris, într-adevăr, avea oarecari înzestrări și cunoștințe, Mountain nu era prost, Hastie era un om cu școală ; dar chiar și aceștia, vădit, dăduseră greș în viață, iar ceilalți erau drojdia pungașilor de prin colonii. Concluzia la care ajunseră în cele din urmă, izvora mai mult din lăcomie și speranță decît din judecată. Și anume : să mai amîne luarea unei hotărîri, să fie prudenți și să-l supravegheze pe Senior, să tacă și (după cîte înțeleg) să se bizuie în întregime pe nădejdea că victima lor era deopotrivă de lacomă, însuflețită de speranță și lipsită de judecată precum erau ei și că poate totuși își va da în mîinile lor viața și comoara.

De două ori în cursul zilei următoare trebuie să fi nădăjduit Secundra și Seniorul că scăpaseră : și de două ori fură încercuiți și-și văzură planul zădărnicit. Seniorul, în afară că a doua oară păli puțin, nu trăda nici o dezamăgire, se scuză pentru prostia ce-o făcuse răzlețindu-se de ceilalți, le mulțumi celor care-l capturaseră din nou, ca pentru un bine ce i l-ar fi făcut, și se alătură iarăși caravanei, cu obișnuita lui curtenie și voioșie în înfățișare și purtări. Dar e sigur că mirosise ceva ; căci de aci încolo el și cu Secundra nu și-au mai vorbit decît în șoaptă, iar Harris degeaba trăgea cu urechea și tremura pe lîngă cort. Într-aceeași noapte se dădu de veste că urmau a lăsa bărcile și a continua drumul pe jos, împrejurare care (punînd capăt zăpăcelii ce se isca la cărarea bărcilor prin trecători) scădea în mare măsură șansele de scăpare.

Și acum începu între cele două părți o luptă tăcută — pentru viață de-o parte, pentru bogății de cealaltă. Se aflau acum în apropierea acelei zone a pustiului în care Seniorul însuși urma să înceapă a juca rolul de călăuză ; și folosind aceasta drept pretext a-l persecuta, Harris și oamenii lui ședeau în fiecare seară pe lîngă dînsul în jurul focului, și se trudeau să-l prindă la strînsoare cu vreo mărturisire. Să fi lăsat să-i scape taina, el știa bine că i-ar fi fost chezășia morții ; pe de altă parte, nu cuteza a respinge întrebările lor ; se cădea să pară a le veni într-ajutor pe cît putea de bine, altminteri și-ar fi dat în vileag bănuiala. Și totuși, Mountain mă asigura că nu l-a văzut o dată încrețindu-și fruntea. Cu viața-i atîrnînd de un fir, ședea în mijlocul acestor hiene, ca un gospodar tihnit și deștept lîngă focul vetrei sale ; avea un răspuns pentru orișice — mai totdeauna un răspuns glumeț ; evita amenințările, ocolea insultele ; tăifăsuia, rîdea și asculta, deschis la chip ; pe scurt, se purta într-un fel care nu putea decît dezarma bănuiala și mai c-a reușit să zdruncine însăși cunoașterea. Într-adevăr, Mountain mi-a mărturisit că nu mai lipsea mult ca ei să înceapă a pune la îndoială povestea căpitanului și să-l presupună pe cel menit a le cădea victimă, cu totul neștiutor de planurile lor ; de n-ar fi fost faptul că el continua a se sustrage întrebărilor (oricît ar fi făcut-o de istet) și confirmarea, încă și mai convingătoare, a repetatelor sale strădunțe de-a fugi. Pe ultima dintre acestea, care aduse lucrurile la culme, o voi relata acum. Dar mai întîi trebuie poate să spun că

între timp calmul oamenilor lui Harris se istovea de tot ; nimeni nu prea se mai prefăcea a fi politicos ; și într-o împrejurare foarte neînsemnată, Seniorul și Secundra fuseseră (sub un pretext oarecare) deposedați de arme. Dinspre partea lor însă, perechea în primejdie izbutea a păstra aparențe ostentative de prietenie ; Secundra era numai temenele, Seniorul numai zîmbete ; iar în ultima seară înainte de izbucnirea fățișă a ostilităților, mersese atît de departe, încît le cîntase spre a-i înveseli. S-a remarcat și faptul că mîncase cu neobișnuită poftă și băuse mult, fără îndoială că într-adins.

Fapt este, că pe la trei dimineața a ieșit din cort, la aer curat, gemînd și văitîndu-se așa încît să fie auzit, și aidoma unuia care pătimește de pe urma încărcării stomacului. Cîtăva vreme, Secundra, în văzul tuturor, îi dădu îngrijiri stăpînului său, care în cele din urmă se mai ușură și adormi pe pămîntul înghețat, în spatele cortului, pe cînd indianul se înapoie înăuntru. La cîtăva vreme după aceasta se schimbă straja ; căreia i se arătă unde zăcea Seniorul, înfășurat în așa zisa „robă de buffalo" (un fel de mantie din blană de bivol sălbatic) ; iar de aci înainte straja nu și-a luat ochii de la dînsul (așa a declarat). La mijirea zorilor, se stîrni dintr-o dată un vînt și suflă deoparte un colț al mantiei ; și dintr-aceeași pală de vînt zbură învîrtejindu-se și pălăria Seniorului, oprindu-se la cîțiva yarzi depărtare. Părîndu-i-se curios că cel ce dormea nu se trezise, straja atunci s-a apropiat ; și în clipa următoare, cu un strigăt puternic, a dat de veste taberei că prizonierul lor fugise. Li-l lăsase pe indianul său care (în prima însuflețire a descoperirii) fu cît pe-aci să plătească zălogul cu viața și care, de fapt, fu maltratat în chip inuman. Secundra însă, asaltat de amenințări și cruzimi, o ținu morțiș — cu un extraordinar devotament — că el era cu totul neștiutor de planurile stăpînului său — ceea ce s-ar fi putut să fie adevărat — cît și de felul cum fugise — ceea ce se putea demonstra că era fals. Nu le rămase așa dar nimic alt conspiratorilor decît a se bizui în întregime pe dibăcia lui Mountain. Noaptea fusese geroasă, pămîntul era înghețat tun ; și de cum se înălță soarele, începu un dezgheț puternic. Mountain se lăuda că puțini oameni ar fi fost în stare să dibuie acea urmă, și încă și mai puțini (chiar dintre băștinașii indieni) ar fi găsit-o. Încît Seniorul profită de un avans lung înainte ca urmăritorii săi să-l fi adulmecat

şi trebuie c-a umblat c-o surprinzătoare energie pentru un om nedeprins a merge pe jos, deoarece era aproape de amiază cînd Mountain, în sfîrşit, îl zări. În această împrejurare negustătorul se afla singur, toţi însoţitorii săi venind la o distanţă de cîteva sute de yarzi în urmă-i, după cum le ceruse. Îl ştia pe Senior neînarmat şi în plus i se încinsese inima de alergătură şi de plăcerea vînătorii ; şi văzîndu-şi atît de aproape vînatul gonit — şi-atît de lipsit de apărare şi istovit, el se hotărî trufaş a împlini singur captura. Încă un pas, doi, îl aduseră la marginea unei poieniţe ; în cealaltă margine, cu braţele încrucişate şi cu spatele răzimat de-un bolovan imens, şedea Seniorul. E posibil ca Mountain să fi iscat vreun foşnet — sigur este, în tot cazul, că Seniorul a înălţat capul şi-a privit de-a dreptul către acea parte a desişului unde sta la pîndă hăituitorul său. „Nu puteam şti sigur dacă mă vede" spunea Mountain, „doar privea către mine, ca un om care ştie bine ce-are de făcut — şi tot curajul mi se irosi din inimă, ca romul din sticlă." Iar peste puţin, cînd Seniorul îşi desprinse iar privirea şi păru a relua acele meditări în care fusese cufundat înainte de venirea negustătorului, Mountain o şterse pe furiş înapoi, să caute ajutorul soţilor săi.

Iar acum începu capitolul surprizelor, căci iscoada abia îi informase pe ceilalţi asupra descoperirii sale, şi încă mai erau pe cale a-şi pregăti armele pentru a da năvală asupra fugarului, cînd el însuşi apăru în mijlocul lor, umblînd făţiş şi liniştit, cu mîinile la spate.

— A, oameni buni ! zise, cînd dădu cu ochii de ei. Iată o întîlnire norocoasă ! Hai să ne înapoiem în tabără.

Mountain nu pomenise de slăbiciunea sa, nici cum privise Seniorul spre desiş, zăpăcindu-l, încît (pentru toţi ceilalţi) se părea că omul venise înapoi de bună-voie. Cu toate astea, se iscă zarvă ; se auzeau blesteme, unii scuturau pumnii, alţii înşfăcaseră puştile şi ocheau.

— Să ne înapoiem în tabără, repetă Seniorul. Am de dat o lămurire, dar trebuie s-o dau în faţa tuturor. Iar între timp, în locul vostru, aş da de-o parte armele alea, pentru c-ar putea foarte lesne lua foc vreuna şi-ar face praf nădejdile voastre de comoară. Eu n-aş ucide gîsca cu ouăle de aur, zise, zîmbind.

Farmecul superiorității sale triumfă o dată mai mult ; și ceata, fără vreo ordine specială, se porni înapoi. Pe drum, Seniorul găsi prilejul să-i strecoare două vorbe lui Mountain.

— Ești un flăcău deștept și îndrăzneț, îi zise, dar nu știu dacă nu te năpăstuiești singur. Te-aș povățui să te gîndești dacă n-ai trage mai mult folos — da — și n-ai fi în mai mare siguranță, de m-ai sluji pe mine în loc de a sluji un ticălos de rînd ca domnul Harris. Gîndește-te la asta — a încheiat bătîndu-l ușurel pe umăr — și nu te pripi. Ai să vezi că, mort ori viu, nu-i bine să mă ai de adversar.

Cînd ajunseră înapoi la tabără, unde Harris și Pinkerton îl păzeau pe Secundra, cei doi se repeziră la Senior ca niște zgripțori și rămaseră peste măsură de uimiți cînd camarazii lor îi poftiră să se dea la o parte și să asculte ce avea de spus „Domnul". Seniorul nu clipise în fața năvalei lor ; și nici nu trădă cea mai mică înfumurare față de această dovadă a terenului cîștigat.

— Să nu ne grăbim, zise. Întîi ospățul, și-apoi cuvîntările.

Iar apoi mîncară degrabă ; și îndată ce se termină și asta, Seniorul, sprijinit într-un colț, începu a le vorbi. Grăi îndelung, adresîndu-se fiecăruia dintre ei, în afară de Harris, găsind pentru fiecare (cu aceeași excepție) cîte-o măgulire anume. Îi numi „curajoși și cinstiți", declară că nu întîlnise niciodată tovărășie mai veselă, muncă mai bine făcută sau suferințe mai voios îndurate.

— Ei bine, zise, dacă m-ar întreba careva : De ce dracu' am fugit atuncea ? Nu prea merită să mai spun ce-aș răspunde, fiindcă gîndesc că voi o cam știți cu toții. O știți ; însă nu știți tot. Voi ajunge îndată și la ceea ce nu știți — fiți gata să prindeți de veste, cînd s-o lămuri tot. Este pe-aci un trădător ; o să vă spun numele său înainte de-a sfîrși ; deocamdată ajungă-vă atît. Dar de va veni vreun altul, domnilor, și mă va întreba : Bine, da' de ce dracu' m-am întors ? Ei, înainte de-a răspunde la întrebarea asta, am și eu una de pus : Javra asta de Harris, *el* înțelege hindustana ? a strigat, ridicîndu-se într-un genunchi și întinzîndu-și mîna drept spre obrazul lui Harris, cu un gest amenințător de nedescris ; iar după ce i se răspunse afirmativ — A ! — făcu,

deci toate bănuielile mele se adeveresc — şi-am făcut bine să mă înapoiez. Ascultaţi, oameni buni, pentru întîia oară adevărul!

După care, se lansă într-o poveste lungă, spusă cu extraordinară dibăcie — cum îl suspectase demult pe Harris, cum aflase adeverirea temerilor sale şi cum Harris trebuie să fi înfăţişat anapoda cele petrecute între dînsul şi Secundra. Ajuns aci, execută o lovitură îndrăzneaţă, cu un efect excelent.

— Bănuiesc, spuse, că voi vă închipuiţi c-o să împărţiţi cu Harris, bănuiesc că gîndiţi că nu-i nici o primejdie — c-aveţi voi grijă de asta; e firesc să nu credeţi că un ticălos atît de sec la cap v-ar putea trage pe sfoară. Dar aveţi grijă! Imbecilii ăştia au un fel de şiretenie a lor, cum îşi are dihorul duhoarea; şi poate-i o noutate pentru voi că Harris s-a căptuşit mai dinainte cu bani. Da, pentru el, comoara ar fi o pleaşcă în plus. Voi trebuie s-o găsiţi sau să muriţi de foame după aceea. Dar el, el a fost plătit mai dinainte; fratele meu l-a plătit ca să mă nimicească; uitaţi-vă la el dacă aveţi vreo îndoială — uitaţi-vă la el cum rînjeşte şi înghite-n sec, ca hoţul prins cu mîna-n buzunarul altuia!

Apoi, după ce făcuse această fericită impresie, îi lămuri cum fugise, cum chibzuise mai apoi pe îndelete şi trăsese încheierea că-i mai bine să se înapoieze, să le înfăţişeze tot adevărul şi să-şi încerce iarăşi norocul cu dînşii; convins cum era că ei îl vor răsturna de îndată pe Harris şi-şi vor alege alt conducător.

— Acesta-i adevărul curat, zise, şi în afara unuia singur, mă dau pe de-a-ntregul în mîinile voastre. În afara cui? Iată-l colo! strigă, arătînd din nou pe Harris, iată unul care trebuie să moară! Arme şi condiţii îmi sînt tot una; puneţi-mă faţă-n faţă cu el şi, doar un băţ de mi-ţi da, în cinci minute v-arăt un hoit făcut terci, bun să se-ncaiere ciinii pe el.

Se lăsase noaptea cînd sfîrşi; îl ascultaseră într-o tăcere aproape deplină; dar lumina focului nu prea îngăduia nimănui să citească pe chipul vecinilor în ce măsură izbutise dînsul a îndupleca sau a convinge. Pentru a lega privirile oamenilor de persoana sa, luase loc în punctul cel mai luminat şi-şi ţinea faţa în bătaia flăcărilor; fără îndoială calculase bine

efectul. Cîtva timp domni tăcere, dar curînd întreaga adunare fu în focul disputei ; în timp ce Seniorul sta tolănit pe spate, cu mîinile împreunate sub ceafă şi picior peste picior, ca unul căruia puţin îi păsa ce-are să iasă. Şi aci aş zice că bravada sa l-a dus prea departe şi i-a păgubit cauza. Fapt este că, după ce înclină o dată, de două ori, cînd într-o parte, cînd într-alta, opinia tuturor se statornici în cele din urmă împotrivă-i. Poate că dînsul nădăjduia că, repetînd scena de pe corabia piraţilor, să fie chiar el ales căpetenie — şi poate chiar în condiţii destul de grele de acceptat. De altminteri, lucrurile ajunseseră într-atîta să încline de partea asta, că Mountain a şi lansat propunerea. Dar stînca de care s-a zdrobit a fost Hastie. Flăcăul acesta nu prea era iubit, fiind acru şi plicticos, cu o fire urîcioasă şi posomorîtă ; dar dînsul studiase cîtăva vreme teologia la Edinburgh College, mai înainte ca destrăbălarea să-i năruie perspectivele ; iar acum îşi amintea şi folosea ce învăţase. Într-adevăr, el nu începuse de mult a vorbi, cînd Seniorul se răsuci agale pe o coastă — lucru menit (după părerea lui Mountain) să ascundă începuturile deznădejdii ce i se oglindeau pe chip. Hastie respinse tot ce auziseră, ca neavînd nimic a face cu ceea ce-i interesa ; dînşii comoara o voiau. Tot ce se spusese despre Harris s-ar fi putut să fie adevărat şi vor trebui să aibă grijă de asta la momentul oportun. Dar ce legătură avea cu comoara ? Auziseră o groază de vorbe ; adevărul însă era mult mai simplu : că domnul Durie era al naibii de înfricoşat şi-şi luase tălpăşiţa de cîteva ori. Iată-l acum aici — prins ori întors de bună-voie, i se părea totuna lui Hastie — ce interesa era că se termina o dată tărăşenia. Cît despre flecăreala cu răsturnarea şi alegerea de căpitani, spera că erau cu toţii oameni liberi şi în stare să-şi vadă singuri de treburi. Cu asta dumnealui le arunca praf în ochi, de asemenea şi cu propunerea de a se lupta cu Harris. „Nu se va lupta cu nimeni în tabăra noastră, atîta-l asigur", spuse Hastie. Destul de anevoie am izbutit să-i luăm armele, prea am fi proşti să i le dăm înapoi. Dar dacă domnul gentilom nu caută decît distracţie, pot să-i ofer chiar mai multă decît doreşte. Fiindcă eu n-am intenţia să-mi petrec restul vieţii prin munţii ăştia ; şi-aşa am stat prea mult pe-aici ; şi propun să ne spună pe loc unde se află comoara, sau de nu să fie pe loc împuşcat. Şi iată — a încheiat, scoţîndu-şi arma — iată pistolul ce-am de gînd să-l folosesc.

— Așa bărbat zic și eu! strigă Seniorul, sculîndu-se în capul oaselor și uitîndu-se cu admirație la cel ce vorbise.

— Nu te-am rugat să-ți dai părerea în privința mea, a replicat Hastie, te întreb care din două?

— Asta-i o întrebare de prisos, zise Seniorul. Cînd te mînă diavolul din urmă, mai poți să pregeți? Adevărul e că sîntem acum cale de o mică plimbare de locul cu pricina și că mîine o să vi-l arăt.

Iar cu asta, de parcă s-ar fi rezolvat toate — și întru totul după voia sa, o luă spre cort, către care Secundra pornise înainte.

Nu mă pot gîndi la aceste ultime ocolișuri și zvîrcoleli ale vrăjmașului meu de odinioară decît cu admirație — abia de se amestecă milă în acest sentiment — cu atîta dîrzenie, cu atîta curaj a rezistat acest om nenorocirilor sale. Chiar și în acest ceas, cînd își dădu seama că era pierdut, cînd văzu că nu făcuse decît un schimb de dușmani, că-l doborîse pe Harris ca să-l ridice pe Hastie, nici un semn de slăbiciune nu apăru în purtarea lui — ci se retrase în cort, încă din clipa aceea hotărît (trebuie să presupun) a înfrunta incredibilul risc al ultimului său mijloc de scăpare, cu aceeași expresie și ținută degajată, sigură de sine, elegantă, cu care ar fi plecat de la un teatru pentru a se duce la vreun supeu de-al oamenilor de spirit. Dar, fără îndoială, cine ar fi putut privi înlăuntrul lui, i-ar fi văzut sufletul tremurînd.

Încă de pe la o oră timpurie a nopții, se zvoni prin tabără că era bolnav; și primul lucru ce-l făcu a doua zi dimineață, fu să-l cheme pe Hastie lîngă căpătîiul său și să-l întrebe tare speriat dacă se pricepea la medicină. Fapt este că, astfel, se adresa cu viclenie uneia dintre vanitățile acelui student teolog decăzut. El îl cercetă, și fiind măgulit, ignorant și totodată foarte bănuitor, nu pricepu cîtuși de puțin dacă omul era bolnav ori se prefăcea. Așa stînd lucrurile, merse de-aci iarăși la tovarășii săi; și le spuse (lucru care oricum îl făcea să pară mai important), că bolnavul nu mai avea mult pînă să moară.

— Cu toate acestea, adăugă cu-n blestem, de-ar fi să crape-n marginea drumului, și tot trebuie să ne ducă-n dimineața asta la locul comorii.

Pe mai mulți din tabără (printre care și pe Mountain) îi revoltă însă asemenea brutalitate. Ei ar fi privit liniștiți cum

s-ar fi tras cu pistolul în Senior, sau ar fi tras ei înșiși cu pistolul în el, fără pic de milă ; dar se pare că-i mișcase oarecum lupta lui dîrză din ajun și neîndoielnica sa înfrîngere ; pe de altă parte, începeau poate, de pe acum, să se împotrivească noului lor conducător ; în tot cazul, declarară că (dacă omul era bolnav) i se va da răgaz să se odihnească o zi, oricît ar fi Hastie de colțos.

În dimineața următoare, starea Seniorului se înrăutăți vădit și însuși Hastie dete în vileag o brumă de simțire omenească, atît de lesne trezește bunăvoință pentru cel ce suferă, măcar și comedia de a-l doftorici. Într-a treia dimineață, Seniorul i-a chemat pe Mountain și pe Hastie la căpătîiul său, i-a vestit că e pe moarte, le-a dat amănunte depline cu privire la așezarea ascunzătorii și i-a rugat cu stăruință să pornească fără zăbavă în cercetare încît să vadă de-i amăgise, iar (de-ar da cumva greș dintru-ntîi) dînsul să mai fie în stare a le îndrepta greșala.

Se năștea însă o dificultate, pe care dînsul desigur conta. Niciunul dintre acei oameni nu se încredea în celălalt, niciunul dintre ei n-ar fi consimțit a rămîne în urmă. Pe de altă parte, deși Seniorul părea cum nu se poate mai slăbit, nu grăia decît în șoaptă și mare parte din timp zăcea în nesimțire, tot era cu putință ca boala-i să fi fost prefăcătorie ; iar dacă se duceau cu toții la vînătoare de comoară, s-ar fi putut dovedi la înapoiere că merseseră la vînătoare de gîscă sălbatică și că-ntre timp prizonierul lor își luase zborul. Așa dar se hotărîră în cele din urmă a se preumbla prin tabără și a rămîne prin preajmă, dînd drept motiv îngrijorarea lor pentru dînsul ; și cert e — într-atîta ni-s de amestecate simțirile — că mai mulți dintre dînșii erau sincer — dacă nu foarte profund — mișcați de primejdia firească ce-l păștea pe cel pe care nesimțitori plănuiau a-l ucide. După amiază Hastie fu chemat la patul bolnavului pentru a se ruga ; ceea ce făcu (oricît ar părea de necrezut) cu solemnă evlavie ; pe la opt seara, bocetele lui Secundra vestiră că totul luase sfîrșit ; și mai înainte de orele zece, indianul, scurmînd pămîntul cu o verigă de lanț, se trudea a săpa groapa. Zorii zilei următoare văzură îngropăciunea Seniorului, cu toții luînd parte, cu toată gravitatea cuvenită ; iar trupul fu culcat în pămînt, înfășurat într-o mantie de blană și doar cu chipul descoperit — care era de-o paloare de ceară și cu nările astu-

pate, după un obicei oriental de-al lui Secundra. De cum fu groapa umplută cu pămînt, vaietele lui Secundra înduioşară din nou fiece inimă ; şi se pare că această ceată de ucigaşi, departe de a privi cu ochi răi jeluirile lui, deşi întristătoare şi totodată primejdioase pentru siguranţa lor (în asemenea ţinut) se străduiau în chip necioplit cum le era felul, totuşi cu bunătate, să-l mîngîie pe indian.

Dar dacă firea omenească, chiar la cei mai răi dintre oameni, este uneori bună, ea rămîne, înainte de toate, lacomă ; încît îl lăsară curînd pe cel ce jelea şi se întoarseră la preocupările lor. Ascunzătoarea comorii fiind în imediată apropiere, deşi încă neidentificată, hotărîră a nu strica tabăra ; şi ziua trecu pentru călători în zadarnică explorare a pădurilor din preajmă, în timp ce Secundra continua să zacă pe mormîntul stăpînului său. În noaptea aceasta, nu puseră nici o strajă, ci se culcară cu toţii pe jos în jurul focului, cum obişnuiesc oamenii pădurii, cu capetele în afară, ca spiţele unei roţi. Dimineaţa îi găsi în aceeaşi rînduială ; atîta doar că Pinkerton, care sta culcat la dreapta lui Mountain, între acesta şi Hastie, fusese (în ceasurile de întuneric) măcelărit în taină, şi-acum zăcea cu trupul tot înfăşurat în manta, dar sus înspăimîntînd vederea cu priveliştea ticăloasă şi sinistră a capului scalpat.

Toţi din bandă erau în dimineaţa asta galbeni la faţă ca o ceată de strigoi, fiindu-le bine cunoscută tuturor stăruinţa indienilor cînd hotărau a se război cu vrăjmaşii (mai corect spus, a-i asasina). Puseră însă vina de căpetenie pe faptul că nu stătuse nimeni de strajă ; şi înfierbîntaţi de vecinătatea comorii, hotărîră să rămînă unde se găseau. Pinkerton fu îngropat alături de mormîntul Seniorului, supravieţuitorii iar îşi petrecură ziua în explorare şi se înapoiară cu sentimente amestecate, de îngrijorare şi nădejde, în parte siguri că erau foarte aproape de-a descoperi locul căutat, iar pe de altă parte (o dată cu întoarcerea întunericului) cotropiţi de teama indienilor. Mountain stătu de strajă primul ; el susţine că nici n-a dormit, nici nu s-a aşezat, ci a stat de veghe cu atenţie necontenită şi încordată, încît (atunci cînd văzu după stele că-şi împlinise timpul) foarte nepăsător s-a apropiat de foc, spre a-l trezi pe cel ce urma să-i ia locul. Acesta (Hicks, cizmarul) dormea în partea ferită de vînt a cercului — aşa dar ceva mai departe decît cei dinspre vînt — şi într-un loc în-

tunecat de fumul ce se răspîndea într-acolo. Mountain se aplecă şi-l bătu pe umăr; îndată mîna i se mînji de-o umezeală lipicioasă; şi-n acea clipă rotindu-se vîntul, lumina focului căzu asupra omului ce dormea şi-l arătă, ca şi Pinkerton, mort şi scalpat.

Era limpede: căzuseră în mîna unuia dintr-acei asasini indieni făr' de pereche în lume, care urmăresc uneori cîte-o ceată timp de zile întregi şi, cu tot drumul lung ce nu obosesc a-l străbate, cu toată pînda fără de somn, continuă a păstra avansul şi la fiecare sălaş fură cîte-un scalp. Faţă de această descoperire, căutătorii comorii, scăzuţi de pe acum la o biată mînă de oameni (şase inşi) căzură-n totală descurajare, puseră mîna la repezeală pe cîteva lucruri trebuincioase şi lăsînd baltă ce le mai rămăsese din avutul lor, fugiră în pădure, fără să mai stea la gînduri. Focul îl lăsară nestins şi pe tovarăşul lor mort, neîngropat. Toată ziua n-au încetat a fugi, hrănindu-se din mers, de la mînă la gură; şi cum le era frică să doarmă, continuau să înainteze la întîmplare chiar şi în orele nopţii. Dar rezistenţa omenească e în curînd biruită; cînd s-au odihnit în sfîrşit, au căzut într-un somn adînc, iar cînd s-au trezit, şi-au dat seama că duşmanul tot le mai sta în circă: moartea şi schilodirea se abătuseră o dată mai mult asupra pîlcului lor şi-l ciuntiseră.

Din toate astea, le era mintea ameţită; greşiseră de tot drumul prin pustiu; proviziile li se istoveau. Cu grozăviile ce au mai urmat e de prisos să mai încarc această relatare, care şi-aşa prea mult s-a prelungit. Ajungă să spun că atunci cînd în fine o noapte trecu fără a mai fi vătămaţi şi cînd răsuflară iar cu nădejdea că ucigaşul renunţase în sfîrşit a-i urmări, Mountain şi Secundra erau singuri. Neguţătorul e ferm convins că nevăzutul lor vrăjmaş a fost vreun războinic dintre cei pe care-i cunoscuse cîndva şi că el, unul, a fost cruţat din bunăvoinţă. Îndurarea arătată lui Secundra o explică pe temeiul că indianul din Răsărit era socotit a-şi fi pierdut minţile — în parte după faptul că de-a lungul tuturor spaimelor fugii şi-n timp ce alţii îşi lepădau pînă şi hrana, şi armele, Secundra-şi urma înainte mersul chinuit, purtînd pe umăr o sapă — şi-n parte după faptul că-n ultimele zile, cu mare aţîţare şi belşug de vorbe, grăia cu sine-însuşi, în limba-i de baştină. Dar se arătă destul de zdravăn la minte cînd veni prilejul a grăi englezeşte.

— Crezi c-a plecat de tot şi nu mai întoarce ? a întrebat, la binecuvîntata lor trezire făr' de vătămare.

— Mă rog lui Dumnezeu ca aşa să fie — aşa cred — cutez a crede că aşa e — răspunsese Mountain, aproape ca-ntr-o aiureală, după cum mi-a descris scena.

Şi într-adevăr, atît se simţea de tulburat, încît, pînă a doua zi dimineaţa, cînd ne-a întîlnit, nu prea era sigur de visase, ori de era un fapt că Secundra, îndată după aceea, se răsucise şi fără un cuvînt, luase drumul înapoi pe urmele pe care veniseră, întorcîndu-şi faţa către acele iernatice şi înfometate singurătăţi, pe-o cale din care fiece etapă era însemnată cu un cadavru mutilat.

CAPITOLUL XII

Călătoria în pustiu
(urmare)

Povestea lui Mountain așa cum fu înfățișată lui *Sir* William Johnson și milordului, era, firește, dezbărată de toate amănuntele inițiale și expediția descrisă ca decurgînd fără evenimente, pînă la îmbolnăvirea Seniorului. Ultima parte, însă, fu povestită foarte impresionant, naratorul înfiorîndu-se vădit la amintirile sale ; iar situația noastră în acele clipe, la marginea aceluiași pustiu, cît și interesele personale ale fiecăruia, îi deteră un public înclinat a-i împărtăși tulburarea. Căci știrile lui Mountain nu numai că schimbau lumea pentru Lordul Durrisdeer, ci și înriureau esențial planurile lui *Sir* William Johnson.

Pe acestea îmi dau seama că trebuie să i le înfățișez cititorului ceva mai pe larg. Ajunseseră la Albany vorbe de semnificație îndoielnică — zvonuri că s-ar pune la cale ostilități — și atunci ambasadorul triburilor indiene, deși se apropia iarna, se grăbise a pleca spre pustiu, pentru a înăbuși răul în față. Aci, la hotare, afla că sosise prea tîrziu ; și o alegere anevoioasă se înfățișa acum unui bărbat a cărui îndrăzneală (făcînd toate socotelile) nu-i întrecea prudența. Poziția sa față de vitejii cu obraze vopsite poate fi asemuită cu aceea a Lordului Președinte Culloden printre vitejii noștri de la munte, în anul patruzecișicinci ; vreau să spun că dînsul era pentru acei bărbați singurul purtător de cuvînt al cumințeniei ; și de erau să predomine îndemnurile la pace și moderație, numai mulțumită influenței lui se putea întîmpla asta. Deci, dacă se înapoia, provincia era sortită tuturor tragediilor

abominabile ale războiului indienilor — casele ar fi fost mistuite de flăcări, călătorilor li s-ar fi tăiat toate drumurile ; iar oamenii pădurii și-ar fi ridicat obișnuitul tribut dezgustător de scalpări omenești. Pe de altă parte, să continue a înainta spre nord, să primejduiască un grup atît de mic, înfigîndu-l mai adînc în pustiu, s-aducă vorbe de pace printre sălbaticii puși pe război și bucurîndu-se a-l începe — iată o extremitate împotriva căreia era lesne de priceput că i se revolta cugetul.

— Am venit prea tîrziu, tot repeta, după care se cufunda în chibzuială, sprijinindu-și în mîini fruntea plecată și ciocănind pămîntul cu piciorul.

În cele din urmă ridică fața și se uită la noi, adică la milord, la Mountain și la mine, care ședeam în imediată apropiere, în jurul unui foc mic arzînd într-un colț al taberei pentru cei ce doreau să stea mai la o parte.

— Milord, ca să fiu sincer cu Domnia ta, mă văd ajuns la două păreri, zise. Consider că-i foarte de trebuință să merg înainte, dar că nu-i nimerit a continua să mă bucur de tovărășia dumneavoastră. Sîntem aci încă în preajma apei — și gîndesc că riscul spre sud nu contează. N-ați vrea, Domnia ta și cu domnul Mackellar, luînd oameni pentru o singură barcă, să vă înapoiați la Albany ?

Milordul, trebuie să spun, ascultase relatarea lui Mountain ațintind necontenit asupră-i o privire penibil de sfredelitoare ; iar de cînd se încheiase povestirea, ședea ca stăpînit de-un vis. Avea ceva foarte înfricoșător în înfățișare ; ceva, în ochii mei, nu pe deplin omenesc : fața descărnată și sumbră și copleșită de ani, gura dureroasă, dinții dezveliți într-un rînjet-continuu ; globurile ochilor lucind izbitor între pleoape și plutind într-un cîmp alb injectat cu firișoare de sînge. Eu însumi nu-l puteam privi fără să-mi zbîrnîie nervii, fără acea senzație de neplăcere care predomină, cred, în sentimentele noastre față de boala celor ce ni-s dragi. Nu puteam să nu bag de seamă că ceilalți abia erau în stare să-i îndure vecinătatea — *Sir* William evitînd a se găsi în apropierea lui, Mountain uitîndu-se în lături spre a nu-i întîlni privirea, iar cînd i-o întîlnea, pălind și oprindu-se din povestit. Față de-acel îndemn al lui *Sir* William, milordul păru totuși să-și redobîndească stăpînirea de sine.

— La Albany ? repetă, cu glas firesc.

— Sau cel puțin prin apropiere, îi răspunse *Sir* William. Nu există siguranță decît acolo.

— Cu mare scîrbă m-aș întoarce, zise milordul. Mie nu mi-i teamă de indieni, adăugă, c-o zvîcnire.

— Aș vrea să pot spune și eu la fel, a replicat *Sir* William zîmbind, deși dacă e careva să se încumete a o spune, acela s-ar cuveni să fiu eu. Dar trebuie să nu pierdeți din vedere răspunderea mea. Față de faptul că de-aci înainte călătoria a devenit cît se poate de primejdioasă, iar interesul dumneavoastră (de veți fi avut vreunul), spuse, definitiv adus la încheiere prin trista veste familiară ce-ați primit-o, anevoie aș afla justificare de-ar fi să consimt ca dumneavoastră să continuați acest drum ; iar în cazul unor urmări regretabile, aș risca oprobriul public.

Milordul se-nturnă către Mountain.

— Din ce-a pretins c-a murit ? îl întrebă.

— Nu știu dacă vă înțeleg, Înălțimea Voastră, făcu negustătorul, oprindu-se, foarte consternat, din bandajarea unor degerături cumplite.

O clipă, milordul păru a se găsi în impas ; apoi repetă, oarecum iritat :

— Te întreb din ce a murit. E desigur o întrebare limpede.

— A ! nu știu, îi răspunse Mountain. Nici măcar Hastie n-a știut. După cîte se părea, s-a-mbolnăvit așa, cum se-mbolnăvește omu' — și-a pierit — și gata.

— Ei poftim, vedeți ! a încheiat milordul, îndreptîndu-se către *Sir* William.

— Înălțimea Voastră este prea profund pentru înțelegerea mea, făcu *Sir* William.

— Cum, dar aici e vorba de o succesiune, zise milordul ; titlul fiului meu s-ar putea pune la îndoială ; și acest om fiind presupus decedat din nu se știe ce, e firesc să se nască foarte multă suspiciune.

— Afurisit să fiu dacă-nțeleg ! strigă *Sir* William. Doar omul e îngropat !

— N-am să cred asta de fel, replică milordul, tremurînd de ți-era silă să-l privești. N-am s-o cred ! strigă iar și sări în picioare. Arăta a mort ? se adresă iar lui Mountain.

— Ori de-arăta a mort ? îl înțînă negustătorul. Era galben ca ceara. Păi, la ce i-ar fi folosit să se prefacă ? Nu vă spusei că l-am pus în pămînt !

C-o mînă făcută gheară, milordul îl prinse de haină pe *Sir* William. Acest om purta numele fratelui meu, zise, dar e lesne de-nțeles că n-a fost un om ca toți oamenii.

— N-a fost om ca toți oamenii ? Ce vreți să spuneți ?

— Nu e de pe lumea asta, a șoptit milordul, nici el nici diavolul negru care-l slujește. I-am străpuns măruntaiele cu sabia mea, am auzit mînerul sabiei zdrăngănindu-i pe osul pieptului, i-am simțit sîngele fierbinte țîșnindu-mi în obraz — de nu știu cîte ori, de nu știu cîte ori ! repetă, cu un gest de nedescris. Dar el tot n-a murit nicicînd, făcu, iar eu suspinai c-un geamăt. Dece-aș crede că acum e mort ? Nu, nu cred pînă nu-l văd putrezind, zise.

Sir William privi către mine, tras la față, Mountain își uitase de rănile lui — sta holbîndu-se și căscînd gura.

— Milord am zis eu, vă rog, reveniți-vă !

Dar mi-era gîtlejul ars și mintea atît de împrăștiată și mie, încît n-am putut adăugi mai mult.

— Nu, zise Lordul — nu e de presupus că dînsul m-ar putea înțelege. Mackellar da, fiindcă el știe tot, și l-a mai văzut îngropat și altă dată. M-a slujit cu multă credință, *Sir* William, acest Mackellar ; cu mîinile sale l-a-ngropat — el și cu tatămeu — la lumina a două sfeșnice de-argint. Cel'lalt e un duh slujitor ; l-a adus cu el de la Coromandel. V-aș fi spus asta mai demult, *Sir* William, dar era un secret de familie...

Aceste ultime observații fură spuse cu un soi de calm melancolic, în timp ce criza de rătăcire părea a se îndepărta.

— Puteți să vă-ntrebați și singur ce înseamnă toate astea, continuă. Frate-meu se îmbolnăvește și moare, și e-ngropat — așa zic dînșii ; și totul pare foarte limpede. Dar de ce s-a înapoiat slujitorul ? Gîndesc că trebuie să vă dați seama și dumneavoastră singur c-acesta-i un punct ce necesită oarecare limpezire.

— Vă stau la dispoziție, milord, peste o jumătate de minut, spuse *Sir* William ridicîndu-se. Domnule Mackellar, două cuvinte cu dumneavoastră — și mă duse afară din tabără.

Gerul mușca, scîrțîindu-ne sub pași, arborii ne-mpresurau încărunțiți de chiciură, aidoma ca-n acea noapte în Pădurica Lungă.

— Bine-nțeles că asta-i nebunie curată ? făcu *Sir* William de îndată ce ajunsesem destul de departe pentru a nu fi auziți.

— Mai e vorbă ! sigur c-așa-i, am răspuns. Omul e dement. Gîndesc că-i limpede.

— Să pun să-l prindă și să-l lege ? mă întrebă *Sir* William. Cu împuternicirea dumneavoastră, o fac. Dacă tot ce spune este delir, e sigur c-ar trebui legat.

Am privit în pămînt, și apoi spre tabără — cu focurile-i strălucitoare și cu oamenii care se uitau încordați după noi — și-n preajma mea, spre păduri și munți ; numai pe *Sir* William în față nu-l puteam privi.

— *Sir* William spusei în cele din urmă, gîndesc că milordul nu este teafăr, și de mult gîndesc așa. Dar există trepte în nebunie, și de se cade ca dînsul să fie lipsit de libertate — *Sir* William, nu-s eu judecătorul potrivit a hotărî aceasta, am încheiat.

— Judecător voi fi eu, îmi răspunse. Dar cer fapte. În toată aiureala aceea, a fost vreun cuvînt de adevăr sau de judecată sănătoasă ? Șovăiți ? întrebă. Trebuie să înțeleg că dumneavoastră l-ați mai îngropat și-altădată pe acel domn ?

— De-ngropat, nu l-am îngropat, am zis ; apoi, făcîndu-mi în cele din urmă curaj : *Sir* William, afară doar de v-aș spune o poveste lungă, care privește mult pe-un neam ales (iar pe mine însumi cîtuși de puțin) ar fi cu neputință să vă lămuresc. Porunciți și-o voi face — fie că-i bine, fie că nu. Dar, în orișice caz, atîta voi spune : că milordul nu-i chiar atît de nebun precum pare.

— Nu doresc a afla secretele dumneavoastră, hotărî *Sir* William, dar voi fi limpede, cu riscul necuviinței, și vă voi mărturisi că-mi face prea puțină plăcere actuala mea tovărășie.

— Sînt cel de pe urmă care v-ar putea lua asta în nume de rău, am zis.

— Nu v-am cerut nici să mă mustrați, nici să mă lăudați, domnul meu, a întîmpinat *Sir* William. Doresc pur și simplu să mă dezbar de dumneavoastră ; și în acest scop vă pun la dispoziție o barcă și oamenii trebuincioși.

— E-o ofertă generoasă, am răspuns, după oarecare gîndire. Dar trebuie să-mi îngăduiți și mie să spun un cuvînt în sprijinul celeilalte alternative. E firesc să fim curioși a afla adevărul în afacerea aceasta ; eu însumi sînt oarecum curios ; milordul, după cum se vede, este prea și prea. Chestiunea înapoierii indianului este enigmatică.

— Şi eu cred la fel, m-a întrerupt *Sir* William, şi-mi propun (cum tot merg în acea direcţie) să fac cercetări temeinice pentru a o elucida. Fie că s-a dus să moară ca un ciine pe mormîntul stăpînului său, fie că nu, în tot cazul viaţa îi e în mare pericol, şi îmi propun, de voi putea, să i-o salvez. N-ai nimic rău de zis despre dînsul ?

— Nimic, *Sir* William, i-am răspuns.

— Dar celălalt ? continuă dînsul. L-am auzit pe milord, firește — dar după devotamentul slugii sale, trebuie să presupun că avea oarecari însuşiri nobile.

— Nu trebuie să-ntrebaţi asta ! am strigat. Iadul poate avea flăcări nobile. L-am cunoscut timp de douăzeci de ani, şi totdeauna l-am urît, şi totdeauna l-am admirat şi totdeauna m-am temut de dînsul ca un sclav.

— Are aerul că vă forţez iar secretele, zise *Sir* William, dar, credeţi-mă, neintenţionat. E destul să vă spun că voi vedea mormîntul şi (de e cu putinţă) îl voi salva pe indian. Cu aceste condiţii, îl puteţi convinge pe patronul dumneavoastră a se înapoia la Albany ?

— *Sir* William, am zis, vă voi spune cum stau lucrurile. Dumneavoastră nu-l vedeţi pe milord într-o lumină avantajoasă ; vi se pare desigur ciudat măcar şi faptul că eu îl pot iubi ; dar asta aşa-i ; şi nu-s singurul care-l iubeşte. De va trebui să se înapoieze la Albany, numai cu forţa se poate îndeplini aceasta — şi va însemna condamnarea la pieire a raţiunii sale, poate şi a vieţii. Aceasta e credinţa mea sinceră ; dar sînt în mîinile dumneavoastră şi gata a mă supune, dacă vreţi să vă luaţi răspunderea de-a hotărî.

— Nu-mi iau nici o fărîmă de răspundere ; singura mea străduinţă e s-o evit ! a strigat *Sir* William. Stăruiţi a continua acest drum, fie ! Eu, unul mă spăl pe mîini de toată povestea.

Şi cu vorbele astea, se întoarse şi dete ordin a se ridica tabăra ; iar milordul, care aştèptase pe-aproape, veni îndată lîngă mine şi întrebă :

— Ce s-a hotărît ?

— Vi se va face pe plac, i-am răspuns. Veţi vedea mormîntul.

Locul unde se afla mormîntul Seniorului putea lesne fi descris, de către călăuze ; se găsea, într-adevăr, în preajma unui punct de reper al pustiului, un anumit şir de piscuri, bătătoare la ochi prin formă şi înălţime, unde-şi aveau obîrşia numeroase ape tributare acelei mări interioare, Lake Champlain, şi care de aci se prăvălesc şopotind la vale. Încît era cu putinţă a ne îndrepta direct într-acolo — în loc să luăm în sens invers urma mînjită cu sînge a fugarilor — şi a străbate, în vreo şaisprezece ore de marş, o distanţă pentru care tulburatelor lor pribegiri le trebuiseră mai bine de şaizeci. Bărcile le-am lăsat, sub pază, pe rîu ; era desigur probabil să le găsim la înapoiere îngheţate tun ; iar micul echipament cu care am pornit în acea expediţie, includea nu numai nenumărate blănuri, menite a ne apăra de frig, ci şi un arsenal de rachete pentru călcat pe omăt, care să ne îngăduie a călători şi cînd avea să cadă inevitabila ninsoare. Multă grijă se vădi la pornirea noastră ; marşul fu condus cu precauţie ostăşească, tabăra de noapte aleasă şi patrulată sîrguincios ; şi tot o consideraţie de acest soi ne opri într-a doua zi, la nu prea multe sute de yarzi depărtare de ţintă. Noaptea fiind gata a se lăsa şi locul unde ne aflam prielnic ca adăpost sigur pentru o ceată cît a noastră de mare, *Sir* William se hotărî pe negîndite să oprească înaintarea.

În faţa noastră era şirul înalt de munţi către care ne îndreptasem toată ziua, pe drumuri întortocheate. De la cea dintîi mijire a zorilor, piscurile lor argintii fuseseră îndreptar înaintării noastre printr-o pădure încîlcită din ţinuturile mai joase, întreţesută cu şuvoaie agitate şi presărată cu pietroaie monstruoase ; piscurile (cum am spus) argintii — căci de pe acum, la altitudinile mai mari ningea în fiece noapte — însă şesurile şi pădurile doar suflate cu brumă. Toată ziua cerul fusese încărcat cu aburi uricioşi, prin care plutea soarele şi licărea ca un ban de argint ; toată ziua ne biciui obrazul stîng un vînt barbar de tăios, însă foarte curat de tras în piept. Spre sfîrşitul după amiezii, vîntul se potoli totuşi ; norii, ne mai fiind înteţiţi, se împrăştiară ori se mistuiră ; soarele asfinţi îndărătul nostru în măreţie iernatică, răsfrîngîndu-şi vîlvătaia din urmă pe fruntile albe ale munţilor.

Se întunecă mai înainte de cină ; mîncarăm în tăcere, şi de cum îşi îmbucase grabnic hrana, milordul se furişe către marginea taberei, încotro mă grăbii să-l urmez. Sălaşul era pe-o înălţime, cu vederea spre un iaz îngheţat, măsurînd poate o

milă pe partea-i mai lungă ; jur împrejuru-ne unduiau codrii cățărați pe înălțimi sau aciuiați în văi ; deasupra se înălțau munții cei albi ; și mai sus încă, plutea luna într-un cer limpede. Nu adia o suflare ; nicăieri nu pîrîia o crenguță ; zgomotele taberei noastre erau înăbușite și înecate în liniștea înconjurătoare. Acum că pierise și soare și vînt, ți se părea aproape cald, ca într-o noapte de iulie ; ciudată nălucire a simțurilor, cînd pămîntul, văzduhul și apa erau încleștate, parcă gata să crape din gerul năpraznic.

Milordul (sau cel căruia continuam să-i dau acest nume drag) sta cu un cot sprijinit într-o palmă și cu bărbia cufundată în cealaltă, pierzîndu-și privirea asupra codrilor. Ochii mei îi urmară pe-ai săi și se odihniră aproape voios pe urzeala de promoroacă a pinilor, înălțați pe gorgoane scăldate de lună ori coborînd în vîlcele cotropite de negură. Foarte aproape, îmi spuneam, era mormîntul vrăjmașului nostru ; dus acum unde cei răi încetează a mai isca supărare, cu-n morman de țărînă îngrămădit deapururi asupra mădularelor sale, odinioară atîta de sprintene. Nu mă puteam gîndi la dînsul decît ca la unul oarecum fericit de-a fi sfîrșit cu temerile și cu ostenelile omului, cu zilnica irosire a duhului și cu-acel zilnic șuvoi al întîmplărilor, prin care musai să-noate omul, la noroc, sub pedeapsa rușinii sau a pieirii. Nu puteam să nu gîndesc ce bun e sfîrșitul acestei lungi călătorii ; și plutind astfel, la o cotitură cugetul meu își schimbă cursul către milord. Căci nu era oare și milordul o făptură moartă ? un oștean schilodit, adăstînd zadarnic a fi iertat de slujbă, zăbovind, sub batjocuri, în prima linie de luptă ? Un om bun fusese, mi-l aminteam — înțelept, cu o cuviincioasă mîndrie, fiu poate prea supus, soț într-atîta de iubitor, om care știa să sufere și să tacă, un om a cărui mînă mi-era drag s-o strîng. Brusc îmi înecă mila gîtlejul, cu-n sughiț de plîns ; îmi venea să izbucnesc în hohot amar, amintindu-mi-l și privindu-l — și astfel stîndu-i alături în vasta lumină a lunii, mă rugai fierbinte ori să fie dînsul iertat de pedeapsa vieții, ori să-mi sporească mie tăria de-a stărui în dragostea ce-i purtam.

— O, Doamne !, spuneam, omul acesta a fost cel mai bun dintre toți, față de mine și-n sine, și-acum mă-nfior la apropierea-i. N-a făcut niciun rău, sau doar atunci cînd l-au zdrobit mîhnirile ; mu-s decît rănile sale, venerabile, care încep să

ne inspire silă. O, învălui-i-le Doamne, aceste răni, ia-l, Doamne, la tine, înainte să înceapă a fi urît!

Eram încă adîncit în acest gînd lăuntric, cînd, deodată, un zgomot irupse în noapte. Nu era nici foarte puternic, nici foarte aproape, dar zvîcnind dintr-o atît de profundă și prelungă tăcere, sculă în picioare tabăra ca o alarmă de trîmbițe. Nici n-apucasem să-mi trag sufletul, că *Sir* William îmi sta alături, cu cei mai mulți dintre călători adunați ciorchine îndărătu-i și ciulind urechile, încordați. Mi se păru, cînd îmi aruncai privirea peste umăr, spre dînșii, c-o paloare alta decît cea din lumina de lună, le-nvăluia obrajii, iar razele lunii, răsfrînte într-un licăr în ochii unora și umbrele cernind fruntile altora (după cum ridicau sau plecau capul s-asculte) dădeau grupului un aer straniu de atîtare și teamă. Milordul era-n frunte, ghemuit cu-n pas înaintea celorlalți, cu mîna ridicată ca pentru a porunci tăcere — un om prefăcut în stană de piatră. Iar zgomotele bufneau într-una, se repetau fără răgaz, într-un ritm precipitat.

Deodată Mountain vorbi, gîfîind în șoaptă zgomotoasă, ca omul care ar afla ușurare:

— Înțeleg acum, zise, și pe cînd toți ne-nturnam spre dînsul: indianul trebuie să fi știut ascunzătoarea... El e — dezgroapă comoara.

— Firește, mai e vorbă! exclamă *Sir* William. Am fost niște gîște că n-am putut presupune atîta lucru!

— Un singur lucru e curios, reluă Mountain, zgomotul pare să fie foarte aproape de fosta noastră tabără. Și, iarăși — nu văd cum de-a putut ajunge acolo înaintea noastră — doar de-o fi zburat!

— Lăcomia și frica dau aripi, observă *Sir* William. Dar ticălosul ăsta ne-a tras o spaimă — și-mi dă-n gînd să-i plătesc cu aceeași monedă. Ce părere aveți, domnilor, de-o vînătoare pe lună?

Toți încuviințară; se rînduiră lucrurile astfel ca Secundra, împresurat, să fie prins asupra faptului; cîțiva dintre indienii lui *Sir* William grăbiră înainte; și lăsînd tabăra sub strajă puternică, pornirăm a străbate adîncurile accidentate ale pădurii; gerul trosnind, gheața uneori scrîșnind zgomotos sub pașii noștri; iar deasupra capetelor bezna codrilor de pini și prin goluri zdrențele de lumină ale lunii. La un moment dat,

coborîrăm într-o văiugă ; şi pe cînd ne lăsam în ea, zgomotele descrescură — mai că pieriseră. Povîrnişul dimpotrivă era mai deschis, doar presărat c-o mină de pini şi cu cîţiva bolovani uriaşi care aruncau pete ca de cerneală pe poleiala lunii. Aici zgomotele începură a străbate pînă la noi, mai lămurite ; acum desluşeam zăngănitul fierului şi ne dam bine de tot seama de zorul nebun cu care cel ce săpa îşi mînuia unealta. Pe cînd ne apropiam, o pasăre, două, îşi luară zborul şi plutiră cernite în lumina lunii ; iar în clipa următoare priveam printr-o perdea de arbori un tablou ciudat.

Un tăpşan îngust, dominat de munţii cei albi şi încercuit mai de-aproape de codri, sta scăldat în strălucirea puternică a lunii. Obiecte grosolane de tot soiul, din cele ce alcătuiesc bunurile oamenilor trăind prin păduri, zăceau împrăştiate ici şi colo pe jos, într-o neorînduială fără de noimă. Cam în mijloc sta un cort, argintat de chiciură ; cu uşa deschisă, căscată asupra întunericului dinăuntru. La un capăt al acestei mici scene, zăcea ceva semănînd a fi rămăşiţa în zdrenţe a unui trup omenesc. Fără îndoială, dădusem peste aşezarea taberei lui Harris ; iată lucrurile lor împrăştiate în panica fugii ; în acel cort îşi dăduse ultima suflare Seniorul ; iar hoitul îngheţat ce zăcea în faţa noastră era trupul cizmarului beţiv. E totdeauna impresionant să dai peste locul unde s-a petrecut un episod tragic ; să dăm peste un asemenea loc după atîtea zile şi să-l găsim (în singurătatea unui pustiu) absolut neschimbat, nu putea să nu zguduie şi pe cel mai nepăsător dintre noi. Şi totuşi nu asta ne ului de încremenirăm locului, ci privelişte (la care totuşi pe jumătate ne aşteptam) a lui Secundra cufundat pînă la glezne în groapa fostului său stăpîn. Îşi lepădase alături cea mai mare parte din veşminte şi totuşi, braţele lui firave şi umerii lui plăpînzi şiroiau de năduşală, sclipind în lumina lunii ; chipul îi era crispat de îngrijorată teamă şi aşteptare ; loviturile în groapă răsunau înfundat, ca nişte hohote ; iar îndărătu-i, bizar deformată, umbra făpturii sale — ca zugrăvită-n cărbune pe pămîntul suflat cu chiciură — îi repeta şi-i maimuţărea mişcările repezi. Cîteva păsări de noapte îşi luaseră zborul, la apropierea noastră, apoi se aciuiară iarăşi pe-aceleaşi crengi, dar Secundra, absorbit de truda lui, nu auzea sau nu băga în seamă nimic.

Îl auzii pe Mountain şoptindu-i lui *Sir* William :

— Doamne, Dumnezeule ! ăsta-i mormîntul ! Îl dezgroapă ! O ghicisem cu toţii, şi totuşi, la auzul acestor vorbe mă-nfiorai. *Sir* William se-avîntă aprig :

— Hienă afurisită şi nelegiuită ! strigă. Ce-nseamnă asta ? Secundra săltă în sus, un mic strigăt gîfîit îi scăpă din gîtlej, unealta zbură din încleştarea mîinii — o clipă stătu cu ochii holbaţi asupra celui ce-i vorbise. În clipa următoare, iute ca săgeata, o luase spre cea mai îndepărtată parte a codrului ; şi după altă clipă, înălţîndu-şi braţele cu un gest violent de hotărîre, prinse a reveni pe urmele sale.

— Bine — atunci veniţi — ajutaţi —, începuse să spună. Însă între timp, milordul păşise alături de *Sir* William, luna îi lumina chipul din plin şi nici nu se desprinseseră bine acele cuvinte de pe buzele lui Secundra, cînd el văzu şi recunoscu pe duşmanul stăpînului său.

— El ! ţipă îngrozit, încleştîndu-şi mîinile şi ghemuindu-se.

— Haide, haide ! îi spuse *Sir* William. Nu-i nimeni aci care să-ţi facă rău, de eşti nevinovat, iar de eşti vinovat, degeaba fugi — ţi-s tăiate toate drumurile. Vorbeşte — ce faci aici printre mormintele morţilor, şi leşurile neîngropaţilor ?

— Dumneata nu asasin ? întrebă Secundra. Dumneata om încredere ? Dumneata aperi pe mine ?

— Am să te apăr de eşti nevinovat, îi răspunse *Sir* William. Am mai spus-o o dată, şi nu văd ce te face să te îndoieşti.

— Ei toţi asasini ! a strigat Secundra, de asta ! El ucide — el asasin — arătîndu-l pe Mountain ; aceia doi tocmit asasini — arătînd către milord şi către mine — toţi asasini buni spînzurat ! A ! Eu văd toţi legănaţi streang. Acum o să scap pe *Sahib ;* el o să vede pe voi legănaţi streang. *Sahib,* continuă, arătînd spre mormînt, nu mort. El îngropat, el nu mort.

Milordului îi scăpă o icnitură ; se trase mai aproape de groapă şi rămase locului, pironindu-şi privirea înlăuntrul ei :

— Îngropat şi nu e mort ? exclamă *Sir* William. Ce aiureală e asta ?

— Vedeţi, *Sahib,* spuse Secundra, *Sahib* şi eu, singur cu asasini ; încercat tot fel scăpare, nu reuşit nimic. Atunci încercat fel asta ; bun la clima cald, bun la India ; aici în loc ăsta blestemat rece, cine ştie ? Eu spui e grabă mare : dumneata ajuţi, dumneata aprinzi foc, ajuţi frecat *Sahib.*

— Ce tot spune ființa asta? a strigat *Sir* William. Mi se-nvîrte capul.

— Eu spui dumneata eu îngropat pe el viu, zise Secundra. Eu învățat pe el înghite limba. Acum dezgrop pe el foarte repede și el nu mai rău mult. Dumneata aprinzi foc.

Sir William se-ndreptă către cel mai apropiat dintre oamenii săi.

— Aprinde un foc îi porunci. Se pare că am parte numai de smintiți.

— Dumneata om bun, comentă Secundra. Acum eu duc dezgrop *Sahib*.

Se întoarse, după cum spusese, la groapă, și-și reluă truda de mai înainte. Milordul sta de parc-ar fi prins rădăcini, iar eu alături de dînsul, temîndu-mă de nu știu ce anume.

Înghețul nu pătrunsese încă-n adînc — și curînd indianul zvîrli deoparte sapa și începu a scoate pămîntul adunîndu-l în pumni. Puțin după aceea scoase la iveală un colț al unei mantii din blană de bivol; și după asta îi văzui degetele prinzîndu-se în fire de păr; mai trecu o clipă și luna lumină înlăuntrul mormîntului ceva alb. Cîtăva vreme, Secundra, chincit în genunchi, zgîndări delicat cu degetele și suflă din buze, pufăind; și cînd se mișcă în lături, văzui fața Seniorului, în întregime dezvelită. Era alb ca varul, cu ochii închiși, cu urechile și nările astupate, cu obrajii trași și nasul ascuțit ca al unui mort; dar, deși zăcuse atîtea zile sub pămînt, nu prinsese cîtuși de puțin a putrezi, și — ce ne tulbură pe toți ca foarte straniu, buzele și bărbia îi erau învăluite de o barbă negricioasă.

— Doamne, Dumnezeule! strigă Mountain — da' n-avea pic de barbă — era ca un copil la față, cînd l-am băgat acolo!

— Se spune că morților le crește părul, observă *Sir* William; dar glasul îi era răgușit și stins.

Secundra nu se sinchisea de observațiile noastre; ca un cîine-*terrier* scormonea febril în pămîntul afînat. Din clipă în clipă, silueta Seniorului, înfășurat în mantia-i de bivol, se deslușea mai lămurit pe fundul micii albii de pămînt în care zăcea — luna strălucind puternic, iar umbrele celor din preajmă (care ba se trăgeau mai aproape, ba îndărăt) căzînd sau plutind ușor pe deasupra feței ce se ivise din adînc. Privelișteа aceasta ne ținuia pe toți într-o groază nemaisimțită.

Eu nu cutezam să-l privesc în față pe milord, dar cît au durat toate astea, n-am băgat de seamă să fi răsuflat ; iar nițel mai departe (nu știu cine o fi fost) izbucni într-un spasm de plîns.

— Așa, făcu Secundra, acum ajutați scot pe el.

De scurgerea vremii, habar n-am — vor fi trecut trei ore, sau poate cinci, de cînd se trudea indianul a reînsufleți trupul stăpînului său. Un singur lucru știu : că tot mai era noapte, iar luna coborîse foarte jos și așternea fîșii de umbre lungi peste tăpșan, cînd Secundra scoase un mic strigăt de satisfacție, și aplecîndu-mă iute înainte, mi se păru că deslușesc și eu o schimbare pe chipul de gheață al dezgropatului. În clipa următoare, îi văzui pleoapele pîlpîind ; iar în cealaltă se deschiseră larg, și cel ce zăcuse mort mai multe săptămîni, mă privi o clipă în față.

Doar atîta arătare de viață mă pot făli a fi văzut. Am auzit de la alții că s-a străduit vizibil a vorbi, că i-au mijit dinții prin barbă, și că fruntea i se crispa într-o agonie de durere și trudă. Și poate c-așa a fost : eu nu știu — aveam altceva de făcut. Căci în clipa cînd mortul deschise ochii, Lordul Durrisdeer căzu la pămînt iar cînd îl ridicai, era un cadavru.

Venise ziua, și Secundra tot nu putea fi înduplecat să renunțe la zadarnicele sale străduințe. *Sir* William, de cum se făcuse lumină și după ce lăsase un mic grup sub comanda mea, își continuase drumul, în vederea misiunii ce-o avea ; indianul însă, tot mai freca mădularele inerte și tot mai sufla căldură în gura mortului. Ai fi zis că atîta trudă ar fi izbutit a însufleți și o stană de piatră ; dar, în afara acelei unice clipe (care însemnase moartea pentru milord) duhul întunecat al Seniorului se ținu departe de lutul ce-l lepădase ; și cam pe la ceasul amiezii, pînă și credinciosul său slujitor fu în cele din urmă convins. Primi faptul cu nestrămutată liniște.

— Prea rece, comentă, bun în India, nu bun aici. Și după ce rugă să i se dea puțină hrană (pe care-o înghiți cu lăcomie de îndată ce-i fu pusă dinainte) se trase lîngă foc, așezîndu-se alături de mine. Pe același petic de pămînt se și culcă, de cum mîncase, și se cufundă într-un somn ca de copil. Cîteva ore mai tîrziu a trebuit să-l trezesc, pentru a-și lua locul ca unul dintre îndoliați, la dubla înmormîntare. De-aci înainte s-a purtat mereu în același chip ; părea a fi învins de îndată, și

dintr-acelaşi efort, şi durerea pentru stăpînu-său şi teroarea faţă de mine şi de Mountain.

Unul dintre oamenii lăsaţi cu mine era dibaci în cioplitul pietrei ; şi mai înainte ca *Sir* William să se înapoieze spre a mă lua cu sine, fu scrijelită pe-un bolovan următoarea inscripţie, cu a cărei copie fie-mi îngăduit a încheia pe deplin relatarea mea :

J.D.

MOŞTENITOR AL UNUI TITLU SCOŢIAN
MAESTRU ÎN TOATE ARTELE ŞI TOATE DARURILE
ADMIRAT ÎN EUROPA, ASIA, AMERICA
PE TIMP DE RĂZBOI ŞI PE TIMP DE PACE
ÎN CORTURILE VÎNĂTORILOR SĂLBATICI ŞI ÎN CITADELELE REGILOR
DUPĂ TOATE CÎTE DOBÎNDI, ÎMPLINI ŞI ÎNDURĂ,
ZACE ACI UITAT !

H.D.

FRATELE SĂU,
DUPĂ O VIAŢĂ DE NEMERITATĂ SUFERINŢĂ
ÎNDURATĂ CURAJOS
MURI APROAPE ÎNTR-ACELAŞI CEAS
ŞI DOARME ÎNTR-ACELAŞI MORMÎNT
CU DUŞMANUL SĂU FRATE.

PIETATEA SOŢIEI SALE ŞI A UNUI BĂTRÎN SLUJITOR ÎNALŢĂ
ACEASTĂ PIATRĂ AMÎNDURORA

CUPRINS

Robert Louis Stevenson 6

Capitolul I
Rezumat al întîmplărilor din timpul pribegiei fratelui mai mare 27

Capitolul II
Rezumat al întîmplărilor
(în continuare) 39

Capitolul III
Peregrinările Seniorului
Din memoriile Cavalerului de Burke 55

Capitolul IV
Persecuţiile îndurate de domnul Henry . . . 86

Capitolul V
Relatare a tot ce s-a petrecut în noaptea de
27 fevruarie 1757 120

Capitolul VI
Rezumat al întîmplărilor din timpul celei de-a
doua absenţe a Seniorului 141

Capitolul VII
Aventură a Cavalerului de Burke în India
(extras din memoriile sale) 161

Capitolul VIII
Vrăjmaşul în casă 165

Capitolul IX
Călătoria domnului Mackellar cu Seniorul . . . 187

Capitolul X
Episoade ale luptei la New York 205

Capitolul XI
Călătoria în pustiu 223

Capitolul XII
Călătoria în pustiu
(urmare) 246